

Prilog 2.

ANALIZA STANJA ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE

SADRŽAJ

SADRŽAJ	2
ANALIZA STANJA	5
1. DRUŠTVO	5
1.1. DEMOGRAFIJA	5
1.2. DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA	11
1.2.1. Kultura	11
1.2.2. Zdravstvo	13
1.2.3. Sport i rekreacija	21
1.3. STANOVANJE I STAMBENI FOND	23
1.4. SOCIJALNA UKLJUČENOST I SKRB	24
1.5. SIGURNOST	32
1.6. ODGOJ I OBRAZOVANJE	36
1.6.1. Predškolski odgoj	36
1.6.2. Osnovnoškolsko obrazovanje	37
1.6.3. Srednjoškolsko obrazovanje	37
1.6.4. Visoko obrazovanje	38
1.6.5. Cjeloživotno obrazovanje	39
2. GOSPODARSTVO	40
2.1. GOSPODARSKA RAZVIJENOST	40
2.2. TRŽIŠTE RADA	42
2.3. POSLOVNO OKRUŽENJE	52
2.3.1. Trendovi poslovanja poduzeća	52
2.3.2. Poduzetnička potporna infrastruktura	57
2.3.3. Obrtništvo	59
2.4. DJELATNOSTI PRIMARNOG SEKTORA	60
2.4.1. Poljoprivreda	61
2.4.2. Ribarstvo i akvakultura	65
2.4.3. Šumarstvo i lovstvo	69
2.5. TURIZAM	69
3. OKOLIŠ	74
3.1. GOSPODARENJE OKOLIŠEM I IZLOŽENOST RIZICIMA	74
3.1.1. Kvaliteta i onečišćenost okoliša	74
3.1.2. Upravljanje rizicima i povećanje otpornosti na posljedice klimatskih promjena	75
3.2. UPRAVLJANJE JAVNIM POVRŠINAMA	78
3.2.1. Prirodna baština	78
3.2.2. Kulturna baština	80

3.2.3.	Javne zelene površine	81
3.2.4.	Brownfield područja	81
4.	INFRASTRUKTURA	82
4.1.	PRIMARNA INFRASTRUKTURA	82
4.1.1.	Vodoopskrbna infrastruktura.....	83
4.1.2.	Infrastruktura odvodnje.....	86
4.1.3.	Gospodarenje otpadom.....	88
4.1.4.	Energetska infrastruktura	93
4.2.	PROMET I MOBILNOST.....	94
4.2.1.	Cestovni promet	94
4.2.2.	Željeznički promet.....	96
4.2.3.	Pomorski promet	96
4.2.4.	Zračni promet	99
4.2.5.	Javni prijevoz.....	99
4.2.6.	Biciklistički i pješački promet.....	100
4.2.7.	Intermodalna infrastruktura	100
4.3.	TELEKOMUNIKACIJSKA INFRASTRUKTURA.....	101
5.	OKVIR UPRAVLJANJA RAZVOJEM	102
5.1.	JAVNI SEKTOR	102
5.2.	PRIVATNI SEKTOR.....	104
5.3.	CIVILNI SEKTOR	104
6.	SPECIFIČNA ŽUPANIJSKA PODRUČJA.....	106
6.1.	PODRUČJA SPECIFIČNIH RAZVOJNIH POTREBA.....	106
6.1.1.	Otoci	106
6.1.2.	Potpomognuta i brdsko-planinska područja	108
6.2.	URBANO PODRUČJE ŠIBENIK.....	110
	POPIS LITERATURE I IZVORA	111
	POPIS SLIKA.....	115
	POPIS TABLICA	116

KRATICE

Radi olakšanog čitanja teksta za različite pojmove poput mjernih jedinica, naziva organizacija, projekata, iterativnih riječi i sl. korištene su kratice. Popis svih kratica dan je abecednim redom u nastavku:

Kratice

Značenje

APPRRR	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
ARKOD	evidencija uporabe poljoprivrednog zemljišta u digitalnom obliku
BDP	Bruto domaći proizvod
CZSS	Centar za socijalnu skrb
DZS	Državni zavod za statistiku
EE	Električni i elektronički
ELLU	Ekstra lako lož ulje
EU	Europska unija
ha	hektar
HEP ODS	HEP-Operator distribucijskog sustava d.o.o.
hl	hektolitar
HZJZ	Hrvatski zavod za javno zdravstvo
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
JLS	Jedinica lokalne samouprave
JRDŽ	Jedinstveni registar domaćih životinja
kg	kilogram
LAG	lokalna akcijska grupa
LAGUR	lokalna akcijska grupa u ribarstvu
m	metar
Mbit/s	Megabit po sekundi
Mbps	brzina prijenosa podataka (Megabit per secont tj. megabit u sekundi)
mil.	Milijun
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MVA	prividna snaga izmjenične struje (Mega Volt Amper)
MW	snaga (Mega Watt)
m ²	kvadratni metar
NKPJS 2012.	Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku 2012.
NP	Nacionalni park
OIE	Obnovljivi izvori energije
PP	Policijska postaja
PPI	Poduzetnička potporna institucija
PTV	Potrošna topla voda
PU	Policijska uprava
PZ	poduzetnička zona
PZZ	Primarna zdravstvena skrb
RH	Republika Hrvatska
ROO	Registar onečišćavanja okoliša
SI	slika
st/km ²	Broj stanovnika na kvadratnom kilometru
ŠKŽ	Šibensko - kninska županija
UNP	Ukapljeni naftni plin
OPUV	Uređaj za počišćivanje otpadnih voda
VIO	Vodovod i odvodnja d.o.o Šibenik
Tab	tablica
T	tona
TS	trafostanice
ZMN	Zajamčena minimalna naknada

ANALIZA STANJA

Postojeće stanje Šibensko-kninske županije je kroz multisektorski pristup obuhvatilo analizu: društvo, gospodarstvo, stanje u okolišu/prostoru, infrastruktura, upravljanje razvojem kao i specifična županijska područja (otoci, potpomognuta i brdsko-planinska područja, urbano područje Šibenik). Identifikacija trenutnog stanja i aktualnih procesa i trendova Šibensko-kninske županije osnova je za utvrđivanje vizije, prioriteta, ciljeva i mjera njegovog budućeg razvoja.

1. DRUŠTVO

Društveni aspekti razvoja Šibensko-kninske županije prikazani su kroz demografsku, socijalnu, stambenu, zdravstvenu, obrazovnu te kulturno-sportsku komponentu. Segmentnom analizom prikazana su osnovna društvena obilježja stanovništva Šibensko-kninske županije kao i društvena infrastruktura koja trenutačno postoji na području županije.

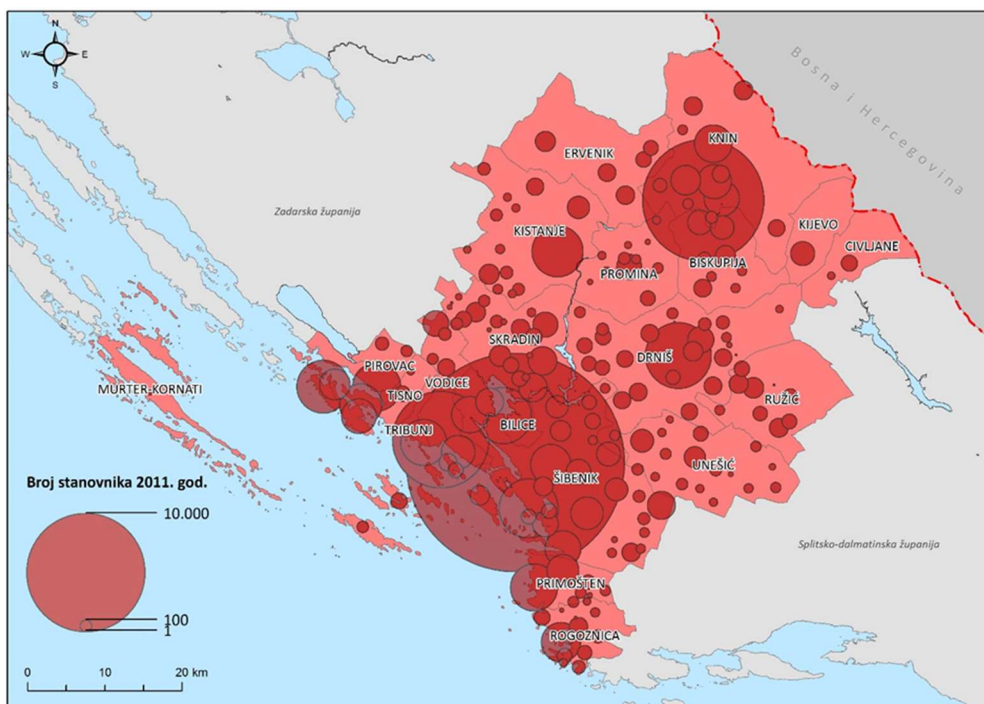
1.1. DEMOGRAFIJA

Prema procjenama Državnog zavoda za statistiku (DZS) na području Šibensko-kninske županije u 2020. godini živjelo je ukupno 97.866 stanovnika što je 2,4% ukupne populacije Republike Hrvatske¹ (RH). U usporedbi s drugim županijama RH, Šibensko-kninska županija nalazi se u kategoriji županija ispodprosječnog broja stanovnika (prosjeak za RH iznosi 192.207 stanovnika po županiji). Postoji nesrazmjer između broja stanovnika Grada-sjedišta županije i ostalih jedinica lokalne samouprave (JLS). U Gradu Šibeniku živi 44,7%, a u drugoj najvećoj JLS, Gradu Kninu, živi 11,5% stanovništva županije. Prosječan broj stanovnika jedne JLS Šibensko-kninske županije u 2020. godini iznosio je 4.893, a veći broj stanovnika imaju samo četiri JLS (administrativni gradovi Šibenik, Knin, Vodice i Drniš). Izrazita je koncentracija stanovništva u područjima administrativnih gradova gdje živi 74,9% stanovništva županije.

Prema posljednjim dostupnim podacima iz 2011. godine, na prostoru Šibensko-kninske županije postoji 199 naselja u kojima je živjelo između jednog (Nos Kalik) i 34.302 (Šibenik) stanovnika. Izrazito visok broj naselja (70 ili 35,2%) imalo je manje od 100 stanovnika, a čak šest naselja ima manje od 10 stanovnika (3,0%). Čak 92,4% naselja ima manje od 1.000 stanovnika. Prosječan broj stanovnika po naselju iznosio je 549, a bez Šibenika u izračunu 359. Najveći broj naselja smješten je u Gradu Šibeniku. Najveći broj stanovnika koncentriran je u priobalnoj zoni (Sl. 1).

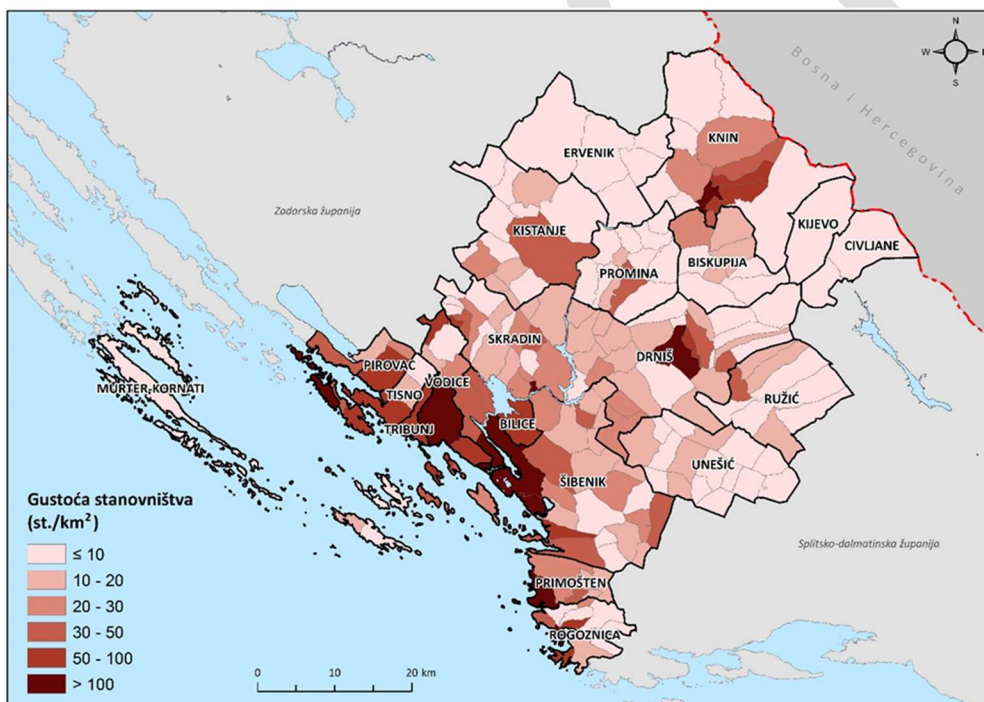
Osnovni pokazatelj prostornog razmještaja stanovništva je gustoća naseljenosti, tj. odnos broja stanovnika i površine prostornih jedinica. Prosječna gustoća naseljenosti je u 2020. godini tek 32,8 st./km² što je upola manje od nacionalnoga prosjeka (71,3 st./km²), po čemu je Šibensko-kninska županija jedna od najrjeđe naseljenih hrvatskih županija. Prostorni razmještaj stanovništva Šibensko-kninske županije obilježava izrazita polarizacija u obalnim JLS-ima s najvećom gustoćom stanovništva u Gradu Šibeniku (113,7 st./km²). Zaobalni prostor obilježava izrazito niska gustoća naseljenosti gdje na većini prostora prevladava gustoća do 20 st./km², a jedino u Gradu Kninu ona iznosi 43,0 st./km². Takvi se trendovi očituju i u gustoći naseljenosti po naseljima (Sl. 2).

¹ U poglavlju o demografiji korišteni su podaci DZS-a iz procjene stanovništva RH na razini JLS, dok su na razini naselja korišteni podaci iz Popisa stanovništva 2011.

Sl. 1. Broj stanovnika naselja Šibensko-kninske županije 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva 2011.

Sl. 2. Gustoća naseljenosti po naseljima Šibensko-kninske županije 2011. godine

Izvor: Popis stanovništva 2011.

Jedan od demografskih problema Šibensko-kninske županije, osim malog broja stanovnika u odnosu na površinu županije, proizlazi i iz nejednake raspodjele naseljenosti unutar županije. Područje županije izrazito je polarizirano naseljeno - najveći dio stanovništva smješten je u priobalju, a trend preseljenja pojačao se uslijed rasta turističke djelatnosti na obali. Na taj je način u 20. st. započela litoralizacija, tj. proces preseljenja stanovništva na obalu zbog koncentracije prometnih, gospodarskih

(industrijskih) i turističkih funkcija na obali. Time je došlo do sporog rasta stanovništva zaleđa uslijed smanjenja funkcija (prije svega rada, opskrbe i obrazovanja) što je proizvelo povratnu petlju i daljnju koncentraciju stanovništva u priobalju (Vresk, 1985.).

Za utvrđivanje demografskih trendova u Šibensko-kninskoj županiji promatraju se tri vrste kretanja stanovništva: prirodno, prostorno i opće kretanje. Navedene vrste kretanja izravno utječu na promjene u strukturi stanovništva te definiraju društvene, gospodarske i infrastrukturne izazove i potencijale područja.

Prirodna promjena stanovništva označava odnos broja rođenih i umrlih u nekom razdoblju, a dinamika tog omjera u nekom razdoblju predstavlja prirodno kretanje stanovništva. Generalni pokazatelji prirodnog kretanja stanovništva su stope nataliteta i mortaliteta. Stopa nataliteta označava broj živorođenih osoba na 1.000 stanovnika u određenom razdoblju. Stopa mortaliteta s druge strane podrazumijeva broj umrlih osoba na 1.000 stanovnika u analiziranom razdoblju. Razlika između stope nataliteta i stope mortaliteta iskazuje se stopom prirodne promjene koja ukazuje na vrstu prirodnog kretanja određenog prostora (Nejašmić, 2005.). Prosječna godišnja stopa nataliteta na području Šibensko-kninske županije razdoblju od 2015. do 2020. godine iznosila je 8‰, a mortaliteta 15,3‰, što rezultira stopom prirodne promjene od -7,3‰ (Tab. 1.). Pozitivna stopa prirodne promjene u istom je razdoblju zabilježena samo u Općini Bilice (0,8‰), dok su svi ostali JLS-ovi bilježili negativne stope prirodne promjene. U priobalnom dijelu županije zabilježene su manje negativne stope, dok su stope znatno negativnije u zaobalno-zagorskom prostoru županije (iznose uglavnom preko 10,0‰, najnegativnija je u Općini Ervenik, -37,2‰). U zaobalnom prostoru županije po nešto manje negativnoj stopi prirodnog pada ističe se Grad Knin (-4,7‰).

Tab. 1. Prosječne godišnje stope nataliteta, mortaliteta i prirodne promjene u Šibensko-kninskoj županiji od 2015. do 2020. godine

JLS	Stopa (u ‰)			JLS	Stopa (u ‰)		
	natalitet	mortalitet	prirodna promjena		natalitet	mortalitet	prirodna promjena
Bilice	9,3	8,5	0,8	Promina	5,1	26,2	-21,1
Biskupija	5,0	37,9	-32,9	Rogoznica	7,3	17,2	-9,9
Civljane	8,8	45,0	-36,2	Ružić	9,0	21,1	-12,1
Drniš	8,3	20,2	-11,9	Skradin	7,1	20,7	-13,6
Ervenik	3,5	40,7	-37,2	Šibenik	8,0	13,6	-5,6
Kijevo	3,7	36,4	-32,7	Tisno	7,3	14,4	-7,1
Kistanje	8,1	21,5	-13,4	Tribunj	9,5	14,9	-5,4
Knin	8,9	13,6	-4,7	Unešić	7,9	27,0	-19,1
Murter-Kornati	7,1	15,6	-8,5	Vodice	8,1	11,7	-3,6
Pirovac	7,5	14,7	-7,2	Šibensko-kninska županija	8	15,3	-7,3
Primošten	7,1	15,5	-8,4				

Izvor: Gradovi u statistici, 2021.

Drugi važan demografski faktor u analizi je prostorna pokretljivost stanovništva koja obuhvaća sve vrste teritorijalne mobilnosti stanovništva u određenom vremenu i prostoru. Prostorna pokretljivost se dijeli na privremene i trajne migracije pri čemu se izdvajaju ciklične migracije povezane sa zaposlenošću, školovanjem i drugim razlozima (Nejašmić, 2005.). Prema podacima s Popisa stanovništva 2011. godine, 41,1% stanovništva Šibensko-kninske županije živi u trenutnom mjestu stanovanja od rođenja. Najveći udio doseljenog stanovništva u Šibensko-kninsku županiju doselio je iz inozemstva (31,8%, najviše iz Srbije, Bosne i Hercegovine i Njemačke). Nešto manji udio (30,0%) stanovništva doselio je iz druge županije u Hrvatskoj, dok je 23,6% stanovništva imigriralo iz drugog

grada ili općine Šibensko-kninske županije. Svega 14,4% stanovništva imigriralo je unutar prostora nekog grada ili općine. Za ostatak stanovništva (0,2%) nije poznato polazište migracije.

U razdoblju od 2015. do 2020. godine na području Šibensko-kninske županije zabilježen je broj od 15.033 doseljenih, a od toga je 31,8% doselilo iz druge županije u Hrvatskoj, 28,3% doselilo je iz inozemstva, 24,2% doselilo u jedan JLS u Šibensko-kninskoj županiji iz drugog JLS-a u istoj županiji, a 15,7% stanovnika doselio se u jedno naselje iz drugog naselja u istom JLS-u (Gradovi u statistici, 2021.). U istom razdoblju s područja Šibensko-kninske županije odselilo je 17.792 stanovnika, od 35,2% u inozemstvo, 30,9% u drugu županiju, 13,3% u naselje unutar istog JLS-a te 20,4% u drugi JLS u istoj županiji. Migracijski saldo županije (razlika broja doseljenih i odseljenih izvan županije) negativan je i iznosi -2.759 stanovnika, a stopa ukupne neto migracije iznosi -4,6‰ (Gradovi u statistici, 2021). Pozitivni migracijski saldo u tom su razdoblju bilježili JLS-ovi u obalnom dijelu županije, dok su negativne vrijednosti uglavnom zabilježene u zaobalnom dijelu županije (Tab. 2.). Blago negativnu stopu opće neto migracije bilježi i Grad Šibenik u kojemu je to rezultat procesa suburbanizacije. Negativan migracijski saldo i prirodan pad broja stanovnika dugoročno mogu destabilizirati demografsko stanje županije, posebice ako se radi o selektivnoj emigraciji mladog, bioreproduktivnog i radno sposobnog stanovništva zajedno s imigracijom starog stanovništva iz inozemstva.

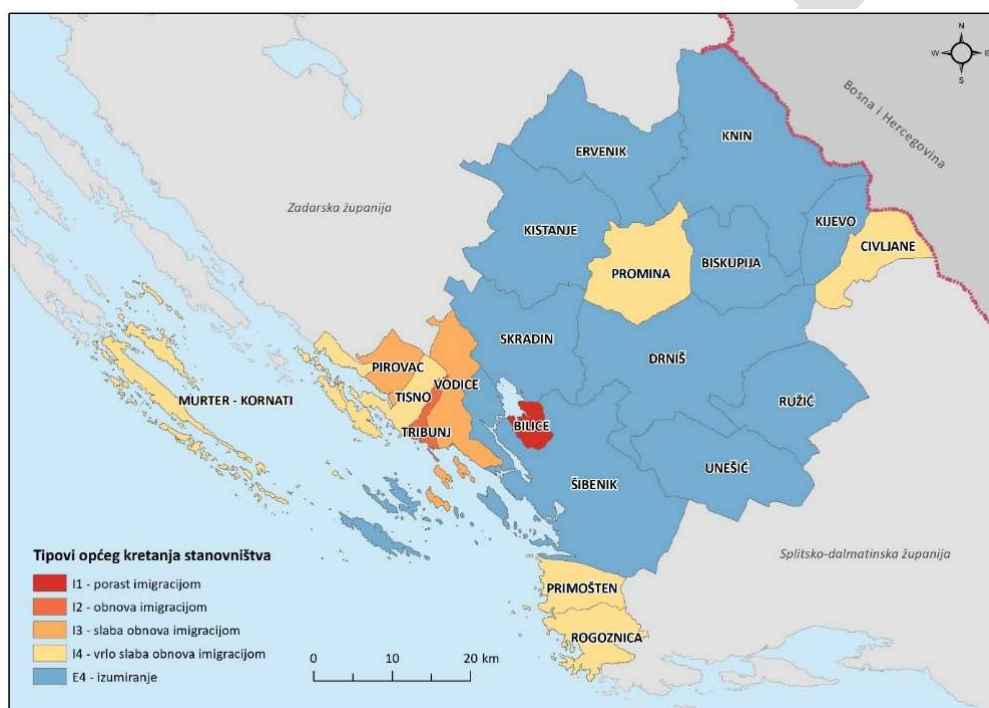
Tab. 2. Broj doseljenih i odseljenih stanovnika i prosječna godišnja stopa neto migracije u Šibensko-kninskoj županiji od 2015. do 2020. godine

JLS	Broj doseljenih	Broj odseljenih	Stopa neto migracije (u ‰)	JLS	Broj doseljenih	Broj odseljenih	Stopa neto migracije (u ‰)
Bilice	423	338	5,6	Promina	249	204	7,6
Biskupija	198	303	-16,3	Rogoznica	583	558	1,8
Civljane	47	18	36,3	Ružić	188	310	-15,0
Drniš	845	1.316	-12,3	Skradin	569	944	-19,4
Ervenik	69	131	-16,6	Šibenik	5.498	5.928	-1,6
Kijevo	59	81	-13,6	Tisno	477	378	5,3
Kistanje	322	461	-8,6	Tribunj	358	229	13,1
Knin	1.914	3.816	-26,4	Unešić	165	243	-10,1
Murter-Kornati	258	195	5,0	Vodice	1.980	1.656	5,8
Pirovac	433	350	7,1	Šibensko-kninska županija	15.033	17.792	-4,6

Izvor: Gradovi u statistici, 2021.

Boljem razumijevanju dinamičkih obilježja stanovništva nekog prostora uvelike pomažu tipovi i podtipovi općeg kretanja stanovništva koje je moguće izdvojiti na temelju međusobnog odnosa vrijednosti općeg (ukupnog), prirodnog i prostornog kretanja stanovništva (Nejašmić, 2005.). Svaki od dva osnovna tipa (imigracijski i emigracijski) moguće je podijeliti na četiri podtipa koja se izdvajaju na osnovi vrijednosti prirodne promjene i općeg kretanja (Friganović, 1990.). U Šibensko-kninskoj županiji (Sl. 3) utvrđeno je pet podtipova općeg kretanja stanovništva u recentnom razdoblju od 2015. do 2019. godine (svi imigracijski i jedan emigracijski podtip). Šibensko-kninska županija u navedenom razdoblju pripadala je podtipu E4 (izumiranje) bilježivši negativne vrijednosti svih triju indikatora kretanja stanovništva. U usporedbi s razdobljem od 2011. do 2015. godine za koji su tipovi općeg kretanja stanovništva određeni u Razvojnoj strategiji Šibensko-kninske županije za razdoblje do 2020. godine u općem kretanju stanovništva županije dogodila se promjena. Priobalni JLS-ovi izuzev Grada Šibenika u razdoblju od 2015. do 2019. godine imali su imigracijske tipove kretanja stanovništva. Iako je samo u manjem broju priobalnih JLS-ova došlo do stvarnog povećanja broja stanovnika (u tipovima I1 – porast

imigracijom, I2 – obnova imigracijom i I3 – slaba obnova imigracijom), trend porasta doseljavanja u priobalje pozitivan je pomak jer su gotovo svi priobalni JLS-ovi u prethodnom razdoblju bilježili emigracijske tipove općeg kretanja stanovništva. Međutim, navedeni podaci ne daju uvid o strukturi stanovništva koja doseljava kako bi se mogle odrediti razvojne potrebe vezane uz stanovništvo. Svi zaobalni JLS-ovi u istom su razdoblju gubili stanovništvo prirodnim padom i emigracijom, osim općina Promina i Cijvlane. U Gradu Šibeniku zabilježen je pad broja stanovnika i negativnom prirodnom promjenom i negativnim migracijskim saldom, te mu je stoga pridružen tip E4 (izumiranje), usprkos tome što je stopa pada broja stanovnika (-6,9‰) prilično mala u odnosu na ostale JLS-ove u istoj kategoriji. To je rezultat procesa suburbanizacije, gdje gradsko naselje Šibenik gubi dio svojeg stanovništva koje preseljava u susjedne JLS-ove, a taj proces karakterističan je i za ostale veće gradove u Hrvatskoj. U razdoblju od 2011. do 2015. godine Grad Šibenik je imao tip I4 (vrlo slaba obnova imigracijom). Najveće stope pada broja stanovnika zabilježene su u Općini Ervenik (-46,9‰) i Općini Biskupija (-46,6‰).

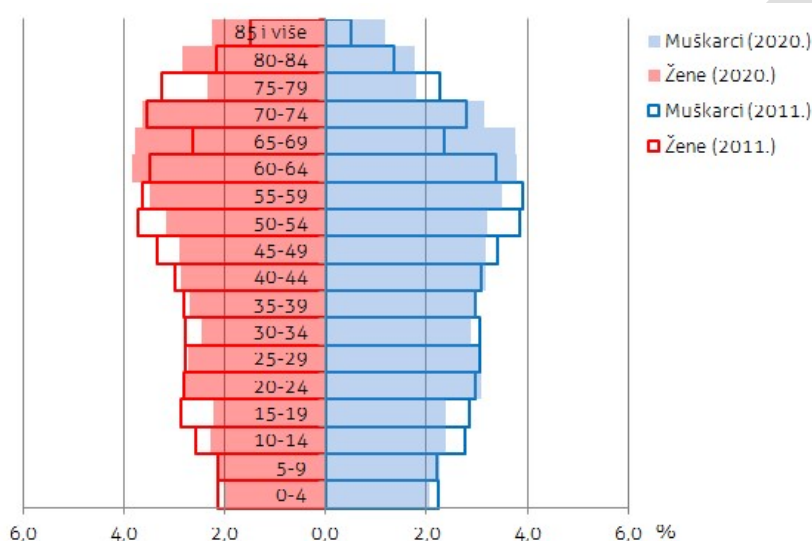

Sl. 3. Tipovi općeg kretanja stanovništva u jedinicama lokalne samouprave Šibensko-kninske županije od 2015. do 2019. godine

Izvor: Gradovi u statistici, 2021.

Važan element demografske analize je dobno-spolni sastav stanovništva. U 2020. godini u ukupnom broju stanovnika Šibensko-kninske županije udio muškog i ženskog stanovništva bio je podjednak pri čemu je muško stanovništvo činilo 49,6% (48.573), a žensko 50,4% (49.293) populacije. Iako generalno ne postoji značajna razlika u zastupljenosti stanovništva prema spolu, specifični koeficijent feminiteta (udio ženskih osoba na 100 muških) za fertilnu dob žena za područje cijele županije iznosi 89,9 što ukazuje na veći broj muškaraca u odnosu na broj žena u fertilnoj dobi. Takav obrazac ukazuje na manji potencijal bioreprodukcije i u budućnosti je moguće očekivati negativnije demografsko stanje u okviru nataliteta i prirodne promjene. Sastav stanovništva prema dobi jedan je od najvažnijih pokazatelja potencijalne živosti stanovništva nekog područja te je iznimno važan zbog svojih društvenih i gospodarskih posljedica. Prema starosnoj strukturi u 2020. godini, najveći udio stanovništva pripada dobnoj skupini 15-64 godine (59.117 stanovnika odnosno 60,4%), a udio starog stanovništva (u dobi

od 65 i više godina) veći je (25,941 stanovnika odnosno 26,5%) od udjela mladog stanovništva (u dobi do 14 godina) koji iznosi 13,1% (12.808 stanovnika). Takva struktura sa znatno većim udjelom starog u odnosu na mlado stanovništvo ukazuje na uznapredovali proces demografskog starenja, a koji ima ozbiljne implikacije u socijalnom i ekonomskom smislu. Dijagram dobno-spolnog sastava stanovništva Šibensko-kninske županije u 2011. i 2020. godini (Sl. 4) ukazuje na smanjenje udjela mlađih dobnih skupina dok se povećava udio starijih dobnih skupina (stariji od 45 godina). Struktura dobnih skupina ukazuje na starenje stanovništva. Prema Friganoviću (1990.) stanovništvo Šibensko-kninske županije obilježava duboka starost (udio mladih manji od 30%, udio starih veći od 15%). Indeks starosti stanovništva Šibensko-kninske županije u 2020. godini iznosio je 202,5 što označava da je na 100 mladih osoba (u dobi 0-14 godina) u županiji živjelo 202,5 starih osoba (u dobi od 65 i više godina). Za usporedbu, taj je pokazatelj za Hrvatsku iznosio 150,4 iste godine. Trendovi u Šibensko-kninskoj županiji u skladu su s procesom starenja stanovništva na razini Hrvatske gdje staro stanovništvo ima veće udjele od mlađeg što ukazuje na duboko starenje i izumiranje stanovništva.

Sl. 4. Dobno-spolna struktura stanovništva Šibensko-kninske županije 2011. i 2020. godine

Izvor: Popis stanovništva 2011., Gradovi u statistici, 2021.

U etničkoj strukturi Šibensko-kninske županije prema Popisu stanovništva 2011. godine prevladavaju Hrvati (87,4%), slijede Srbi (10,5% u odnosu na 4,4% na nacionalnoj razini) dok ostale nacionalne manjine ne prelaze udio od 0,5%. Srpsko stanovništvo prostorno je koncentrirano u zaleđu uslijed povijesnih okolnosti. Posljedica takve etničke strukture je i vjerska distribucija. Najveći udio stanovništva katoličke je vjeroispovijesti (83,5%), a slijedi pravoslavna (10,5%). Udio srpskog i pravoslavnog stanovništva značajno je smanjen tijekom posljednjeg desetljeća 20. st. zbog iseljavanja uslijed ratnih zbivanja.

Prema prethodno navedenim podacima, može se zaključiti da prostor Šibensko-kninske županije gubi stanovništvo, osobito njen zaobalni dio. Obalni dijelovi Županije bilježe porast broja stanovnika uvjetovan migracijama, dok je prirodna promjena negativna za sve JLS izuzev općine Bilice, no i u toj prostornoj jedinici pozitivna prirodna promjena iznosi samo 0,8‰. U narednom razdoblju potrebno je provoditi određene demografske mjere kako bi se smanjio, odnosno zaustavio daljnji pad broja stanovnika u Županiji, osobito u njenom zaobalnom dijelu koji će ukoliko se negativni demografski procesi ne zaustave, ostati prazan.

1.2. DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA

1.2.1. Kultura

„Kulturni i kreativni sektori“ obuhvaćaju sve sektore čije se aktivnosti temelje na kulturnim vrijednostima ili drugim umjetničkim individualnim ili kolektivnim kreativnim izričajima.

Sektori obuhvaćeni pojmom „Kulturni i kreativni sektori“ su arhitektura, arhive, knjižnice i muzeji, umjetnički zanati, audiovizualni sektor (uključujući film, televiziju, videoigre i multimediju), materijalna i nematerijalna kulturna baština, dizajn (uključujući modni dizajn), festivali, glazba, književnost, izvedbene umjetnosti, knjige i izdavaštvo, radio i vizualne umjetnosti (Akt o upravljanju podacima, 2020).

Kulturne ustanove i udruge u kulturi

Jedna od značajnijih aktivnosti jedinica lokalne i regionalne samouprave u Šibensko-kninskoj županiji je provedba i financiranje javnih potreba u kulturi što se ostvaruje kroz djelatnosti i aktivnosti kulturnih ustanova i kulturnih udruga. Prema podacima Javne ustanove Razvojna agencija Šibensko-kninske županije na prostoru Šibensko-kninske županije (2021.) djeluje 15 javnih ustanova u kulturi od čega veći dio čine muzeji i knjižnice. Najveći broj kulturnih ustanova se nalazi u gradu Šibeniku, kao kulturnom i društvenom središtu županije. Većim brojem kulturnih ustanova ističu se još gradovi Drniš i Knin dok se još u ponekim ruralnim prostorima mogu identificirati muzejske zbirke i knjižnice. Osim gradskih muzeja u Šibeniku, Kninu, Drnišu i Skradinu, značajni muzejski prostori na području županije su: Interpretacijski centar katedrale sv. Jakova „Civitas sacra“ u Šibeniku, Meštrovićev mauzolej u Otavicama, Memorijalni centar „Faust Vrančić“ u Prvić Luci, Arheološka zbirka Burnum u Eko kampusu „Krka“ te Muzej drvene brodogradnje u Betini i dr. U budućnosti će značajno mjesto među županijskim muzejskim zbirkama imati i Hrvatski centar koralja u Zlarinu koji je trenutno u završnoj fazi građevinskih radova.

Javna ustanova u kulturi Tvrđava kulture Šibenik upravlja dvjema revitaliziranim šibenskim tvrđavama, tvrđavom sv. Mihovila i tvrđavom Barone, multifunkcionalnom dvoranom „Kuća umjetnosti Arsen“, a nakon završetka revitalizacije će preuzeti upravljanje i tvrđavom sv. Ivan. Djelovanje ustanove usmjereno je na upravljanje kulturnom baštinom i organizaciju kulturnih i zabavnih događanja.

U kontekstu kazališnog sadržaja, najbogatiji program i najveću posjećenost ima Hrvatsko narodno kazalište (HNK) u Šibeniku. Njegove glavne djelatnosti su organiziranje i izvođenje vlastite dramske produkcije, kazališnih gostovanja, koncerata, radioničkog programa te organizacija okruglih stolova i rad na međunarodnoj kulturnoj suradnji. U sastavu HNK u Šibeniku, kao svojevrsni zaštitni znak Šibenika, nalazi se i Međunarodni dječji festival od međunarodnog značaja, utemeljen 1958. godine (Izvešće o stanju u kulturi Grada Šibenika, 2019). U ostalim gradovima županije i pojedinim naseljima djeluju domovi kulture u kojima se održavaju različita kulturna događanja poput kazališnih predstava, izložbi i radionica koje organiziraju kulturno-umjetnička društva i kulturne institucije te mogu poslužiti kao nadomjestak glazbeno-scenskoj infrastrukturi.

U Šibeniku se nalazi i privatno kino sa 5 dvorana koje prikazuje uglavnom komercijalne filmske naslove, ali se redovite filmske projekcije održavaju i u drugim prostorima poput knjižnica i domova kulture. Tako unutar Pučkog otvorenog učilišta Drniš (bivšeg Doma kulture) djeluje kino u kojem se posljednjih godina opremila polivalentna dvorana namijenjena za kino i kazališne predstave te slične događaje, međutim nužna su dodatna infrastrukturna ulaganja kako bi se stvorili adekvatni uvjeti za rad i kulturno djelovanje. Kino projekcije u Gradu Vodice se održavaju u Kulturnom centru Vodice koje djeluje u

sklopu Pučkog otvorenog učilišta Vodice, a u kojem je smještena jedna kinodvorana prilagođena održavanju kazališnih i glazbenih predstava, promocija i prezentacija knjiga, simpozija te kongresa (POU Vodice, 2021). Grad Skradin je uređenjem Društvenog centra Grada Skradina dobio prostor u kojem se prikazuju filmovi te organiziraju ostala događanja. U Domu Hrvatske vojske u Kninu prikazuju se filmovi i izvode kazališne predstave. Dvorana kapaciteta 361 mjesta je trenutno u procesu preuređenja. Valja napomenuti kako se u pojedinim većim mjestima, prvenstveno u Šibeniku i Kninu, ljeti organiziraju i tzv. kina na otvorenom u organizaciji lokalnih udruga i ustanova (Tvrđava Kulture i Pučko otvoreno učilište Knin, 2021).

U Šibensko-kninskoj županiji ima 8 knjižnica. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS) u 2020. godini bilo je 97.866 stanovnika u županiji, a u 5 gradova i 3 općine na čijem se području nalaze knjižnice njih 79.409. Dakle, uslugama narodnih knjižnica pokriveno je 81% stanovništva županije, što je iznad nacionalnog prosjeka za 2019. godinu od 79,2%. (Izvor: Analiza stanja narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj za 2019. godinu)

Uvidom u Registar udruga vidljivo je da na području Šibensko-kninske županije u studenom 2021. godine ima registrirano 1.431 udruga od čega ih je 290 registrirano u području kulture i umjetnosti. Među najpoznatijim udrugama Šibensko-kninske županije s višedesetljetnom tradicijom ističu se: Šibenska narodna glazba, Gradski puhački orkestar Drniš, Tamburaški orkestar "Krsto Odak" u Drnišu, Kulturno-umjetničko društvo Dinara iz Kijeva i Šibensko pjevačko društvo "Kolo" kao jedno od najstarijih kulturno-umjetničkih društava u Hrvatskoj i dr.

Veći dio kulturne infrastrukture Šibensko-kninske županije nalazi se u većim urbanim središtima s uvjerljivom dominacijom Grada Šibenika kao kulturnog centra županije. Kulturna infrastruktura u priobalnim naseljima uglavnom je u dobrom stanju zbog orijentacije na turističku valorizaciju dok kulturna infrastruktura zaobalja vapi za obnovom i kvalitetnijom valorizacijom.

Kulturna baština

Šibensko-kninska županija bogata je materijalnim i nematerijalnim ostacima duge povijesti naseljenosti. Sveukupno je na području Šibensko-kninske županije evidentirano 335 zaštićenih kulturnih dobara od čega je 241 nepokretnih pojedinačnih dobara, 17 kulturno povijesnih cjelina, 2 kulturna krajolika i 58 arheoloških lokaliteta (50 zaštićenih i 8 preventivno zaštićenih). Važan podatak za istaknuti je da na području županije ima čak 7 zaštićenih kulturnih dobara s UNESCO-ovog popisa svjetske kulturne baštine (5 nematerijalnih i 2 materijalna kulturna dobra) (Registar kulturnih dobara, 2021).

Vrijedan kulturno-turistički resurs Grada Šibenika predstavlja fortifikacijski sustav od 4 tvrđave. Tvrđave Barone i sv. Mihovil su revitalizirane sredstvima iz EU fondova te uz izložbeno-interpretacijske sadržaje imaju bogat kulturno-zabavni program, dok će tvrđava sv. Ivan biti stavljena u funkciju edukacijskih, kulturnih i turističkih sadržaja tijekom 2022. godine. Na tvrđavi sv. Nikole izvršena je prva faza neophodnih radova kako bi se omogućilo posjećivanje, međutim potrebna su značajna financijska sredstva kako bi se kvalitetno valorizirala i zaštitila ova znamenitost svjetskog značaja.

Osim utvrda s područja Grada Šibenika, značajne županijske fortifikacije su Kninska tvrđava koja je druga po veličini vojna utvrda u Europi (uz stalni muzejski postav ugošćuje i kulturna događanja), te Utvrda Gradina u Drnišu koja još uvijek čeka svoju rekonstrukciju i valorizaciju.

Katedrala sv. Jakova u Šibeniku jedno je od najznačajnijih i najljepših graditeljskih ostvarenja u Hrvatskoj te je 2000. godine uvrštena na UNESCO-ov popis svjetske kulturne baštine. Nakon što se

2017. godine na UNESCO popisu našla i tvrđava sv. Nikole, Šibenik je postao peti grad na svijetu koji ima dva lokaliteta upisana na UNESCO-ov popis materijalne kulturne baštine.

Elementi arheološke baštine prisutni su u značajnoj mjeri na cijelom prostoru županije i predstavljaju znatne resurse za razvoj kulturnog turizma, međutim nužno je dodatno uložiti u njihovo istraživanje, zaštitu i valorizaciju. Najznačajniji arheološki lokaliteti na području županije su: Bribirska glavica koja spada među najznačajnija arheološka nalazišta u Hrvatskoj, ostatci starorimskog vojnog logora Burnum, Danilo čija povijest datira još od vremena neolitika, te liburnsko-rimsko naselje Velika Mrdakovica.

Šibensko-kninska županija iznimno je bogata kulturno-povijesnom baštinom koju je potrebno adekvatno turistički valorizirati, a što predviđa infrastrukturnu obnovu, opremanje, unaprjeđenje interpretacije i dr.

Kulturne manifestacije i događanja

Šibensko-kninska županija u svjetskim je razmjerima poznata po kulturnim i zabavnim manifestacijama, od kojih posebno treba izdvojiti Međunarodni dječji festival koji ima polustoljetnu tradiciju i Festival dalmatinske šansone koji je 2021. godine doživio svoje 24-to izdanje. Velik broj manifestacija na području županije varira iz godine u godinu, međutim treba naglasiti da su događanja koncentrirana u ljetnom periodu na području Šibenika i obalnih turističkih mjesta. Kulturne manifestacije u Šibensko-kninskoj županiji mogu se podijeliti na povijesne, umjetničke i gastronomske manifestacije.

Kako na području Šibensko-kninske županije ne postoji veća koncertna dvorana, uglavnom se za održavanje kulturnih manifestacija koriste kapaciteti sportskih i školskih dvorana, lokalnih kulturnih centara ili muzeja, dok se većina kulturnih događanja tijekom ljetne sezone organizira na otvorenim prostorima, najčešće na trgovima i drugim frekventnim lokacijama. Grad Šibenik raspolaže s najširom ponudom infrastrukture jer uz kapacitete tvrđava sv. Mihovil i Barone, odnedavno ima i multifunkcionalni prostor „Kuća umjetnosti Arsen“. U Kninu će se također uskoro vidjeti pozitivni pomaci po ovom pitanju. Tamo je u izgradnji ljetna pozornica s gledalištem na Marunuši čiji se završetak očekuje do kraja 5. mjeseca 2022. godine. Istovremeno na Kninskoj tvrđavi se gradi multimedijalna dvorana, ljetna pozornica i interpretacijski centar, a u sklopu projekta „Revitalizacija stare jezgre“ izgradit će se pozornica za organizaciju kulturnih manifestacija na staroj gradskoj tržnici.

Problemi u kojima se našao kulturni sektor u posljednje dvije godine prvenstveno je vezan uz izbijanje pandemije COVID-19 zbog čega su nastupile otežane okolnosti u kojima se manifestacije u određenim periodima nisu održavale ili je program i broj posjetitelja bio znatno reducirano zbog čega je kulturni sektor pretrpio značajne financijske gubitke. Na primjer, iz podataka Javna ustanova u kulturi Tvrđava kulture Šibenik (Izveštaj o radu, 2019., 2020.) se vidi da je ta ustanova tijekom 2019. godine organizirala 55 programa, dok ih je u 2020. godini bilo svega 34.

Kulturne manifestacije česte su u priobalnim, turističkim krajevima, dok ih nema puno u prostoru zaobalja. Bogatstvo kulturne baštine potrebno je kvalitetno interpretirati pomoću manifestacija čime bi se stvorila dodatna kulturna i turistička vrijednost prostora.

1.2.2. Zdravstvo

Na području Šibensko-kninske županije zdravstvena djelatnost se obavlja na primarnoj i sekundarnoj razini te na razini zdravstvenih zavoda. *Primarna zdravstvena zaštita* skrbi o zdravstvenom stanju opće

populacije kroz preventivne i kontrolne preglede, a pruža se kroz djelatnosti opće/obiteljske medicine, zdravstvene zaštite predškolske djece, zdravstvene zaštite žena, patronažne zdravstvene zaštite, zdravstvene njege u kući bolesnika, stomatološke zdravstvene zaštite, higijensko-epidemiološke zdravstvene zaštite, preventivno-odgojnih mjera za zdravstvenu zaštitu školske djece i studenata, laboratorijske dijagnostike, ljekarništva i hitne medicinske pomoći. *Sekundarna zdravstvena zaštita* provodi se u ustanovama bolničkog tipa nakon upućivanja pacijenata od strane primarne zdravstvene zaštite na daljnju obradu i liječenje pacijenata te dodatnu dijagnostiku. U slučaju kada liječenje, terapija i dijagnostika nadilaze kompetencije bolničkog sekundarnog centra pacijentima se organizira transport i premještanje u tercijarne ustanove (klinički bolnički centri, specijalne bolnice) izvan Šibensko-kninske županije.

Na području Šibensko-kninske županije razvijena je mreža zdravstvenih ustanova kojima je osnivač županija, a koje pružaju usluge zdravstvene zaštite. One obuhvaćaju:

- dvije bolnice: Opća bolnica Šibensko-kninske županije te Opća i veteranska bolnica „Hrvatski ponos“, Knin;
- tri doma zdravlja: Dom zdravlja Šibenik, Dom zdravlja Drniš i Dom zdravlja Knin (specijalističke ordinacije u Šibeniku i Drnišu, pedijatrijske ordinacije u Šibeniku, Drnišu, Kninu i Vodicama, mreža stomatoloških ordinacija, ginekološke ordinacije u Šibeniku, Kninu i Drnišu te ordinacije opće medicine u svim gradovima i dijelu općina i otočkih naselja);
- Zavod za hitnu medicinu Šibensko-kninske županije;
- Zavod za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije;
- javne i privatne ljekarne.

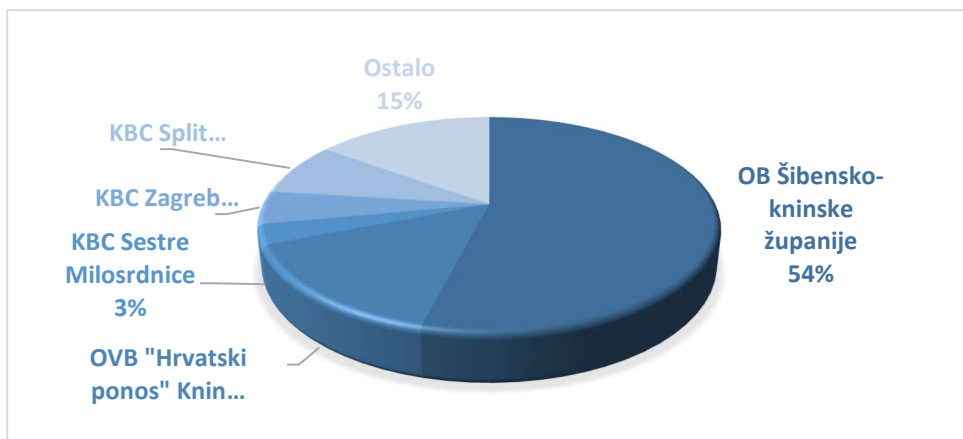
Šibensko-kninska županija je osnivač lokalnih zdravstvenih institucija te djeluje kao glavni koordinator za zdravstveni i socijalni sustav županije i odgovorna je za zdravstveno planiranje i razvitak mreže zdravstvenih i socijalnih usluga na svom području. Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb Šibensko-kninske županije ima aktivnu ulogu u povezivanju svih dionika u zdravstvenom sustavu i sustavu socijalne skrbi na županijskom području. Opći je cilj poboljšati kvalitetu života stanovništva stvaranjem teritorijalno uravnoteženog zdravstvenog sustava na području cijele Šibensko-kninske županije.

Raspoređivanje zdravstvenih timova u županiji temelji se na teritorijalnom ustrojstvu županije, a potreban broj zdravstvenih timova u određenim djelatnostima određuje se za svaku jedinicu lokalne samouprave.

Jedinice lokalne samouprave mogu na temelju svojih zahtjeva sufinancirati dodatne timove hitne medicinske pomoći i turističkih ambulanti tijekom turističke sezone.

Zdravstvene ustanove

Opća bolnica Šibensko-kninske županije izgrađena je 1883. godine te je paviljonskog tipa, što uzrokuje velike troškove održavanja, neučinkovitu raspoređenost infrastrukturnih i ljudskih kapaciteta, otežano objedinjavanje i organizaciju bolničkih procesa, odstupanje od suvremenih normi i uvjeta rada, a što se odražava i na kvalitetu zdravstvene skrbi koja se pruža pacijentima. Bolnica je locirana u prometno opterećenom centru grada Šibenika i ne može udovoljiti bolničke potrebe u budućnosti. Prema podacima Hrvatskog zdravstveno-statističkog ljetopisa iz 2020. godine, većina stanovnika Šibensko-kninske županije gravitira prema Općoj bolnici Šibensko-kninske županije (Sl. 5).

Sl. 5. Gravitacija stanovnika Šibensko-kninske županije prema određenim stacionarnim ustanovama u Hrvatskoj 2019.godine

Izvor: Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2019., HZJZ.

U turističkoj sezoni broj gravitirajućih pacijenata prema Općoj bolnici Šibensko-kninske županije znatno je veći od broja lokalnog stanovništva, čemu u prilog govore podaci o broju pacijenata primljenih u hitnim službama tokom zime i tokom ljeta u periodu od 2019. do 2021.godine (Sl. 6). Bolnica nije prilagođena radu u vrijeme trajanja turističke sezone, jer nedostaje ljudskih i infrastrukturnih kapaciteta. Za prilagodbu je potrebno osigurati dodatne prostore u kojima bi se odvijao rad u ambulantama u vrijeme trajanja sezone kako bi se lokalnom stanovništvu, ali i turistima pružila adekvatna zdravstvena zaštita.

Sl. 6. Prikaz broja prijema pacijenata tokom zime i tokom ljeta u razdoblju od 2019. do 2021. godine u Općoj bolnici Šibensko-kninske županije

Izvor: Opća bolnica Šibensko-kninske županije, 2021.

Opća i veteranska bolnica „Hrvatski ponos“ Knin sagrađena je 1986. godine i ono po čemu se ističe je to da ima ugovorene smještajne kapacitete za palijativnu skrb te Odjel za dugotrajno liječenje. Jedan od razvojnih potencijala Opće i veteranske bolnice „Hrvatski ponos“ Knin je razvoj fizikalne medicine u moderni rehabilitacijski centar za sve vrste liječenja i rehabilitacije pacijenata regije. U tu svrhu, potrebno je osposobiti kompleks bazena za rehabilitaciju te trakt za hidroterapiju u kninskoj bolnici. Bolnica ima ove kapacitete, ali je potrebna obnova prostorija bazenskog kompleksa te kompleksa za hidroterapiju, uz nabavku novih hidroterapijskih jedinica. Dugoročno gledano, postoji opasnost u nedostatku educiranog kadra te potrebno ulagati u educirane kadrove.

Dom zdravlja Šibenik obavlja svoju djelatnost na području od Murtera do Rogoznice te Skradina. Zdravstvena djelatnost se obavlja u centralnoj zgradi Doma zdravlja u Šibeniku, gradskim ambulantama, prigradskim ambulantama (Boraja, Lozovac, Zaton) te u ambulantama na prostoru svih jedinica lokalne samouprave koje pokriva Dom zdravlja Šibenik (Bilice, Murter, Pirovac, Primošten, Rogoznica, Skradin, Tisno, Tribunj i Vodice).

Dom zdravlja Knin obavlja zdravstvenu djelatnost u centralnoj zgradi Doma zdravlja u Kninu te područnim ambulantama, od kojih je u ambulanti Kistanje stalan tim obiteljske medicine i dentalne medicine, a u područnim ambulantama u Kijevu, Plavnu, Strmici, Mokrom Polju, Erveniku i Đevrskama se odlazi po ustaljenom rasporedu mjerodavnog tima primarne zdravstvene zaštite.

Dom zdravlja Drniš pokriva područje Grada Drniša i općina Promina, Unešić i Ružić. Zdravstvena djelatnost se obavlja u Drnišu te područnim ambulantama u Oklaju, Unešiću, Drinovcima i Kljacima.

Što se *ljekarni* tiče, Šibensko-kninska županija je osnivač deset ljekarni: osam ljekarni spada pod Ljekarne Šibenik, dvije pod Ljekarne Drniš. Svaka bolnica ima registriranu vlastitu bolničku ljekarnu. Zajedno s 20 privatnih ljekarni, sveukupan broj ljekarni na području Šibensko-kninske županije prema podacima Hrvatske ljekarničke komore na dan 03.09.2021. godine je 32. Općine Promina, Ružić, Biskupija, Civljane, Ervenik i Kijevo nemaju ljekarni na svom području.

Zavod za hitnu medicinu Šibensko-kninske županije glavna je ustanova za obavljanje djelatnosti na području hitne medicine županije sa sjedištem u Gradu Šibeniku. Trenutna djelatnost Zavoda za hitnu medicinu Šibensko-kninske županije organizirana je kroz rad 30 timova 1 (liječnik, medicinski tehničar, vozač) te pet timova 2 (medicinski tehničar, vozač). U svrhu obavljanja djelatnosti hitne medicine određeno je ukupno pet ispostava uz šibensko sjedište, a to su: Drniš, Knin, Primošten, Tisno, Vodice te ispostava u Skradinu (koja je u pripravnosti i djeluje samo u ljetnoj sezoni i pokriva dio autoceste koji prolazi županijom). Na području Šibensko-kninske županije u 2019. godini je u sustavu hitne medicine bilo zaposleno 34 doktora medicine, 1 specijalist hitne medicine, 51 medicinska sestra/medicinski tehničar, 1 prvostupnik sestrinstva, 27 vozača (16 vozila).

Zavod za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije djeluje sa sjedištem u Šibeniku i ispostavama u Drnišu i Kninu. Prema važećim propisima obavlja djelatnosti epidemiologije zaraznih i nezaraznih bolesti, mikrobiologiju, preventivno-odgojne mjere u školama, zdravstvenu ekologiju, cijepljenje, zdravstvenu statistiku, zdravstveno prosvjeđivanje, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti na području Šibensko-kninske županije.

Tokom procesa Mapiranja potreba u zdravstvu i sastanka tematske radne skupine za izradu Plana razvoja Šibensko-kninske županije, dionici su istaknuli potrebu za poboljšanjem prostornih uvjeta, nabavu opreme za obavljanje zdravstvenih djelatnosti te su istakli problem nedostatka stručnog kadra.

Prema podacima službenih evidencija ustanovljeno je kako su sve najvažnije zdravstvene ustanove prilagođene osobama s invaliditetom.

Glavni problemi koji opterećuju zdravstveni sustav županije su neadekvatna infrastruktura, manjak opreme i manjak medicinskog osoblja. Prioritet u razvoju zdravstvene infrastrukture mora biti orijentiran na rekonstrukciju i opremanje svih triju županijskih domova zdravlja (Dom zdravlja Šibenik, Dom zdravlja Drniš i Dom zdravlja Knin) te gradnja nove bolničke zgrade u Šibeniku (na novoj lokaciji) zbog zastarjelosti infrastrukture i lokacije u prometno opterećenom središtu Grada Šibenika. Kako bi donekle stara bolnica zadovoljila uvjete rada potrebno je izvršiti rekonstrukciju i adaptaciju postojeće građevine do izgradnje nove bolnice. Također, nameće se potreba boljeg iskorištenja postojećeg bolničkog prostora u Kninu u smislu uvođenja dodatnih sadržaja i djelatnosti.

Pokazatelji stanja zdravstvenog sustava

Prema podacima HZZO, na području Šibensko-kninske županije je u 2021. godine bilo ugovoreno ukupno 62 doktora opće/obiteljske medicine. U Šibensko-kninskoj županiji na jednog liječnika opće/obiteljske medicine dolazi 1.588 stanovnika, što je manje od hrvatskog prosjeka (1.725). Najveći broj očekivano je zastupljen na području Grada Šibenika (28), dok u općinama Biskupija, Cviljane, Ervenik i Kijevo nema ugovorenog liječnika.

Prema podacima iz Hrvatskog zdravstveno-statističkog ljetopisa (Tab. 3) vidljivo je kako je Šibensko-kninska županija 2020. godine raspolagala sa 419 bolničkih kreveta i 193 doktora, a ukupan broj liječenih bolesnika bio je 12.171. Pokazatelj broja stanovnika po doktoru iznosi 510,2 stanovnika na jednog doktora, što je manje od nacionalnog prosjeka (562,1 stanovnik na jednog doktora). Pokazatelj broja kreveta na 1.000 stanovnika iznosio je 4,22 što je manje od nacionalnog prosjeka (5,69). Pokazatelj broja kreveta po jednom doktoru iznosio je 2,17 što je manje od nacionalnog prosjeka (3,22). Iskorištenost kreveta je iznosila 55,3%, što odgovara hrvatskom prosjeku (55,4%). Od 2011. godine do rujna 2021. godine broj kreveta u općim bolnicama Šibensko-kninske županije smanjio se za 5%. U rujnu 2021. godine Opća bolnica Šibensko-kninske županije imala je 250, dok je Opća i veteranska bolnica „Hrvatski ponos“ Knin imala 173 kreveta.

Iz podataka prikazanih u Tablici 3. vidljivo je da se u 2020. godine bilježi pad vrijednosti pokazatelja broja bolesnika, godišnje zauzetosti kreveta, postotka iskorištenosti kreveta i broja pacijenata po krevetu, što je direktno uzrokovano pandemijom COVID-19 i neizbježnom reorganizacijom rada zdravstvenog sustava kojom je periodički bilo obustavljeno izvođenje elektivnih kirurških zahvata i smanjeni radni kapaciteti većine službi. Takav način rada zdravstvenog sustava se nastavio i u 2021. godini što će, uz činjenicu da se tokom pandemije COVID-19 pacijenti slabije odazivaju na preventivne i sistematske preglede, negativno utjecati na zdravlje populacije.

Tab. 3. Pokazatelji stanja zdravstvenog sustava Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Šibensko-kninska županija	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Broj kreveta	435	435	414	414	419
Broj kreveta na 1.000 stanovnika	3,98	3,98	3,79	3,79	4,22
Broj doktora	178	186	190	196	193
Broj kreveta po jednom doktoru	2,44	2,34	2,18	2,11	2,17
Broj bolesnika	14.392	14.388	14.085	14.522	12.171
Broj dana bolničkog liječenja	113.049	111.454	103.656	103.809	84.594
Prosječna dužina liječenja	7,85	7,75	7,36	7,15	6,95
Godišnja zauzetost kreveta	260	256	250	251	202
% iskorištenosti kreveta	71,2	70,2	68,6	68,7	55,31
Broj pacijenata po krevetu	33,09	33,08	34,02	35,08	29,05
Interval obrtaja	3,18	33,08	34,02	3,26	5,62

Izvor : Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis (2016.-2020.), HZJZ.

U rujnu 2021. godine Opća bolnica Šibensko-kninske županije imala je zaposlena 203 liječnika, a Opća i veteranska bolnica „Hrvatski ponos“ u Kninu 48 liječnika (Tab. 4). Do rujna 2021. godine u bolnicama Šibensko-kninske županije radilo je ukupno 1.231 djelatnika (u Kninu 288: 216 zdravstvenih djelatnika i 72 nezdravstvena djelatnika; u Šibeniku 943: 730 zdravstvenih djelatnika i 213 nezdravstvenih djelatnika). Došlo je do porasta broja zaposlenih u bolnicama za 1,3% u odnosu na 2019. godinu, na što je uvelike utjecala zdravstvena kriza uzrokovana pandemijom COVID-19.

Tab. 4. Kapaciteti radne snage zdravstvenih ustanova Šibensko-kninske županije (rujan 2021.).

Ustanova	Broj zdravstvenih djelatnika	Broj nezdravstvenih djelatnika	Ukupan broj zaposlenika
Opća bolnica Šibensko-kninske županije	730	213	943
Opća i veteranska bolnica „Hrvatski ponos“, Knin	216	72	288
Dom zdravlja Šibenik	142	30	172
Dom zdravlja Knin	35	18	53
Dom zdravlja Drniš	34	15	49
Zavod za javno zdravstvo	61	16	77
Zavod za hitnu medicinu Šibensko-kninske županije	92	34	126
Ljekarna Drniš	6	2	8
Ljekarna Šibenik	49	8	57
UKUPNO	1365	408	1773

Izvor: dostavljeno od strane ustanova.

Pokazatelji zdravlja

Na području Šibensko-kninske županije, prema podacima Hrvatskog zdravstveno-statističkog ljetopisa za 2019. godinu, pet vodećih uzroka smrti su: bolesti krvožilnog sustava (37,6%), novotvorine (26,6%), endokrine bolesti, bolesti prehrane i metabolizma (8,8%), ozljede, trovanja i neke druge posljedice vanjskih uzroka (7,1%) te bolesti probavnog sustava (4,9%). U svim županijama vodeći uzrok smrti su bolesti krvožilnog sustava, a među njima Šibensko-kninska županija ima najmanji udio (HZJZ, 2020.)

Prema podacima Registra za rak iz 2018. godine, na nacionalnoj razini tri najučestalija primarna sijela **karcinoma** su pluća, dojke i prostate, što se podudara s podacima na županijskoj razini. Podaci distribucije incidencije novooboljelih po spolu na županijskoj razini pokazuju da su tri najzastupljenija karcinoma kod muškaraca rak prostate, rak pluća i kolorektalni karcinom (jednako kao na nacionalnoj razini), dok su kod žena u Šibensko-kninskoj županiji po incidenciji najzastupljeniji rak dojke, rak pluća i rak maternice (dok je na nacionalnoj razini na trećem mjestu kolorektalni karcinom). Po incidenciji raka prema županijama za 2018. godinu, Šibensko-kninska županija je ispod nacionalnog prosjeka kod oba spola: incidencija raka na 100.000 muškaraca u Županiji iznosi 657,8 (nacionalni prosjek iznosi 718,5), a incidencija raka na 100.000 žena u Županiji iznosi 431,6 (nacionalni prosjek iznosi 473,3) (HZJZ, 2020.). Podaci o odazivu žena na preventivne preglede u svrhu ranog otkrivanja karcinoma dojke svrstavaju Šibensko-kninsku županiju na samo dno liste (Zdravstveno-statistički ljetopis ŠKŽ, 2018.).

Obrada podataka o incidenciji raka je dugotrajna, stoga o utjecaju pandemije COVID-19 na rak još nema podataka jer se procjene objavljene 2020. godine temelje na trendovima incidencije iz proteklih godina. Trenutno su zabilježena kašnjenja u probiru i dijagnosticiranju raka, pa će se utjecaj pandemije moći identificirati i interpretirati tek kad svi podaci postanu dostupni.

Šećerna bolest se naziva globalnom epidemijom. Najznačajnijim uzrokom ovog zdravstvenog problema se smatra promjena načina života koju obilježava veći unos visokokalorične hrane i smanjena tjelesna aktivnost. Prema podacima Nacionalnog registra osoba sa šećernom bolesti CroDiab o prevalenciji

osoba dobi od 20 do 79 godina sa šećernom bolesti, prevalencija u Šibensko-kninskoj županiji iznosi 8,6%, što je više nego u županijama u Jadranske Hrvatske (Zadarska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska županija) te na razini nacionalnog prosjeka koji iznosi 8,7%. (CroDiab, 2020.).

Na nacionalnoj razini je vidljiv porast *pretilosti*, osobito među djecom. Svako treće dijete ima problem prekomjerne tjelesne mase ili debljine. U dobi od 8 do 9 godina svako treće dijete ima povećan rizik da u odrasloj dobi također ima problem prekomjerne tjelesne mase i debljine, što posljedično znači veći rizik oboljenja od kronično nezaraznih bolesti te time i teret za zdravstveni sustav, što za sobom povlači i financijske troškove, ali i gubitke u ljudskom kapitalu. Podaci na razini županije nisu dostupni, no podaci istraživanja Europske inicijative praćenja debljine u djece u Hrvatskoj Europskog ureda Svjetske zdravstvene organizacije ukazuju da je u Jadranskoj Hrvatskoj udio djece s prekomjernom tjelesnom masom i debljinom bio je najveći u usporedbi s drugim regijama i iznosio ukupno 36,9%, od čega 23,1% onih s prekomjernom tjelesnom masom te 13,8% s debljinom (CroCOSI, 2021.).

Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ, 2020.) u zdravstvenim ustanovama zbog zlouporabe droga liječilo se 6.858 osoba. Stopa *ovisnosti* za područje cijele Republike Hrvatske 2019. godine iznosila je 238 ovisnika o drogama na 100.000 stanovnika. U šest županija broj ovisnika na 100.000 stanovnika je viši od nacionalnog prosjeka, a među njima Šibensko-kninska županija zauzima visoko treće mjesto sa 434 ovisnika na 100.000 stanovnika. Šibensko-kninska županija kontinuirano spada u županije sa znatno većom stopom liječenih ovisnika od nacionalnog prosjeka (Tab. 5).

Tab. 5. Broj ovisnika i stopa ovisnika u Šibensko-kninskoj županiji u odnosu na nacionalni prosjek u razdoblju od 2012. do 2019. godine

Godina	Broj ovisnika (Šibensko-kninska županija)	Stopa ovisnika na 100.000 stanovnika (Šibensko-kninska županija)	Stopa ovisnika na 100.000 stanovnika (nacionalni prosjek)
2012.	268	382,6	272,1
2013.	320	456,8	272,3
2014.	303	432,6	270,8
2015.	333	432,6	261,4
2016.	308	439,7	246,5
2017.	315	449,7	248,3
2018.	315	449,7	248,3
2019.	304	434,0	238,0

Izvor: Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis (2012.-2019.), HZJZ.

Iz dostupnih podataka vidljivo je da su u Šibensko-kninskoj županiji prisutne visoke stope smrtnosti uzrokovane čimbenicima rizika povezanih s nezdravim načinom života (među kojima su prehrambeni čimbenici, pušenje, konzumacija alkohola i nedovoljna tjelesna aktivnost), a koji se mogu spriječiti i koji se mogu izliječiti. Jedan od razloga tom problemu je niska učinkovitost javnozdravstvenih intervencija, kao i nedostatak svijesti o potrebi za aktivnim i zdravim životom među građanima. Potrebno je ulagati napore u jačanje preventivnih edukativnih akcija širom županije i uspostavljanje osnovne dijagnostike u centrima primarne zdravstvene zaštite.

Prethodno navedene bolesti stvaraju najveći pritisak na zdravstveni sustav zbog velikog broja pacijenata, velikih troškova liječenja te nedostatka odgovarajuće opreme i ljudi. Zdravstveni sustav opterećuje visok broj dijagnostičkih pretraga indiciranih od strane primarne zdravstvene zaštite.

Trenutno najveći pritisak na zdravstveni sustav izaziva pandemija COVID-19 uzrokovane novim koronavirusom SARS-CoV-2. Zbog velike profesionalne izloženosti uzročniku bolesti, velik broj ljudskih

potencijala koji sudjeluju u procesu liječenja biva bolesno ili u samoizolaciji uslijed kontakta sa zaraženom osobom. Liječnici i ostalo zdravstveno osoblje uključeno u proces je iznimno opterećeno procjepljivanjem stanovništva i radom na COVID odjelima. Navedeni faktori uzrokuju smanjene kapacitete osoblja, što za izravnu posljedicu ima nemogućnost pružanja kvalitetne zdravstvene zaštite, liječenja drugih bolesti i provođenja operacija koje nisu hitan slučaj.

Potrebni su dodatni naponi i ulaganja u fizičku infrastrukturu i ljudske potencijale kako bi sustav zdravstva na području Šibensko-kninske županije dosegao potrebni standard. S obzirom na starenje stanovništva, bit će važno povećati dostupnost dugoročne skrbi i palijativnih programa skrbi u zajednici.

Razlike u pristupu zdravstvenim uslugama

Podaci o regionalnim nejednakostima u dostupnosti zdravstvenih usluga su oskudni, međutim postoje značajni dokazi da stanovnici zaobalja, stanovnici otoka i stanovnici ratom pogođenih područja (posebno područja koja imaju status posebne državne skrbi) imaju ograničen pristup zdravstvenoj zaštiti. Ograničen pristup zdravstvenim uslugama imaju osobe s niskim primanjima i s niskom razinom obrazovanja, žene i starije osobe (ESPN, 2018.).

Starije osobe više od 70% života nakon 65. godine provode uz zdravstvene probleme i teškoće (Pregled stanja zdravlja i zdravstvene zaštite, 2019.), stoga imaju više problema sa pristupom zdravstvenim uslugama u usporedbi s populacijom u cjelini.

Zdravstvena zaštita stanovnika *zaobalnih područja* nije bila dosadašnji prioritet zdravstvene politike te funkcionalne reorganizacije bolničkih sustava mogu imati velik utjecaj na tu populaciju. Na tim područjima živi veliki broj starijih i nemoćnih osoba, kao i osoba s određenim vidom poteškoća i invaliditeta. Često jedna ambulanta pokriva više različitih sela koja su udaljena te je stanovnicima teško fizički pristupiti u ambulante, a sami liječnici često navode da nemaju vremena za terenske posjete ni službena prijevozna vozila za obavljanje terenskih posjeta (općine Biskupija, Cijvljane, Ervenik i Kijevo nemaju ugovorenog liječnika).

Isti problem je prisutan na *otocima*, čiji stanovnici imaju izravan pristup samo primarnoj zdravstvenoj zaštiti (i to djelomično) dok za pristup složenijoj razini skrbi ovise o transportu i vremenskim uvjetima. Zdravstvene usluge su dostupne na četiri otoka (**Tab. 6**). Dom zdravlja Šibenik pokriva područje svih naseljenih otoka Šibensko-kninske županije. Primarna *zdravstvena skrb* na otocima organizirana je na način da je na otoku Zlarinu stacionirana ordinacija opće medicine u kojoj je ugovoren jedan tim (doktorica opće/obiteljske medicine i medicinska sestra), a čiji liječnik putuje na otoke Žirje, Kaprije i Prvić na kojima je organizirana ambulanta sa zaposlenom medicinskom sestrom. Dok je ambulanta Doma zdravlja Šibenik djelovala u naselju Brodarica, medicinski tim je jednom tjedno odlazio na otok Krapanj, no nakon što je ambulanta stavljena pod zakupstvo u 2020. godini otok Krapanj je ostao bez pristupa povremenoj primarnoj zdravstvenoj skrbi, iako postoji potreba za istom. Na području otoka Murtera djeluje jedna ambulanta doma zdravlja te tri ordinacije primarne zdravstvene zaštite te je jedini otok Šibensko-kninske županije koji ima dostupne usluge dentalne zdravstvene zaštite i ljekarne.

Za ostale usluge otočani moraju gravitirati prema Šibeniku ili Vodicama. Za pristup složenijoj razini skrbi ovise o transportu i vremenskim uvjetima. Na otocima ne postoji sustav brze (hitne) zdravstvene zaštite, već se za takvu uslugu koriste alternativne usluge (MUP, Lučka kapetanija i sl.). Zbog nedostatka helidroma na otocima ne postoji adekvatni prijevoz s otoka na kopno u hitnim situacijama te lokalno stanovništvo nema mogućnost interventnog prijevoza do bolnice, iako je Prostornim planom Šibensko-kninske županije (2017.) predviđena i gradnja pet novih helidroma od kojih su četiri na otocima (Prvić,

Zlarin, Kaprije i Žirje). Otoci Šibensko-kninske županije također nisu pokriveni ni telemedicinskom mrežom usluga koje se mogu pružati na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini, budući da je potrebna adekvatna pokrivenost širokopojasnim internetom te su potrebna i ulaganja u opremu, edukaciju te računalnu i komunikacijsku infrastrukturu stoga se iz svega navedenog da zaključiti da naseljeni otoci Šibensko-kninske županije nemaju jednako dostupnu zdravstvenu skrb kao ostatak županije te da je istu potrebno unaprijediti.

U sličnoj situaciji se nalaze i stanovnici rubnih priobalnih područja županije, kao što su Perković, Pirovac, Primošten, Rogoznica i dr. S radom su prestale turističke ambulante u priobalju u zadnjih nekoliko godina i to isključivo zbog nedostatka liječnika koji bi radili u njima.

Tab. 6. Kapaciteti zdravstvenih ustanova na otocima Šibensko-kninske županije

Naseljeni otok	Broj zdravstvenih djelatnika	Ambulanta doma zdravlja	Ordinacije PZZ	Ljekarne
Kaprije	1	1	0	0
Krapanj	0	0	0	0
Murter	16	1	3	2
Prvić	1	0	0	0
Zlarin	4	1	0	0
Žirje	1	1	0	0
UKUPNO	22	4	3	2

Izvor: Registar otoka, 2021.

S obzirom na sve navedeno, uviđa se da zaobalje i otoci nemaju jednako dostupnu zdravstvenu skrb te zbog toga pacijenti kasne s dijagnostikom te se javljaju u uznapredovanim slučajevima malignih bolesti. Bolnički sustav je zagašen nepotrebnom dijagnostikom što dovodi do neadekvatne i zakašnjele reakcije zdravstvenog sustava na probleme pojedinca.

Izazovi zdravstvene zaštite tokom turističke sezone

Turistička sezona predstavlja dodatni izazov u regiji jer je primijećeno povećanje broja korisnika zdravstvenog sustava u periodu od svibnja do listopada, opterećenje hitnih službi, nedostatak turističkih ambulanti te porast broja pacijenata iz područja traumatologije. Hitno medicinska skrb dostupna je turistima u Zavodu za hitnu medicinu Šibensko-kninske županije u Šibeniku, ispostavama u Kninu i Tisnom te na tri punkta dežurstava u Drnišu, Primoštenu i Skradinu. Zbog velikog broja turista u priobalnim destinacijama tijekom ljetnih mjeseci prethodnih su godina u turističkim destinacijama od strane Doma zdravlja Šibenik bile organizirane turističke ambulante što više nije slučaj i to isključivo zbog nedostatka liječnika.

Prema službenim podacima Turističke zajednice Šibensko-kninske županije, u 2019. godini je ostvareno 1.050.873 dolazaka domaćih i stranih turista, sa 6.736.553 noćenja, što premašuje broj lokalnog stanovništva više puta.

1.2.3. Sport i rekreacija

Sportske aktivnosti provode se kroz djelovanje sportskih udruga i klubova koji imaju zadatak provoditi sportske aktivnosti natjecateljskog i rekreativnog karaktera te sportsko-rekreacijske aktivnosti osoba sa invaliditetom. Provedba i financiranje sportskih aktivnosti važan je čimbenik djelovanja jedinica lokalne samouprave na području Šibensko-kninske županije.

Gledajući povijest sporta na području županije, možemo reći da se Šibensko-kninska županija diči sa tradicijom svojih sportskih klubova i društava, kao i pojedinaca koji su zahvaljujući svojim sportskim

uspjesima postali promotori Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske. Među njima posebno se ističe Dražen Petrović, tragično preminuli kapetan hrvatske košarkaške reprezentacije. Kada je riječ o značajnijim klubovima na području županije, treba istaknuti Hrvatski nogometni klub Šibenik, Košarkaški klub Šibenik, Vaterpolo klub Šibenik, Veslački klub Krka, te Futsal klubove Crnica, Šibenik 1983. i Kijevo Knin. Nogometni klubovi s dugogodišnjom tradicijom koje treba istaknuti su: Dinara, DOŠK, Zagora, Rudar i Vodice. U zadnje vrijeme značajne rezultate ostvaruju i predstavnici manjih klubova i sportskih kolektiva kao što su: karate, taekwondo, atletika, plivanje, gimnastika, boćanje, kuglanje, jedrenje, odbojka, pikado, šah i mnogi drugi.

Trenutno je na području županije registrirano preko 400 klubova od čega ih najviše ima u Gradu Šibeniku, te gradovima Drnišu, Vodicama, Kninu, dok ih u ostalim jedinicama lokalne samouprave ima svega dvadesetak. Kroz navedene klubove je u redovite sportske aktivnosti natjecateljskog karaktera uključeno preko 3.500 aktivnih sportaša, od čega se gotovo tri četvrtine odnosi na djecu i mlađe od 18 godina. Također, postoje klubovi koji se bave isključivo rekreativnim vježbanjem, te klubovi osoba sa invaliditetom.

Kada je riječ o organizacijskom obliku djelovanja sportskih organizacija, u gradovima i općinama, gdje za to postoje tehnički uvjeti (dovoljan broj klubova), udruge–klubovi se udružuju u Zajednice sportova. U Šibensko-kninskoj županiji postoje Zajednice sportova u gradovima: Šibeniku, Kninu, Drnišu i Vodicama. Ako na području županije postoje tri i više klubova istog sporta osnivaju se strukovni savezi. U županiji trenutačno postoji 15 strukovnih saveza: nogometni, košarkaški, rukometni, odbojkaški, stolnoteniski, karate, boćarski, kuglački, auto i karting, planinarski, pikado, šahovski, ribolovni savez, savez osoba sa invaliditetom te savez sportske rekreacije „Sport za sve“. Zajednice sportova u gradovima i strukovni sportski savezi na području županije udruženi su u Zajednicu sportova Šibensko-kninske županije.

Važan čimbenik sportskog djelovanja predstavljaju i upravljački kadrovi udruga i klubova. Trenutačno svoje stručne usluge pruža preko 400 trenera koji se educiraju i školuju kroz svoje matične klubove ili osobno. Velika većina trenera rade volonterski, a profesionalaca je oko 10%.

Za provođenje sustavnih sportskih aktivnosti potrebna je sportska infrastruktura koja mora zadovoljavati sportske i sigurnosne uvjete. Šibensko-kninska županija nema zadovoljavajuće uvjete za organizirano bavljenje sportom na postojećoj razini. Međutim, potrebna su stalna ulaganja u održavanje infrastrukture, ali i ulaganja u izgradnju ili prilagodbu nove infrastrukture. Također, potrebna su ulaganja koja bi povećala energetska učinkovitost te infrastrukture, jer je riječ uglavnom o velikim potrošačima energije.

Trenutna ponuda sportsko-rekreacijskih sadržaja koncentrirana je u priobalju, gdje se u Gradu Šibeniku nalazi četrdesetak sportskih objekata od kojih se najviše ističe: obnovljena dvorana Baldekin, zatvoreni i otvoreni bazen Crnica, sportsko-rekreativni centar Ljubica, nogometni stadion Šubićevac, obnovljena dvorana Minimac, kuglana, teniski tereni i trim staza na Šubićevcu. U Kninu je napravljena nova atletska staza koja je ujedno i jedina u Šibensko-kninskoj županiji, a u Vodicama je u izgradnji sportska dvorana uz uređenje sportsko-rekreacijskog centra Račice.

Važnost uređenja i razvoja sportsko-rekreacijskih površina prepoznata je i u Prostornom planu Šibensko-kninske županije kojim su definirane različite površine koje će se urediti za tu namjenu. Njime je predviđeno osiguranje površina za smještaj sadržaja i djelatnosti sporta te rekreacije stanovništva i to unutar građevinskih područja naselja ili izdvojenih zona. Pritom su površine sportsko-rekreacijskih namjena podijeljene na sljedeće namjene: sportsko-rekreacijski i sportski centar, golf igrališta i

rekreacijska područja. Prostorni obuhvati planiranih površina za sportsko-rekreacijsku namjenu određeni su urbanističkim planovima uređenja u kojima sportsko-rekreacijska namjena zauzima značajan dio površina, a posebice se ističu zone izdvojene za smještaj sportsko-rekreacijskih sadržaja unutar Zaštićenog obalnog pojasa u Šibeniku, Vodicama, Tribunju i Primoštenu. Strategije razvoja sporta Grada Šibenika predviđa Zonu sporta i rekreacije na Jamnjaku na prostoru 14 ha (prenamjena vojnog objekta).

Budući da većina predviđenih zona nije realizirana, očekuje se kako će se u narednom razdoblju u njima stvoriti novi sadržaji koji će omogućiti porast atraktivnosti čime će se upotpuniti postojeća ponuda sportsko-rekreacijske infrastrukture.

Prostornim je planom Šibensko-kninske županije predviđeno pet zona golf igrališta – zona Zablaće na Zablačkom poluotoku, zona Čista Mala u Gradu Vodice, zona Prukljan u Gradu Skradinu (uz Prokljansko jezero) i zona Brištane u Gradu Drnišu.

1.3. STANOVANJE I STAMBENI FOND

Prema podacima iz 2011. godine na području Šibensko-kninske županije evidentirano je 92.022 stambenih jedinica od čega je 60,6% za stalno stanovanje, 30,8% za povremeno korištenje, a u 8,5% stambenih jedinica se samo obavljaju djelatnosti. Na 92.022 stambenih jedinica evidentirano je 41.259 kućanstava, iz čega proizlazi podatak kako na svako kućanstvo u prosjeku dolazi 2,2 stambene jedinice što je znatno više od nacionalnog prosjeka (1,5). Opremljenost stambenih jedinica je povoljna, no ne postoji zadovoljavajuća pokrivenost plinskom infrastrukturom. Trendovi u stambenom sektoru identični su kretanjima većine pokazatelja Šibensko-kninske županije: u priobalju i gradovima stanje je znatno bolje u odnosu na općine i zaobalje. Šibensko-kninska županija posjeduje bogatiji stambeni fond od većine županija Republike Hrvatske ukoliko se uzima u obzir omjer broja kućanstava i stambenih jedinica. Posljedica je to razvoja turističkih djelatnosti na cijelom području, ali to negativno utječe na stambeno zbrinjavanje posebice mladih obitelji.

Dinamika rješavanja prijava za stambeno zbrinjavanje godinama je jedan od najvećih problema u ovom području, a tijekom 2020. godine je dodatno usporena zbog pandemije COVID-19 i otežanih uvjeta rada nadležnih tijela. Prva stambena zgrada poticajne stanogradnje (POS) u Šibeniku izgrađena je još 2003. godine i do danas je pod znakom državno poticane stanogradnje namijenjene na prvom mjestu mladim obiteljima izgrađeno 247 stanova u četiri zgrade. Posljednji ciklus izgradnje POS-ovih stanova završen je 2018. godine čime je svoj problem stanovanja riješilo 164 obitelji. Trenutno je aktualna lista prvenstva kreirana u studenom 2020. godine na kojoj je 364 obitelji iskazalo potrebu i interes za kupnju stana putem POS-a. Početkom veljače 2021. godine krenulo se u izgradnju 127 stanova koji bi trebali biti useljivi u roku od dvije godine (Grad Šibenik, 2021.). Najveći broj stambenih jedinica imaju gradovi Šibenik (28.297) i Vodice (12.181).

Na prostoru Šibensko-kninske županije evidentiran je iznimno visok udio stanova koji se koriste povremeno za odmor i rekreaciju (sekundarno stanovanje). Prema udjelu sekundarnog stanovanja u ukupnom stanovanju, Šibensko-kninska županija sa 30,3% nalazi se u samom vrhu Republike Hrvatske te je ispred svih županija Jadranske Hrvatske (Popis stanovništva, 2011.).

Prema dostupnim podacima² za 2020. godinu, prosječna cijena stana/apartmana u Šibensko-kninskoj županiji iznosila je 7.841,9 kn/m², a cijena u prostoru varira sukladno udaljenosti od obale i turističkih kretanja. Primjerice, četvorni metar stana/apartmana u Općini Murter-Kornati prosječno iznosi 10.703,30 kn/m² dok u Gradu Drnišu prosječno iznosi 5.490,79 kn/m² što je gotovo dvostruka razlika. Slijedom navedenog, usporedba prosječnih cijena stana/apartmana ostvarenih u 2020. godini za područje Šibensko-kninske županije, ukazuje kako obalna područja bilježe znatno višu cijenu od zaobalja.

1.4. SOCIJALNA UKLJUČENOST I SKRB

Socijalne usluge

Na području Šibensko-kninske županije, djeluju tri centra za socijalnu skrb (dalje: CZSS) locirana u Šibeniku, Drnišu i Kninu. CZSS Šibenik nadležan je za područje svih priobalnih JLS-a, dok su CZSS Drniš i CZSS Knin nadležni za prostor zaobalja (

Sl. 7). Centri za socijalnu skrb javne su ustanove čiji je osnivač Republika Hrvatska i u nadležnosti su Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike. Socijalna skrb je organizirana djelatnost od javnog interesa za Republiku Hrvatsku čiji je cilj pružanje pomoći socijalno ugroženim

osobama, kao i osobama u nepovoljnim osobnim ili obiteljskim okolnostima, koja uključuje prevenciju, promicanje promjena, pomoć u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba i podršku pojedincu, obitelji i skupinama, u svrhu unapređenja kvalitete života i osnaživanja

korisnika u samostalnom zadovoljavanju osnovnih životnih potreba te njihovog aktivnog uključivanja u društvo³.

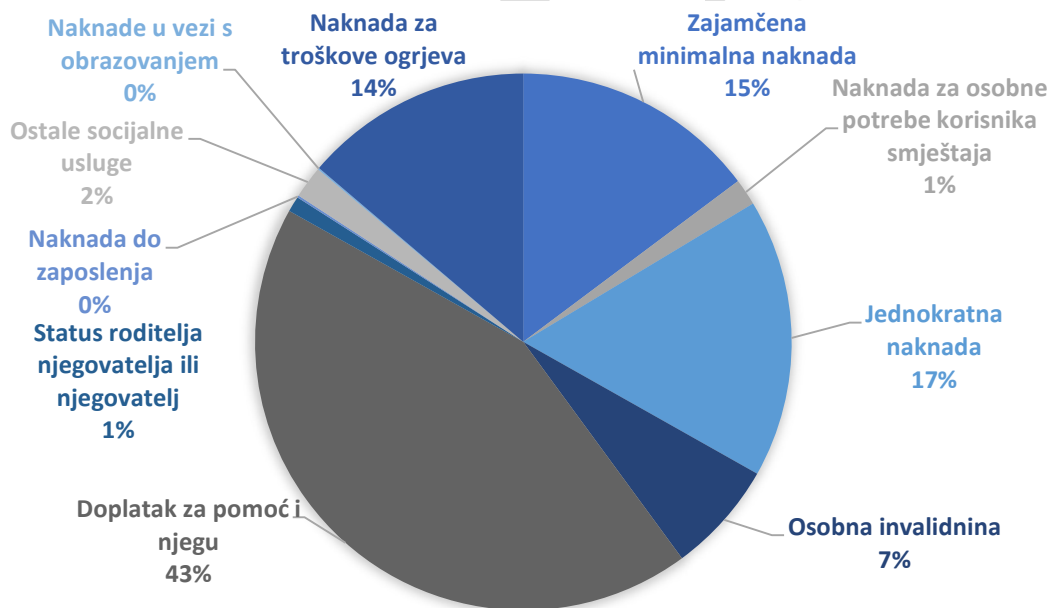
² Izvješća o tržištu nekretnosti Šibensko-kninske županije (obuhvaćaju područje gradova Drniš, Knin, Skradin i Vodice te svih 15 općina) u razdoblju od 2017.–2020. g. (Šibensko-kninska županija, 2021.).

³ Zakon o socijalnoj skrbi, NN 138/20

Sl. 7. Nadležnost centara za socijalnu skrb po jedinicama lokalne samouprave Šibensko-kninske županije

Izvor: CZSS Šibenik, 2021; CZSS Drniš, 2021; CZSS Knin, 2021.

Uvid u socijalno stanje Šibensko-kninske županije prikazat će se brojem korisnika i prava socijalne skrbi te analizom obuhvaćenosti stanovništva sa zajamčenom minimalnom naknadom (ZMN) kao temeljnom uslugom socijalne skrbi. Analizom godišnjih statističkih izvješća Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike o broju korisnika i prava u socijalnoj skrbi u Šibensko-kninskoj županiji u 2020. godini, vidljivo je da su najviše korištena prava u stavkama: doplatak za pomoć i njegu, zajamčena minimalna naknada, jednokratna naknada i osobna invalidnina (Sl. 8).

Sl. 8. Struktura pruženih socijalnih usluga na prostoru Šibensko-kninske županije 2020. godine

Izvor: Godišnje izvješća Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2020.

Zajamčena minimalna naknada je pravo na novčani iznos kojim se osigurava zadovoljavanje osnovnih životnih potreba pojedinaca ili kućanstava koja nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba. Najviše ostvarenih prava na ZMN ima na području nadležnosti CZSS Knin te prema podacima iz 2020. godine, 58% prava na ZMN iz županije spada pod nadležnost CZSS Knin. Postojeći institucionalni sustav socijalne i zdravstvene zaštite starih osoba na siromašnim i udaljenim područjima

Knina i njegove okolica (općine Biskupija, Cijvlane, Ervenik, Kijevo, Kistanje s pripadajućim naseljima) je relativno slabo razvijen i u nekim aspektima nedovoljan.

Kretanje broja pruženih usluga od strane CZSS (Tab. 7) bilježi pozitivan trend smanjenja broja osoba bez prihoda što može potencijalno ukazivati na poboljšanje socioekonomskog stanja stanovništva i smanjenja potrebe za socijalnim uslugama u Šibensko-kninskoj županiji, ali i na negativne događaje, poput migriranja stanovništva. Podaci pokazuju evidentan rast osoba s poteškoćama zdravlja i s invaliditetom (doplatak za pomoć i njegu i osobna invalidnina) što se smatra direktnom posljedicom zakonskih izmjena iz 2018. godine kojima je omogućeno znatno širem krugu osoba koristiti ta prava socijalne skrbi.

Potrebe za socijalnim uslugama su kontinuirano veće od dostupnih usluga, pa se iz tog razloga broj pruženih socijalnih usluga kroz godine ne mijenja – sve dostupne usluge su popunjene, a vrlo malo se otvara novih. Što se samih pružatelja socijalnih usluga tiče, imaju nedovoljan broj kvalificiranih zaposlenika (posebno socijalnih radnika) po instituciji, prostori u kojima obavljaju posao nije adekvatan, koriste zastarjelu opremu i imaju nedostatak vozila.

Tab. 7. Kretanje broja najkorištenijih socijalnih usluga pruženih na prostoru Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2015. do 2020. godine

		Područje obuhvata				
	Vrsta socijalne usluge (ukupno naknada-samaca i kućanstava)	Godina	CZSS Šibenik	CZSS Knin	CZSS Drniš	Ukupno
Pomoć CZSS	Zajamčena minimalna naknada	2015	879	1728	505	3112
		2016	844	1673	401	2918
		2017	715	1577	353	2645
		2018	611	1340	315	2266
		2019	558	1273	266	2097
		2020	562	1185	275	2022
	Doplatak za pomoć i njegu	2015	1686	1358	597	3641
		2016	1684	1376	593	3653
		2017	1688	1421	647	3756
		2018	1795	1423	775	3993
		2019	2318	1688	1020	5026
		2020	2950	1850	1117	5917
	Osobna invalidnina	2015	412	142	65	619
		2016	415	138	69	622
		2017	428	144	76	648
		2018	466	174	81	721
		2019	527	189	90	806
		2020	621	210	94	925
Pomoć JLS/JLP(R)S	Naknada za troškove ogrjeva	2015	-	-	-	2962
		2016	-	-	-	2615
		2017	-	-	-	2444
		2018	-	-	-	2195
		2019	-	-	-	1930
		2020	-	-	-	1886

Izvor: Godišnja izvješća Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.

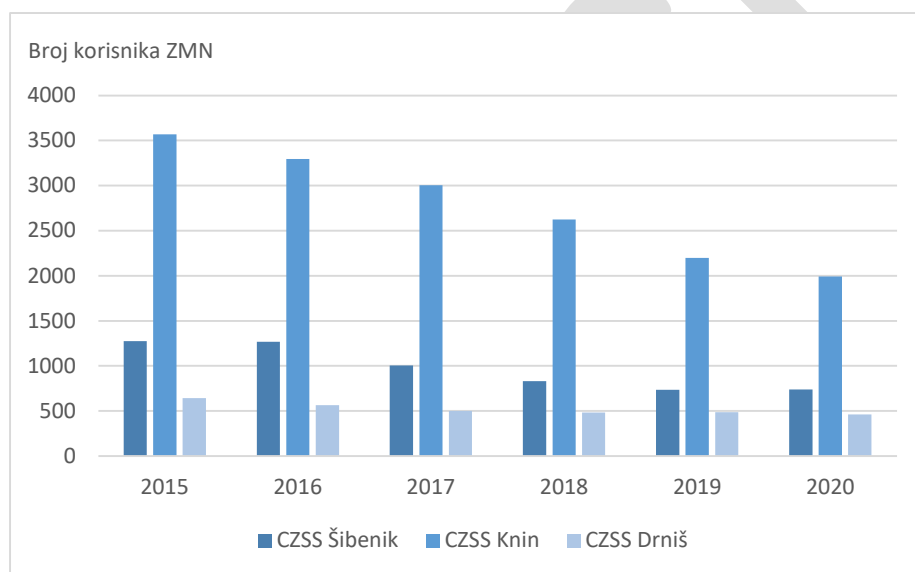
Podaci o obuhvaćenosti stanovništva sa ZMN ukazuju na visok udio broja korisnika na prostoru nadležnosti CZSS Knin koji obuhvaća čak 62% ukupnog broja korisnika zajamčene minimalne naknade u Šibensko-kninskoj županiji te 8,9% cjelokupnog stanovništva područja nadležnosti CZSS Knin.

Tab. 8. Obuhvaćenost stanovništva s ZMN u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2020. godine

Godina	Broj obuhvaćenih osoba ZMN				Udio (%) korisnika ZMN u broju stanovnika (Popis 2011.)			
	CZSS Šibenik	CZSS Knin	CZSS Drniš	Ukupno	CZSS Šibenik	CZSS Knin	CZSS Drniš	Prosjeak
2015	1273	3567	643	5483	1,7	16	5,4	7,70
2016	1266	3294	563	5123	1,7	14,7	4,7	7,03
2017	1004	3002	502	4508	1,3	13,4	4,2	6,30
2018	831	2625	482	3938	1,1	11,7	4	5,60
2019	735	2197	487	3419	1	9,8	4,1	4,97
2020	739	1993	461	3193	1	8,9	3,9	4,60

Izvor: Godišnja izvješća Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.

Trendovi kretanja broja korisnika zajamčene minimalne naknade su pozitivni, odnosno prikazuju smanjenje broja korisnika ZMN na području čitave Šibensko-kninske županije. Broj korisnika u nadležnosti CZSS Knin smanjio se u razdoblju od 2016. do 2020. godine: CZSS Knin 39%, CZSS Šibenik 42%, CZSS Drniš 18%).

Sl. 9. Kretanje broja korisnika zajamčene minimalne naknade (ZMN) u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2020. godine

Izvor: Godišnja izvješća Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.

Šibensko-kninska županija, unutar djelokruga rada Upravnog odjela (UO) za zdravstvo, socijalnu skrb, branitelje i civilne stradalnike iz Domovinskog rata, obavlja poslove decentraliziranih funkcija u području socijalne skrbi (CZSS, Domovi za starije i nemoćne), realizira pomoć za stanovanje i ogrjev socijalno ugroženim obiteljima. UO radi na prikupljanju analiza i obradi podataka, te izradi izvješća iz područja zdravstva i socijalne skrbi te podržava rad koordinacijskih tijela (Plan razvoja socijalnih usluga Šibensko-kninske županije za razdoblje 2015.-2020. godine). Analiza pruženih usluga socijalne skrbi u Šibensko-kninskoj županiji ukazuje na trendove smanjenja broja korisnika usluga. Prostor obuhvata CZSS Knin i dalje ukazuje na veliku problematiku socijalne skrbi stanovništva te je taj prostor prioritetan u budućem razvoju socijalne skrbi i općem poboljšanju socioekonomskog stanja stanovništva.

Potrebno je povećati broj kvalificiranih radnika u institucijama i u sustavu socijalne skrbi i povećati dostupnost socijalnih usluga u županiji.

Institucionalni i izvaninstitucionalni oblici socijalne skrbi

Osim individualne izravne pomoći korisnicima socijalnih usluga, socijalna skrb se odvija i kroz razne institucije. Najznačajnije institucije toga tipa su domovi socijalne skrbi za djecu, domovi socijalne skrbi za odrasle te domovi za tjelesno ili mentalno oštećene osobe (djecu/odrasle), a njihovi smještajni kapaciteti (stalni i privremeni) su prikazani u Tablici 9.

Tab. 9. Kapaciteti i vrste domova socijalne skrbi u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2020. godine

Domovi socijalne skrbi	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Državni dom socijalne skrbi za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s tjelesnim, intelektualnim i osjetilnim oštećenjima						
Centar za odgoj i obrazovanje "Šubićevac", Šibenik	154	171	176	174	171	188
Nedržavni dom socijalne skrbi za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s tjelesnim, intelektualnim i osjetilnim oštećenjima						
Centar za rehabilitaciju "Roman obitelj", Skradin	114	112	115	114	115	114
Druge pravne osobe koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s tjelesnim, intelektualnim i osjetilnim oštećenjima						
Udruga invalida "Sveti Bartolomej", Knin	50	63	64	64	75	62

Izvor: Godišnja izvješća Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2015.-2020.

U Šibensko-kninskoj županiji se pružaju različiti oblici skrbi:

Djeca s teškoćama i razvojnim rizicima i mladi s invaliditetom

Djeca s teškoćama i mladi s invaliditetom (0-19 godina) na području regije čine 7% ukupnog stanovništva te dobi. Mreža usluga za djecu s teškoćama i mlade s invaliditetom na području Šibensko-kninske županije nije ravnomjerno prostorno zastupljena u svim dijelovima županije, a iste se pružaju kroz rad centara, ustanova, udruga.

Centar za odgoj i obrazovanje „Šubićevac“ djeluje kao državni dom socijalne skrbi za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom koji organizira poludnevni, cjelodnevni i stalni oblik smještaja za djecu i mlade s intelektualnim teškoćama. Centar za odgoj i obrazovanje "Šubićevac" skrbi za djecu i mladež školske dobi od 7. do 21. godine života, a svi su korisnici smješteni radi ostvarivanja prava na školovanje u posebnoj odgojno-obrazovnoj ustanovi. U suradnji s pedijatrijskim odjelom šibenske bolnice, Centar pruža uslugu rane intervencije za djecu od 0-3 godine. Također pruža usluge psihosocijalne podrške za 48 korisnika i usluga pomoći pri uključivanju u programe odgoja i obrazovanja (integracije) za 11 korisnika. Broj korisnika je u razdoblju 2015.-2020.g. rastao te Centar danas broji 188 korisnika, od kojih 172 u potpunosti financira država, a 16 korisnika se dijelom samostalno financiraju. S obzirom na rast broja korisnika, potrebno je pružiti potporu u razvoju i jačanju kapaciteta. Centar odraslim osobama s invaliditetom pruža uslugu poludnevnog boravka za 16 korisnika, cjelodnevnog boravka za 2 korisnika i uslugu organiziranog stanovanja za 10 korisnika.

Centar za rehabilitaciju „Roman obitelj“ je nedržavni dom socijalne skrbi za osobe s tjelesnim intelektualnim i osjetilnim oštećenjima koji djeci i odraslim osobama s tjelesnim ili intelektualnim teškoćama pruža usluge prihvata, smještaja ili boravka, usluge stanovanja, prehrane, kontinuirane brige o zdravlju i njege, čuvanja, osposobljavanja za samozbrinjavanje, socijalnog rada, medicinske i psihosocijalne rehabilitacije, organiziranja slobodnog vremena; privremeno, povremeno ili trajno. Sjedište Centra je u Skradinu, a dislocirane jedinice organiziranog stanovanja djeluju u Šibeniku.

Ukupan kapacitet Centra je 114 osoba (djece i odraslih, ali prevladavaju odrasli korisnici). Manje od polovice korisnika su stanovnici Šibensko-kninske županije.

U Šibensko-kninskoj županiji djeluje nekoliko udruga koje obavljaju izvaninstitucionalnu djelatnost socijalne skrbi putem različitih vrsta podrške: poludnevni boravak za djecu i mlade s poteškoćama u razvoju, pružanje pomoći pri učenju, pružanje pomoći osobama s invaliditetom i njihovim roditeljima kroz aktivnosti psihoterapijskog savjetovanja djece i mladih osoba s invaliditetom, kreativne radionice, informatičke radionice, edukacije roditelja i djece. Potrebno je sustavno pružanje pomoći djeci s teškoćama u razvoju, integriranje djece s teškoćama i mladih s invaliditetom u društvo te daljnji razvoj izvaninstitucionalnih oblika skrbi i integriranja djece s teškoćama u razvoju i s invaliditetom u redovni sustav obrazovanja uz angažiranje asistenata u nastavi. Važno je razvijati standarde kvalitete usluga svih pružatelja usluga jer se sama kvaliteta skrbi u institucijama i izvaninstitucionalnim oblicima smještaja procjenjuje nedostatnom.

Odrasle osobe s invaliditetom i psihičkim bolestima

Prema Izvješću o osobama s invaliditetom iz 2021. godine u Šibensko-kninskoj županiji žive 18.463 osobe s određenim stupnjem invaliditeta te čine 18,6% ukupnog stanovništva županije. Navedeni udio osoba s invaliditetom u ukupnom stanovništvu je veći od državnog prosjeka (14,4%) i svrstava Šibensko-kninsku županiju na prvo mjesto u Republici Hrvatskoj. Prema aktualnim podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje iz listopada 2021. godine, u županiji je prijavljeno 100 nezaposlenih osoba s invaliditetom i oni čine 2,9% populacije nezaposlenih što je manje od državnog prosjeka za listopad 2021. godine koji iznosi 5,1%.

Dom za psihički bolesne odrasle osobe „Mihek“ je jedini pružatelj usluge te vrste u županiji koji organizira skrb i stalni smještaj za ukupno 100 korisnika, od kojih je 15 korisnika iz Šibensko-kninske županije. Sjedište Doma je u Pirovcu s dislociranom jedinicom u Šibeniku. Dio korisnika je smješten rješenjima nadležnih centara socijalne skrbi, a dio privatnim ugovorima. Potrebe za smještajem psihički bolesnih odraslih osoba su znatne i potrebno je razvijati taj oblik usluge, kao i organizirano stanovanje za osobe sa psihičkim teškoćama. Organizirano stanovanje za osobe s intelektualnim teškoćama je dostupno u dijelu županije putem Centra za socijalnu inkluziju Šibenik, Centar za odgoj i obrazovanje „Šubićevac“ Centar za rehabilitaciju Roman obitelj. Centar za socijalnu inkluziju Šibenik pruža uslugu organiziranog stanovanja u 4 stambene zajednice u Šibeniku i jednoj u Vodicama i to za 24 korisnika. Među korisnicima je 12 osoba iz Šibensko-kninske županije i 12 iz drugih županija. Stambene zajednice su formirane u iznajmljenim stanovima zbog čega su korisnici često primorani seliti se, što ukazuje na potrebu za osiguranjem korištenja stanova u gradskom vlasništvu. Centar za socijalnu inkluziju Šibenik također provodi usluge psihosocijalne podrške i zapošljavanja uz podršku za osobe s intelektualnim teškoćama.

Dostupni smještajni kapaciteti za osobe s invaliditetom i psihičkim bolestima nisu dovoljni te je potrebno ulagati u iste, ali i u aktivnosti pružanja, poticanja i podržavanja procesa uključivanja djece i mladih s teškoćama u razvoju, osoba s intelektualnim teškoćama, osoba s drugim vrstama invaliditeta i osoba s psihosocijalnim teškoćama u prirodnu društvenu sredinu poput organiziranog stanovanja, radne terapeute i radne asistente, edukacijske rehabilitatore i druge stručnjake.

Usluge smještaja za starije i nemoćne

Domovi za starije i nemoćne

S obzirom na starost stanovništva te veliki broj ruralnih naselja s pretežitim starijim stanovništvom, jedna od najvažnijih izazova za mrežu socijalnih usluga u regiji su usluge za starije i nemoćne osobe, stoga postoji potreba za ciljanom njegom i pružanjem usluga osobama smještenim u domovima za starije i nemoćne osobe. Postoji i potreba za pružanjem usluge smještaja oboljelima od demencije, a

osobito od Alzheimerove bolesti. Domovima je potrebna podrška u širenju kapaciteta i razvoju vještina kako bi se navedene usluge mogle pružati u skladu s propisanim uvjetima te uspostaviti usluge savjetodavnog rada za potporu obiteljima koje skrbe o dementnim članovima.

U Šibensko-kninskoj županiji postoji jedan državni dom za starije i nemoćne osobe, dva županijska doma za starije i nemoćne te jedan nedržavni dom. Liste čekanja za prijam u domove za starije i nemoćne variraju ovisno o smještajnom kapacitetu ustanove, odnosno broju korisnika i kreće se između jedne i tri godine. Taj podatak jasno ukazuje na potrebu proširenja postojećih kapaciteta i otvaranja novih domova (Tab. 10). Županijski domovi dio kapaciteta popunjavaju putem privatnih ugovora, dok određeni broj mjesta ide na ugovor s Ministarstvom rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike za osobe s niskim prihodima. Smještajni kapaciteti domova za starije i nemoćne osobe je godinama isti, a u pandemijskoj 2020. godini je broj korisnika pao sukladno okolnostima.

Tab. 10. Smještajni kapaciteti domova za starije i nemoćne osobe u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Ustanova	Smještajni kapacitet	Broj korisnika				
		2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
"Cvjetni dom" Šibenik	314	313	316	313	313	249
Dom za starije i nemoćne osobe Knin	72	72	72	72	72	65
Dom za starije osobe Oklaj	86	86	86	85	86	75
Dom za starije osobe Tisno	19	16	18	18	18	19
UKUPNO	491	487	492	488	489	408

Izvor: Godišnje statističko izvješće (2016.-2020.), Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike

Prema intenzitetu usluge smještaja, postoje četiri stupnja usluge koja se pruža u domovima za starije i nemoćne osobe:

- prvi stupanj usluge pruža se funkcionalno neovisnom korisniku koji samostalno zadovoljava svoje potrebe, a iz zdravstvenog stanja se može zaključiti da mu pomoć druge osobe nije potrebna;
- drugi stupanj usluge pruža se djelomično ovisnom korisniku kojemu je potrebna pripomoć pri zadovoljenju osnovnih potreba;
- treći stupanj usluge pruža se funkcionalno ovisnom korisniku kojem je potrebna pomoć druge osobe u zadovoljenju svih potreba u punom opsegu;
- četvrti stupanj usluge pruža se funkcionalno ovisnom korisniku kojem je zbog Alzheimerove demencije ili drugih demencija (srednji/srednje teški stadij bolesti) potrebna pomoć i nadzor druge osobe u zadovoljenju svih potreba u punom opsegu.

Ono što se primjećuje u zadnjih nekoliko godina je porast broja korisnika trećeg i četvrtog stupnja usluge, a pad broja korisnika prvog stupnja usluge-pokretnih osoba. Porast broja korisnika trećeg i četvrtog stupnja uzrokuje potrebu za većom razinom skrbi. Na mjesto u domu najduže čekaju dementne osobe.

Na području Šibensko-kninske županije, postoji pet privatnih pružatelja socijalnih usluga smještaja starijim i nemoćnim osobama, kapaciteta do 20 korisnika (4 obiteljska doma, 1 trgovačko društvo i 1 udruga). Njihov ukupni kapacitet je 90 korisnika, a financiraju se po ugovorima sklopljenim s korisnicima/obveznicima njihova uzdržavanja. Takav oblik skrbi je financijski nedostupan većini starijeg stanovništva. Također, javlja se potreba za uvođenjem standarda kvalitete usluga i njihovo ujednačavanje, posebice kad se radi o smještaju temeljem rješenja centra za socijalnu skrb. Korisnici smještaja kojima su troškovi subvencionirani iz proračuna bi trebali za istu cijenu dobiti istu kvalitetu usluge u svim ustanovama.

Pružatelji usluga smještaja starijih i nemoćnih osoba primjećuju porast broja zahtjeva branitelja Domovinskog rata za smještajem u domu. Zahtjevi dolaze od osoba koje su mlađe životne dobi od prosječne osobe na listi čekanja, i sa nizom drugačijih problema: PTSP, ovisnost o alkoholu, ovisnost o drogama. Javlja se potreba za drugačijim oblikom smještaja u braniteljskoj populaciji, jer njihove potrebe se potpuno razlikuju od potreba starih i nemoćnih. Krajem 2021. godine završeni su radovi na Veteranskom centru u Šibeniku koji će pružati njegu i pomoć kroz provedbu trojtjednih personaliziranih programa, a osim korisnicima u privremenom smještaju, oni će biti dostupni i ostalim osobama iz ciljane populacije zainteresiranim za sudjelovanje u dnevnim aktivnostima koje će se u njima provoditi. Centar će imati 142 postelje, sa kapacitetom od 2.500 korisnika godišnje.

Smatra se da institucionalni smještaj starijih i nemoćnih treba povećati za ukupno 200 mjesta, o čemu svjedoče i duge liste čekanja i nemogućnost hitnog smještaja, ali je potrebno i razvijati humanije oblike smještaja (organizirano stanovanje) koji bi omogućio starijim i nemoćnim osobama da zadrže samostalnost, uz organiziranu i dostupnu pomoć po potrebi.

Izvaninstitucionalna skrb

Potrebe za izvaninstitucionalnim uslugama su osobito naglašene na području Knina, Drniša i Oklaja, zaleđu Skradina i priobalnih općina, dok je sama realizacija pomoći u kući, kao i dnevnog boravka zahtjevana zbog teže prometne dostupnosti naselja u kojima su korisnici, kao i dodatno jačanje kapaciteta u vidu opreme i prijevoznih sredstava. Uvjet za veći obuhvat korisnika za takvim uslugama je povećanje osoblja pružatelja usluga. Kvaliteta pruženih usluga nije ujednačena, na čemu je potrebno raditi kako bi korisnici dobili istu kvalitetu usluge neovisno o načinu na koji se pružena usluga financira.. Veliki problem predstavlja i nizak zakonski imovinski cenzus, pa se velik broj osoba ne može uključiti u pomoć u kući temeljem rješenja Centra za socijalnu skrb.

Skrb u kući

Na području Šibensko-kninske županije skrb u kući starijim osobama, odraslim teško bolesnim osobama i odraslim invalidnim osobama pružaju različite ustanove, organizacije i udruge. Usluga koja se trenutno pruža nije dostatna, pogotovo za teško dostupna i izolirana mjesta. Potrebno je osnovati kuhinju s uslugom dostave gotovih obroka starijim i nemoćnim ljudima u udaljenim selima.

Postoji značajan broj pružatelja besplatne usluge pomoć u kući kroz program "Zaželi" iz Europskog socijalnog fonda. Taj program je ograničen u smislu vremenskog kontinuiteta, jer dolazi do prekida provođenja projekta do novog ciklusa financiranja, ali je njegova velika prednost to što se provodi na teže dostupnijim ruralnim mjestima. Postoji velik broj korisnika kojima je potrebna sadržajna i češća pomoć, a čije se potrebe trenutno ne mogu ispuniti isključivo putem ovog programa Potrebno je osigurati da se veći broj korisnika obuhvati programom „Zaželi“ i da financiranje bude kontinuirano.

Skrb u kući je svakako prihvatljiva i korisna socijalna usluga, međutim treba imati na umu da nije uvijek isplativija, ni humanija od institucionalnog smještaja. Čini se da je prava vrijednost pomoći i njege u kući što uslugu socijalne skrbi čini dostupnijom većini i što će na neko vrijeme odgoditi institucionalizaciju. Institucionalni smještaj je kod najvećeg broja osoba starih i nemoćnih osoba krajnje i nezamjenjivo rješenje.

Ono što svakako nedostaje samostalnijim korisnicima koji nisu spremni za smještaj u ustanovu, a čiji članovi obitelji skrbe o njima u kući, ali to rade otežano i potrebna im je dnevna pomoć i rasterećenje, su pružatelji usluga za dnevni boravak starijih i nemoćnih osoba i osoba s psihičkim teškoćama. Potrebna je veća dostupnost usluga patronažne skrbi i zdravstvene skrbi u kući koja se itekako nejednako pruža na području županije te je nužna kombinacija sustava socijalne skrbi i zdravstvenog sustava.

Usluge privremenog smještaja ženama i djeci žrtvama obiteljskog nasilja

U Šibensko-kninskoj županiji postoji usluga smještaja ženama i djeci žrtvama obiteljskog nasilja, ali njihovi kapaciteti su oskudni. Pandemija COVID-19 je dovela do ispoljavanja više nasilja u obitelji i pružatelji usluga privremenog smještaja ženama i djeci žrtvama obiteljskog nasilja u zadnje dvije godine bilježe porast broja korisnika. Potrebno je osnovati prihvatni centar za žrtve jer sigurna kuća nije dovoljno dobro rješenje. Također, potrebno je osnovati centar za privremeni smještaj u kriznim situacijama.

Usluge privremenog smještaja beskućnika

U županiji postoji sklonište za beskućnike, kapaciteta 16 osoba, a korisnici se smještaju rješenjima nadležnih centara socijalne skrbi. Kapaciteti skloništa su popunjeni, radi se o isključivo muškim korisnicima jer nemaju mogućnost prihvata ženskih osoba, što ukazuje na potrebu za proširenjem kapaciteta i reorganizacijom.

Djeca i mladi bez odgovarajuće roditeljske skrbi

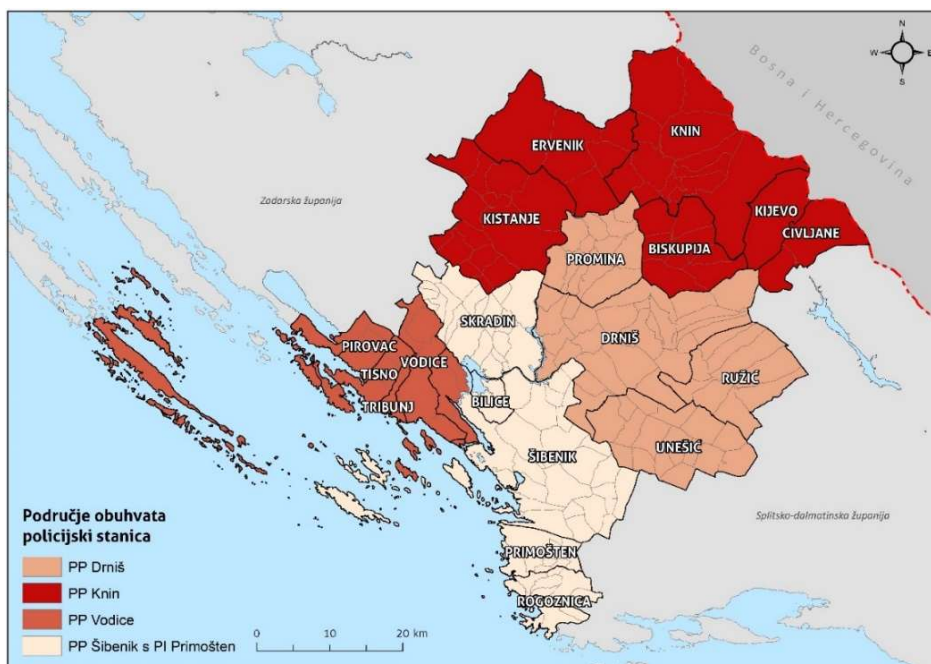
Na području županije nema ustanova socijalne skrbi za smještaj nezbrinute djece pa se oni smještaju u ustanove izvan županije (najčešće Splitsko-dalmatinska županija). Dio djece je smješten kod srodnika i udomitelja na području županije. Evidentirano je dvadesetak udomiteljskih obitelji, ali samo jedna profesionalizirana. Potrebno je razvijati alternativne oblike skrbi, prvenstveno poticati započeti proces razvijanja udomiteljstva, educiranje udomitelja, smanjenje broja djece smještene u ustanovama u korist smještaja u obitelji i organiziranje povratka u mjesto stanovanja iz smještaja izvan županije, organiziranje izvaninstitucionalne skrbi i razvoj savjetodavnih usluga za djecu i obitelji.

Djeca i mladi s poremećajima u ponašanju

Na području županije ne postoje ustanove koje nude oblike skrbi za djecu i mlade s poremećajem u ponašanju, te se oni upućuju u ustanove u drugim županijama. Preventivne aktivnosti i savjetovanje se provode pri Centru za socijalnu skrb Šibenik. Nedostaju organizirani dnevni ili poludnevni boravci za djecu iz problematičnih obitelji, za djecu s poremećajem u ponašanju (s naglaskom na individualni tretman i savjetodavni rad).

1.5. SIGURNOST

Policijska uprava šibensko-kninska u svojem prostornom obuhvatu rukovodi s četiri policijske postaje (PP): PP Šibenik (s policijskom ispostavom Primošten), PP Vodice, PP Knin i PP Drniš (**Sl. 10**). U okviru PU šibensko-kninske djeluje i Policijska postaja pomorske policije Šibenik nadležna za pomorski prostor cijele Šibensko-kninske županije te Postaja prometne policije, nadležna za problematiku prometa.

Sl. 10. Prostor nadležnosti policijskih postaja Šibensko-kninske županije

Izvor: MUP PU šibensko-kninska, 2021.

U razdoblju od 2016. do 2020. godine u PP Šibensko-kninske županije evidentirano je u prosjeku 1.776 kaznenih djela godišnje (**Tab. 11**). Izraženo u postotku, kroz promatrano razdoblje kriminalna djela u Šibensko-kninskoj županiji su činila 3% svih kriminalnih djela Republike Hrvatske. Budući da stanovništvo županije čini 2,4% svih stanovnika Republike Hrvatske, evidentiran je iznadprosječan broj kaznenih djela u odnosu na cijeli prostor Republike Hrvatske. Ukoliko se gleda petogodišnji trend, zamjetno je kako razina kriminaliteta na razini Šibensko-kninske županije stagnira.

Tab. 11. Broj kaznenih djela u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Godina	Broj kaznenih djela	Udio (%) u broju kriminalnih djela RH
2016.	1755	3,1
2017.	1856	3,4
2018.	1702	3,3
2019.	1901	3,4
2020.	1665	3,1
Prosjek	1776	3

Izvor: MUP PU šibensko-kninska, 2021.

Najveći broj kaznenih djela (KD) biva počinjen u Gradu Šibeniku, jer se radi o najvećem urbanom središtu županije, dok najmanji broj kaznenih djela bilježi Grad Skradin (**Tab. 12**).

Tab. 12. Broj kaznenih djela po gradovima Šibensko-kninske županije uz razdoblju od 2016. do 2020. godine

Godina	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Šibenik	838	830	905	895	743
Vodice	238	202	155	164	201

Skradin	27	58	64	47	43
Drniš	75	102	69	63	84
Knin	112	200	131	222	161
Općine Šibensko-kninske županije	465	464	381	510	433
Prosjeak	1755	1856	1705	1901	1665

Izvor: MUP PU šibensko-kninska, 2021.

Gledajući sve vrste prekršaja i kaznenih djela u razdoblju od 2016. do 2020. godine zamijećen je manji broj ozlijeđenih u prometnim nesrećama, porast broja kaznenih djela na štetu djece i obitelji, porast kaznenih djela nasilja u obitelji te porast broja prekršaja zloupotrebe droga (Tab. 13).

Tab. 13. Evidencija broja kaznenih djela, prekršaja, prometnih nesreća i stradalih na području Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Službena statistika za PU šibensko-kninsku	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Broj kaznenih djela	1755	1856	1702	1901	1665
Broj prometnih nesreća	1187	1181	1114	1153	816
Broj ozlijeđenih u PN	480	485	425	365	334
Broj smrtno stradalih u PN	10	10	11	14	3
KD na štetu djece i obitelji	134	194	172	244	263
KD nasilja u obitelji	15	16	22	30	60
Prekršaji nasilja u obitelji	260	252	224	236	181
KD maloljetnika	80	124	47	36	34
Prekršaji maloljetnika	11	15	11	11	16
KD zloupotrebe droga	217	136	89	237	194
Prekršaji zloupotrebe droga	133	197	195	164	235
UKUPNO	4282	4466	4012	4391	3801

Izvor: MUP PU šibensko-kninska, 2021.

Među podacima se ističu oni iz pandemijske 2020. godine kad je u odnosu na prijašnje godine zabilježeno smanjenje broja kaznenih djela, smanjenje broja prometnih nesreća, kao i broj nastradalih osoba u prometu. Manjem broju prometnih nesreća te stradalih osoba u njima, doprinijele su i mjere koje se provode zbog pandemije COVID-19, a koje su utjecale na znatno manji broj vozila u cestovnom prometu. U porastu su u 2020. godini bila kaznena djela na štetu djece i mladeži, što je struka vrlo brzo prepoznala i objasnila to promijenjenim uvjetima života, *lockdownu* i drugim oblicima socijalne izolacije koja je preporučivana tijekom godine, a koja je dovela do dugotrajnog zajedničkog boravljenja članova obitelji, što je dodatno ispoljilo probleme disfunkcionalnih obitelji.

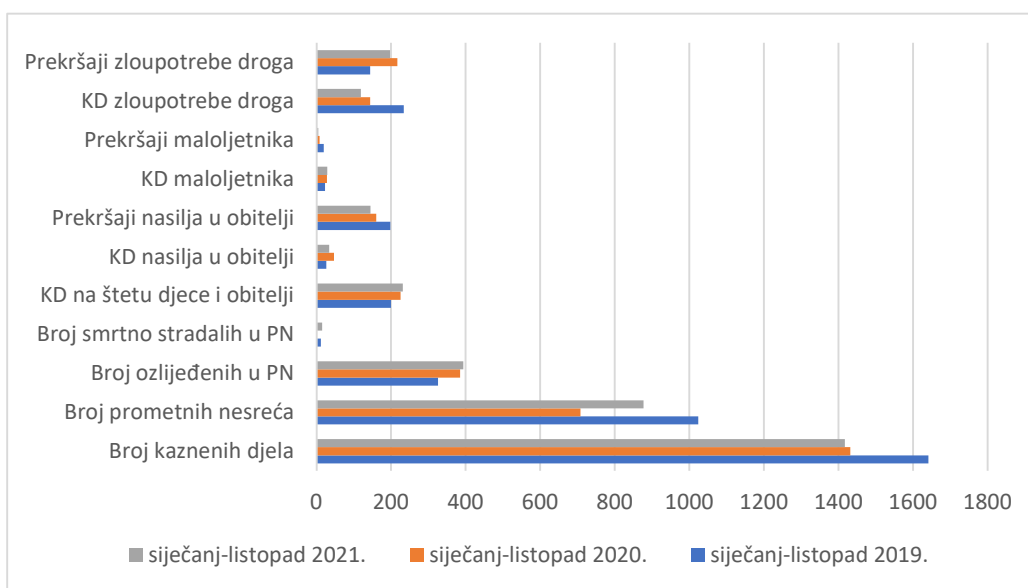
Zbog svega gore nabrojanog, usporedili smo podatke dostupne za prvih deset mjeseci 2021. godine sa istim razdobljima 2019. i 2020. godine (Tab. 14) kako bi stekli uvid u to što predstavlja odstupanje izazvano pandemijom, a što predstavlja trend. U prvih deset mjeseci 2021. godine, na području PU šibensko-kninske, ukupno je zabilježeno 1.417 kaznenih djela za koje se postupak pokreće po službenoj dužnosti, što ukazuje na smanjenje broja počinjenih kaznenih djela u odnosu na isto razdoblje 2019. godine i usporedivo je sa 2020. godinom. U navedenom razdoblju iskazuje se smanjenje broja prometnih nesreća, ali uz porast broja ozlijeđenih. Kaznena djela na štetu djece i obitelji, kao i kaznena djela nasilja u obitelji su zadržala trend rasta (Sl. 11).

Tab. 14. Evidencija broja kaznenih djela, prekršaja, prometnih nesreća i stradalih na području Šibensko-kninske županije za prvih deset mjeseci u razdoblju od 2019. do 2021. godine

Službena statistika za PU šibensko-kninsku	siječanj-listopad 2019.	siječanj-listopad 2020.	siječanj-listopad 2021.
Broj kaznenih djela	1641	1432	1417

Broj prometnih nesreća	1024	708	877
Broj ozlijeđenih u PN	326	385	394
Broj smrtno stradalih u PN	12	1	15
KD na štetu djece i obitelji	200	225	231
KD nasilja u obitelji	26	47	34
Prekršaji nasilja u obitelji	198	160	145
KD maloljetnika	23	28	29
Prekršaji maloljetnika	19	8	5
KD zloupotrebe droga	234	144	119
Prekršaji zloupotrebe droga	144	217	197
UKUPNO	3854	3370	3481

Izvor: MUP PU šibensko-kninska, 2021.

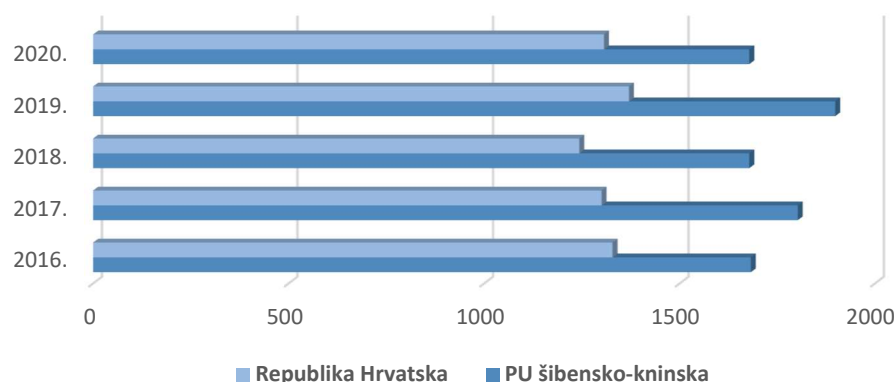

Sl. 11. Evidencija broja kaznenih djela, prekršaja, prometnih nesreća i stradalih na području Šibensko-kninske županije za prvih deset mjeseci u razdoblju od 2019. do 2021. godine

Izvor: MUP PU šibensko-kninska, 2021.

Pokazatelj broja kaznenih djela na 100.000 stanovnika (Sl. 12) ukazuje da Šibensko-kninska županija ima natprosječan broj kaznenih djela na 100.000 stanovnika u odnosu na Republiku Hrvatsku. Prema MUP-ovom statističkom izvještaju za 2020. godine, najveći broj kaznenih djela na 100.000 stanovnika su imale Zadarska i Ličko-senjska županija, dok se Šibensko-kninska županija smjestila na treće mjesto sa 1.678 kaznenih djela na 100.000 stanovnika. Broj kaznenih djela na 100.000 stanovnika u Europskoj uniji, prema podacima Eurostata, 2014. godine, iznosio je 5.427 po čemu se Republika Hrvatska i Šibensko-kninska županija smatraju iznimno sigurnim područjima EU.

broj KD na 100.000 stanovnika

Sl. 12. Usporedba broja kaznenih djela Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske na 100.000 stanovnika u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Izvor: MUP, Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada, 2021.

1.6. ODGOJ I OBRAZOVANJE

Sustav obrazovanja je zbog velikog utjecaja na društveno-gospodarski i socioekonomski napredak društva razvojni prioritet Republike Hrvatske i pripadajućih jedinica regionalne i lokalne samouprave. Na području Šibensko-kninske županije djeluje ukupno 134 odgojno-obrazovnih institucija u kategorijama predškolskog odgoja (dječji vrtići), osnovnih škola (s uključenim područnim školama), srednjim školama, visokim učilištima i pučkim otvorenim učilištima (kao institucijama cjeloživotnog obrazovanja). Unutar poglavlja analizirati će se stanje cjelokupnog obrazovnog sustava Šibensko-kninske županije u koji spadaju: predškolsko, osnovnoškolsko, srednjoškolsko, visokoškolsko i cjeloživotno obrazovanje.

1.6.1. Predškolski odgoj

U pedagoškoj godini 2020./2021. na prostoru Šibensko-kninske županije djelovalo je 50 dječjih vrtića i dvije ostale pravne osobe koje su ostvarivale programe predškolskog odgoja. Trend kretanja broja vrtića ukazuje da nema promjena u analiziranom razdoblju od 2015. do 2016. godine. Dvije trećine, ili 66% evidentiranih dječjih vrtića u vlasništvu je i nadležnosti jedinica lokalne samouprave, 28% dječjih vrtića je u privatnom vlasništvu i 6% dječjih vrtića je u vlasništvu vjerskih zajednica.

Od ukupnog broja institucija predškolskog odgoja u Šibensko-kninskoj županiji, gotovo polovica je locirana u Gradu Šibeniku (48,1%). Većim brojem vrtića iskazuje se prostor priobalja, dok prostor zaobalja ima znatno manji broj institucija, uglavnom zbog negativnih demografskih trendova i manjeg broja djece. Većim brojem ističu se jedino gradovi Drniš i Knin.

Valja napomenuti kako je od svih dječjih vrtića i drugih ustanova u sustavu predškolskog odgoja, samo jedan specijaliziran za provedbu prilagođenog programa predškolskog odgoja za djecu s teškoćama u razvoju, a nalazi se u Šibeniku.

Analizom podataka o upisima u dječje vrtiće u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2021. godine uočava se povećanje broja djece koja pohađaju programe predškolskog odgoja za 10% (s 3.039 u 2016. godini na 3.345 u 2021. godini). Sukladno broju upisane djece od 3.345, javlja se podatak kako je u dječjim vrtićima Šibensko-kninske županije prosječno upisano 66,9 djece po vrtiću. U istom razdoblju broj odgajatelja je povećan za 26% (s 269 iz 2016. godine na 339 u 2021. godini). Iako je broj

ustanova iz sustava predškolskog odgoja ostao konstantan tijekom navedenog razdoblja, broj upisane djece i odgajatelja se povećao, što je uz veći postotak povećanja broja odgajatelja u odnosu na broj upisane djece pridonijelo povećanju kvalitete usluge uslijed povoljnijeg omjera odgajatelja naspram broja djece dječjim vrtićima. Pa usprkos navedenoj činjenici, predstavnici Tematske radne skupine Obrazovanje, znanost, kultura i sport koji sudjeluju u izradi Plana razvoja Šibensko-kninske županije a dolaze iz sustava predškolskog odgoja i obrazovanja naglašavaju da je i dalje prisutan manjak stručnog osoblja u ustanovama predškolskog odgoja te da je nužno dodatno ulaganje u ljudske kapacitete predškolskog odgoja u cilju poboljšanja državnog pedagoškog standarda.

Također, iako ne postoji službeni podatak o broju neupisane djece u program predškolskog odgoja, činjenica da postojeće ustanove predškolskog odgoja na području županije imaju popunjenost od 100% govori u prilog tome da je potrebno dodatno ulaganje u infrastrukturu.

1.6.2. Osnovnoškolsko obrazovanje

Na prostoru Šibensko-kninske županije sustav osnovnoškolskog obrazovanja organiziran je kroz mrežu od 53 osnovne škole. U osnovne škole je u školskoj godini 2020./2021. upisano ukupno 7.069 učenika u ukupno 454 razrednih odjela, dok je 876 učitelja i učiteljica održavalo nastavu.

Kretanje broja upisanih učenika i učenica u osnovnim školama na području Županije ocrtava demografski trend smanjenja broja stanovnika na što ukazuje i podatak kako je u školskoj godini 2015./2016. na području Županije u osnovne škole bilo upisano 7.368 učenika što ukazuje na trend smanjenja od 5,2%. Istovremeno je vidljiv trend povećanja razrednih odjela za 1,1% u analiziranom razdoblju od 2015./2016. (s 449 iz 2016. godine na 454 u 2021. godini), kao i trend povećanja broja nastavnika za 3,3% (s 848 iz 2016. godine na 876 u 2021. godini). Iz navedenih podataka vidljivo je da u 2021. godini prosječni broj učenika po nastavniku iznosi 8,07:1, tj. da jedan profesor predaje nastavu za 8,07 učenika. Također je vidljivo da prosječan broj učenika po razredu u 2021. godini iznosi 15,57 učenika.

Nastavno na navedene podatke može se zaključiti kako povećanje broja nastavnika i broja razrednih odjela u kombinaciji sa smanjenjem broja učenika doprinosi individualiziranim pristupu učenicima. Iako podatak o povećanju broja nastavnika u odnosu na broj učenika ide u prilog organizaciji jedno smjenske nastave, tek manji broj škola je uveo ovakav model nastave budući da za njegovu primjenu još uvijek nema dovoljno kadra a postojeći nije educiran za njegovu primjenu, te uz to osnovnoškolska infrastruktura nije prilagođena izazovu uvođenja programa cjelodnevnog nastave.

1.6.3. Srednjoškolsko obrazovanje

U Šibensko-kninskoj županiji djeluje 21 ustanova koja provodi programe srednjoškolskog obrazovanja, dok je funkcija srednjoškolskog obrazovanja dostupna u gradovima Šibeniku, Kninu i Drnišu. U srednjoškolske programe je u školskoj godini 2020./2021. bilo upisano ukupno 3.320 učenika u 183 razredna odjela, dok je 703 nastavnika održavalo nastavu. Kretanje broja upisanih učenika u srednjim školama na području Županije ocrtava demografski trend smanjenja broja stanovnika na što ukazuje i podatak kako je u školskoj godini 2015./2016. na području Županije u srednje škole upisan 3.931 učenik, pa je trend smanjenja u navedenom petogodišnjem razdoblju 15,6%. Trend smanjenja je također vidljiv po manjem broju razrednih odjela kao i po broju nastavnika u analiziranom razdoblju od 2015./2016. Naime broj razrednih odjela se smanjio za 1,6%, dok se broj nastavnika u srednjim školama smanjio za 4%. Iz navedenih podataka vidljivo je da u 2021. godini prosječni broj učenika po nastavniku iznosi 4,72:1, tj. da jedan profesor predaje nastavu 4,72 učenika. Također je vidljivo da

prosječan broj učenika po razredu u 2021. godini iznosi 18,14 učenika. Ukoliko se navedeni podaci u 2021. godini usporede sa analiziranim razdobljem od školske godine 2015./2016. vidljivo je smanjenje prosječne veličine razreda za 2,99 učenika kao i smanjenje prosječnog broja učenika po nastavniku za 0,65 učenika.

Srednje škole na području Šibensko-kninske županije izvode ukupno 72 obrazovna programa u 18 područja. Od navedenog broja obrazovnih programa sedam programa se odnosi na gimnazijske programe, i to tri programa opće gimnazije, dva programa jezične i po jedan program prirodoslovno-matematičke i klasične gimnazije. Većinski dio, ukupno 90,3% svih programa, odnosi se na strukovne programe koje pohađa i najveći broj polaznika. Od 65 strukovnih programa, najviše ih se izvodi u području strojarstva (15), ekonomije i trgovine (8), elektrotehnike (8) te ugostiteljstva i turizma (7). Ne postoje srednje škole specijalizirane za osobe s teškoćama u razvoju, neovisno o strukovnom ili općeobrazovnom programu. Kako bi se uspješno provela reforma srednjoškolskog obrazovanja nužno je nastaviti ulagati u školsku infrastrukturu kao i u razvoj kapaciteta nastavnog osoblja, a s obzirom na teškoće pronalaska adekvatnog nastavnog osoblja za pojedine obrazovne programe treba razmotriti i načine subvencioniranja navedenih radnih mjesta. Kako bi se povećala tržišna produktivnost i konkurentnost potrebno je prilagoditi programe srednjih škola sukladno potrebama na tržištu rada, a učenicima treba omogućiti znanje koje je potrebno tržištu rada. S tim u vezi, Industrijsko-obrtnička škola Šibenik je u lipnju 2018. godine na razini RH imenovana Regionalnim centrom kompetentnosti u pod sektoru strojarstva za područje Šibensko-kninske županije, Splitsko-dalmatinske i Dubrovačko-neretvanske županije. Temeljno obilježje centara kompetentnosti su inovativni modeli učenja, izvrsnost nastavnika, predavača i mentora kod poslodavaca te visokokvalitetna infrastruktura, konstruktivna i kreativna suradnja sa socijalnim partnerima, javnim sektorom i gospodarskim subjektima a sve s ciljem osnaživanja stručnih znanja, vještina i kompetencije učenika i odraslih polaznika.

1.6.4. Visoko obrazovanje

Na području Šibensko-kninske županije djeluju tri ustanove za visoko obrazovanje: Veleučilište Marko Marulić u Kninu, Veleučilište u Šibeniku i Sveučilište u Zagrebu Studij energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora u Šibeniku, koji je otvoren od akademskoj godini 2015./2016. U navedenim visoko obrazovnim ustanovama u akademskoj godini 2020./2021. studiralo je ukupno 927 studenata, što je pad od 30,0% po broju studenata u usporedbi sa razdobljem od 2016./2017. kada je ukupno studiralo 1.325 studenata. Broj studenata s prebivalištem u Šibensko-kninskoj županiji upisanih na stručne i sveučilišne studije za akademskoj godini 2016./2017. je iznosio 3.849 studenata, dok se taj broj u akademskoj godini 2020./2021 smanjio na 3.677 studenata, što je ujedno smanjenje od 4,5%. Također, ukupno 876 studenata je u 2016. godini diplomiralo/završilo sveučilišni ili stručni studij, dok je u 2020. godini ukupno 785 studenata diplomiralo/završilo sveučilišni ili stručni studij ukupno, što je smanjenje od 10,4% u odnosu na analizirano razdoblje. Usporedbom prethodno analiziranih podataka primjećuje se trend smanjenja broja studenata u visoko obrazovnim institucijama na području Šibensko-kninske županije što je direktna posljedica negativnog demografskog trenda u Šibensko-kninskoj županiji, ali i u cijelog državi.

Na Veleučilištu u Šibeniku izvodi se pet stručnih preddiplomskih studija (turistički menadžment, promet, upravni studij, informatički menadžment i poslovna informatika) i dva specijalistička diplomatska studija (menadžment i upravni studij). Veleučilište u Šibeniku radi na uvođenju dodatnog stručnog preddiplomskog studija sestrinstva, što bi značilo da će u budućnosti veleučilište izvoditi šest

stručnih preddiplomskih studija. Veleučilište u Šibeniku je u akademskoj godini 2020./2021. pohađalo ukupno 725 studenata, a u akademskoj godini 2016./2017. veleučilište je pohađalo 1076 studenata.

Na Veleučilištu Marko Marulić u Kninu izvode se preddiplomski stručni studiji: Trgovinsko poslovanje s poduzetništvom, Prehrambena tehnologija, Poljoprivreda krša – Biljna proizvodnja, Poljoprivreda krša – Stočarstvo krša. Osim preddiplomskih stručnih studija izvodi se i specijalistički diplomski stručni studij Ekonomski i normativni okvir poduzetništva.. Veleučilište je u akademskoj godini 2020./2021. pohađalo ukupno 288 studenata, a u akademskoj godini 2016./2017. veleučilište je pohađao 420 student.

Na studiju energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora u Šibeniku izvodi se preddiplomski studijski program Energetska učinkovitost i obnovljivi izvori. Studij je u akademskoj godini 2020./2021. pohađalo ukupno 88 studenata, u godinama između broj studenata je blago varirao, a u akademskoj godini 2016./2017. studij je također pohađalo 88 studenata.

Na prostoru Šibensko-kninske županije u akademskoj godini 2020./2021. djelovala su dva studentska doma za ukupno 101 korisnika, s udjelom od 67,3% ženskih korisnica i ukupnim brojem od 11 djelatnika što predstavlja značajan porast u odnosu na razdoblje od 2016. godini kada je djelovao jedan studentski dom za ukupno 53 korisnika s udjelom od 56,6% ženskih korisnica i sa tri djelatnika.

U Gradu Šibeniku trenutno postoji jedan objekt studentskog smještaja - Studentski dom Šibenik koji raspolaže s 74 kreveta dok se u gradu Kninu nalazi Studentski dom "fra Lujo Marun" koji raspolaže s 78 kreveta. S obzirom na nedostatne kapacitete studentskog doma u Šibeniku, a s ciljem smanjenja troškova smještaja i omogućavanja veće kvalitete studiranja gradi se novi studentski dom - Palacin kapaciteta 332 kreveta financiranim iz EU fondova. Također, od 2015. godine otvorena je studentska menza u Šibeniku s kapacitetom od osamdeset (80) sjedećih mjesta.

Navedeni podaci ukazuju na značajno povećanje broja korisnika studentskih domova za 90,56%, povećanje broja studentskih domova te posljedično i povećanje zaposlenika u studentskim domovima, što ide u prilog ne samo poboljšanju kvalitete studentskog standarda, osiguranju bolje dostupnosti visokog obrazovanja osobama slabijeg imovinskog statusa, osiguravanju uvjeta za zadržavanje studenata na području studiranja nego i povećanju udjela visokoobrazovanog stanovništva na regionalnoj i nacionalnoj razini.

Kako bi se prethodno analizirani podaci o broju studenata koji studiraju na području Šibensko-kninske županije stabilizirali i kako bi se odgovorilo na izazov smanjenja broja upisanih studenata u visokoškolske ustanove županije, a u konačnici kako bi se povećao njihov broj potrebno je uložiti sredstva u nove programe i studije uz osnaživanje postojećih programa u vidu podizanja kvalitete, poticanja mobilnosti studenata i umreženosti studija, kao i boljom povezanošću studijskih programa sa stvarnim potrebama na tržištu rada.

1.6.5. Cjeloživotno obrazovanje

Prema podacima Eurostata, samo 2,9% stanovništva Republike Hrvatske sudjeluje u jednom od oblika cjeloživotnog učenja pri čemu se nalazimo pri samom dnu u odnosu na ostale zemlje članice EU, samo su Bugarska (2,5%) i Rumunjska (0,9%) iza Republike Hrvatske što potvrđuje koliki napredak je potreban kako bi se sustiglo europski prosjek od 11,1% i cilj na razini EU od najmanje 15% stanovništva koje sudjeluje u jednom od oblika cjeloživotnog učenja. Podaci na razini Šibensko-kninske županije nisu dostupni, međutim organizacije koje sudjeluju u radu Partnerskog vijeća za tržište rada Šibensko-kninske županije godišnje imaju približno 3.000 polaznika u nekim od programa cjeloživotnog učenja,

a što je približno isto postotku sudjelovanja u nekom od oblika cjeloživotnog učenja na državnome nivou.

Bitne institucije na području pružanja usluga cjeloživotnog obrazovanja odraslih osoba u Šibensko-kninskoj županiji su: Pučko otvoreno učilište Knin, Pučko otvoreno učilište Libar u Šibeniku, Pučko otvoreno učilište Šibenik, Industrijsko-obrtnička škola Šibenik, Srednja strukovna škola Šibenik, Tehnička škola, Turističko-ugostiteljska škola Šibenik, Učilište izvor znanja i Šibenska privatna gimnazija s pravom javnosti. Uz navedene institucije postoji i niz manjih privatnih poslovnih subjekata koji provode obrazovanje odraslih te omogućuju rješavanje problema manjka potrebne radne snage u pojedinim gospodarskim djelatnostima. Zajedno sve navedene institucije provode 339 programa za obrazovanje odraslih u Šibensko-kninskoj županiji u sektorima: Ekonomija, trgovina i poslovna administracija, Elektrotehnika i računalstvo, Graditeljstvo i geodezija, Graditeljstvo i geodezija, Osobne, usluge zaštite i druge usluge, Poljoprivreda, prehrana i veterina, Poljoprivreda, prehrana i veterina, Promet i logistika, Strojarstvo, brodogradnja i metalurgija, Tekstil i koža, Turizam i ugostiteljstvo, Umjetnost, Zdravstvo i socijalna skrb, Šumarstvo, prerada i obrada drva. Također, povremene edukacije provode i ostale institucije i udruge kroz razne projekte koji su većinski financirani sredstvima EU. Najznačajnije institucije na tom području su Javna ustanova Razvojna agencija Šibensko-kninske županije, JULRA „Matica“, Hrvatski zavod za zapošljavanje Područni ured Šibenik.

Značajna aktivnost u području cjeloživotnog učenja proizlazi upravo kao posljedica provedbe prethodno navedenih EU projekata. Prema podacima koji su prikupljeni u sklopu evaluacija provedbe Strategije razvoja ljudskih potencijala Šibensko-kninske županije 2014.-2020. godine (2014.), otprilike 1.000 osoba godišnje sudjeluje u nekom obliku cjeloživotnog učenja, a da je vezano za pripremu ili provedbu EU projekata. Navedena brojka ima tendenciju povećanja u budućem vremenskom razdoblju zbog činjenice da će se broj projekata, kao i iznos sredstava za iste u novom financijskom razdoblju 2021.–2027. godine višestruko uvećati.

2. GOSPODARSTVO

Gospodarstvo predstavlja jedan od temelja cjelokupnog razvoja svakog područja stoga mu je potrebno posvetiti značajnu pažnju kroz analizu recentnih trendova i postojećeg stanja. U ovom poglavlju analizirani su pokazatelji gospodarske razvijenosti, tržište rada, poslovno okruženje te je dana kratka analiza najvažnijih gospodarskih grana: turizma i primarnog sektora.

2.1. GOSPODARSKA RAZVIJENOST

Bruto domaći proizvod (BDP) Šibensko-kninske županije ostvaren 2018. godine iznosio je ukupno 1.026,8 milijuna eura (7,731 milijardi kuna) (DZS, 2020.), što je činilo 6,2% BDP-a NUTS2 regije Jadranske Hrvatske te svega 2% BDP-a hrvatskog gospodarstva.

BDP po stanovniku (pc) Šibensko-kninske županije iznosio je 2018. godine 9.713 eura prema čemu je Županija rangirana na 8. mjesto u odnosu na BDP po stanovniku ostalih županija RH. Nacionalni BDP po stanovniku iznosio je te godine 12.270 eura iz čega proizlazi kako je BDP po stanovniku Šibensko-kninske županije ispodprosječan, odnosno nalazi se na 79,2% nacionalnog prosjeka. Iste godine, BDP po stanovniku za NUTS2 regiju Jadranska Hrvatska iznosio je 12.030 eura čime je BDP po stanovniku Šibensko-kninske županije ispodprosječan u odnosu na Jadransku Hrvatsku. Gledano prema paritetu

kupovne moći BDP po stanovniku Šibensko-kninske županije bio je 2018. godine na razini od 52,9% BDP po stanovniku ostvarenog na razini EU-28 (Tab. 15). Zanimljivo je da među županijama Jadranske Hrvatske, Šibensko-kninska županija ostvaruje veći BDP po stanovniku od Splitsko-dalmatinske i Ličko-senjske županije, a manji u odnosu na preostale četiri županije.

Tab. 15. BDP po stanovniku kao %-tak BDP-a po stanovniku NUTS2 regije Jadranske Hrvatske, Republike Hrvatske i Europske unije (EU-28), 2014., 2016. i 2018. godina

BDP po stanovniku (BDP pc)	2014.	2016.	2018.
Jadranska Hrvatska = 100	81,2%	81,1%	80,7%
Republika Hrvatska = 100	78,9%	78,5%	79,2%
EU-28=100	46,3%	47,6%	52,9%

Izvor: DZS, 2021.

Analizirajući BDP po stanovniku u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2014. do 2018. godine primjećuje se porast BDP po stanovniku za 20,1% u odnosu na 2014. godinu. (Tab. 16).

Tab. 16. BDP po stanovniku u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2014. do 2018. godine

Godina	BDP po stanovniku (BDP pc) (EUR)
2014.	8.086
2015.	8.267
2016.	8.776
2017.	9.737
2018.	9.713

Izvor: DZS, 2021.

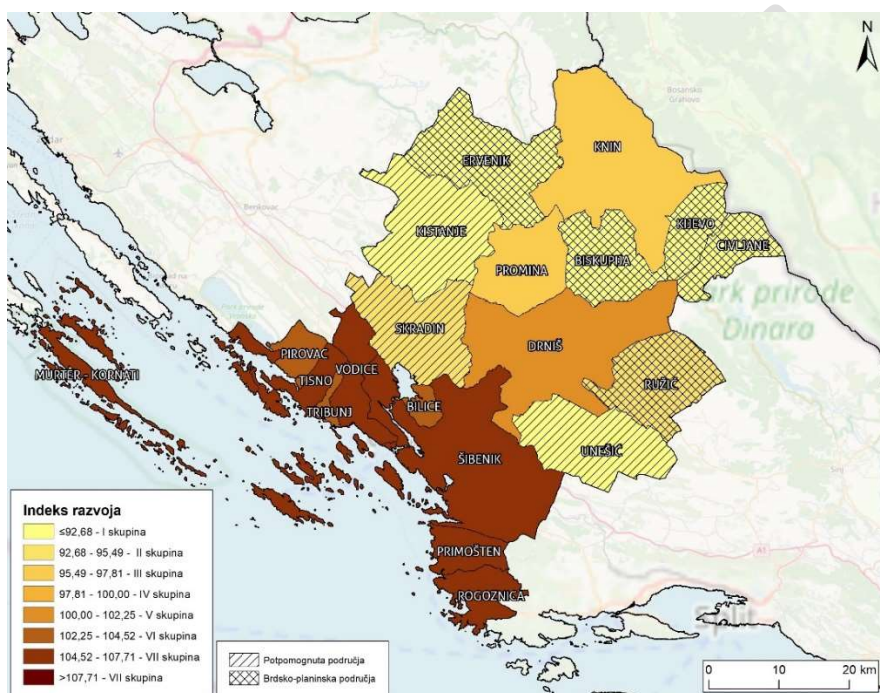
Sljedeći pokazatelj koji mjeri razinu razvijenosti gospodarstva određenog prostora je indeks razvijenosti. Indeks razvijenosti kompozitni je pokazatelj sastavljen od pet društveno-gospodarskih pokazatelja, a računa se kao njihov ponderirani prosjek (MRRFEU, 2021.). Do sada su izvršena tri ocjenjivanja i razvrstavanja jedinica lokalne, odnosno regionalne samouprave prema indeksu razvijenosti, i to 2010., 2013. i 2018. godine.

Prema mjerenjima indeksa razvijenosti za 2018. godinu, Šibensko-kninska županija s indeksom razvijenosti 97,041 svrstana je u II. skupinu jedinica (područne) regionalne samouprave, tj. u prvu polovinu ispodprosječno rangiranih jedinica (MRRFEU, 2018.). Promotri li se vrijednosti indeksa razvijenosti na razini gradova i općina Šibensko-kninske županije, uočava se dualitet u prostoru koji se očituje u natprosječnoj razvijenosti priobalnih gradova i općina, dok istovremeno zaobalje znatno zaostaje u razvoju (Sl. 13).

Od 20 JLS-a na području Šibensko-kninske županije, 10 njih ima iznadprosječne vrijednosti indeksa razvijenosti. Pri tome je 9 JLS-a s iznadprosječnim vrijednostima indeksa razvijenosti smješteno je na obali, a jedino Grad Drniš u zaobalju (svrstan u V. skupinu) nije smješten na obali. U VI. skupinu svrstani su (Pirovac, Tribunj i Bilice), dok se u najrazvijenijoj VII. skupini nalazi 6 gradova i općina, a to su redom Tisno, Rogoznica, Primošten, Vodice, Murter-Kornati i Šibenik.

Najslabije razvijene jedinice lokalne samouprave najvećim dijelom su demografski manje i gospodarski slabije razvijene općine u Dalmatinskoj zagori poput Civiljane, Ervenika i Biskupije. Navedeni dispariteti u stupnju razvijenosti predstavljaju važan izazov daljnjem razvoju cjelokupne Županije, stoga je vrlo važno kontinuirano i usmjereno raditi na smanjenju nejednakosti i ujednačavanju stupnja razvijenosti.

Kako bi se pridonijelo gospodarskom i svekolikom razvoju nekog prostora, određene jedinice samouprave svrstavaju se u područja od posebne važnosti – potpomognuta područja i brdsko-planinska područja. Na regionalnoj razini, prostor cijele Županije je prema indeksu razvijenosti svrstan u potpomognuta područja, dok je na lokalnoj razini kao potpomognuto područje okarakterizirano deset jedinica lokalne samouprave (Civljane, Ervenik, Kijevo, Kistanje, Biskupija, Ružić, Skradin, Unešić, Knin i Promina) (Sl. 13). Zbog fizičkih karakteristika prostora te zbog svojih izrazito negativnih demografskih i razvojnih karakteristika, u brdsko-planinska područja na prostoru Županije svrstano je šest JLS-ova (Knin, Civljane, Ervenik, Kijevo, Biskupija i Ružić) (Sl. 13). U sklopu statusa brdsko-planinskog područja, JLS-ovi i njihovi žitelji dobivaju posebne povlastice i potpore koje se odnose na demografiju, gospodarstvo, socijalnu i fiskalnu politiku te na razvojne programe⁴.

Sl. 13. Jedinice lokalne samouprave Šibensko-kninske županije prema skupinama indeksa razvijenosti 2018. godine

Izvori: MRRFEU, 2018.; Odluka o obuhvatu i razvrstavanju jedinica lokalne samouprave koje stječu status brdsko-planinskog područja, NN 24/19

2.2. TRŽIŠTE RADA

Radna snaga

Radni kontingent stanovništva čini stanovništvo u radno sposobnoj dobi odnosno stanovništvo u dobi od navršениh 15 do navršениh 65 godina života. Radni kontingent Šibensko-kninske županije je u 2019. godini brojao 60.242 osobe, što je činilo svega 2,3% radnog kontingenta cjelokupnog hrvatskog gospodarstva (2.622.910 osoba). U usporedbi s 2016. godinom radni kontingent Županije smanjen je za 5,4% (s 63.673 u 2016.), dok na nacionalnoj razini bilježi pad od 4,2% (s 2.736.501 osoba na 2.622.910 osoba). Kao posljedica takvih kretanja smanjio se i udio radnog kontingenta u ukupnom stanovništvu promatranog prostora. Dok je 2016. godine 61,8% stanovništva Šibensko-kninske

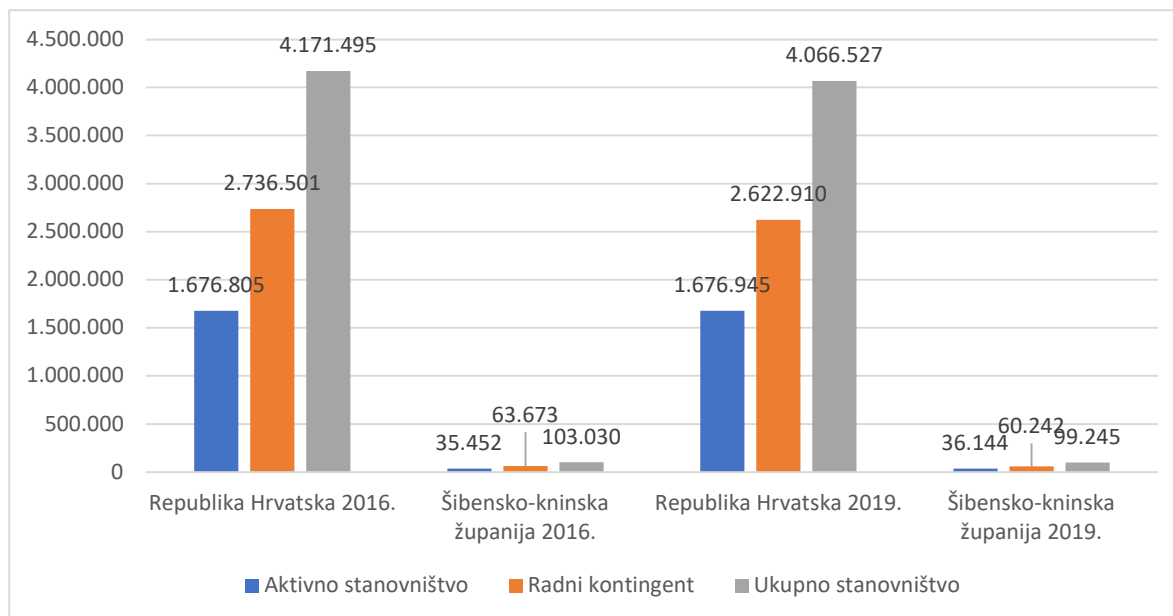
⁴ Zakon o brdsko-planinskim područjima, NN 118/18

županije pripadalo radnom kontingentu, do 2019. godine taj se udio smanjio na 60,7%. Istovremeno, na razini Republike Hrvatske udio radnog kontingenta u ukupnom stanovništvu smanjen je s 65,6% (2016.) na 64,5% (2019.). Navedeni podaci ukazuju na nastavak negativnog trenda smanjenja radnog kontingenta kako na županijskoj, tako i na nacionalnoj razini.

Prema podacima za 2019. godinu 51,6% radnog kontingenta Šibensko-kninske čine muškarci, a 48,4 % žene. Za usporedbu, na nacionalnoj razini je zabilježen nešto manji udio muškaraca (50,4%) te nešto viši udio žena (49,6%). U odnosu na 2016. godinu na području Šibensko-kninske broj žena u radno sposobnoj dobi smanjen je za 5% (31.122 s na 29.131 žene), a broj muškaraca za 4,4% (s 32.551 na 31.111 muškaraca). Podaci ukazuju kako je na županijskoj i nacionalnoj razini postotak smanjenja žena neznatno veći od smanjenja muškaraca unutar radnog kontingenta.

Prema podacima na dan 31.12. 2019. godine u Šibensko-kninskoj županiji zabilježen udio od 59,99% aktivnog stanovništva u odnosu na cijeli radni kontingent. Za usporedbu, na nacionalnoj razini je na isti datum zabilježeno 61,3% udjela aktivnog stanovništva u odnosu na cijeli radni kontingent, tj. 1,3% više u odnosu na Šibensko-kninsku županiju. U usporedbi sa 2016. godinom na području Šibensko-kninske županije postotak udjela aktivnog stanovništva u odnosu na cijeli radni kontingent se povećao za 4,3% (sa 35.452 osoba u 2016. na 36.144 osobe u 2019.). Istovremeno, na razini Republike Hrvatske udio aktivnog stanovništva u odnosu na cijeli radni kontingent povećan je za 2,7% (sa 1.676.805 u 2016. na 1.676.945 u 2019.). Podaci ukazuju na trend povećanja postotka aktivnog stanovništva u odnosu na radni kontingent na županijskoj i nacionalnoj razini sa nešto većim rastom na županijskoj razini. Većinski uzrok povećanja u navedenom razdoblju jest negativan demografski trend smanjenja ukupnog stanovništva, koji za posljedicu ima prethodno navedeno smanjenje radnog kontingenta uslijed čega se povećava stopa aktivnog stanovništva uz pozitivno povećanje ukupnog broja aktivnog stanovništva u Šibensko-kninskoj.

Prema podacima za 2019. godinu 51,1% udjela aktivnog stanovništva u odnosu na cijeli radni kontingent Šibensko-kninske županije čine muškarci, a 48,9% žene. Za usporedbu, na nacionalnoj razini je zabilježen veći udio muškaraca (52,0 %) te manji udio žena (48%). U odnosu na 2016. godinu na području Šibensko-kninske županije broj žena unutar aktivnog stanovništva u odnosu na cijeli radni kontingent povećan je za 1,0% (16.868 na 17.193 žene), a broj muškaraca za 1,0% (17.845 na 18.472 muškaraca). U istom razdoblju na nacionalnoj razini broj žena unutar aktivnog stanovništva u odnosu na cijeli radni kontingent smanjen je za 1,5% (814.104 na 801.545 žene), a broj muškaraca povećan za 0,5% (867.944 na 872.307 muškaraca).

Sl. 14. Stanovništvo, radni kontingent i aktivno stanovništvo u Šibensko-kninskoj županiji i RH u 2016. i 2019. godini

Izvor: DZS, 2021.

Zaposlenost

Prema podacima HZMO-a prosječni broj zaposlenih u Šibensko-kninskoj županiji u 2020. godini porastao je za 6,2% u odnosu na 2016. godinu. U 2020. godini prosječna zaposlenost bila je 31.894 zaposlenih osoba dok je prosječna zaposlenost u 2016. godini bila 30.041 osoba.

Tab. 17. Zaposlenost po mjesecima i prosječna zaposlenost u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju 2016. do 2020. godine

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Prosječna zaposlenost u Šibensko-kninskoj županiji	30.041	30.974	32.093	33.126	31.894
Udio u prosječnoj zaposlenosti RH	2,06%	2,08%	2,11%	2,13%	2,07%

Izvor: HZMO, 2021.

U prosincu 2020. godine u Šibensko - kninskoj županiji bila je zaposlena 31.045 osoba (od čega 52% muškaraca i 48,1% žena) što je više za 10% u odnosu na prosinac 2016. godine kada je bilo zaposleno 28.242 osoba (od čega 51,6% muškaraca i 48,5% žena). Udio Šibensko-kninske županije u ukupnoj zaposlenosti u Republici Hrvatskoj je 2,1 %.

Tab. 18. Zaposlenost u Šibensko-kninskoj županiji u prvih 7 mjeseci 2021. godine

mjesec	muškarci	žene	ukupno
1.	16.013	14.852	30.865
2.	16.085	14.902	30.987
3.	16.198	15.068	31.266
4.	16.389	15.292	31.681
5.	16.842	15.863	32.705
6.	17.936	16.857	34.793
7.	18.369	17.318	35.687

Izvor: HZMO, 2021.

Iako je zaposlenost tijekom razdoblja od 2016. do 2020. godine u stalnome porastu ona se smanjila gledajući razdoblje od 2019. do 2020. godine što je posljedica uzrokovana pandemijom COVID–19. koja se odrazila kao ograničavanje društvenih i gospodarskih aktivnosti u drugom tromjesečju 2020 godine. U 2021. godini zaposlenost je u ponovnom rastu te za prvih 7 mjeseci doseže brojke približne 2019. godini. Tome su svako pridonijele potpore za očuvanje radnih mjesta te potpore za samozapošljavanje HZZ-a kao i popuštanje epidemioloških mjera od svibnja na dalje. Tako u mjesecu srpnju 2021. godine imamo povećanje zaposlenosti u odnosu na isti mjesec 2020. godine za 5,5%.

Tab. 19. Zaposlenost u Šibensko – kninskoj županiji prema spolu u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Godina		muškarci	žene	ukupno
2016.	Šibensko-kninska županija	14.560	13.682	28.242
	Udio u RH	1,92%	2,01%	1,96%
2017.	Šibensko-kninska županija	15.713	14.153	29.866
	Udio u RH	2,02%	2,03%	2,02%
2018.	Šibensko-kninska županija	15.628	14.625	30.253
	Udio u RH	1,97%	2,05%	2,01%
2019.	Šibensko-kninska županija	16.548	15.172	31.720
	Udio u RH	2,03%	2,08%	2,05%
2020.	Šibensko-kninska županija	16.105	14.940	31.045
	Udio u RH	1,98%	2,07%	2,02%

Izvor: HZMO, 2021.

Gledajući po JLS-ovima potkraj prosinca 2020. godine najviše zaposlenih bilo je u gradovima: Šibeniku 18.302 (59% ukupne zaposlenosti u županiji), Kninu 3.514 (11,3%), Vodicama 2.493 (8%), Drnišu 1.855 (6%). Ukupno 84,3% zaposlenih je koncentrirano u četiri nabrojena grada u županiji. Općina Tisno imala je najviše zaposlenih 749 (2,4%), zatim općine: Primošten 708 (2,3%), Murter-Kornati 635 (2,1%), Rogoznica 567 (1,8%), Skradin 438 (1,4%), Pirovac 369 (1,2%), Tribunj 265 (0,9%) zaposlenih osoba. Ostale općine imale su manje od 200 zaposlenih, a najmanje zaposlenih imale su općina Kijevo 77 te općina Civiljane 54 zaposlene osobe.

Gledamo li usporedno zapošljavanje po JLS-ovima za 31. prosinca 2016. godine vidimo da je u 2020. godini najveći porast u zapošljavanju ostvarila Općina Pirovac za 135 osoba više (57,7 %), zatim Grad Skradin za 91 osobu (26,2%), Grad Vodice za 472 osobe (23,4%), Grad Knin 643 (22,4%), Općina Tribunj 44 (19,9%), Općina Rogoznica 90 (18,9%), Općina Murter 87 (15,9%), Grad Drniš 245 (15,2%), Općina Primošten 80 (12,7 %), Općina Tisno 36 (5,1%) te Grad Šibenik za 702 više zaposlene osobe (4%). Ostale općine u 2016. godini imale su manje od 200 zaposlenih, a najmanje zaposlenih imale su općina Ružić 80 te općina Civiljane sa 36 zaposlene osobe.

Struktura zaposlenosti po JLS-ovima iz prosinca 2019. godine se nije značajno promijenila u odnosu na strukturu iz prosinca 2016.

Tab. 20. Zaposlenost po JLS-ovima za 2016. i 2020. godinu, stanje na dan 31. prosinca

JLS	2016.		2020.		Povećanje zapošljivosti	Stopa promjene 2020./2016.
	Zaposlene osobe	Udio u ukupnoj zaposlenosti Šibensko- kninskoj županiji	Zaposlene osobe	Udio u ukupnoj zaposlenosti Šibensko-kninskoj županiji		
Grad Šibenik	17.600	62,32%	18.302	58,95%	702	3,99%
Grad Knin	2.871	10,17%	3.514	11,32%	643	22,40%
Grad Vodice	2.021	7,16%	2.493	8,03%	472	23,35%
Grad Drniš	1.610	5,70%	1.855	5,98%	245	15,22%
Općina Tisno	713	2,52%	749	2,41%	36	5,05%
Općina Primošten	628	2,22%	708	2,28%	80	12,74%
Općina Murter-Kornati	548	1,94%	635	2,05%	87	15,88%
Općina Rogoznica	477	1,69%	567	1,83%	90	18,87%
Grad Skradin	347	1,23%	438	1,41%	91	26,22%
Općina Pirovac	234	0,83%	369	1,19%	135	57,69%
Općina Tribunj	221	0,78%	265	0,85%	44	19,91%
Ostali	972	3,44%	1.150	3,70%	178	18,31%
Ukupno	28.242	100,00%	31.045	100,00%	2.803	9,92%

Izvor: HZMO, 2021.

Prema podacima za 31. prosinac 2020. godine najveći dio radnika s područja Županije zaposleno je kod pravnih osoba, njih 25.600, ili 82,5% u ukupnoj zaposlenosti u županiji, zatim slijede radnici kod fizičkih osoba 2.587 (8,3%), obrtnici kojih je 2.106 (6,8%), samostalnih profesionalnih djelatnosti 394 (1,3%) te poljoprivrednih osiguranika 276 (0,9%) u ukupnoj zaposlenosti županije.

U prosincu 2016. godine također je bio isti redoslijed zastupljenosti osoba kod poslovnih subjekata. U 2016. godini radnika kod fizičkih osoba bilo je zaposleno 4% više te je bilo više zaposlenih samostalnih profesionalnih djelatnosti za 2,7%. Kod ostalih poslovnih subjekata svugdje je bilo zaposleno manje radnika. Kod pravnih osoba za 11,3% manje, obrtnika 13,8%, poljoprivrednika 50,8% te samostalne profesionalne djelatnosti 31,9 % manje.

Gledajući usporedbu 2020. godine sa 2016. godinom vidimo da je i dalje najviše radnika zaposleno kod pravnih osoba samo što je povećan udio ukupnog broja zaposlenih u Županiji. Također bilježi se porast obrtnika i radnika kod fizičkih osoba te u samostalnim i profesionalnim djelatnostima.

Prema podacima HZMO-a na dan 31.12.2020. godine najveći dio zaposlenih osoba, njih 45,2% radio je u djelatnostima trgovine na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala, prerađivačkoj industriji, djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane te u djelatnostima zdravstvene zaštite i socijalne skrbi.

Tab. 21. Djelatnosti s najvećom koncentracijom zaposlenosti za 2016. i 2020. godinu, stanje na dan 31. prosinca

Djelatnost	2016.	2020.	Stopa promjene zaposlenosti 2020./2016.
Trgovina na veliko i na malo, popravak motornih vozila i motocikala	4.593	4.433 (14,3%)	-3,5%

Prerađivačka industrija	3.746	4.195 (13,5%)	12%
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	2.483	2.723 (8,8%)	9,7%
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	2.458	2.668 (8,6%)	8,5%
Ukupno*		31.045	

Napomena: razliku do ukupnog broja zaposlenih osoba čine zaposleni u ostalim djelatnostima

Izvor: HZMO, 2021.

Gledajući usporedno razdoblje od 2016. do 2020. godine vidljiv je rast zaposlenosti u djelatnostima prerađivačke industrije (12%), djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (9,7%) te u djelatnostima zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (8,5%). Istovremeno djelatnost trgovine na veliko i malo, popravka motornih vozila i motocikala bilježi pad zaposlenosti od 3,5%.

Tab. 22. Zaposleni u Šibensko-kninskoj županiji prema životnoj dobi za razdoblje od 2016. do 2020. godine, stanje na dan 31. prosinca

dob	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
15-19	310	352	314	325	233
20-24	1666	1898	1887	2038	1835
25-29	3185	3124	3124	3242	3081
30-34	3766	3905	3907	4028	3818
35-39	4084	4217	4206	4341	4206
40-44	3716	4029	4171	4417	4425
45-49	3401	3562	3589	3769	3841
50-54	3375	3553	3648	3735	3595
55-59	3113	3351	3401	3502	3499
60 i više	1626	1875	2006	2323	2512
Ukupno	28.242	29.866	30.253	31.720	31.045

Izvor: HZMO, 2021.

Promotri li se dobna struktura zaposlenih u Šibensko-kninskoj županiji najveći broj zaposlenih je u dobnoj skupini od 40. do 44. godine 4.425 zaposlenih osoba (14,25%) dok je u 2016. godini najviše zaposlenih bilo u dobnoj skupini od 35. do 39. godina 4.084 zaposlenih (14,46%).

U 2020. godini bilježi se znatno povećanje zapošljivosti dobne skupine od 60 i više godina te se u odnosu na 2016. godinu povećao za 54,5%.

Nezaposlenost

Prema metodološkim objašnjenjima Državnog zavoda za statistiku nezaposlenim osobama smatraju se sve osobe u dobi od 15. do 65. godine koje su sposobne ili djelomično sposobne za rad te koje nisu u radnom odnosu, aktivno traže posao, raspoložive su za rad i zadovoljavaju sve kriterije iz odredbi Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, a evidentirane su u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje na kraju izvještajnog mjeseca. U svrhu izračuna svih potrebnih pokazatelja analize nezaposlenosti na području Šibensko-kninske županije korišteni su podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

Od 2016. godine kada je u Šibensko-kninskoj županiji bilo evidentirano 6.571 nezaposlenih osoba, Županija bilježi stalni pad nezaposlenih do 2019. godine kada je ta brojka došla do 3.944 nezaposlene osobe. U 2020. godini prekinuti su pozitivni trendovi zbog epidemije korona virusa te je na području

Šibensko-kninske županije zabilježen značajni rast nezaposlenosti u visini od čak 24,3% u odnosu na 2019. godinu (prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje evidentirane su u prosjeku 4.902 nezaposlene osobe). Tijekom 2021. godine uslijedio je oporavak vidljiv u smanjenju broja nezaposlenih osoba, pa tako županija bilježi pad nezaposlenosti od 11,6% u odnosu na 2020. godinu. Šibensko-kninska županija je u 2020. godini sudjelovala sa 3,3% udjela u ukupnom broju nezaposlenih u Republici Hrvatskoj. Gledajući po JLS-ovima najviše nezaposlenih za prvih 10 mjeseci 2021. godine evidentirano je u gradu Šibeniku 1.654 (38,2%) zatim gradu Kninu 737 (17%) i gradu Vodicama 458 osobe (10,6%).

Tab. 23. Prosječna nezaposlenost Šibensko-kninske županije po JLS-ovima u razdoblju od 2016. do 2020. godine

JLS	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Stopa promjene 2020./2019.	prosječna nezaposlenost siječanj - listopad 2021.g	Stopa promjene 2020.-2021. (od 1-10 mjeseca) g.	Udio JLS-ova u ukupnoj nezaposlenosti u 2021. g
Općina Civljane	12	10	6	6	8	33,33%	7	-12,50%	0,20%
Grad Drniš	396	332	249	196	255	30,10%	240	-5,88%	5,50%
Općina Ervenik	64	56	44	53	53	0,00%	52	-1,89%	1,20%
Općina Kijevo	10	11	10	5	8	60,00%	8	0,00%	0,20%
Općina Kistanje	451	399	333	325	350	7,69%	342	-2,29%	7,90%
Grad Knin	1.269	980	744	680	805	18,38%	737	-8,45%	17,00%
Općina Promina	34	30	24	16	19	18,75%	28	47,37%	0,60%
Općina Biskupija	136	121	88	82	97	18,29%	87	-10,31%	2,00%
Općina Primošten	123	105	96	91	106	16,48%	86	-18,87%	2,00%
Općina Ružić	79	69	60	42	55	30,95%	48	-12,73%	1,10%
Grad Skradin	242	196	153	135	180	33,33%	143	-20,56%	3,30%
Grad Šibenik	2.487	2.045	1.697	1.482	1.916	29,28%	1.654	-13,67%	38,20%
Općina Tisno	115	103	96	87	115	32,18%	84	-26,96%	1,90%
Općina Unešić	42	39	30	21	43	104,76%	39	-9,30%	0,90%
Grad Vodice	616	546	451	399	505	26,57%	458	-9,31%	10,60%
Općina Pirovac	83	78	62	56	66	17,86%	44	-33,33%	1,00%
Općina Rogoznica	121	91	83	74	82	10,81%	76	-7,32%	1,70%
Općina Murter-Kornati	77	64	67	61	72	18,03%	62	-13,89%	1,40%
Općina Bilice	105	93	77	74	93	25,68%	78	-16,13%	1,80%
Općina Tribunj	109	88	65	62	73	17,74%	61	-16,44%	1,40%
Ukupno škž	6.571	5.455	4.433	3.944	4.902	24,29%	4.334	-11,59%	100%

Izvor: HZZ, 2021.

U siječnju 2021. godine na području županije registrirano 5.466 nezaposlenih dok je u listopadu 2021. godine bilo 3.962 nezaposlenih osoba manje ili 27,5% (manje za 1.504 nezaposlenih). U usporedbi s listopadom 2020. godinom kada je nezaposlenih bilo 4.994 osobe, nezaposlenost je smanjena za 20,7% (manje za 1.032 nezaposlenih). U listopadu 2021. godine imamo smanjenje broja nezaposlenih osoba u gotovo po svim JLS-ovima gledajući u odnosu na mjesec siječanj iste godine. Najviše smanjenje bilježi Općina Ružić za 42% i Općina Rogoznica za 41,4%. Jedina općina koja bilježi rast nezaposlenih u tom periodu je Općina Kijevo, koja bilježi rast nezaposlenih za 100%. Iako se u 2021. godini vide pozitivni trendovi tj. pad nezaposlenosti po JLS-ovima, ukupni učinak pandemije COVID-19 na tržište rada još se uvijek ne može procijeniti.

Tab. 24. Nezaposlenost u Šibensko-kninskoj županiji od siječnja do listopada 2021. godine

JLS	Mjesec										2021. prosječna nezaposlenost od 1-10 mj.	Stopa promjene siječanj/ listopad 2021.
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.		
Općina Civljane	10	9	11	9	7	4	4	4	7	6	7	-40,0%
Grad Drniš	284	267	256	265	264	207	209	207	202	239	240	-15,8%
Općina Ervenik	60	58	59	60	57	41	41	43	45	57	52	-5,0%
Općina Kijevo	7	6	7	7	6	6	6	6	12	14	8	100,0%
Općina Kistanje	371	375	382	369	351	320	305	302	305	344	342	-7,3%
Grad Knin	870	850	826	817	734	677	625	612	660	701	737	-19,4%
Općina Promina	29	30	35	40	35	29	27	19	15	18	28	-37,9%
Općina Biskupija	99	97	93	93	88	74	71	82	87	90	87	-9,1%
Općina Primošten	118	122	115	115	95	62	49	48	50	88	86	-25,4%
Općina Ružić	69	70	64	49	48	36	31	34	37	40	48	-42,0%
Grad Skradin	171	172	167	160	143	124	114	117	119	143	143	-16,4%
Grad Šibenik	2102	2080	1985	1919	1714	1366	1306	1317	1277	1476	1.654	-29,8%
Općina Tisno	147	147	121	106	84	50	41	39	43	65	84	-55,8%
Općina Unešić	58	56	51	49	49	41	19	23	22	23	39	-60,3%
Grad Vodice	614	617	599	556	503	357	319	305	334	377	458	-38,6%
Općina Pirovac	63	65	60	56	43	29	26	27	30	38	44	-39,7%
Općina Rogoznica	111	110	97	85	76	54	51	51	55	65	76	-41,4%
Općina Murter- Kornati	105	104	90	85	60	37	30	32	31	44	62	-58,1%

Općina Bilice	98	105	94	96	84	55	58	54	61	72	78	-26,5%
Općina Tribunj	80	82	71	69	61	47	41	45	47	62	61	-22,5%
Ukupno ŠKŽ	5466	5422	5183	5005	4502	3616	3373	3367	3439	3962	4.334	-27,5%

Izvor: HZZ, 2021.

U prosincu 2020. godine u Šibensko-kninskoj županiji bilo je 5.276 nezaposlenih (od čega 47,9% muškaraca i 52,1% žena) što je 19,3% više gledajući isti period 2019. godine kada je bilo 4.424 nezaposlenih. Povećanje broja nezaposlenih u 2020. godini, u Šibensko-kninskoj županiji bilježi se u svim kvalifikacijskim strukturama. Najviše je bilo nezaposlenih osoba sa srednjom školom do tri godine i školom za KV i VKV radnike (1.941), koji u ukupnoj strukturi nezaposlenih Šibensko-kninske županije čine udio od 36,8%.

Tab. 25. Nezaposlene osobe u ŠKŽ prema ispostavama HZZ-a te prema razini obrazovanja i spolu (stanje 31. prosinca)

<i>stanje 31. prosinca 2019.</i>									
Područna služba/ured	Ukupno nezaposlene osobe	muškarci	žene	Bez škole i nezavršen a osnovna škola	Osnovna škola	SŠ za zanimanja do 3 godine i škola za KV i VKV radnike	SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godina i gimnazija	Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	Fakultet, akademija, magisterij, doktorat
Drniš	288	142	146	2	30	132	85	23	16
Knin	1.210	603	307	248	264	392	235	41	30
Šibenik	2.397	1135	1262	17	329	840	752	235	224
Vodice	529	250	279	1	68	216	168	44	32
Ukupno ŠKŽ	4.424	2.130	2.294	268	691	1.580	1.240	343	302
Udio nezaposlenih po razini obrazovanja u ukupnoj nezaposlenosti ŠKŽ				6,1%	15,6%	35,7%	28,0%	7,8%	6,8%
<i>stanje 31. prosinca 2020.</i>									
Drniš	416	165	251	4	51	169	135	33	24
Knin	1.356	673	683	252	294	417	291	65	37
Šibenik	2.826	1366	1460	13	356	1.056	878	235	288
Vodice	678	322	356	1	84	299	193	53	48
Ukupno ŠKŽ	5.276	2.526	2.750	270	785	1.941	1.497	386	397
Stopa promjene 2020./2019. g (ukupno ŠKŽ)	19,3%	18,6%	19,9%	0,8%	13,6%	22,9%	20,7%	12,5%	31,5%
Udio nezaposlenih po razini obrazovanja u ukupnoj nezaposlenosti ŠKŽ				5,1%	14,9%	36,8%	28,4%	7,3%	7,5%

Izvor: HZZ (Godišnjak 2019. i 2020. g)

U Šibensko-kninskoj županiji na zapošljavanje znatno utječe sezonski karakter turizma. Veliki poremećaji u sezonskom zapošljavanju vidljivi su već početkom proljeća. Promotrite li se podaci o broju nezaposlenih od ožujka do srpnja 2021. godine (2020. godina je obilježena pandemijom COVID-19 pa

je netipična), vidljiv je značajan pad broja nezaposlenih u svibnju, lipnju i srpnju u usporedbi s prethodnim mjesecom te u usporedbi s ožujkom ove godine. Tako je u srpnju 2021. godine bilo 243 nezaposlene osobe manje nego u lipnju, dok je u usporedbi s ožujkom ove godine broj nezaposlenih je bio manji za čak 1.810 osoba. Slična kretanja zabilježena su i u 2019. godini.

Tab. 26. Nezaposlenost u Šibensko-kninskoj županiji u sezoni u razdoblju od 2019. do 2021. godine

mjesec	2019.	2020.	2021.	Povećanje nezaposlenosti po broju osoba u odnosu 2019.-2020.	Stopa promjene 2020. u odnosu na 2019. g	Povećanje nezaposlenosti po broju osoba u odnosu na 2019.-2021.	Stopa promjene 2021. u odnosu na 2019. g
Ožujak	4.841	4.945	5.182	104	2,2%	341	7,0%
Travanj	4.195	5.557	5.004	1.362	32,5%	809	19,3%
Svibanj	3.371	5.452	4.501	2.081	61,7%	1.130	33,5%
Lipanj	2.899	4.701	3.615	1.802	62,2%	716	24,7%
Srpanj	2.842	4.372	3.372	1.530	53,8%	530	18,7%

Izvor: HZZ, 2021.

U 2020. godini u Šibensko-kninskoj županiji najviše nezaposlenih ima u dobnoj skupini od 25-29 godina 601 nezaposlena osoba što je manje za 23,7% u odnosu na 2016. godinu kada je bilo 788 nezaposlenih u toj dobnoj skupini. U 2016. godini najviše nezaposlenih bilo je u dobnoj skupini 50-59 godina 840 nezaposlenih dok ih u 2020. godini ima 543 odnosno manje za 35,4%. U 2020. godini bilježi se pad nezaposlenosti u gotovo svim dobnim skupinama, jedino skupina 60 i više godina bilježi blagi rast nezaposlenosti u odnosu na 2016. godinu za 3,0%. S obzirom na pandemiju COVID-19 i ovdje je rast nezaposlenosti visok usporedi li se sa 2019. godinom.

Tab. 27. Prosječna nezaposlenost u Šibensko-kninskoj županiji po dobnim skupinama

dob	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Stopa promjene 2020./2016.	Stopa promjene 2020./2019.
15-19	322	237	161	156	194	-39,8%	24,4%
20-24	782	650	506	446	591	-24,4%	32,5%
25-29	788	652	563	466	601	-23,7%	29,0%
30-34	695	585	441	391	499	-28,2%	27,6%
35-39	715	587	467	427	527	-26,3%	23,4%
40-44	657	539	470	429	540	-17,8%	25,9%
45-49	719	615	478	416	511	-28,9%	22,8%
50-54	758	638	526	476	591	-22,0%	24,2%
55-59	840	700	572	515	543	-35,4%	5,4%
60 i više	297	253	248	224	306	3,0%	36,6%
Ukupno	6.571	5.455	4.433	3.944	4.902	-25,4%	24,3%

Izvor: HZZ

Registrirana stopa nezaposlenosti u Šibensko-kninskoj županiji u prosincu 2020. godine iznosila je 14,5%, dok je u prosincu 2019. godine stopa nezaposlenosti iznosila 12,2%. Stopa registrirane nezaposlenosti za mjesec lipanj 2021. godine iznosila je 9,5% dok je u siječnju iste godine bila 14,6%. Potrebe za zapošljavanjem, prema podacima godišnje ankete HZZ-a, ukazuju na veliku potrebu za sezonskim radnicima. Zanimanja za koje su poslodavci iskazali najveću potrebu za zapošljavanjem su: kuhar, konobar, medicinska sestra, profesor matematike, zidar, bravar i dr.

Unatoč pandemiji COVID-19 nije došlo velikog porasta broja nezaposlenih osoba čemu su svako pridonijele potpore za očuvanje radnih mjesta i popuštanje epidemioloških mjera od polovice svibnja 2020. g. nadalje. U Šibensko-kninskoj županiji je od 2016. do 2020. godine dodijeljeno ukupno 591 potpora za samozapošljavanje (2016. godine - 103 potpore, 2017. godine - 97 potpora, 2018. godine - 162, 2019. godine - 155 i 2020. godine - 74 potpore)

2.3. POSLOVNO OKRUŽENJE

2.3.1. Trendovi poslovanja poduzeća

Prema podacima Financijske agencije (FINA, 2021.) u 2019. godini je na području Šibensko-kninske županije bilo 2.580 poduzeća (Tab. 28). Među poduzećima s udjelom od 90,6% prevladavaju mikro poduzeća, a zatim slijede mala poduzeća s udjelom od 8,3% te srednja i velika poduzeća koji čine svega 1% odnosno 0,1% ukupne poduzetničke populacije ovog prostora. U 2020. godini na području Šibensko-kninske županije bilo je 2.650 poduzeća, što županiju smješta na 11 mjesto u RH. U kontekstu trendova kretanja poduzeća prema veličini treba spomenuti kako je tijekom razdoblja od 2016. do 2020. godine najvišu stopu porasta ostvarila kategorija mala poduzeća (34,4%), dok je i u ostalim kategorijama rastao broj veličine poduzeća. Tako je broj mikro poduzeća u promatranom razdoblju porastao za 27,6%, broj srednjih poduzeća porastao je za 35%, a broj velikih za 50%, pri čemu je potrebno spomenuti da su srednja i velika poduzeća zastupljena u malenom broju pri čemu su relativne vrijednosti kod bilo kakve promjene visoke. Poduzeća u Županiji činila su 1,9% svih poduzeća u RH i 5,1% svih poduzeća u NUTS 2 regiji Jadranska Hrvatska. Analizirajući gustoću poduzeća u odnosu na stanovništvo i površinu (Tab. 29), primjećuje se da se Šibensko-kninska županija nalazi ispod nacionalnog prosjeka, ali i ispod prosjeka NUTS 2 regije Jadranske Hrvatske.

Tab. 28. Broj i veličina poduzeća u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Poduzeća	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Stopa promjene (2020./2016.)
Mikro	1.881 (91,0%)	1.929 (90,9%)	2.284 (91,2%)	2.338 (90,6%)	2.401 (90,6%)	27,6%
Mala	163 (7,9%)	166 (7,8%)	194 (7,7%)	214 (8,3%)	219 (8,3%)	34,4%
Srednja	20 (1,0%)	24 (1,1%)	23 (0,9%)	25 (1,0%)	27 (1,0%)	35,0%
Velika	2 (0,1%)	2 (0,1%)	3 (0,1%)	3 (0,1%)	3 (0,1%)	50,0%
Ukupno	2.066	2.121	2.504	2.580	2.650	28,3%

Izvor: FINA, 2021.

Tab. 29. Broj poduzeća na 1.000 stanovnika i broj poduzeća na 100 km² u Šibensko-kninskoj županiji, Jadranskoj Hrvatskoj te u Republici Hrvatskoj za 2016. i 2019. godinu

	Broj poduzeća na 1.000 stanovnika		Broj poduzeća na 100 km ²	
	2016.	2019.	2016.	2019.
Šibensko-kninska županija	22 (9. rang)	26 (9. rang)	75 (14. rang)	87 (15. rang)
Jadranska Hrvatska	31	37	174	205
Republika Hrvatska	27	34	226	241

Izvor: FINA, 2021

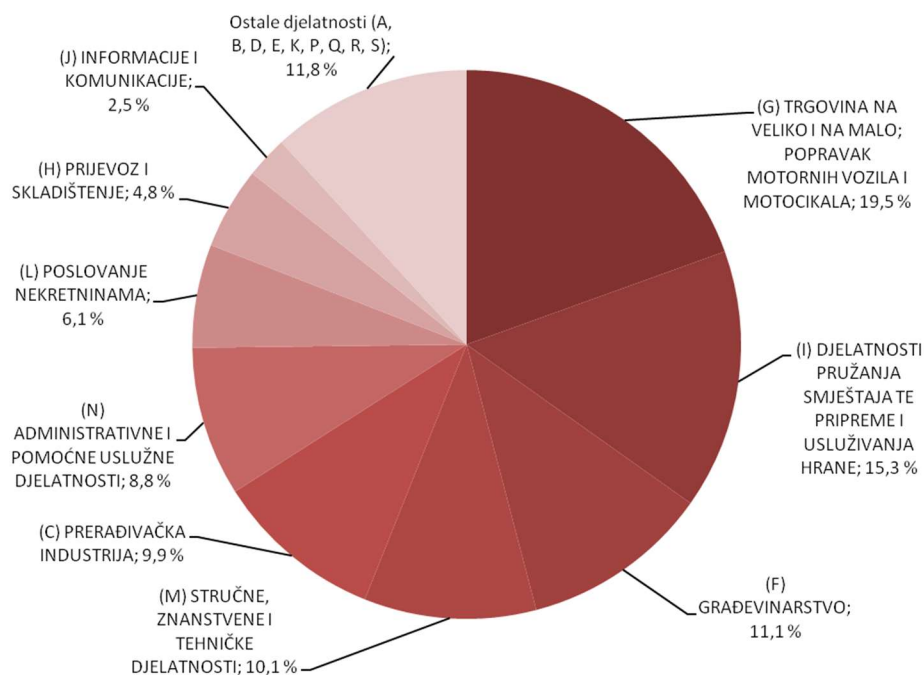
U poduzećima Šibensko-kninske županije u 2020. godini bilo je zaposleno ukupno 12.336 osoba, što je porast od 11,1% u odnosu na 2016. godinu. Prosječna mjesečna neto plaća 2020. godine u poduzećima Šibensko-kninske županije iznosila je 5.243 kn što znači da je u odnosu na 2016. godinu porasla za 7,6% (Tab. 30). Iako je zabilježen porast u odnosu na početak razdoblja, bitno je spomenuti da u promatranom razdoblju nije zabilježen konstantan trend porasta, već su vrijednosti plaća varirale. Prosječna mjesečna neto plaća u poduzećima na nacionalnoj razini iznosi 5.971 kn, dok na razini NUTS 2 regije Jadranska Hrvatska iznosi 5.323 kn što Šibensko-kninsku županiju smješta ispod prosjeka za obje razine. Prema broju zaposlenih kod poduzetnika Županija se nalazi na 18. mjestu u odnosu na RH. Analizirajući broj zaposlenih po poduzetniku, u 2020. godini na području Županije u poduzeću je bilo zaposleno 4,6 radnika što Županiju smješta ispod nacionalnog (6,8) prosjeka i prosjeka regije Jadranske Hrvatske (4,9) te ukazuje na mikro strukturu poduzeća Šibensko-kninske županije.

Tab. 30. Kretanje broja zaposlenih i prosječna mjesečna neto plaća u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Godina	Broj zaposlenih kod poduzetnika	Broj zaposlenih po poduzetniku	Prosječna mjesečna neto plaća
2016.	11.101	5,4	4.874
2017.	11.654	5,5	5.332
2018.	13.205	5,3	5.226
2019.	13.730	5,3	5.250
2020.	12.336	4,6	5.243

Izvor: FINA, 2021.

Prema djelatnostima, najveći broj poduzeća zabilježen je u djelatnosti trgovine na veliko i malo te popravka motornih vozila u kojoj je razdoblju od 2016. do 2019. godine prosječno poslovalo 19,5% od ukupnog broja poduzeća Šibensko-kninske županije (Sl. 15). S obzirom na značaj trgovine kao najvažnije djelatnosti tercijarnog sektora ovakav podatak je očekivan. Druga najzastupljenija djelatnost po broju poduzeća u promatranom razdoblju je djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u kojem je tijekom istog razdoblja poslovalo 15,3% od ukupnog broja poduzeća. Značajna zastupljenost ove djelatnosti u skladu je s turističkom orijentacijom Županije, prvenstveno njenog priobalnog dijela. Treća djelatnost po zastupljenosti je građevinarstvo s udjelom 11,1%. 10,1% tvrtki poslovalo je u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima, dok je 9,9% svih poduzeća registrirano u prerađivačkoj industriji. Unatoč dominaciji trgovine na veliko i malo u kojoj je poslovala petina poduzeća na području Šibensko-kninske županije, može se zaključiti kako je gospodarska struktura raznolika s obzirom na pet djelatnosti koje u ukupnom broju poduzeća sudjeluju s udjelom od 10 ili više posto.

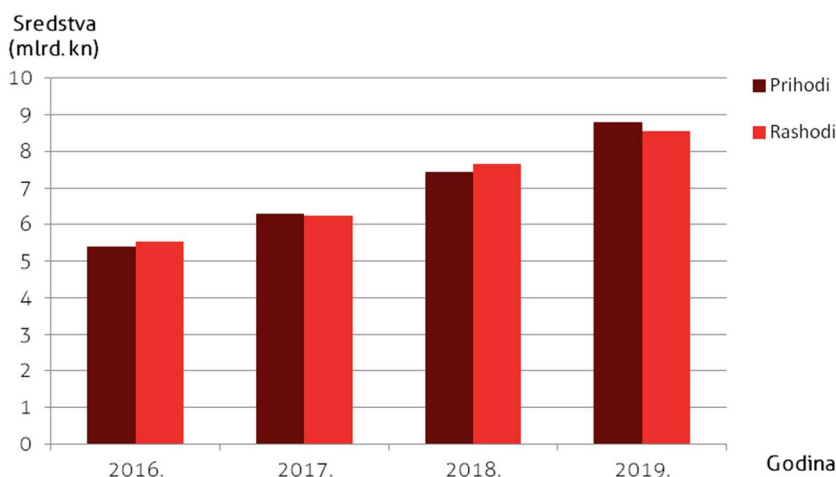

Sl. 15. Prosječan udio poduzeća prema sektorima djelatnosti u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2019. godine

Izvor: FINA, 2021.

U razdoblju od 2016. do 2019. godine zabilježen je porast poduzeća u svim djelatnostima izuzev djelatnosti opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija gdje je zabilježen relativni pad od 17,2%, odnosno broj poduzeća se smanjio s 29 na 24. Porast broja poduzeća u 18 od ukupno 19 kategorija djelatnosti ukazuje na povećanje gospodarske aktivnosti u gotovo svim djelatnostima. Najveći relativni porast od 102,7% bilježila je djelatnost poljoprivrede, šumarstvo i ribarstvo gdje se broj poduzeća povećao s 37 na 75.

Ukupni prihodi poduzeća na području Šibensko-kninske županije 2019. godine iznosili su 8,8 mlrd. kn, dok su istovremeno rashodi iznosili 8,6 mlrd. kn, što znači da su 2019. godine poduzetnici Šibensko-kninske županije kumulativno ostvarili pozitivan saldo (Sl. 16). U promatranom razdoblju pozitivan kumulativni poslovni rezultat zabilježen je u 2017. godini i 2019. godini, dok su u 2016. i 2018. godini rashodi poduzetnika bili veći od prihoda. Promotri li se struktura kumulativnih prihoda poduzeća u Šibensko-kninskoj županiji za 2020. godinu, vidljivo je da najveći dio prihoda ostvaruje kategorija malih poduzeća s udjelom od 40,9% što je pomalo iznenađujuće jer nisu na prvom mjestu prema broju poduzeća. Mikro poduzeća, kojih je ujedno i najviše, u 2020. godini ostvarila su 22,9% svih prihoda u poduzetništvu. Srednja poduzeća, kojih je samo 25, ostvarila su 27,5% svih prihoda. Najmanje prihode, od 8,7% ostvarila su velika poduzeća, što ne iznenađuje jer iako su velika poduzeća karakteristična po visokim prihodima, treba imati na umu kako su 2020. godine na području Šibensko-kninske županije poslovala svega tri velika poduzeća.

Sl. 16. Kretanje ukupnih prihoda i rashoda poduzeća u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2019. godine

Izvor: FINA, 2021.

Analizirajući prihode i rashode kroz godine, zamjećuje se konstantni kumulativni porast i prihoda i rashoda na razini ukupnog broja poduzeća u Županiji. Analizira li se kretanje kumulativnih prihoda poduzeća prema veličini poduzeća tijekom razdoblja od 2016. do 2019. godine, primjećuje se da su sve kategorije veličine poduzeća bilježile rast kumulativnih prihoda (Tab. 31). Najveće kumulativne prihode ostvarila je kategorija malih poduzeća iako nisu najbrojnija prema veličini. Njihovi ukupni prihodi u 2019. godini porasli su za 60,3% u odnosu na 2016. godinu. Najmanji porast prihoda, od 27,6%, zabilježen je kod kategorije mikro poduzeća.

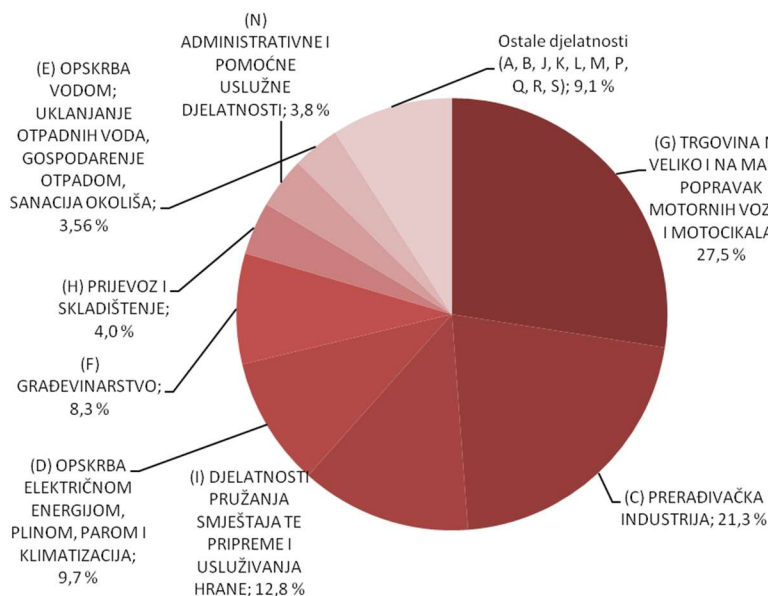
Tab. 31. Razlika ukupnih kumulativnih prihoda i rashoda poduzeća prema veličini u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Poduzeća	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Stopa promjene 2020./2016.
Mikro	1.455.999.627 (26,9%)	1.631.278.112 (25,9%)	2.018.125.267 (27,1%)	1.857.633.181 (21,1%)	1.587.623.371 (22,9%)	9,0%
Mala	2.084.294.189 (38,5%)	2.327.013.711 (37,0%)	2.787.608.441 (37,5%)	3.340.296.908 (37,9%)	2.829.980.115 (40,9%)	35,8%
Srednja	1.504.137.408 (27,8%)	1.822.819.364 (29,0%)	1.875.920.536 (25,2%)	2.843.380.488 (32,3%)	1.906.094.784 (27,5%)	26,7%
Velika	365.006.305 (6,7%)	510.552.480 (8,1%)	756.401.378 (10,2%)	766.599.042 (8,7%)	602.424.259 (8,7%)	65,0%
Ukupno	5.409.437.529	6.291.663.667	7.438.055.622	8.807.909.619	6.926.122.529	28,0%

Izvor: FINA, 2021.

Najviši prihodi zabilježeni su 2019. godine u djelatnosti trgovine na veliko i malo te popravku motornih vozila i motocikala u kojoj je ostvareno 27,5% od ukupnih prihoda (Sl. 17). Na drugom mjestu je prerađivačka industrija koja je u 2019. godini ostvarila 21,3% ukupnih prihoda u Županiji. Prerađivačka industrija nalazi se na drugom mjestu. U 2019. godini ostvarila je 21,3% ukupnih prihoda u Županiji i samim time može se zaključiti da ista ima izuzetno veliki značaj za gospodarstvo Županije. Treća po zastupljenosti je djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u kojoj je ostvareno 12,8% ukupnih prihoda, dok slijedi djelatnost opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija s udjelom od 9,7%, te građevinarstvo s udjelom od 8,3%. Takva raspodjela djelatnosti upućuje na određen stupanj diversifikacije gospodarstva Šibensko-kninske županije. Prihodi su u

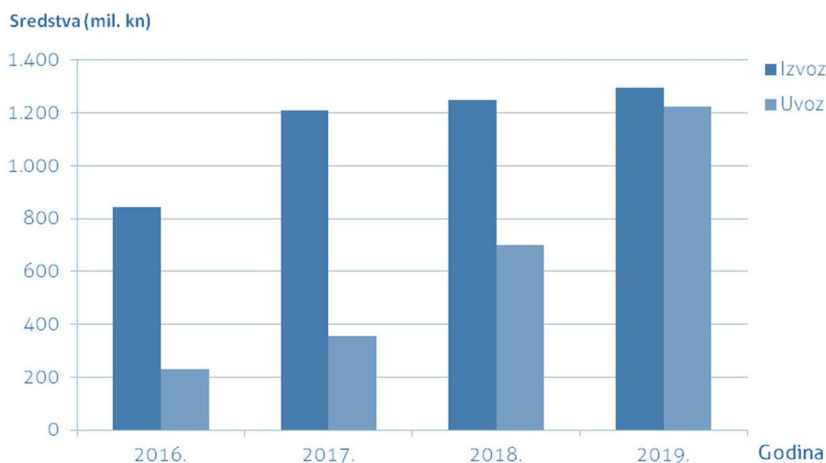
razdoblju od 2016. do 2019. godine rasli u svim skupinama djelatnosti osim u djelatnosti poslovanja nekretninama gdje su se prihodi u odnosu na 2016. godinu smanjili za 35%. Najveći porast prihoda od 1.075,9%, zabilježen je u djelatnosti opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija što je iznenađujuće jer je ta djelatnost jedina bilježila smanjenje broja poduzeća u promatranom razdoblju.

Sl. 17. Struktura prihoda poduzeća u Šibensko-kninskoj županiji prema djelatnostima 2019. godine

Izvor: FINA, 2021.

Poduzeća na području Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016. do 2019. godine uvezla su robe u ukupnoj vrijednosti 2,5 mlrd. kuna, dok je izvoz u istom razdoblju iznosio 4,6 mlrd. kn. U promatranom razdoblju zabilježen je porast uvoza i izvoza, pri čemu je uvoz bilježio veće stope promjene od izvoza (Sl. 18). U odnosu na 2016. godinu poduzeća u županiji su uvezle 431,7% više robe, dok se izvoz u odnosu na 2016. godinu povećao za 53,9%.

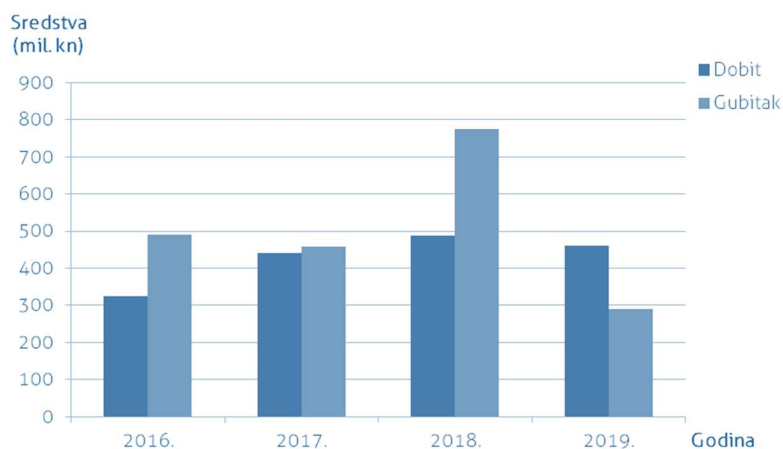

Sl. 18. Ostvarena vrijednost uvoza i izvoza poduzeća na području Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016. do 2019. godine

Izvor: FINA, 2021.

Analizirajući dobit i gubitak poduzeća u Šibensko-kninskoj županiji u promatranom razdoblju, zabilježen je porast dobiti do 2018. godine, nakon čega je u 2019. godini zabilježen pad u odnosu na

2018. godinu (Sl. 19) No, ukoliko se proučavaju početna i završna godina u promatranom razdoblju tada je dobit poduzeća porasla za 41,3%. U promatranom razdoblju nije zabilježeno ni pravilno kretanje gubitka, pa je tako najveći gubitak zabilježen 2018. godine u iznosu od 0,78 mlrd. kn. Ukoliko se analizira početak i kraj promatranog razdoblja može se reći da se je gubitak smanjio za 41,1%.

Sl. 19. Ostvarena dobit i gubitak poduzeća na području Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016. do 2019. godine

Izvor: FINA, 2021

2.3.2. Poduzetnička potporna infrastruktura

Svrha poduzetničke infrastrukture ogleda se u pružanju mogućnosti pokretanja i obavljanja poduzetničkih aktivnosti u standardiziranim uvjetima visoke infrastrukturne opremljenosti te u konkurentnom i transparentnom sustavu poticajnih mjera i olakšica. Uređenje, unapređenje, planiranje i izgradnja poduzetničke infrastrukture u funkciji je ravnomjernog regionalnog razvoja Republike Hrvatske, bržeg rasta poduzetništva te povećanja investicija i zaposlenosti unutar područja na kojem se poduzetnička infrastruktura gradi. U kontekstu ovog poglavlja, opseg poduzetničke infrastrukture prati obuhvat utvrđen Zakonom o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 93/13, 114/13, 41/14, 57/18) (Zakon). Prema Zakonu, sustav poduzetničke infrastrukture u Republici Hrvatskoj čine i) poduzetničke zone (PZ) i ii) poduzetničke potporne institucije (PPI). Poduzetničke potporne institucije čine subjekti čije je djelovanje usmjereno na provedbu programa razvoja poduzetništva s ciljem stvaranja kvalitetnog i korisnički orijentiranog poduzetničkog okruženja. Člankom 4. dan je pregled subjekata ustrojenih u svojstvu potpornih institucija: i) razvojne agencije (lokalne i županijske razvojne agencije te razvojne agencije određene djelatnosti), ii) poduzetnički centri, iii) poslovni inkubatori (poduzetnički inkubatori i inkubatori za nove tehnologije), iv) poduzetnički akceleratori, v) poslovni parkovi, vi) znanstveno-tehnologijski parkovi, vii) centri kompetencije i viii) slobodne zone.

Prema podacima iz Jedinственог регистра poduzetničke infrastrukture (2021.), na području Šibensko-kninske županije djeluje pet poduzetničkih potpornih institucija (Tab. 32), što čini udio od 1% u ukupnom broju PPI-a na nacionalnoj razini (496).

Tab. 32. Vrste PPI-a na području Šibensko-kninske županije

Vrsta PPI	Naziv	Lokacija
Poduzetnički inkubator	Podi Šibenik d.o.o.	Grad Šibenik
Inkubator za nove tehnologije	Trokut Šibenik d.o.o.	Grad Šibenik
Centar kompetencija	Razvojno inovacijski centar AluTech	Grad Šibenik
Razvojna agencija (županijska)	Javna ustanova Razvojna agencija Šibensko-kninske županije	Grad Šibenik
Razvojna agencija (lokalna)	Javna ustanova Lokalna razvojna agencija Matica (JULRA Matica)	Grad Knin

Izvor: JRPI, 2021.

U odnosu na 2017. godinu, ukupan broj PPI-a u RH porastao je sa 137 na 498, što je dovelo do pada udjela Šibensko-kninske županije za 54%. Županija nije uspjela pratiti opisani skokoviti razvoj infrastrukture PPI-a na nacionalnoj razini te je u posljednje četiri godine osnovala samo tri nove potporne institucije (Trokut Šibenik, Razvojno inovacijski centar AluTech i JULRA Matica), dok je jedna prerasla razinu potporne institucije (CroNoMar d.o.o.). Pozitivan pomak predstavlja osnivanje PPI izvan Grada Šibenika, što bi moglo označavati korak prema trendu decentralizacije PPI-a na području Županije u skoroj budućnosti kako bi se usluge PPI-a učinile ravnomjerno dostupnima na cijelom području Županije.

Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture (2021.) navodi kako se na području Šibensko-kninske županije nalazi osam aktivnih poduzetničkih zona (Tab. 33). Navedeni broj dvostruko je veći u odnosu na četiri aktivne zone u 2017. godini.

Tab. 33. Poduzetničke zone na području Šibensko-kninske županije

Naziv	Lokacija	Veličina ⁵	Tip aktivnosti
PZ Drniš	Drniš	Mala	Proizvodno-prerađivačka PZ
PZ Radonić	Drniš	Mala	Proizvodno-prerađivačka PZ
PZ Podi Šibenik	Šibenik	Velika	Proizvodno-prerađivačka PZ
PZ Preparandija	Knin	Mikro	Proizvodno-prerađivačka / uslužno mješovita PZ
PZ Bare	Knin	Mala	Proizvodno-prerađivačka PZ
PZ Očestovo	Knin	Mala	Proizvodno-prerađivačka / uslužno mješovita PZ
PZ Kosa	Skradin	Mala	Proizvodno-prerađivačka PZ
PZ Torine	Pirovac	Mala	Uslužno mješovita PZ

Izvor: Program razvoja poduzetničkih zona u Šibensko-kninskoj županiji, 2018.

Prema podacima iz 2018. godine, iskorištenost raspoložive površine PZ Drniš kreće se oko 60%. Uz nju, značajniju iskorištenost imaju i PZ Radonić (40,42%) i PZ Preparandija (32,4%). Iako je PZ Podi Šibenik proglašena najperspektivnijom i najvećom zonom u Hrvatskoj, prema dostupnim podacima još uvijek nema visoku razinu iskorištenosti površine u odnosu na aktiviranu površinu (1/4 iskorištene od ukupno aktivirane površine). Ukupno raspoloživo zemljište u sedam od osam zona (za PZ Torine nisu dostupni podaci) namijenjeno prodaji poduzetnicima iznosi 141 ha, odnosno 19,82% ukupnog zemljišta definiranog prostornim planovima (Program razvoja poduzetničkih zona u Šibensko-kninskoj županiji, 2018.). Kada je riječ o infrastrukturnoj opremljenosti, sve zone imaju određenu razinu provedene infrastrukture, u potpunosti ili djelomično, izuzev PZ Očestovo koja, kao novija zona, još uvijek nema potrebnu infrastrukturu. S tim u vezi, a kako bi se udovoljilo potrebama zainteresiranih investitora na području Županije, potrebno je daljnje ulaganje u infrastrukturu koje će rezultirati prodajom infrastrukturno opremljenog zemljišta poduzetnicima.

⁵ i) mikro zone: veličina ukupne površine do 10ha, ii) male zone: veličine ukupne površine od 10 do 50ha, iii) srednje zone: veličina ukupne površine od 50 do 100ha, velike zone: veličina površine veća od 100ha.

2.3.3. Obrtništvo

Prema podacima Hrvatske obrtničke komore na području Šibensko-kninske županije u 2020. godini bilo je registrirano ukupno 3.344 obrta, što je 21 obrt manje negoli prethodne godine. U razdoblju od 2015. do 2019. godine na prostoru Županije zabilježen je trend rasta broja obrta stoga se pad u 2020. godini može objasniti pandemijom COVID-19. Do kraja lipnja 2021. godine u Šibensko-kninskoj županiji bilo je 3.450 aktivnih obrta, što je 3,7% aktivnih obrta u RH. Ukoliko se uspoređuju 2015. godina i lipanj 2021. godine broj obrta na prostoru Županije porastao je za 14,2%. Najviše obrta pripada uslužnom zanatstvu te je to djelatnost koja je u razdoblju od 2015. do lipnja 2021. godine zabilježila najveći rast broja registriranih obrta (45,9%) (Tab. 34). Pad broja obrta zabilježen je u djelatnostima, ugostiteljstva i turizma, trgovine te ribarstva, marikulture i poljodjelstva, pri čemu je najveći pad od 17,3% zabilježen u posljednje navedenoj djelatnosti.

Tab. 34. Broj obrta u Šibensko-kninskoj županiji prema djelatnostima u razdoblju od 2015. do 2020. godine

Djelatnost	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	6./2021.
Proizvodno zanatstvo	203 (6,7%)	195 (6,4%)	188 (5,9%)	195 (6,1%)	197 (5,9%)	199 (6,0%)	208 (6,0%)
Uslužno zanatstvo	974 (32,3%)	1.019 (33,4%)	1.085 (34,2%)	1.164 (36,4%)	1.309 (38,9%)	1.357 (40,6%)	1.421 (41,2%)
Ugostiteljstvo i turizam	827 (27,4%)	809 (26,5%)	862 (27,1%)	807 (25,3%)	819 (24,3%)	787 (23,5%)	803 (23,3%)
Trgovina	462 (15,3%)	443 (14,5%)	452 (14,2%)	427 (13,4%)	412 (12,2%)	399 (11,9%)	403 (11,7%)
Prijevoz osoba i stvari	206 (6,8%)	226 (7,4%)	241 (7,6%)	235 (7,4%)	256 (7,6%)	240 (7,2%)	249 (7,2%)
Ribarstvo, marikultura, poljodjelstvo	202 (6,7%)	195 (6,4%)	186 (5,9%)	186 (5,8%)	181 (5,4%)	170 (5,1%)	167 (4,8%)
Frizeri, kozmetičari, njega tijela, fitness	146 (4,8%)	161 (5,3%)	163 (5,1%)	180 (5,6%)	191 (5,7%)	192 (5,7%)	199 (5,8%)
Ukupno	3.020	3.048	3.177	3.194	3.365	3.344	3.450

Izvor: HOK, 2021.

U obrtima na području Šibensko-kninske županije u lipnju 2021. godine bilo zaposleno 7.174 osoba, što je 26,1% više nego 2016. godine (Tab. 35). Iako je broj zaposlenih u obrtima u lipnju 2021. godine u odnosu na 2016. godinu veći, isti nije kontinuirano rastao u promatranom razdoblju. Porast zaposlenih u obrtima bilježen je sve do kraja 2019. godine, no u 2020. godini on pada za 1,7% u odnosu na 2019. godinu uslijed pandemije COVID-19 i brojnih ograničavajućih epidemioloških mjera zbog čega je došlo do zatvaranja tvrtki i otpuštanja radnika. Obrti u Šibensko-kninskoj županiji zapošljavaju u prosjeku 1,8 osoba, što znači da prevladavaju maleni obrti u kojima je zaposlen samo vlasnik i eventualno još jedan ili dva dodatna radnika.

Tab. 35. Zaposleni u obrtima u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Stanje na dan 31.12.	Obrtnici (vlasnici/ortaci)	Radnici	Ukupno zaposlenih u obrtima
2016.	3.118	2.572	5.690
2017.	3.254	2.537	5.791
2018.	3.272	2.594	5.866
2019.	3.448	2.563	6.011
2020.	3.423	2.486	5.909
lipanj 2021.	3.521	3.653	7.174

Izvor: HOK, 2021

Analizirajući osnivanje i zatvaranje obrta na prostoru Šibensko-kninske županije može se zaključiti da nema nekog pravila u osnivanju ili zatvaranju obrta na području Županije. U razdoblju od 2016. do 2019. godine kao i 2021. godine broj otvorenih obrta uvijek je bio veći od broja zatvorenih obrta, dok je 2020. godine broj zatvorenih nadmašio broj otvorenih obrta za 21 (**Tab. 36**). Najveći broj novootvorenih obrta, čak 536, zabilježen je 2019. godine, dok ih je najmanje bilo u 2021. godini što je posljedica već spomenute globalne epidemije. Također, prema obrađenim podacima za 6 mjeseci 2021. godine u ukupnom broju aktivnih gospodarskih subjekata (5 857) u Šibensko-kninskoj županiji 58 % čine aktivni obrti (3 450).

Tab. 36. Broj otvorenih i zatvorenih obrta u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do studenog 2021. godine

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	11/2021.
Otvoreni obrti	418	464	474	536	348	315
Zatvoreni obrti	390	335	457	365	369	32
Razlika	28	129	17	171	-21	283

Izvor: HOK, 2021.

Prema podacima s radnih skupina, porast broja obrtnika povezuje se s poticajima za samozapošljavanje, ponajviše u sektoru građevinarstva i u proizvodnim djelatnostima. Ugostiteljstvo i turizam, trgovina te ribarstvo, marikultura i poljodjelstvo djelatnosti su koje su bilježile najveći pad u broju obrta, a razlozi tome su pandemija COVID-19. Pad broja obrta u ribarstvu, marikulturi i poljoprivredi rezultat je velikih ograničenja od strane Europske komisije, te kod marikulture, kratkotrajna koncesija koja predstavlja nesigurna ulaganja.

2.4. DJELATNOSTI PRIMARNOG SEKTORA

Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo reprezentativne su djelatnosti primarnog sektora koje su kroz prošlost bile najvažnije gospodarske grane s aspekta zapošljavanja stanovništva. Stvaranjem novih radnih mjesta, ali istovremeno i tehnološke modernizacije procesa rada, u djelatnostima primarnog sektora došlo je do pada broja zaposlenih uz istovremeno povećanje proizvedene količine hrane. Pad važnosti primarnog sektora s aspekta zapošljavanja nastavio se sve do danas kada su primat preuzele djelatnosti tercijarnog i kvartarnog sektora. U skladu s prirodnim ograničenjima i spomenutim procesom deagrarizacije na području Šibensko-kninske županije 2020. godine u djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva bilo je zaposleno svega 0,7% ukupno zaposlenih, dok je taj udio na nacionalnoj razini bio nešto viši i iznosio je 1,8 %.

U Šibensko-kninskoj županiji djelatnost poljoprivrede, šumarstva i ribarstva 2018. godine (najnoviji dostupni podaci) u ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti (BDP) sudjelovala s udjelom od 1,5 % što ukazuje kako su ove djelatnosti slabije razvijene u odnosu na prosjek Republike Hrvatske (3,6%). Također, s obzirom na mnogo povoljniju prirodnu osnovu udio ove djelatnosti u BDP-u Kontinentalne Hrvatske viši je nego onaj u Jadranskoj Hrvatskoj (4,4 % naspram 2,1 %). Na razini Jadranske Hrvatske mnogo veće udjele ove djelatnosti u BDP-u imaju Ličko-senjska (12,6 %) i Zadarska (5,5 %), dok udio u preostalim županijama ne prelazi 2,0 % (**Tab. 37**). Prilikom razmatranja navedenih podataka treba imati na umu i kako svaka županija ima različite uvjete za razvoj poljoprivrede, stoga je udio u ukupnom BDP-u uvelike predeterminiran i prirodnim faktorima. Na području Šibensko-kninske županije ograničavajući faktor razvoja poljoprivrede predstavlja nepovoljna prirodna osnova, odnosno krški teren na kojem nije moguća intenzivna poljoprivredna proizvodnja.

Tab. 37. Pokazatelji poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u bruto dodanoj vrijednosti 2018. godine

Prostorna jedinica	Prema NKPIJ 2012. – 2. razina i županije	
	% Poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u 2018.	
	Proizvodnja u RH (%)	Udio bruto dodane vrijednosti u ukupnom gospodarstvu (%)
Republika Hrvatska	100,0	3,6
Kontinentalna Hrvatska	81,7	4,4
Jadranska Hrvatska	18,3	2,1
Primorsko-goranska županija	2,3	1,0
Ličko-senjska županija	2,9	12,6
Zadarska županija	5,3	5,5
Šibensko-kninska županija	0,8	1,5
Splitsko-dalmatinska županija	3,2	1,4
Istarska županija	2,1	1,2
Dubrovačko-neretvanska županija	1,6	1,9

Izvor: Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, NKPIJ 2012. – 2. razina i županije u 2018., DZS

2.4.1. Poljoprivreda

Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, poljoprivredno zemljište na području Šibensko-kninske županije 2020. godine zauzimalo je 22.492,5 ha, od čega najveću površinu zauzima krški pašnjak sa 43,7% zatim obradivo zemljište, vinogradi i voćnjaci sa 19,4% te oranice i livadice sa 23,5% (Tab. 38).

Tab. 38. Površina poljoprivrednog zemljišta (ha) prema vrstama u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Vrsta poljoprivrednog zemljišta	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Oranica	1.784,67	1.800,31	1.866,00	1.916,67	1.896,42
Staklenik na oranici	1,74	2,00	2,50	2,79	2,86
Livada	2.244,91	2.806,04	3.054,78	3.405,98	3.392,15
Krški pašnjak	9.831,10	9.672,30	10.086,90	10.765,00	12.606,20
Vinogradi	942,43	947,36	942,68	913,27	904,72
Iskrčeni vinogradi	19,90	15,30	15,30	6,39	2,55
Maslinik	2.620,27	2.648,22	2.677,70	2.660,97	2.586,96
Voćnjak	187,91	222,99	270,22	299,07	409,60
Mješoviti višegodišnji nasadi	473,42	473,52	479,90	554,12	470,93
Ostale vrste uporabe zemljišta	115,47	20,54	19,58	30,64	19,56
Privremeno neodržavana parcela	/	/	99,77	202,35	200,52
SVEUKUPNO	18.221,81	18.608,58	19.515,33	20.757,24	22.492,48

Izvor: ARKOD, Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2021.

Od ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava (PG) upisanih u Upisnik poljoprivrednika u 2020. godini, u Šibensko-kninskoj županiji najzastupljenija su obiteljska gospodarstva i samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva s udjelom od čak 98,4% u odnosu na ukupni broj. Sličnu zastupljenost imaju i na razini Republike Hrvatske (udio od 96,5%). Registrirano je ukupno 5.490 poljoprivrednih gospodarstava (4.880 obiteljskih gospodarstava i 610 samoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava), što je 3,3% od ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava na području Republike Hrvatske (159.063). Ostali tipovi poljoprivrednih gospodarstava bilježe znatno manje brojeve, pa je tako u

Šibensko-kninskoj županiji promatrane godine bilo 41 trgovačko društvo, 21 zadruga, 21 obrt, te svega šest subjekata u kategoriji ostalih poljoprivrednih gospodarstava (druge pravne osobe). Zastupljenost navedenih tipova slična je i na nacionalnoj razini, stoga se može zaključiti kako prema strukturi poljoprivrednih gospodarstava po tipovima ne postoje značajne razlike između Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske.

Po kretanju broja obiteljskog gospodarstva i samoopskrbnog poljoprivrednog gospodarstvo može se zaključiti kako je u razdoblju od 2016. do 2020. godine došlo do neznatnog povećanja ukupnog broja poljoprivrednih gospodarstava, odnosno povećanje od 0,5% (sa 5.461 u 2016. godini na 5.490 u 2020. godini). Kod preostalih tipova poljoprivrednih gospodarstava došlo je do porasta u kategoriji obrta (za 31,3%), trgovačkih društava (za 17,1%) i zadruga (za 5,0%). S druge strane stagnacija je zabilježena u kategoriji druge pravne osobe (Tab. 39).

Tab. 39. Broj poljoprivrednih gospodarstava prema tipu u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Tip poljoprivrednog gospodarstva	Godina				
	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Obiteljsko gospodarstvo	5.461	5.300	5.463	5.574	5.490
Obrt	16	17	18	20	21
Trgovačko društvo	35	30	38	37	41
Zadruga	20	20	21	21	21
Ostali	6	5	6	6	6
Ukupno	5.538	5.372	5.546	5.658	5.579

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2021.

Također, zabilježeno je ukupno 43.824 ARKOD parcela što ukazuje kako je prosječna površina ARKOD parcela u Županiji mala i iznosi 0,5 ha što je nešto niže od nacionalnog prosjeka. Navedeni podatak ukazuje na usitnjenost poljoprivrednog zemljišta što predstavlja značajnu prepreku prilikom pokušaja proizvodnje većih količina proizvoda.

Prema dobnoj strukturi nositelja poljoprivrednih gospodarstava na razini Šibensko-kninske županije stariji od 65. godina čine više od polovice svih nositelja poljoprivrednih gospodarstava (54,5%), 16,5% nositelja je u dobi od 41. do 55. godina, a njih 20,9% u dobi od 56. do 64. godine. Istovremeno je prisutan vrlo nizak udio nositelja poljoprivrednih gospodarstava mlađih od 41. godinu (8,1%). Na razini Republike Hrvatske više od trećine (39,9%) starije je od 65. godina, dok je mlađih od 41. godine bilo svega 12%.

Prema obrazovnoj strukturi nositelja poljoprivrednih gospodarstava u Šibensko-kninskoj županiji trećina ih ima završenu srednju školu (35,5%), osnovnu školu 12,5 %, 7,7 % nema završenu osnovnu školu dok visokoškolsko obrazovanje ima završeno njih 7,3 %.

S obzirom na klimatske i pedološke predispozicije, područje Šibensko-kninske županije pogodno je za razvoj različitih oblika poljoprivredne proizvodnje. Mikroklimatski te reljefni i pedološki uvjeti, pretpostavke su razvoja vinogradarstva, voćarstva, povrtlarstva te tradicionalnog stočarstva.

Prema reljefnim i klimatskim karakteristikama kao i postojećoj površini vinograda (7%) i maslinika (14%) zaključuje se da je nužno osnažiti i poticati razvoj maslinarstva i vinogradarstva. Prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju u Šibensko-kninskoj županiji pod vinogradima je u 2020. godini bilo ukupno 904,72 ha površine (1.988 PG-a) s 5.707.772 trsova vinove

loze. Nastavno na podatke za vinsku 2019. godinu⁶, na području Šibensko-kninske županije proizvedeno je 2.570 tona grožđa, što je činilo 3,1% ukupne prijavljene proizvodnje grožđa u Hrvatskoj te godine (na temelju prijavljenih proizvedenih količina 273 podnositelja). Iste je godine na području Županije proizvedeno 14.544,04 hl vina što je 2,8 % ukupne prijavljene količine proizvedene u Republici Hrvatskoj. U usporedbi s 2017. godinom proizvedeno je 688 tona grožđa više (36,6%) dok se prijavljena proizvedena količina vina povećala 1.656 hl (12,9%). Međutim broj PG-a koji su podnositelji prijavljenih proizvedenih količina smanjen je s 307 na 273 podnositelja. Gledano prema kategorijama kvalitete, prevladava kvalitetno vino s kontroliranim zemljopisnim podrijetlom (KZP) s 54,1%, 23% proizvedenih količina čini vino bez zaštićene oznake izvornosti (ZOI), a 21% vrhunsko vino KZP. Gledano u odnosu na prosjek Jadranske Hrvatske i RH, Šibensko-kninska županija ostvaruje iznadprosječni udio vrhunskog vina, ali i vina bez ZOI. Istovremeno zastupljenost kvalitetnog vina je niža u usporedbi s prosjekom obalnih županija i RH. Ipak, ohrabruje podatak da je u odnosu na 2017. godinu u 2019. godini najveći porast zabilježen u proizvodnji kvalitetnog vrhunskog vina (29,8%) (Tab. 40).

Tab. 40. Prijavljena proizvodnja vina za vinsku 2019. godinu po kategorijama kvalitete vina

	Vrhunsko vino KZP (vino ZOI)	Kvalitetno vino KZP (vino ZOI)	Sortno vino bez ZOI (sa oznakom sorte i berbe)	Vino bez ZOI	Ostalo vino	Ukupno (hl)
Šibensko-kninska županija	3.057,01 (21,0%)	7.865,77 (54,1%)	167,29 (1,2%)	3.449,47 (23,7%)	4,50 (0,0%)	14.544,04 (100%)
Jadranska Hrvatska	35.265,84 (18,3%)	121.755,88 (63,2%)	8.797,21 (4,6%)	25.917,60 (13,5%)	831,45 (0,4%)	192.567,98 (100%)
Republika Hrvatska	62.666,60 (11,9%)	378.148,13 (72,1%)	26.412,29 (5,0%)	55.428,71 (10,6%)	1.941,08 (0,4%)	524.596,81 (100%)

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2021

Dodatno, problem u vinogradarstvu na području Županije je usitnjenost gospodarstava, što potvrđuje podatak prema kojem je 73,3% PG-a površine od 0,1 do 1 ha (za usporedbu na razini RH taj udio iznosi 54,3%). Ipak jedno gospodarstvo ima površinu 190,96 ha.

Što se tiče maslinarstva registrirano je 15 prerađivača maslina/uljara čiji kapaciteti za preradu maslina iznose 15 t/h. Prema procjeni Ministarstva poljoprivrede prosječna godišnja proizvodnja ulja u 2020. godini iznosi 2.700 tona (2.935 hl ulja), dok se u 2021. godini prema procjeni očekuje pad do 30% od prosječne godine s obzirom na nepovoljne klimatske uvjete. Otežavajući čimbenici u maslinarskoj proizvodnji su nedostatak skladišnih potencijala za ulje, nepostojanje brenda ulja, zaštita istog te sivo tržište ulja.

Prema strukturi domaćih životinja na području Šibensko-kninske županije došlo je do povećanja uzgoja domaćih životinja među kojima je od ukupnog broja od 78.893, najrazvijeniji uzgoj ovaca koza i goveda (78,9%), a što je u skladu i s prirodnom osnovom koja omogućuje intenzivniji uzgoj ovih vrsta u odnosu na neke druge (Tab. 41).

⁶ Vinska godina 2019. (01.08.2019. – 31.07.2020.)

Tab. 41. Kretanje broja domaćih životinja prema vrstama na području Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Vrsta	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Stopa promjene 2020./2016.
Goveda	4.498	5.007	5.097	6.259	7.263	61,5%
Svinje	2.036	1.094	751	1.561	1.925	-5,5%
Ovce	58.635	57.203	57.149	56.974	59.217	1,0%
Koze	8.558	9.081	9.248	9.290	9.632	12,5%
Konji	146	156	166	194	217	48,6%
Magarci	417	500	522	571	639	53,2%
UKUPNO	74.290	73.041	72.933	74.849	78.893	6,2%

Izvor: Jedinstveni registar domaćih životinja (JRDŽ), 2021.

Na području Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016. do 2020. godine evidentiran je izuzetan pad broja isporučitelja mlijeka (s 35 u 2016. na 14 u 2020. godini) te pad količine isporučenog mlijeka od 27,2%. Kako na području Županije tako i na razini Republike Hrvatske, mljekarstvo se već dugi niz godina susreće s problemima (niska cijena otkupa, zapuštenost zemljišta, imovinsko-pravni odnosi i dr.) koji za posljedicu imaju smanjenje broja proizvođača i količine proizvedenog mlijeka (Tab. 42).

Tab. 42. Kretanje broja domaćih životinja prema vrstama na području Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Godina	Broj isporučitelja	Količina isporučenog mlijeka (kg)
2016.	35	574.232
2017.	25	535.604
2018.	19	484.628
2019.	12	484.616
2020.	14	418.277

Izvor: Jedinstveni registar domaćih životinja (JRDŽ), 2021.

Zbog tradicije i specifične mikroklimе u dijelu Dalmatinske zagore, pršut je jedan od najcjenjenijih i najprepoznatljivijih mesnih proizvoda ovog kraja. Danas u Šibensko-kninskoj županiji postoji 16 registriranih proizvođača pršuta. Problemi vezani za proizvodnju najviše se odnose na sirovinu koja se u najvećoj mjeri uvozi. U Šibensko-kninskoj županiji djeluje Udruga proizvođača Drniškog pršuta. Udruga je 2012. godine zaštitila naziv „Drniški pršut“ oznakom zemljopisnog podrijetla u Republici Hrvatskoj, a 2015. godine se upisuje u registar zaštićenih oznaka izvornosti i zaštićenih oznaka zemljopisnog podrijetla na europskoj razini.

Pčelarstvo zbog svojih specifičnosti ne spada u pravom smislu u uzgoj domaćih životinja, no zbog svog značenja i proizvoda često visoke dodane vrijednosti predstavlja izuzetno bitan aspekt prilikom analize djelatnosti poljoprivrede. U razdoblju od 2016. do 2021. godine u Šibensko-kninskoj županiji došlo je do porasta broja pčelinjih zajednica za 45,9%. Treba napomenuti kako su pčele izuzetno osjetljive na promjene u klimi i okolišu, stoga i klimatske promjene predstavljaju prijetnju uzgoju pčela i proizvodnji meda.

U Šibensko-kninskoj županiji u 2020. godini zabilježen je porast broja ekoloških proizvođača od 55,7% u odnosu na 2016. godinu što je ujedno i jedan od ciljeva Strategije „Od polja do stola“ koja je je jedan od ključnih dijelova Europskog zelenog plana. Pandemija COVID-19 istaknula je važnost snažnog i otpornog prehrambenog sustava i lokalnog prehrambenog lanca koji može funkcionirati u svim okolnostima te građanima osigurati pristup dostatnoj opskrbi hranom po prihvatljivim cijenama.

Iako na području Šibensko-kninske županije postoji tradicija uzgoja mediteranskih kultura u biljogojstvu, stočarstvu, ribarstvu i marikulturi kao i prepoznatljivost pojedinih poljoprivrednih proizvoda (pršut, sir, vino, maslinovo ulje, dagnje/pidoča, janjetina i dr.) poljoprivredna djelatnost znatno je slabije razvijena u odnosu na mogućnosti i potencijale.

Glavni nedostaci poljoprivrede u Šibensko-kninskoj županiji ističu se: loša poljoprivredna infrastruktura (navodnjavanje, usitnjeno zemljište, imovinsko-pravni odnosi i dr.), neiskorištenost poljoprivrednog zemljišta, loša agrarna politika i česte promjene zakonodavstva, ekstenzivna poljoprivreda, starost poljoprivrednih proizvođača, nedostatak prerađivačkih i otkupnih kapaciteta za voće i povrće, nedostatak inovacijskog centra za poljoprivredu, nedovoljna organiziranost proizvođača, slab interes za udruživanjem te edukacija proizvođača.

S obzirom na poteškoće s kojima se susreću poljoprivrednici na nacionalnoj razini i slabiju konkurentnost u odnosu na jeftinije uvozne proizvode, kao i prosječnu visoku starost nositelja, može se zaključiti kako će se ovakav negativan trend nastaviti i u budućnosti ukoliko se ne provedu intenzivnije stimulativne mjere za razvoj poljoprivrede.

Šibensko-kninska županija kroz Program potpora poljoprivredi na području Šibensko-kninske županije stimulira razvoj poljoprivrede zajedno s jedinicama lokalne samouprave. Izrađene su razne studije: studija sustava navodnjavanja Donje polje – Jadrtovac, studija o gospodarenju akvatorijem ušća rijeke Krke te studija za navodnjavanje Petrovo polje. Kvalitetan i razvijen sustav navodnjavanja predstavlja jedan od temelja adekvatnog i potpunog iskorištavanja poljoprivrednih površina te ujedno smanjuje mogućnosti nepovoljnih efekata uzrokovanih ekstremnih klimatskim ili vremenskim uvjetima, prvenstveno sušom. Plan navodnjavanja za područje Šibensko-kninske županije izrađen je 2006. g. te su u njemu identificirana područja s potencijalom za navodnjavanje, a sve u skladu s postojećim mogućnostima. Prema Planu, postojeće i planirane retencije i akumulacije omogućile bi navodnjavanje velikog broja površina diljem Šibensko-kninske županije, čime bi se stvorile mogućnosti za intenzivnije bavljenje poljoprivredom.

Prema podacima Hrvatske mreže za ruralni razvoj na području Šibensko-kninske županije djeluju dva LAG-a, LAG MORE 249 i LAG KRKA. Oni imaju iznimno bitnu ulogu u povezivanju velikog broja dionika iz različitih sektora, stoga njihovo postojanje na području Šibensko-kninske županije predstavlja izuzetno dobar preduvjet daljnjem socioekonomskom razvoju.

2.4.2. Ribarstvo i akvakultura

Prema podacima Uprave za ribarstvo Ministarstva poljoprivrede na području Šibensko-kninske županije na dan 28.10.2021. godine bilo je registrirano 274 ribolovno plovilo, što je 9,07% od njihova ukupnog broja na području Jadranske Hrvatske (**Tab. 43**). Iako u Šibensko-kninskoj županiji postoji duga tradicija pomorskog ribarstva, prema podacima o broju ribolovnih plovila po županijama 2020. godini primjetno je kako sve županije Jadranske Hrvatske izuzev Ličko-senjske imaju veći broj ribolovnih plovila od Šibensko-kninske županije. Na području Šibensko-kninske županije na dan 31.12.2020. godine 960 plovila posjedovalo je povlasticu za mali obalni ribolov, što je rast od 57% s obzirom na 2014. godinu.

Tab. 43. Broj ribolovnih plovila u Šibensko-kninskoj županiji i Republici Hrvatskoj – stanje na dan 28.10.2021. godine

Županija	Ukupan broj plovila	Kočari	Plivaličari	Ostali	Broj povlastica za mali obalni ribolov (31.12.2020.)
Dubrovačko-neretvanska županija	323	24	39	260	960
Istarska županija	714	186	65	463	76
Ličko-senjska županija	74	5	2	67	113
Primorsko-goranska županija	578	98	37	443	473
Splitsko-dalmatinska županija	610	94	98	418	803
Šibensko-kninska županija	274	60	46	168	266
Zadarska županija	448	87	92	269	834
Ukupno	3021	554	379	2088	3525

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede – Uprava za ribarstvo, stanje na dan 28.10.2021. g.

Prema tipu plovila na području Šibensko-kninske županije prevladavala su višenamjenska plovila s udjelom od 20% u ukupnom broju plovila, dok su najmanje prevladavala plovila za lov mrežama potegačama, kočari i plivaričari sa udjelima manjim od 5,2% (Tab. 44). Prema dužini plovila prevladavaju ona od šest do dvanaest metara dužine s udjelom od 59,4 %. Plovila kraćih od šest metara je 23%, dok je onih najdužih (preko 40 m) svega 0,4%. U odnosu na 2014. godinu zabilježen je porast u kategorijama plovila za lov udičarskim alatima, plovila za lov udičarskim parangalima plovila i plovila za lov vršama sa preko 90%, dok je prema dužini došlo do porasta od 62% kod svih plovila osim onih najdužih (preko 40 m) (0%). S obzirom na navedene trendove može se zaključiti kako se na području Šibensko-kninske županije vrlo intenzivno razvijaju različite vrste ribolova, što je izuzetno povoljan pokazatelj.

Tab. 44. Ribolovna plovila na području Šibensko-kninske županije prema tipu i dužini 2020. godine

Tip plovila	dužina (m)					ukupno	udio po vrstama (%)
	>0 i <6	>=6 i <12	>=12 i <18	>=18 i <24	>=40		
Kočari	2	17	32	8	1	60	4,4
Plivaričari	3	18	18	6	1	46	3,4
Plovila za lov mrežama potegačama	11	45	10	2	0	68	5,0
Plovila za lov mrežama stajaćicama	63	146	18	6	1	234	17,2
Plovila za lov udičarskim alatima	65	142	31	7	1	246	18,1
Plovila za lov udičarskim parangalima	57	150	26	6	1	240	17,6
Plovila za lov vršama	44	132	13	5	0	194	14,2
Višenamjenska plovila	68	159	37	9	1	274	20,1
Ukupno	313	809	185	49	6	1.362	100
Udio po dužini (%)	22,98	59,40	13,59	3,59	0,44	100,0	*

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede – Uprava za ribarstvo, 2021.

Struktura ulova morskih organizama prema vrstama u Šibensko-kninskoj županiji ne razlikuje se mnogo od strukture na nacionalnoj razini. Na razini Šibensko-kninske županije najzastupljenija vrsta u ulovu bila je u razdoblju od 2016. do 2020. godine mala plava riba s udjelom od 78,0%. Ova vrsta najzastupljenija je i na nacionalnoj razini, no s nešto višim udjelom koji iznosi visokih 90,7% (Tab. 45). Kao značajniju vrstu prema udjelu na području Šibensko-kninske županije treba još istaknuti bijelu ribu koja u ukupnom ulovu sudjeluje s 11,3%, što je znatno više od udjela ove vrste na razini Republike Hrvatske (5,1%).

Tab. 45. Ulov morskih organizama u Šibensko-kninskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Grupa morskih organizama	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Stopa promjene 2020./2016.
Šibensko-kninska (tone)						
bijela riba	732.451,45	863.867,38	822.098,14	843.092,57	803.680,99	9,7%
glavonošci	147.282,76	203.008,17	114.086,37	181.665,77	154.243,54	4,7%
hrskavična riba	22.888,23	23.207,88	17.767,90	22.158,21	27.456,34	20,0%
mala plava riba	4.312.761,23	6.797.098,72	5.203.697,10	4.820.568,50	6.890.214,60	59,8%
ostali organizmi	3.355,00	4.439,10	51.776,10	62.708,42	51.572,32	1437,2%
rakovi	372.667,90	463.233,73	561.093,21	497.736,71	498.709,46	33,8%
školjkaši	18.608,55	22.504,60	24.306,90	23.335,35	11.327,35	-39,1%
velika plava riba	67.224,90	43.477,96	49.988,48	47.401,44	42.957,40	-36,1%
Ukupno	5.677.240,02	8.420.837,54	6.844.814,20	6.498.666,97	8.480.162,00	49,4%
Republika Hrvatska (tone)						
bijela riba	3.223.366,79	3.591.920,83	3.497.999,48	3.584.659,26	3.624.013,03	12,4%
glavonošci	1.127.215,19	945.075,67	745.827,22	788.092,91	931.985,35	-17,3%
hrskavična riba	201.053,46	218.724,42	201.504,20	228.428,19	257.405,71	28,0%
mala plava riba	65.081.623,46	62.323.243,79	62.973.522,53	57.030.843,42	64.028.150,73	-1,6%
ostali organizmi	69.222,82	87.888,46	189.566,78	217.367,20	187.144,25	170,4%
rakovi	921.837,36	1.071.667,41	1.179.004,54	1.016.629,50	924.466,27	0,3%
školjkaši	751.056,70	479.587,72	393.525,96	253.878,75	175.264,93	-76,7%
velika plava riba	202.499,28	152.325,43	21.521,42	221.452,14	190.327,25	-6,0%
Ukupno	71.577.875,06	68.870.433,73	69.396.272,13	63.341.351,37	70.318.757,52	-1,8%

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede – Uprava za ribarstvo, 2021.

S obzirom na promjene količine ulova prema različitim vrstama riba i morskih organizama rakova u razdoblju od 2016. do 2020. godine u Šibensko-kninskoj županiji je zabilježen pad količine ulova samo u kategorijama školjkaši i velika plava riba dok u ostalim kategorijama postoji tendencija rasta što ukazuje kako je porast aktivnosti u djelatnosti ribarstva temeljen na porastu ulova apsolutni svih vrsti organizama.

Od ukupno 117 iskrcajnih mjesta u Šibensko-kninskoj županiji se nalazi njih 14⁷, od kojih su u 2020. godini bila najznačajnija Tribunj sa preko 4,8 mil. kg iskrcaja ribe, te Rogoznica i Primošten sa preko 1,2 mil. kg.

Akvakultura predstavlja uzgoj organizama u vodi, a dijeli se na marikulturu (uzgoj u moru) i slatkovodnu akvakulturu (uzgoj u kopnenim vodama).

Na području Šibensko-kninske županije 2020. godine bilo je registrirano ukupno 67 lokacija uzgajališta, na kojima su se na njih 55 (82%) uzgajale školjke, na njih 11 (16%) uzgajala se bijela riba dok se samo na jednom uzgajala plava riba (tuna). Prema navedenim podacima o udjelima uzgajališta po

⁷ Odluka o popisu iskrcajnih mjesta za ribarska plovila koja obavljaju gospodarski ribolov na moru (NN 10/20, 145/20)

županijama može se zaključiti kako je marikulturni uzgoj vrlo razvijen na području Šibensko-kninske županije te kako postoje vrlo povoljni uvjeti za ovu vrstu uzgoju (Tab. 46).

Osim postojećih zona i lokaliteta na području županije za uzgoj ribe i školjaka, povoljne zone kao inicijalna mjesta za razvoj marikulture prema Prostornom planu uređenja Šibensko-kninske županije (2017) su na području grada Vodica (otok Zmajan-25 ha) i općine Murter-Kornati (otok Arta Vela, Artica i Artica M.-10 ha). Prostornim planom uređenja Šibensko-kninske županije se utvrđuje lokacija za uzgoj plave ribe u akvatoriju južno od otočića Balabre (Općina Murter-Kornati) kao i planiranje smještaja djelatnosti za uzgoj riba, rakova i školjaka u vodotocima, jezerima, moru i kopnu. Također, zadržava se postojeća lokacija za uzgoj ribe na području Knina (naselje Kovačić) te planiraju nove na području grada Knina na Butižnici uz naselje Strmica (zaselci Novković i Bijeći) i na području Općine Cijlpane (Cetina – Vukovići).

Tab. 46. Popis lokacija u Šibensko-kninskoj županiji za koja je odobrena koncesija za marikulturu

Lokacija	JLS	Djelatnost	Površina (m ²)
Zona ušća rijeke Krke do granice GUP-a grada Šibenika	Gad Šibenik	Uzgoj ribe i školjaka	242.805,00
Uvala Peleš	Općina Rogoznica	Uzgoj ribe	2.661,75
Uvala Movar - Ražanj	Općina Rogoznica	Uzgoj ribe	12.360,00
II od uvale Prosika	Općina Tisno	Uzgoj školjaka	2.200,00
Pod Tušćicom - Pirovački kanal	Općina Tisno	Uzgoj školjaka	1.100,00
Uvala Obinuš	Općina Tisno	Uzgoj ribe i školjaka	10.000,00
Otok Bisage	Općina Tisno	Uzgoj školjaka	5.000,00
Uvala Tatinja	Općina Tisno	Uzgoj školjaka	10.000,00
Otok Logorun	Općina Tribunj	Uzgoj ribe i školjaka	36.3360,00
Južno od otočića Balabre	Općina Murter-Kornati	Uzgoj tune	192.400,00

Izvor: Uprava za ribarstvo Ministarstva poljoprivrede, Registar dozvola u akvakulturi, 20.10.2021. godine

Prema podacima Uprave za ribarstvo Ministarstva poljoprivrede u Republici Hrvatskoj nastavljen je pad količine organizama u slatkovodnoj akvakulturi. Na razini Republike Hrvatske 2021. godine registrirano je ukupno 36 slatkovodnih uzgajivača dok je na području Šibensko-kninske županije zabilježen samo jedan slatkovodni uzgajivač na području grada Knina sa mrjestilištem kalifornijske, potočne i mekousne pastrve, lipljena, mladice, šarana, bijelog amura i soma.

Analizom podataka Obrtnog registra u 2021. godini na području Šibensko-kninske županije bila su aktivna 216 obrta registrirana za djelatnost ribarstva, odnosno 9,21% u odnosu na ukupni broj registriranih obrta Jadranske Hrvatske (2.344). Uspoređujući podatke s prethodnim razdobljima primjetan je pozitivan trend te se u budućnosti može očekivati blagi porast obrta u ovoj djelatnosti.

Nedovoljna pokrivenost ribarskim lukama, nedostatak postrojenja za preradu ribe i morskih organizama, slaba organizacija i sivo tržište, stara ne modernizirana flota, loša kontrola ribljeg fonda i prekomjerni izlovi ključni su izazovi Šibensko-kninske županije u sektoru ribarstva.

Kao jedan od važnih pokretača održivog razvoja ribarskih i akvakulturnih područja u Šibensko-kninskoj županiji ističu se LAGUR „Galeb“ i LAGUR „Lanterna“. Uz dva LAGUR-a, na području županije od 2006. godine djeluje Ribarska zadruga Adria Tribunj.

Također, na području Šibensko-kninske županije kao bitan dionik u povezivanja poduzetnika iz sektora ribarstva i znanosti djeluje Hrvatski nacionalni centar za istraživanje mora i pomorstva iNavis te Razvojno inovacijski centar AluTech koji će upravljati budućim Centrom za razvoj marikulture u uvali sv. Petra u Šibeniku koji će doprinijeti povećanju potencijala akvakulturnih lokaliteta u županiji, smanjiti

negativan utjecaj akvakulture na okoliš te će se povoljno reflektirati na opći razvoj i konkurentnost gospodarstva u Šibensko-kninskoj županiji.

2.4.3. Šumarstvo i lovstvo

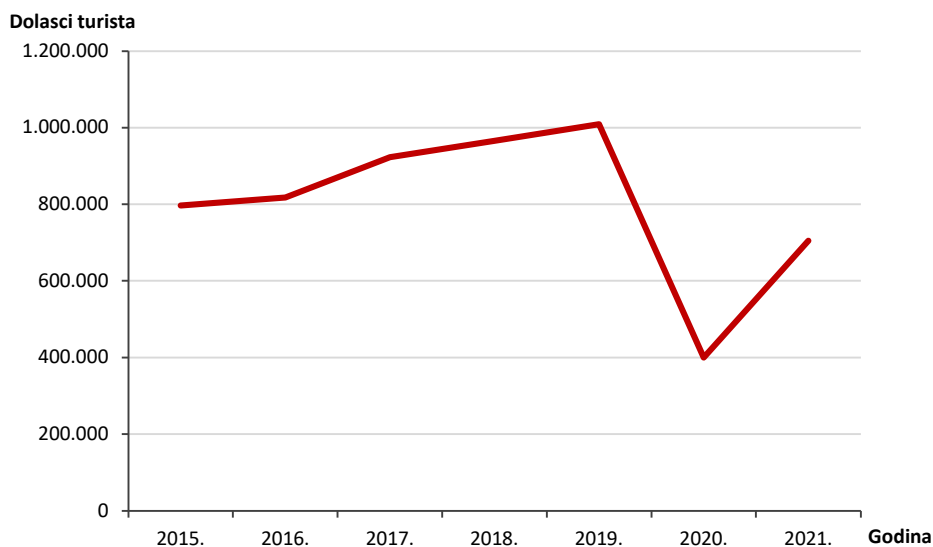
Površina šuma i šumskog zemljišta na prostoru Šibensko-kninske županije, prema podacima Uprave šumarstva, lovstva i drvne industrije u 2021. godini iznosi 173.702,69 ha (30,6% ukupne površine Županije), od čega se preko 89% (155.898,05 ha) nalazi u državnom vlasništvu dok se ostatak nalazi u privatnom vlasništvu (17.796,08 ha).

Najznačajnijim površinama državnih šuma gospodare Hrvatske šume d.o.o., Uprava šuma podružnica Split - šumarije Drniš, Knin i Šibenik. Površina šuma i šumskog zemljišta kojom gospodare Hrvatske šume obuhvaća oko 92% od ukupne površine šume i šumskog zemljišta u Županiji. Hrvatske šume d.o.o. nositelj su FSC certifikata za gospodarenje šumama, što znači da se šumom gospodari prema ekološkim, socijalnim i ekonomskim standardima. U Šibensko-kninskoj županiji primarna uloga šuma je ekološka, estetska, rekreacijska, turistička, klimatska i hidrološka te šume Županije nemaju izraženog značaja u proizvodnji drvnih sortimenata (Program zaštite okoliša ŠKŽ, 2021).

Prema podacima Uprave šumarstva, lovstva i drvne industrije, u svrhu gospodarenja divljim životinjama uspostavljeno je 35 aktivnih lovišta (26 otvorenih županijskih te 9 državnih) ukupne površine 262.307 ha. Sami kapaciteti lovišta u odnosu na potencijal nisu optimalni te ne pridonose potencijalnom ostvarivanju prihoda od prodaje odstrjela divljih životinja prvenstveno zbog nepostojanja centra za ispitivanje kvalitete mesa ulovljenih životinja. Ulaganja u sama lovišta s obzirom na ekonomsku snagu lovoovlaštenika nisu zanemariva i prvenstveno se odnose na ulaganja u izgradnju i održavanje lovišta te pratećih objekata. Potrebno je naglasiti da na cijelom području, a posebno u zaleđu županije postoji problem divljih zvijeri, prvenstveno vuka i divljih svinja koje ugrožavaju stočarstvo, poljoprivrednu proizvodnju te sam ekosustav koji je sukladno zakonodavnom okviru potrebno riješiti na državnoj razini.

2.5. TURIZAM

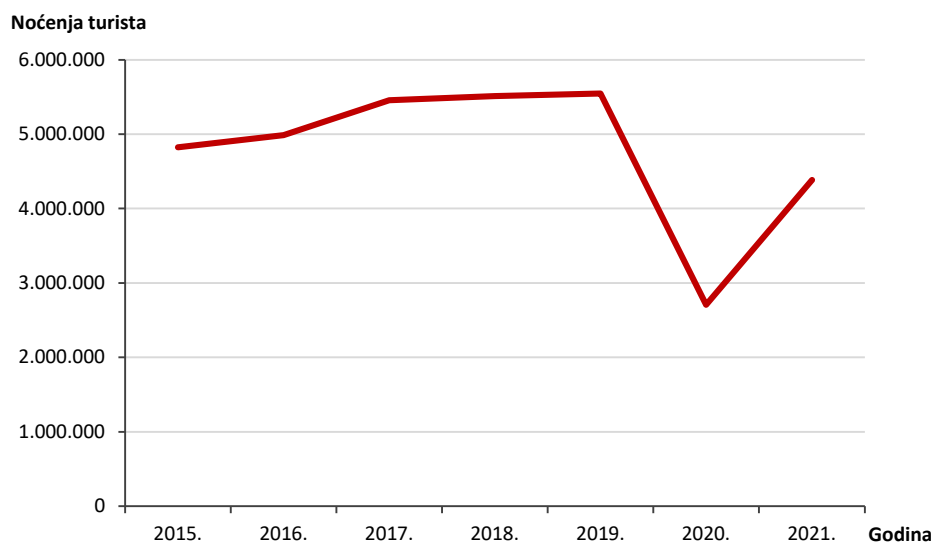
Turizam je temeljna gospodarska djelatnost Šibensko-kninske županije. Prema podacima DZS-a, Turistički trendovi Šibensko-kninske županije ukazuju na pozitivna kretanja u kontekstu turističkih dolazaka i turističkih noćenja. Broj turističkih dolazaka u Šibensko-kninsku županiju u razdoblju od 2015. do 2019. godine porastao je za 26,7% pa je tako u 2019. godini evidentirano ukupno 1.009.451 turističkih dolazaka (**Pogreška! Izvor reference nije pronađen.**). Trend povećanja kretanja turističkih dolazaka manji je nego na nacionalnoj razini (38%). U 2020. godini na području Županije, kao i u cijeloj Republici Hrvatskoj, zabilježen je pad broja turističkih dolazaka uslijed pandemije COVID-19 i to za 60,4% u odnosu na 2019. godinu. U 2021. godini, u Šibensko-kninskoj županiji zabilježeno je 705.002 turističkih dolazaka, što je 56,7% više nego u cijeloj 2020. godini.

Sl. 20. Broj turističkih dolazaka u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2021. godine

Izvor: DZS, 2016.; DZS, 2017.; DZS, 2018.; DZS, 2019.; DZS 2020.; DZS, 2021.; DZS, 2022.

Broj turističkih noćenja u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2019. godine porastao je za 15,1% pa je tako u 2019. godini evidentirano ukupno 5.549.445 turističkih noćenja (*Pogreška! Izvor reference nije pronađen.*). Trend kretanja broja turističkih noćenja, unatoč visokom udjelu, manji je od onog na nacionalnoj razini (27,7%). Kao što je slučaj kod dolazaka, i u broju noćenja u 2020. godini zabilježen je pad od 51,2% u odnosu na 2019. godinu. U 2021. godini zabilježen je porast broja noćenja u odnosu na 2020. godinu od 61,8 %, uz ukupno ostvarenih 4.383.093 noćenja.

Sl. 21. Broj turističkih noćenja u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2021. godine

Izvor: DZS, 2016.; DZS, 2017.; DZS, 2018.; DZS, 2019.; DZS 2020.; DZS, 2021.; DZS, 2022.

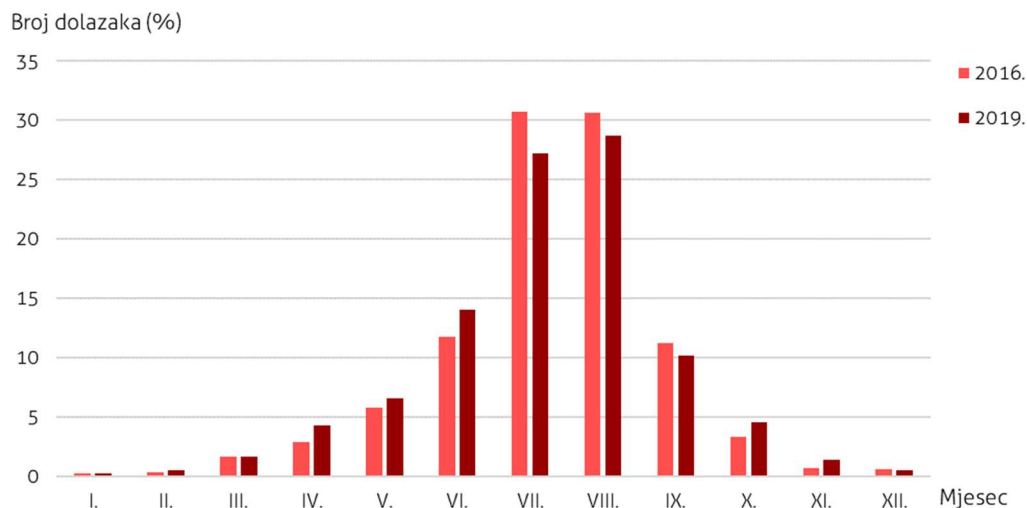
Ukoliko se ci o turističkim dolascima analiziraju na razini JLS Šibensko-kninske županije, primjetno je kako se više od trećine turističkih dolazaka (36,7%) svodi na prostor Grada Šibenika koji je 2019. godine zabilježio 370.276 turističkih dolazaka. Slijedi ga Grad Vodice koji je iste godine bilježio 245.160 turističkih dolazaka što je gotovo četvrtina ukupnog broja dolazaka u Šibensko-kninsku županiju, što znači da gradovi Šibenik i Vodice zajedno ostvare više od polovice ukupnih turističkih dolazaka u

Šibensko-kninskoj županiji. Prostor zaobalja Šibensko-kninske županije u potpunosti je turistički marginaliziran te je 2019. godine na tom području ostvareno svega 7.738 turističkih dolazaka (0,8%). Broj turističkih noćenja uglavnom prati kretanje broja turističkih dolazaka, pa je i u ovome segmentu Grad Šibenik uvjerljivo najrazvijenija turistička destinacija jer je 2019. godine zabilježio ukupno 1.638.595 turističkih noćenja što je 29,5% ukupnog broja noćenja te godine u Šibensko-kninskoj županiji. Slijedi Grad Vodice sa 1.252.971 turističkih noćenja (22,6%). Zaobalje je i u ovom segmentu turizma marginalizirano jer bilježi svega 33.221 turističko noćenje (0,6%) što ukazuje na činjenicu kako se turisti na tom području zadržavaju kraće (prosječno 4,3 dana) negoli je to slučaj u obalnim dijelovima Županije (5,5 dana). No, unatrag nekoliko godina, prosječni boravak turista u zaobalju povećao se za jedan dan (2016. godine prosječni boravak turista u zaobalju iznosio je u prosjeku tri dana).

Razlog tome povećanju je sve veća atraktivnost ruralnih prostora zbog niže cijene najma apartmana u zaobalju te sve veće ponude luksuznih vila s bazenima koje ustvari narušavaju autentični izgled ruralnog prostora i nisu u skladu s konceptom razvoja ruralnog turizma, niti u skladu s poticanjem razvoja poljoprivrednih djelatnosti na tom prostoru. Strateški pristup razradi ruralnog turizma, kao i drugih selektivnih oblika turizma, razrađen je u Master planu razvoja turizma Šibensko-kninske županije.

Uspoređujući dolaske i noćenja dolazi se do prosječnog zadržavanja turista na nekom području. U 2019. godine turist se na prostoru Šibensko-kninske županije prosječno zadržao 5,5 dana, dok je isti podatak za 2015. godinu iznosio 6,1 dan što znači da se broj dana zadržavanja turista na prostoru Županije smanjuje. U 2020. godini prosječni boravak turista u Županiji iznosio je 6,7 dana što je i očekivano s obzirom na trend smanjenja prostornog kretanja turista u vrijeme epidemije. Uz prosječan boravak turista, dobar pokazatelj je i prosječan broj dolazaka u sezoni po stanovniku koji pokazuje pritisak turizma na infrastrukturu i okoliš. Za prostor Šibensko-kninske županije taj podatak je za 2019. godinu iznosio 9,2 turista po stanovniku Županije, odnosno za ljetnu sezonu 7,4 turista po stanovniku Županije.

Prema podacima turističkih dolazaka utvrđena je sezonalnost koja je polako počela slabjeti u odnosu na 2016. godinu (Sl. 22). No, još uvijek dosta izraženo obilježje sezonalnosti vidljivo je u činjenici da se u dva ljetna mjeseca (srpanj i kolovoz) ostvari čak 55,9% turističkih dolazaka. Ukoliko se analiza proširi na mjesece lipanj i rujanj, uočljivo je kako se kroz navedena četiri mjeseca ostvari 80,1% turističkih dolazaka. Također je vidljivo jačanje predsezone i postsezone što je pozitivno s aspekta produljenja turističke sezone na veći dio godine. U usporedbi s pokazateljima na razini Republike Hrvatske, Šibensko-kninska županija bilježi znatno veću sezonalnost što je ponajviše vidljivo u ljetnim mjesecima. Na prostoru cijele Republike Hrvatske u dva ljetna mjeseca u 2019. godine zabilježeno je 46,2% turističkih dolazaka.

Sl. 22. Udio dolazaka turista u Šibensko-kninsku županiju u 2016. i 2019. godini po mjesecima

Izvori: DZS, 2017.; DZS 2020.

Smještajni kapaciteti predstavljaju osnovni infrastrukturni temelj razvoju turizma. Prema podacima TZ Šibensko-kninske županije (2021.), turistički sektor je 2021. godine raspolagao s 19.959 smještajnih objekata s ukupno 130.594 kreveta (Tab. 47). U odnosu na 2016. godinu kad je na prostoru Županije raspolagano s 14.878 smještajnih objekata s ukupno 100.992 kreveta, bilježi se povećanje za 34,2% za smještajne objekte, odnosno 29,3% za ležajeve. Najveći broj objekata pripada u nekomercijalni smještaj, dok 40,9% ležajeva pripada objektima u domaćinstvu. Od navedenih vrsta objekata hoteli, kampovi i objekti u domaćinstvu se rangiraju prema kategorijama. Tako su u hotelskom smještaju najzastupljeniji hoteli s 4* i oni broje najviše ležajeva. Kod kampova su najzastupljeniji oni s 2*, no kampovi s 3* imaju veći broj ležajeva iako ih ima manje nego onih s 2*. Najzastupljeniji objekti u domaćinstvu prema kategorizaciji su oni s 3* i broje najveći broj ležajeva, čak 33,4% ukupnog broja svih ležajeva u Šibensko-kninskoj županiji (Tab. 48).

Tab. 47. Broj smještajnih objekata i ležajeva prema vrsti objekta u Šibensko-kninskoj županiji 2019. godine

Vrsta objekta	Ukupni broj objekata	Ukupni broj ležajeva (osnovni)
Hoteli	62	9.386
Kampovi	119	16.151
Nekomercijalni smještaj	10.690	43.792
Objekti na OPG-u	25	191
Objekti u domaćinstvu	8.502	53.474
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj	555	7.293
Ostalo	4	282
Restorani	2	25
Ukupno	19.959	130.594

Izvor: TZŠKŽ, 2021.

Tab. 48. Broj objekata i ležajeva prema kategorijama

Vrsta objekta	Kategorija	Ukupno objekata	Ukupno ležajeva (osnovni)
Hoteli	2*	3	389
	3*	18	2.094
	4*	24	5.795
	5*	-	-
	Ostalo	17	1.108
Kampovi	2*	36	3.685
	3*	31	5.854
	4*	3	3.837
	5*	-	-
	Ostalo	49	2.775
Objekti u domaćinstvu	2*	371	2.519
	3*	7.005	43.681
	4*	923	5.940
	Ostalo	203	1.334

Izvor: TZŠKŽ, 2021.

Posebna komponenta smještaja su plovila u kojima smještaj ostvaruju nautički turisti. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (Nautički turizam, 2021.), Šibensko-kninska županija je 2020. godine raspolagala s ukupno 36 luka nautičkog turizma od čega je 15 sidrišta, jedno privezište dvije suhe marine, dvije marine I. kategorije, dvije marine II. kategorije, pet marina III. kategorije te pet marina koje su kategorizirane i označene sidrima. Nautičke luke Županije čine 19,5% svih nautičkih luka u Republici Hrvatskoj. Veći udio ima samo Zadarska županija. Kapaciteti u Šibensko-kninskoj županiji zadovoljavaju trenutne potrebe, mada postoje značajni potencijali za daljnji razvoj. Da se nautički turizam u Šibensko-kninskoj županiji vrlo brzo razvija svjedoči podatak da se broj nautičkih luka od 2015. godine povećao za 111,8%. Sve luke nautičkog turizma u Šibensko-kninskoj županiji u nadležnosti su Lučke uprave Šibensko-kninske županije, a mogu biti u koncesiji privatnog koncesionara.

Kapacitet postojećih luka obuhvaća 1.047.328m² površine akvatorija što je 22,8% nacionalne površine nautičkog akvatorija (Nautički turizam, 2021.). Postojeće luke imaju kapacitet od 3.853 vezova (20,7% ukupnog broja na nacionalnoj razini) s 1.070 mjesta za smještaj plovila na kopnu (17,4%) koji obuhvaćaju 147.855m² površine kopnenog prostora (18,7 %). Kapacitet luka nautičkog turizma 2020. godine u odnosu na 2015. godinu ukazuje na porast kapaciteta u kategorijama površine akvatorija (46,1%), broja vezova (6,1%), broj mjesta za smještaj plovila na kopnu (12,6%) te ukupne površine prostora na kopnu (8%). Na prostoru Šibensko-kninske županije 2020. godine evidentirano je 3.122 plovila na stalnom vezu što je 21,8% ukupnog broja plovila na stalnom vezu na prostoru Republike Hrvatske. U odnosu na 2015. godinu broj plovila na stalnom vezu povećao se za 17,2%.

Šibensko-kninska županija izradila je Master plan turizma Šibensko-kninske županije do 2020. godine (2017.), koji će se koristiti i za naredno razdoblje. U Master planu su definirane smjernice daljnjeg razvoja turističkog sektora županije i potreba za razvojem selektivnih oblika turizma (ruralni, ekoturizam, kulturni i gradski turizam, zdravstveni turizam i golf turizam), prvenstveno orijentiranih na zaobalje s ciljem njegove revitalizacije.

3. OKOLIŠ

S ciljem ublažavanja utjecaja čovjeka na okoliš i klimatske uvjete nužno je stvoriti kvalitetan sustav upravljanja okolišnim sastavnicama i pokazateljima stoga će se u ovom poglavlju prikazati osnovne komponente koje karakteriziraju kvalitetu i stanje okoliša, upravljanje rizicima i povećanje otpornosti na posljedice klimatskih promjena, kao i upravljanje javnim površinama (prirodna i kulturna baština, javne zelene površine, brownfield područja i dr.).

3.1. GOSPODARENJE OKOLIŠEM I IZLOŽENOST RIZICIMA

3.1.1. Kvaliteta i onečišćenost okoliša

Kvaliteta i onečišćenje zraka

Onečišćenje i zagađenje zraka je problem na lokalnoj, paneuropskoj i globalnoj razini, a odnosi se na ispuštanje onečišćujućih tvari u zrak koje štete zdravlju ljudi i planetu u cjelini. Zagađenje zraka najveći je zdravstveni rizik za okoliš u Europi, a prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji svake godine zagađenje zraka uzrokuje gotovo sedam milijuna smrtnih slučajeva diljem svijeta.

U Šibensko-kninskoj županiji praćenje kvalitete zraka provodi se u lokalnim mrežama Grada Šibenika i Šibensko-kninske županije na prostoru Grada Šibenika i prostoru Grada Drniša⁸. Rezultati mjerenja u periodu od 2016. do 2020. godine pokazuju da je zrak na području Šibensko-kninske županije I. kategorije kvalitete, odnosno neznatno onečišćen zrak uz iznimku kvalitete zraka mjerenog na mjernoj postaji Vukovac u 2018. godini koja je pokazala onečišćenje taložnim tvarima i spada u II. kategoriju kvalitete, odnosno onečišćen zrak.

Primarni zagađivač je cestovni promet koji je najznačajniji izvor emisija dušikovih oksida, posebice tijekom turističke sezone kad se broj vozila na županijskim, gradskim i lokalnim prometnicama umnogostručuje. Uz promet značajan zagađivač na području Županije su mala ložišta kao primarni izvor emisija sumporovog dioksida, kao i lebdećih čestica⁹.

Kvaliteta i onečišćenje voda

Područjem županije protječe nekoliko površinskih vodotoka, od kojih svi pripadaju Dalmatinskom slivu. Najveći dio voda u županiji odnosi se na rijeku Krku s pritocima, te manjim dijelom Zrmanju i Cetinu. Slivu Krke, osim prethodno spomenutih pritoka, pripadaju i podzemne vode prostora nepoznate veličine. Najznačajnija jezera na području Županije su Prokljansko i Vransko jezero.

Na prostoru Šibensko-kninske županije nalazi se 10 izvorišta koja se koriste u sustavima javne vodoopskrbe: izvorišta Jaruga, Torak, Miljacka, Jandrići, Lopuško vrelo, Izvor Kosovčica, Vukovića vrelo, Šimića vrelo, Veliki Točak i Rijeka Čikola. Rezultati praćenja zdravstvene ispravnosti vode za ljudsku potrošnju pokazuju da dio uzoraka neprerađene vode iz izvorišta nije zdravstveno ispravan, najvećim dijelom zbog mikrobiološkog onečišćenja. Stoga se u potrebnom obuhvatu provodi dezinfekcija te je u razvodnoj mreži voda za ljudsku potrošnju u najvećoj mjeri zdravstveno ispravna. Od 66 tijela kopnenih površinskih voda njih 14 je u vrlo dobrom stanju, 22 je u dobrom stanju, 13 je u umjerenom stanju, 9

⁸ Prema podacima godišnjih izvještaja o ispitivanju kvalitete zraka na području Šibensko-kninske županije za 2018.g., 2019.g. i 2020.g.

⁹ Godišnje izvješće o ispitivanju kvalitete zraka na području Šibensko-kninske županije za 2018.g., 2019.g. i 2020.g. ; Izvješće o stanju okoliša Šibensko-kninske županije 2014-2017.g.

u lošem stanju, a 8 je u vrlo lošem stanju. Sva tijela podzemne vode na prostoru Županije u dobrom su stanju (Izvješće o stanju okoliša ŠKŽ 2014.-2017.).

Morska obala Šibensko-kninske županije ima visoki koeficijent razvijenosti od 14,5, a ukupno obuhvaća -259 otoka, otočića i hridi. Najveća otočna skupina u županiji su Kornati. To je grupa od oko 150 otoka različite površine, čiji je jedan dio, zajedno s pripadajućim vodama proglašen nacionalnim parkom. More je glavni turistički i gospodarski resurs Šibensko-kninske županije, a za razvoj turizma u Šibensko-kninskoj županiji važna je visoka kakvoća mora za kupanje.

Konačna ocjena kakvoće mora za kupanje u Šibensko-kninskoj županiji za razdoblje 2018.-2021. nešto je manja od prosjeka Republike Hrvatske (97% u odnosu na 97,4% uzoraka izvrsne kvalitete), ali potrebno je istaknuti da se ne pojavljuju nezadovoljavajući uzorci na niti jednoj plaži na području Šibensko-kninske županije (IZOR, 2021.).

Kvaliteta i onečišćenje tla

Županija se nalazi u zoni kamenjara, crvenice i smeđeg tla. Tla na području županije većinom su ili jedva pogodna ili posve nepogodna za poljoprivredu. Znatno manje površine teritorija županije zauzimaju tla srednje pogodna za poljoprivredu, dok je najmanje područja pod tlima koja su visoko pogodna za poljoprivredu.

Na prostoru Županije vrlo su izraženi procesi erozije tla vodom pogotovo na nagnutim terenima, čemu pogoduje slaborazvijeni biljni pokrov koji nema protuerozijsku funkciju. Dodatno erozijska degradacija raste nakon šumskih požara pošto se smanjuje hidrofobnost površine tla i olakšava njegovo ispiranje. Erozijski procesi su na području Županije najznačajniji degradacijski procesi tala s gubitkom većim od prosjeka Republike Hrvatske.

Onečišćenje tala štetnim tvarima prostorno je najizraženije u i uz urbane sredine te na prostoru uz autocestu i druge prometnice, ali zamjetno je onečišćenje tala na lokacijama aktivnih i bivših industrijskih postrojenja, kao i uz nesanirana i divlja odlagališta otpada (Izvješće o stanju okoliša ŠKŽ do 2010).

3.1.2. Upravljanje rizicima i povećanje otpornosti na posljedice klimatskih promjena

Rizik je mogućnost nastanka događaja koji može nepovoljno utjecati na ostvarenje ciljeva. Rizikom se smatraju i neiskorištene prilike ili mogućnosti za poboljšanje poslovanja. Rizikom se smatraju svi događaji koji se žele izbjeći jer mogu imati negativne posljedice na poslovanje županije. U ovom poglavlju naglasak je pridan izloženosti prostora Šibensko-kninske županije prirodnim i antropogenim rizicima te klimatskim opasnostima. Analiza klimatskih promjena važan je preduvjet za predviđanje trendova prirodnih rizika, a imat će i značajne opće posljedice u društvenom i gospodarskom kontekstu.

Klimatske opasnosti

Nepovoljne klimatske promjene kao što su uočeno povećanje temperature, smanjenje količine oborina i produljenje sušnih razdoblja mogu imati utjecaj na povećanje opasnosti od šumskih požara što je posebice opasno na otocima i priobalnom području županije koje karakterizira termofilna vegetacija, posebice vegetacija alepskog bora.

Uslijed povećanja varijabilnosti klimatskih elemenata, porasta temperature zraka i smanjenja oborina, predviđeno je smanjenje izdašnosti izvora pitke vode tijekom sušnog razdoblja, u ljetnim mjesecima kad su potrebe za vodom najveće. Isto tako ti čimbenici će utjecati na povećanje potrošnje električne

energije. Smanjenje vodnog lica vode temeljnica uslijed povećanog crpljenja vode za vodoopskrbu ljeti u kombinaciji s većim fluktuacijama i porastom morske razine moglo bi dovesti do intruzije (prodora) slane morske vode u krške vodonosnike čime se trajno smanjuje volumen pitke vode. Najugroženija područja biti će također priobalje županije i otoci.

Porast saliniteta u Jadranskom moru posljedica je smanjenja riječnih dotoka i oborina te pojačane evaporacije na površini mora. Kako se predviđa smanjenje oborina i porast temperature zraka i u budućnosti, naročito u ljetnim mjesecima, tako se predviđa daljnji porast saliniteta u obalnom području.

Županija je 2016. godine izradila Plan integralnog upravljanja obalnim područjem Šibensko-kninske županije koji ima za cilj održivi razvoj obale, ali se također snažno fokusira na povećanje otpornosti na klimatske varijabilnosti i promjene kako bi se što efikasnije smanjili negativni utjecaji na gospodarstvo i društvo u cjelini. Plan se prvenstveno odnosi na prostorno planiranje, upravljanje vodama i zaštitu obale, ali i na regionalni razvoj i upravljanje biološkom raznolikošću. Prilikom identifikacije mjera povećanja otpornosti na posljedice klimatskih promjena, potrebno je pratiti strateške odrednice Europskog zelenog plana, a koji zahtijeva horizontalno povećanje otpornosti svih sektora.

Prirodni rizici

Prirodni rizici su glavni prirodni ograničavajući uvjeti u sveukupnom razvoju nekog prostora koji uzrokuju materijalne štete na infrastrukturi i građevinama, a rjeđe i ljudske žrtve. Tri su osnovna čimbenika prirodnih rizika u prostoru: klimatski uvjeti (i njihove promjene), geološka struktura i s njim povezane reljefne značajke. Sukladno navedenim obilježjima, prostor Šibensko-kninske županije pogađaju potresi, poplave, suša i oskudica vode, tuča, toplinski valovi, oluje i požari.

Šibensko-kninska županija je smještena na seizmički aktivnom području zbog čega postoji povećana opasnost od većih *potresa*. Tijekom mjeseca rujna i listopada, bili smo svjedoci nekolicine manjih potresa na području Županije (22.10. – 2.7 prema Richteru; 14.09. – 3.7; 06.09. – 2.2; 04.09. – 2.0), a tekuće i 2020. godine uočen je trend povećanja seizmičke aktivnosti na području cijele Republike Hrvatske (razorni potresi u Zagrebu, Banija i Kordun). U povratnom periodu od 500 godina pretežiti dio Šibensko-kninske županije područje je VI. i VII. stupnja seizmičnosti prema MCS skali, a šibenski otoci dio su zone VIII. stupnja s vjerojatnošću pojave od 63%. Potresi većih jačina imali bi značajan utjecaj na normalno funkcioniranje prostora jer bi došlo do oštećenja osnovne prometne i primarne infrastrukture, ali i do oštećenja javnih i stambenih zgrada. Upravo to ukazuje na potrebu pravovremenog provođenja seizmičkog ojačavanja svih javnih i stambenih zgrada te primarne infrastrukture.

Drugi najopasniji prirodni rizik u Šibensko-kninskoj županiji su *poplave*. U Prostornom planu Šibensko-kninske županije (2017.) navodi se kako je opasnost od poplava prisutna duž vodotoka u slivu rijeke Krke, gdje se poduzimaju odgovarajuće hidrotehničke mjere za smanjenje rizika kao i zabrana gradnje u inundacijskom zaštitnom pojasu kako bi se osiguralo područje za izgradnju i održavanje vodnogospodarskih te vodozaštitnih objekata. Poplavama najugroženije područje je Kninsko polje koje ugrožavaju Krka, njen pritok Butižnica i brojni bujični vodotoci. Isto tako, uslijed sve veće varijabilnosti vremenskih uvjeta uzrokovane klimatskim promjenama, dinamičke oscilacije mora sve će više jačati te će dolaziti do češćih poplava u obalnim naseljima koje ugrožavaju komunalnu i turističku infrastrukturu, posebice u zonama niskih obala.

Toplinski valovi mogu biti značajan i ograničavajući prirodni rizik koji za sobom vuku i posljedice *suše i oskudice vode*. Toplinski se valovi u Šibensko-kninskoj županiji javljaju periodično svakih desetak godina, a očituju se višednevnim visokim temperaturama. Najveći rizik za pojavu suše s obzirom na učestalost bezoborinskih dana je u ljetnim mjesecima, kada se javlja i najveće opterećenje vodnogospodarskog sustava što dodatno povećava opasnost od većih suša i nestašice vode.

Prilikom bilo kakve investicije, odnosno intervencije gdje se zadire u vodonosnik (posredno ili neposredno), treba biti izrazito oprezan. Uzmimo za primjer mineralne sirovine kojima je naša županija bogata, poglavito boksitom, gdje prilikom njegove eksploatacije treba biti izrazito oprezan kako bi se minimalizirale destrukcije u okolišu uslijed čega može doći do ugroze strateških izvora pitke vode za javnu vodoopskrbu. Ili npr. golf tereni u vidu pretjeranog crpljenja vode iz podzemlja što onda ima za posljedicu smanjenje dostupnosti pitke vode stanovništvu i gospodarstvu, povećanu mogućnost intruzije morske vode u vodonosnike te pretjerano onečišćenje podzemnih voda (u smislu procjeđivanja velikih količina kemikalija - pesticidi, herbicidi).

Antropogeni rizici

Antropogeni rizici uvjetovani su isključivo ljudskim faktorom. Na prostoru Šibensko-kninske županije utvrđene su 52 lokacije (pravne osobe) koje imaju visoku potencijalnu opasnost od antropogeno uzrokovanog požara i tehničko-tehnoloških eksplozija na kojima je potrebno povećati mjere sigurnosti kako bi se izbjegle neželjene materijalne štete, onečišćenja okoliša i ljudske žrtve. Iako požar može nastupiti prirodnim procesom, u naseljenim područjima najčešće je uzrokovan antropogenim utjecajem. Većina lokacija koje su pod posebnim nadzorom zbog mogućnosti nastanka tehničko-tehnoloških eksplozija i požara utvrđene su u užim urbanim prostorima gradova Šibenika, Knina, Drniša te Vodica, ali i u priobalnom dijelu, što osim opasnosti od nastanka požara i tehničko-tehnoloških eksplozija, može rezultirati i potencijalnim izljevom štetnih tvari u more antropogenog karaktera.

Toplinski valovi u kombinaciji sa sušom uzrok su požara čemu posebno pogoduju rasprostranjene šume alepskog bora koje karakterizira laka zapaljivost. Iz tih razloga je i Indeks opasnosti do požara znatno veći od nacionalnog prosjeka. Ekstremno visoka temperatura i niska vlažnost zraka (osobito ako je dugotrajno), pokazatelj je vremenskog stanja koje pospješuje isušivanju odumrlog organskog materijala na tlu, ali i vegetacije općenito, čime se povećava potencijalna opasnost od požara raslinja u toplom dijelu godine. Pored navedenih hidroklimatskih uvjeta koji često pogoduju nastanku požara, glavni uzročnik požara ipak je najčešće čovjek.

Područje Šibensko-kninske županije pokriveno je vatrogasnim postrojbama s 24-satnim dežurstvom na 4 lokacije (javne vatrogasne postrojbe). Na 28 lokacija to obavljaju dobrovoljna vatrogasna društva. U Šibeniku je smještena i Državna intervencijska postrojba koja se na zahtjev županijskog zapovjednika aktivira po zapovjedi glavnog vatrogasnog zapovjednika. Zračne vatrogasne snage stacionirane su u bazi Zemunik i aktiviranje se vrši putem standardne procedure. Video nadzorni sustav „Stribor“ kompatibilan je sa sustavom „Holistic“ koji je kroz EU sredstva osigurala Šibensko kninska županija te trenutno realnom slikom vatrogasna zajednica nadgleda oko 75% površine županije. Tijekom 2020. godine na prostoru županije zabilježeno je ukupno 1243 intervencije (844 požara) na kojima su intervenirale županijske vatrogasne postrojbe i društva. Godinu ranije (2019. godine) tih intervencija je bilo 1644, od toga 972 požara. Analizom tipizacije vatrogasnih intervencija vidljivo je da prevladavaju požari otvorenog prostora koji ukazuju na nedovoljnu pažnju građana i potrebu jače prevencije i edukacije. Unazad nekoliko godina uveliko je porastao broj prijava spaljivanja na otvorenom prostoru

(Izvešće o operativnom radu vatrogasne zajednice Šibensko-kninske županije za 1.1.-31.12.2020.godine).

Sustav prevencije rizika u slučaju katastrofa

Procjena rizika od katastrofa za Republiku Hrvatsku temeljni je dokument kojim se na prostoru Republike Hrvatske procjenjuju i analiziraju rizici od katastrofa. U ovom dokumentu analizirani su i odabrani slijedeći rizici: bolesti bilja, bolesti životinja, ekstremne temperature, epidemije i pandemije, industrijske nesreće, poplave izazvane izlivanjem kopnenih vodenih tijela, potres, požari otvorenog tipa, snijeg i led, suša i zaslanjivanje kopna. Rizici se prema navedenom dokumentu razvrstavaju u tri razreda: prihvatljive, tolerirane i neprihvatljive. Za prostor Šibensko-kninske županije utvrđene su razine rizika gdje su kao neprihvatljivi rizici utvrđeni potresi i požari. Sukladno utvrđenim rizicima, potrebno je unaprijediti i prilagoditi rad županijskog Stožera zaštite i spašavanja kako bi se sustav prevencije rizika pripremio na potencijalne neželjene opasnosti i rizike.

Civilna zaštita

Sustav civilne zaštite obuhvaća mjere i aktivnosti kojima se uređuju prava i obveze sudionika, ustroj i djelovanje svih dijelova sustava civilne zaštite i način povezivanja institucionalnih i funkcionalnih resursa sudionika koji se međusobno nadopunjuju u jedinstvenu cjelinu radi smanjenja rizika od katastrofa te zaštite i spašavanja građana, materijalnih i kulturnih dobara i okoliša na teritoriju Republike Hrvatske od posljedica prirodnih, tehničko-tehnoloških velikih nesreća i katastrofa, otklanjanja posljedica terorizma i ratnih razaranja.¹⁰

Šibensko-kninska županija u postojećim dokumentima civilne zaštite (Plan civilne zaštite Šibensko-kninske županije te Procjena ugroženosti stanovništva, materijalnih i kulturnih dobara te okoliša od katastrofa i velikih nesreća Šibensko-kninske županije) ima detaljno razrađene opasnosti i posljedice katastrofa i velikih nesreća te potrebna sredstva za poboljšanje kvalitete sustava za zaštitu i spašavanje.

3.2. UPRAVLJANJE JAVNIM POVRŠINAMA

3.2.1. Prirodna baština

Unatoč društveno-gospodarskom razvoju i valorizaciji prirodnih resursa, u prostoru su se do danas održali pojedini dijelovi koji nisu značajnije izmijenjeni tim razvojem. U tim se dijelovima zadržao specifičan prirodni krajolik uz iznimnu bioraznolikost koja se ogleda u visokoj brojnosti i endemizmu biljnih i životinjskih svojti i staništa koji je zaštićen u različitim kategorijama sukladno Zakonu o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18, 14/19, 127/19).

Na prostoru Šibensko-kninske županije nalazi se cijelom ili dijelom površine 12 zaštićenih područja od čega dva nacionalna parka (Krka i Kornati), tri parka prirode (Velebit, Vransko jezero i Dinara koja je proglašena Parkom prirode u veljači 2021. godine), šest značajnih krajobraza (Rijeka Krka-gornji tok, Žutsko-sitska otočna skupina, Vodeni tok i kanjon Čikole, Rijeka Krka-donji tok, Gvozdenovo–Kamenar i Kanal–Luka) i dva spomenika prirode (Stara straža i Vrela Cetine koja su osnivanjem PP Dinara pod njihovom upravom). Također, sukladno Uredbi o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za

¹⁰ Zakon o sustavu civilne zaštite, NN 82/15, 118/18, 31/20, 20/21

upravljanje područjima ekološke mreže (NN 80/2019) u Županiji se nalazi 61 područje ekološke mreže NATURA 2000¹¹.

Nacionalni park "Krka" je u cijelosti smješten na području županije te obuhvaća površinu od 109 km² čime obuhvaća tok rijeke Krke (bez gornjeg toka i ušća). Nacionalni park Krka poznat je po svojoj očuvanoj prirodnoj, ali i kulturno-povijesnoj baštini. Prirodna baština očituje se u brojnim hidrogeomorfološkim oblicima koje je stvorila rijeka Krka. Poseban geomorfološki i turistički značaj imaju sedam velikih slapova: Skradinski buk, Roški slap, Miljacka slap, Rošnjak, Manojlovački slapovi, slap Brljan i Bilušića buk. Osim slapova, posjetitelji mogu uživati u bogatoj flori i fauni s mnogobrojnim endemskim vrstama. U sklopu Parka uređeni su vidikovci i pješačke staze koji osim isticanja prirodnih ljepota imaju i obrazovnu funkciju. Posjetitelji mogu u nacionalni park ući brodom, biciklom, autobusom i automobilom kroz pet ulaza. Nacionalnim parkom Krka upravlja javna ustanova sa sjedištem u Šibeniku. Najveći prihod ostvaruje prodajom ulaznica i može se sam financirati. S obzirom na svoj položaj i blizinu gradova Knina, Drniša, Skradina i Šibenika, Nacionalni park Krka ima potencijal da bude oslonac razvoja, posebno turističkog u kontekstu proširenja ukupne turističke ponude Šibensko-kninske županije.

Drugi županijski nacionalni park, Nacionalni park "Kornati" se prostire na površini od 216,78 km² i dio je najjužnijeg arhipelaga na Mediteranu - Kornatskog arhipelaga. Unutar granica Nacionalnog parka Kornati nalazi se 89 otoka, otočića i hridi. Stroga zaštita podmorja i otočića određena je za četiri lokaliteta: oko otoka Purara s hridima Klint i Volić, oko otoka Mrtovnjak, oko otoka Klobučar i oko otoka Veliki i Mali Obručan. Park se može posjetiti isključivo morskim putem, i to u obliku organiziranog turističkog izleta, individualnog posjeta nautičara ili plovidlom vlasnika posjeda te obilaska lokaliteta na otočnom dijelu. Prirodna osnova Kornata temelji se na geomorfološkim vrijednostima, kopnenoj vegetaciji (antropogenog karaktera), morskoj flori i fauni te oceanografskim specifičnostima. Uz to, područje Parka uvršteno je kao prijedlog za ekološku mrežu Naturu 2000 zbog kopnene flore i faune, vrijednih kopnenih i morskih staništa, te zbog prisustva dupina. Za razliku od NP Krke čijom turističkom djelatnošću upravlja isključivo Javna ustanova NP Krka, u kornatskom obliku osim Javne ustanove Nacionalni park Kornati sudjeluju i privatni dionici (vlasnici posjeda i objekata) te je bitno napomenuti da je upravljanje parkom otežano upravo zbog problema vezanih uz neriješena imovinsko-pravna pitanja.

Od tri parka prirode koja se nalaze na području županije valja se posebno osvrnuti na Park prirode Dinara koji je proglašen parkom prirode u veljači 2021. godine. Donošenjem Zakona o proglašenju Parka prirode Dinara (NN 14/21) stvorile su se pravne pretpostavke za osnivanje javne ustanove, donošenje prostornog plana područja posebnih obilježja i plana upravljanja Parkom prirode „Dinara“ kojima bi se pobliže uredila zaštita, unapređenje i korištenje te način upravljanja tim zaštićenim dijelom prirode. Stavljanje ovog područja pod zaštitu otvara mogućnosti razvoja komplementarnih uslužnih djelatnosti u turističko-posjetiteljske svrhe a to bi mogao biti jedan od elemenata gospodarskog oporavka zaobalnih JLS koje se nalaze na i oko prostora parka prirode Dinara.

Javna ustanova Priroda Šibensko-kninske županije sa sjedištem u Šibeniku upravlja sa šest navedenih značajnih krajobrazu i jednim spomenikom prirode te sa 56 područja ekološke mreže NATURA 2000 sukladno Uredbi o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke

¹¹ Natura 2000 je ekološka mreža sastavljena od područja važnih za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova Europske unije. Natura 2000 temelji se na EU direktivama, područja se biraju znanstvenim mjerilima, a kod upravljanja tim područjima u obzir se uzima i interes i dobrobit ljudi koji u njima žive.

mreže (NN 80/19). Ekološku mrežu Republike Hrvatske (mrežu Natura 2000) čine područja očuvanja značajna za ptice (POP), područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (POVS), vjerojatna područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (vPOVS) i posebna područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (PPOVS). Čak jedna trećina ukupne površine Šibensko-kninske županije nalazi se unutar ekološke mreže Natura 2000 (Bioportal, 2021.).

Osim područja, istim zakonom zaštićene su i rijetke i ugrožene biljne i životinjske vrste. Značajnu prijetnju očuvanju bioraznolikosti predstavljaju invazivne vrste, koje osim negativnih utjecaja na zavičajne svojte i staništa mogu nanijeti ozbiljne štete gospodarstvu i zdravlju ljudi te je potrebno raditi na sprječavanju njihovog naseljavanja i daljnjeg širenja.

Iako velika turistička posjećenost na području dva nacionalna parka stvara značajne prihode i predstavlja pokretač razvoja okolnih lokalnih zajednica, istovremeno stvara veliki pritisak i prijeti onečišćenju. S druge strane ostala zaštićena područja županije su u vrlo maloj mjeri turistički valorizirana stoga se otvaraju znatni potencijali za njihovom većom turističkom valorizacijom.

3.2.2. Kulturna baština

Duga povijest naseljenosti područja županije za posljedicu ima prirodnu krajobraznu raznolikost obogaćenu raznim tipovima antropogenog krajobraza. Tu su se, zbog različitih utjecaja tijekom povijesti, izdiferencirali vrlo raznoliki krajobrazi, od vrijednih kulturnih krajobraza poput primoštenskih vinograda na Bucavcu (karakterističnih po rasteru suhozida i trsovima Babića) i kornatskih pašnjaka i polja (s tradicijskim elementima, suhozidima, stanovima...), preko suburbanih i urbanih krajobraza, pa sve do turističkih krajobraza u priobalnom području (marina, hotelskih kompleksa, apartmana...).

Kulturna baština koja se nalazi unutar zaštićenih lokaliteta je posebno značajna, između ostalog i zbog brojnosti i važnosti kulturno-povijesnih spomenika koji se tamo nalaze. Zaštićeno područje koji se posebno ističe svojom kulturnom baštinom je „Značajni krajobraz Kanal–Luka“. Ovo područje je iznimno bogato kulturno-povijesnim spomenicima među kojima ima nekoliko crkvice i kapelica (od kojih je najinteresantnija špilja sv. Ante s istoimenom crkvom), dvije kule (toreti) te tvrđava sv. Nikole koja je smještena na otoku Ljuljercu na mjestu porušenog benediktinskog Samostana sv. Nikole, koja se od 2017. godine nalazi na Popisu svjetske baštine UNESCO. Zbog svojih prirodnih vrijednosti i povijesne baštine ovo područje ima izniman turistički potencijal koji je već ranije prepoznat te se krenulo u njegovu valorizaciju u etapama, prvenstveno kroz projekte financirane iz EU fondova. U narednom periodu bi trebalo nastaviti s planiranom i kontroliranom valorizacijom baštine ovog područja, prvenstveno tvrđave sv. Nikole na kojoj je nužno izvršiti radove sanacije i rekonstrukcije.

Kulturno-povijesna osnova na području Nacionalnog parka Kornati temelji se na tragovima ranijih kultura kao što su ostaci ilirske nastambe i gomile, ostaci rimske kuće, bazena i solane, bizantska utvrda Tureta, ranokršćanska bazilika, mletački kaštel i solana te ribarska naselja. Građevine, grupirane u uvalama a neke i pojedinačno u unutrašnjosti otoka, služe za poljoprivredne radove i boravak vlasnika posjeda, a dijelom i za prijam gostiju tijekom turističke sezone. Iako prostor obiluje kulturno-povijesnim lokalitetima atraktivnim za turiste, oni nisu u dovoljno mjeri turistički valorizirani i uređeni za posjete turista.

S druge strane kulturno povijesna baština unutar Nacionalnog parka Krka je u velikoj mjeri valorizirana, a sama brojnost i važnost kulturno-povijesne baštine ističe NP Krku iznad ostalih hrvatskih nacionalnih parkova. Ovdje posjetitelji na raspolaganju imaju posjete arheološkim lokalitetima (Oziđana pećina, rimski vojni logor Burnum) i njihovim suplementarnim sadržajima (arheološka zbirka Burnum, ljetna

arheološka škola i restauratorska radionica). Od velikog povijesnog značaja su srednjovjekovne utvrde uz rijeku Krku: Kamičak, Trošenj, Nečven, Bogočin (Vilin grad) i Ključica kao jedno od najznačajnijih fortifikacijskih zdanja u Republici Hrvatskoj. Od sakralne baštine, na prostoru NP Krke nalaze se pravoslavni manastir sv. Arhanđela te otok Visovac na kojem se nalaze samostan Majke od Milosti i katolička crkva Gospe Visovačke.

3.2.3. Javne zelene površine

Javne zelene površine dio su komunalne infrastrukture na području grada/općine za čije je održavanje odgovorna jedinica lokalne samouprave na čijem se prostoru infrastruktura nalazi.

Zelene površine u urbanim područjima mogu apsorbirati emisije stakleničkih plinova i ograničiti povećanje temperature. U ruralnim područjima drveće može biti od velike koristi za poljoprivredu i ekoturizam. Međutim, zelenim površinama je nakon sadnje potrebna dugoročna njega.

Javne zelene površine su parkovi, drvoredi, živice, cvjetnjaci, travnjaci, skupine ili pojedinačna stabla, dječja igrališta s pripadajućom opremom, javni športski i rekreacijski prostori, zelene površine uz ceste i ulice, ako nisu sastavni dio nerazvrstane ili druge ceste odnosno ulice i slično¹².

S obzirom na neusustavljen pristup katalogizaciji javnih zelenih površina i zelene infrastrukture, javlja se potreba za razvojem zelenog registra/katastra, s ciljem utvrđivanja podloge za budući razvoj i valorizaciju javnih zelenih površina, zelene infrastrukture i NBS elemenata.

3.2.4. Brownfield područja

Brownfield područja su napuštene nekretnine ili nekretnine koje su se prestale koristiti u svojoj izvornoj namjeni (industrijske, vojne i turističko-ugostiteljske lokacije sa svim građevinskim objektima i pripadajućim zemljištem uključujući infrastrukturu) te su slobodna za prenamjenu i ponovnu upotrebu. Potrebne su značajne intervencije kako bi se takve građevine vratile u korisnu uporabu, ali čine izniman potencijal kao stimulator održivog razvoja. Pokretanje procesa sanacije/prenamjene brownfield lokacija i njihovo stavljanje u funkciju razvoja je vrlo kompleksno, ali i krajnje nužno. S obzirom da je većina tih lokacija u državnom vlasništvu, gradovi i općine na čijem se području lokacije nalaze ne vode evidenciju o samim lokacijama niti mogu utjecati na problem rješavanja imovinsko-pravnih prepreka. Taj proces bio bi mnogo lakši kad bi postojao objedinjeni registar brownfield područja u kojem bi potencijalni investitori jednostavnim pretraživanjem lako došli do relevantnih informacija. Također, poželjno bi bilo uspostaviti registar nekretnina u kojem bi se evidentirala državna imovina ta na taj način ostvarili temeljni preduvjet za provedbu procesa revitalizacije zapuštenih i napuštenih prostora. Uspostavom registra, omogućila bi se i prioritizacija aktivnosti vezanih uz rješavanje imovinsko-pravnih odnosa na lokalitetima i objektima u državnom i/ili javnom vlasništvu. Trenutno stanje ukazuje na nedostatak konkretnih i objedinjenih informacija o stanju i broju državne imovine i imovinsko-pravnim odnosima, što umanjuje mogućnosti planiranja revitalizacije i šireg urbanog razvoja. Trenutno stanje nažalost ne omogućuje konkretan uvid u stanje neiskorištene državne imovine.

Prostornim planom Šibensko-kninske županije utvrđene su zone posebne namjene od interesa za nacionalnu obranu koje predstavljaju vojne komplekse, zaštitna područja i neperspektivne prostore koji su najprihvatljiviji za prenamjenu (brownfield). Na prostoru Šibensko-kninske županije utvrđeno je ukupno 13 zona posebne namjene za potrebe obrane države od kojih se većina nalazi u Gradu Kninu

¹² Zakon o komunalnom gospodarstvu, NN 68/18, 110/18, 32/20

(Prostorni plan Šibensko-kninske županije, 2017.). Valja naglasiti prostore neperspektivne za potrebe obrane (u Šibeniku i Kninu) koji su smješteni uz prostor naselja te koji se mogu kroz prenamjenu uključiti u prostore za razvoj naselja.

Dostupni podaci za Grad Šibenik govore o devet industrijskih i vojnih brownfield lokacija od čega je pet lokacija imalo prijašnju vojnu namjenu (Bribirski knezovi, Minerska, Gomiljak, Palacin i Mandalina) dok su industrijsku namjenu imale četiri lokacije (TEF, TLM, Narančasta zgrada i Šarina pekara) (Furčić, 2019.). Po udjelu površina vojni i industrijski brownfield sudjeluju gotovo jednako; vojni brownfield s 52,5%, a industrijski s udjelom od 47,5% ukupnih brownfield površina. Govoreći o površini pojedinačnih lokacija, identificirane su četiri lokacije značajnih površina, u koje se ubrajaju vojarna Bribirski knezovi, TEF, TLM i vojarna Minerska. Za većinu ovih lokacija predviđena je mješovita namjena koja ostavlja široke mogućnosti potencijalnim investitorima. Neke od navedenih lokacija već se djelomično koriste u različite svrhe: narančastu zgradu koriste četiri udruge civilnog društva, dok se Šarina pekara koristi kao parking, vojarne Bribirskih knezova i Minerska, koje se nalaze na periferiji grada, koriste se samo povremeno i to za potrebe održavanja zabavnih događanja. Valja istaknuti i kako je dio nekadašnje vojarne Bribirskih knezova već revitaliziran te se danas bivši objekti vojarne koriste u svrhu inovacijskog centra i sveučilišta, a dio objekata koristi Državni arhiv i osnovna katolička škola. Ipak, navedeni objekti nisu pribrojani brownfield lokaciji Bribirskih knezova, iako su oni to do svoje prenamjene bili.

Najzreliji status prenamjene ima brownfield lokalitet bivše tvornice TEF na čijem prostoru je planiran razvoj turističko-stambenog kompleksa kao jednog od najznačajnijih projekata u središnjem dijelu jadranske regije (Projekt TEF, 2016.). Projektu je dodijeljen naziv Batižele te je izrađen prijedlog razvojne strategije i Akcijski plan s prioritetima provedbe. Riječ je o 28 hektara vrlo atraktivnog zemljišta u središtu grada, koje uključuje i 880 m obale s mogućnošću izgradnje marina (Grad Šibenik, 2021.).

Uz Batižele, na području županije utvrđene su industrijske brownfield lokacije visokog rizika gdje se radi o napuštenim industrijskim objektima, prostor DIV-Knin te prostor bivše Tvornice aluminija Lozovac. Navedene lokacije svojim trenutnim stanjem predstavljaju realnu opasnost za okoliš i zdravlje stanovništva stoga je nužna njihova hitna sanacija. Prenamjenom istih se prvenstveno moraju zadovoljiti sadržaji i funkcije koji su deficitarni, odnosno kojima se podiže standard i kvaliteta života lokalne zajednice (kulturni, obrazovni, rekreacijski, zabavni i sl.), a tek potom drugi mogući sadržaji i funkcije.

4. INFRASTRUKTURA

Za razvoj Šibensko-kninske županije od velike važnosti je razvoj primarne (komunalne), prometne i telekomunikacijske infrastrukture te se u ovom poglavlju daje analiza javne vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda, gospodarenja otpadom, energetska i telekomunikacijska infrastruktura, kao i analiza prometno-infrastrukturnog sustava.

4.1. PRIMARNA INFRASTRUKTURA

Za učinkovito obavljanje usluga javne vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda od presudnog je značenja uređenost djelatnosti vodnokomunalnog sektora. Analiza stanja unutar Strategije upravljanja vodama (2008.) upozorava na činjenicu da komunalnu djelatnost obavlja velik broj isporučitelja komunalnih usluga i da su ona vrlo različita stupnja uspješnosti i uspostavljenih standarda usluga, te da postoji neujednačenost razine usluga na cjelokupnom području Republike Hrvatske. Prema istoj strategiji, u području javne vodoopskrbe cilj RH je uspostavljanje uslužnih

područja, odnosno uspostava regionalnih vodoopskrbnih sustava, a u području zaštite voda cilj je uspostava aglomeracija kao jedinstvenih cjelina u svrhu zaštite voda.

4.1.1. Vodoopskrbna infrastruktura

Prema odredbama Zakona o vodnim uslugama (NN 66/19), jedinice lokalne samouprave dužne su osigurati pružanje vodnih usluga na uslužnom području suosnivanjem javnih isporučitelja vodnih usluga, odnosno uspostaviti kvalitetno funkcioniranje javne vodoopskrbe. Javna vodoopskrba na području Šibensko-kninske županije organizirana je u četiri vodoopskrbna sustava kojima upravljaju lokalna komunalna društva: Vodovod i odvodnja d.o.o.–Šibenik, Komunalno poduzeće d.o.o.–Knin, Rad d.o.o.–Drniš i Komunalno društvo Kijevo d.o.o.

Šibensko-kninska županija raspolaže iznimnim vodnim bogatstvom. Pored brojnih nadzemnih i podzemnih vodotoka, na prostoru županije postoji i oko 130 manjih ili većih izvora. Za vodoopskrbu su najvažniji Šimića vrelo, Jaruga, Torak, izvor Čikole, Miljacka vrelo, Sedramić, Vukovića vrelo, izvor Orašnice i Kosovčice te izvor u Jerkovićima (Golubić). O samoj kvaliteti podzemnih voda Šibensko-kninske županije dovoljno govori podatak da u zahvaćanju vode za javnu vodoopskrbu nema nikakve potrebe za njenim pročišćivanjem već samo za dezinfekcijom, odnosno kloriranjem.

Najveći i najznačajniji je vodoopskrbni sustav grada Šibenika (Vodovod i odvodnja d.o.o. Šibenik - VIO), sukladno broju potrošača i razvijenosti vodoopskrbne mreže (1.700 km). Obuhvaća prostor gradova Šibenika, Drniša, Skradina i Vodica te općina Primošten, Tisno, Unešić, Ervenik, Kistanje, Promina, Ružić, Pirovac, Rogoznica, Murter-Kornati, Bilice i Tribunj. Vodoopskrbni sustavi u ostalim područjima županije (unutrašnjosti) su manji, kako prema broju potrošača i razvijenosti vodoopskrbne mreže, tako i prema tehničko-tehnološkoj opremljenosti. Naseljenost u tom području je slabija, s velikom disperzijom naselja i malim brojem potrošača što dodatno otežava izgradnju i efikasno funkcioniranje vodoopskrbne mreže. Komunalno poduzeće d.o.o. Knin obuhvaća prostor Grada Knina i Općine Biskupija, Rad d.o.o. obuhvaća prostor Grada Drniša i Općine Ružić, Komunalno društvo Kijevo d.o.o. pruža uslugu vodoopskrbe na području Općine Kijevo, dok Općina Cijlpane dobiva vodu iz susjedne Splitsko-dalmatinske županije.

Podaci za područje Šibensko-kninske županije koje pokriva VIO d.o.o. Šibenik:

- 110 naselja priključeno na sustav vodoopskrbe s ukupno 80.604 stanovnika;
- 27 naselja nije priključeno na sustav vodoopskrbe – 2.526 stanovnika;
- nisu priključena naselja u Gradu Skradinu (8 naselja) i Šibeniku (2) te općinama Rogoznica (6), Unešić (5), Ervenik (4), Kistanje (1) i Murter-Kornati (1);
- sustav vodoopskrbe Vodovoda i odvodnje Šibenik pokriva 97% stanovništva na uslužnom području Šibensko-kninske županije odnosno 74% svih stanovnika u Županiji.

Planovi razvoja vodoopskrbe na području VIO Šibenik:

- u planu je rekonstrukcija i nadogradnja zahvata na Miljacki i povezivanje sustava Miljacke i Jaruge (radi osiguranja dostatnih količina vode za opskrbu stanovništva u ljetnim periodima);
- planirani cjevovod Đevrske - Bratiškovci (koji je preduvjet za vodoopskrbu osam naselja u općini Skradin) u postupku je ishođenja dozvole;
- vodovodna mreža naselja Lepenica (Grad Šibenik) – u planu za 2022. godinu (izrađena dokumentacija, dobivene dozvole). U tijeku je izrada projektne dokumentacije i ishođenje posebnih uvjeta za vodoopskrbu naselja Vrsno;

- za naselja Kanica i Dvornica u Općini Rogoznica izgrađen glavni dovod, dobivena je građevinska dozvola za dozvolu za vodovodnu mrežu za naselje Dvornice, a za vodovodnu mrežu za naselje Kanica ishodenje građevinske dozvole je u tijeku;
- u tijeku je ishodenje građevinske dozvole za rekonstrukciju tranzitnog cjevovoda VSP Primošten do VSP Rogoznica;
- izrađeno je idejno rješenje vodoopskrbe Promine, radi poboljšanja kvalitete opskrbe i smanjenja gubitaka na sustavu;
- izrađena je projektna dokumentacija i ishodenje građevinske dozvole za sve tri etape za Vodoopskrbni cjevovod kopno - Obonjan–Kaprije–Žirje.

Podaci za područje Šibensko-kninske županije koje pokriva Komunalno poduzeće d.o.o. Knin:

- na sustav vodoopskrbe grada Knina priključeno je ukupno 5.422 korisnika (broj priključaka), od čega 5.040 otpada na domaćinstvo, a 382 na gospodarstvo;
- mogućnost priključka imaju stanovnici s područja naselja Žagrović, Potkonje, Kovačić, Kninsko polje, Golubić, Biskupija, Ramljane, Uzdolje i Vrbnik;
- preostali stanovnici s područja naselja Radljevac, Strmica, Vrbnik, Žagrović i Plavno, trenutno nemaju mogućnost priključka na vodoopskrbni sustav;
- na sustav vodoopskrbe u općini Biskupija priključeno je ukupno 713 korisnika (broj priključaka).

Planovi razvoja vodoopskrbne infrastrukture na području grada Knina i općine Biskupija:

- kroz 2021. godinu radi se na izgradnji i rekonstrukciji vodoopskrbne mreže, te prespajanju korisnika na novoizgrađenu vodoopskrbnu mrežu, što bi kroz 2022. godinu trebalo biti u potpunosti dovršeno;
- radi se i na programu smanjenja gubitaka na vodoopskrbnoj mreži grada Knina;
- u vezi proširenja vodoopskrbnog područja na naselja koja za sada nemaju mogućnost priključka na vodoopskrbnu mrežu, trenutno se izvodi istražna bušotina na području Očestova, te provode njena ispitivanja s ciljem utvrđivanja mogućnosti zahvaćanja ekonomski isplativih količina podzemne vode za potrebe javne vodoopskrbe;
- u planu novi projekti u smislu rekonstrukcije crpnih stanica na području Općine Biskupija, te vodoopskrbne mreže na istom području, zatim izrade projektne dokumentacije za nove dijelove vodoopskrbnog područja.

Planovi razvoja vodoopskrbne infrastrukture na području RAD d.o.o. Drniš:

- u tijeku je izrada Idejnog projekta za izdavanje lokacijske dozvole za izgradnju vodoopskrbnog sustava Štikovo;
- rekonstrukcija magistralnog cjevovoda u naselju Gradac;
- donesena je Odluka o odabiru ponude u postupku javne nabave za sanaciju cjevovoda uz ŽC6055, Drniš – Trbounje koja je provedena zajedno s ŽUC Šibenik;
- izgradnja vodoopskrbnog sustava Drvenjak;
- u tijeku je ishodenje lokacijske dozvole za izgradnju vodoopskrbnog sustava Baljci i Gornji Gradac, te se odmah po dobivanju iste nastavlja izrada glavnog projekta za ishodenje građevinske dozvole;
- izrada projektne dokumentacije za vodoopskrbni sustav naselja Nos Kalik.

Podaci za područje koje pokriva Komunalno društvo d.o.o. Kijevo

- prosječna potrošnja po stanovniku je 47m³/god, odnosno 3.9m³ mjesečno;
- u cijeloj godini Komunalno društvo isporuči cca 21,000 m³ vode;

- postotak gubitka vode je između 13 i 15%;
- novi je vodovod pušten u promet 2001. godine;
- planovi: izgradnja i spajanje na vodovod sustav Kijevo-Validžić-Glavaš-Uništa (BiH) – riješilo bi se jedno 30 kućanstava. Imaju spremne sve lokacijske i građevinske dozvole;
- strahuju od najava da će zajedno s Općinom Cijlpane u budućnosti ići pod vodoopskrbno područje Sinj.

Tab. 49. Potrošnja vode po gospodarskim subjektima u jedinicama lokalne samouprave za razdoblje od 01. do 09. mjeseca 2021. godine

Općine/gradovi	Prosječna potrošnja po gospodarskom subjektu mjesečno (u m ³)	Prosječna potrošnja po kućanstvu mjesečno (u m ³)
Grad Drniš	44,2	13,0
Grad Skradin	31,0	8,8
Grad Šibenik	46,1	15,3
Grad Vodice	35,4	8,4
Općina Bilice	14,1	11,4
Općina Kistanje	20,2	7,4
Općina Murter	32,8	13,2
Općina Pirovac	32,8	8,0
Općina Primošten	61,7	10,1
Općina Promina	38,0	7,5
Općina Rogoznica	32,4	9,0
Općina Tisno	63,5	6,6
Općina Tribunj	26,6	9,6
Općina Unešić	35,6	11,1

Izvor: Vodovod i odvodnja d.o.o., 2021.

Prosječna potrošnja vode po stanovniku na području Grada Drniša u 2019. godine bila je 130(l/st/d), dok na području Općine Ružić 110(l/st/d) (Rad d.o.o.).

Prosječna mjesečna potrošnja vode po stanovniku na području Grada Knina u 2020. godine bila je 2,81 m³, a po poduzeću 29,36 m³. Na području Općine Biskupija, za razdoblje od listopada do prosinca 2020. godine prosječna mjesečna potrošnja vode po stanovniku bila je 2,38 m³, a po poduzeću 22,67 m³ (Komunalno poduzeće d.o.o. Knin).

Iako postojeći sustavi danas imaju relativno veliku pokrivenost područja županije (više od 90%), posebice u priobalnim JLS-ima gdje je vodoopskrbni sustav razvijeniji, preostalih cca 10% potrošača još uvijek nije priključeno na sustav javne vodoopskrbe. To se odnosi prije svega na područje grada Skradina i općina Rogoznica, Unešić, Ervenik (još nekolicina naselja gradova Knina, Šibenika, Drniša (Štikovo i Nos Kalik), te po jedno naselje u općinama Kistanje, Murter-Kornati, Ružić (Baljci) i Biskupija), gdje još postoji određen broj potrošača za koje je u planu rješenje vodoopskrbe u najskorijem razdoblju.

Jedan od glavnih problema vodoopskrbnog sustava Šibensko-kninske županije su veliki gubici vode koji se kreću od nepovoljnih 50%, pa do neprihvatljivih 80%, a rješavanje tog problema zahtijeva znatna ulaganja kojima bi se trebala osuvremeniti vodoopskrbna mreža. Cilj je smanjenje gubitaka vode iz javnih vodoopskrbnih sustava na prihvatljive vrijednosti (15-20%) po uzoru na razvijene zemlje Europske unije (Vodovod i odvodnja, 2015.). Navedeni gubici rezultat su zastarjelosti i nedovoljnog održavanja sustava javne vodoopskrbe.

Efikasan vodoopskrbni sustav iznimno je važan u uvjetima sve većeg pritiska na vodne resurse, posebice u ljetnom dijelu godine koji hidroklimatski ne pogoduje vršnom opterećenju vodoopskrbe. U ljetnim mjesecima zbog manje količine oborina i povećane potrošnje vode dolazi do smanjenja razine vodnog lica vode temeljnice (podzemni vodonosnici) iz kojih se opskrbljuju vodoopskrbni sustavi što se odražava kroz smanjenu izdašnost vodocrpilišta.

Na otocima se javljaju inicijative i interes za razvojem mreže manjih desalinizatora

4.1.2. Infrastruktura odvodnje

Stanje na području javne odvodnje je znatno lošije nego na području vodoopskrbe. Postotak priključenosti stanovništva na sustav javne odvodnje varira od 30% u Rogoznici do 100% u Skradinu, dok na gotovo cijelom području otoka i zaobalja nema organizirane kanalizacijske infrastrukture, već se odvodnja vrši septičkim jamama koje zbog propusnosti krškog terena ne zadovoljavaju suvremene standarde zaštite okoliša, što u konačnici predstavlja potencijalnu opasnost za izvore pitke vode i za ukupnu kvalitetu života lokalnog stanovništva. Izgradnja kanalizacijske infrastrukture i sustava pročišćavanja voda mora biti prioritet razvoja komunalne infrastrukture.

Prema podacima iz sustava javne odvodnje na području županije (2021.) dolazimo do brojke od devet JLS-a s kanalizacijskim sustavom. Statistički podaci o sustavima javne odvodnje na razini gradova i općina Šibensko-kninske županije su neujednačeni zbog čega je otežano utvrditi pravo stanje infrastrukture i pokrivenosti kućanstava istom. Identificirana je potreba za ujednačenom statistikom kako bi se pomnije planirali budući zahvati na razini Županije.

U 11 JLS-a na području županije sustav javne odvodnje uopće nije izgrađen, već se otpadne vode ispuštaju u recipijente (najčešće more, tekućice, jezera, tlo) ili disperzno u okoliš. Pritom se najveći dio ispuštanja otpadnih voda odnosi na kućanstva dok gospodarski subjekti moraju, sukladno zakonskoj regulativi, na propisan način izvršiti njihovo pročišćavanje kako bi se postigla propisana kakvoća otpadne vode nakon čega se ona smije ispustiti u prirodni prijemnik. No svi znamo da to u stvarnosti nije baš tako. Širenje kanalizacijskih sustava i oštre mjere kažnjavanja onečišćivača okoliša moraju biti prioritet razvojnog razdoblja.

U okviru sustava javne odvodnje Šibensko-kninske županije postoji 8 uređaja za pročišćavanje otpadnih voda i nalaze se u gradovima Šibeniku, Kninu, Drnišu, Skradinu, Vodicama, općini Rogoznici te naseljima Golubiću (Knin) te Lozovcu (Šibenik).

Podaci za područje VIO Šibenik:

Uslužno područje odvodnje Vodovoda i odvodnje d.o.o. Šibenik obuhvaća 49.248 stanovnika. Na sustav javne odvodnje priključeno je cca 40.000 stanovnika što je 81% stanovnika na uslužnom području odnosno 36% stanovnika županije.

Tab. 50. Duljina kanalizacijske mreže u VIO Šibenik

Kanalizacija	m
Lozovac	3.231
Rogoznica	9.823
Skradin	6.230
Tribunj	17.850
Vodice	23.919
Šibenik	158.799
Murter	2.000

UKUPNO	221.862
---------------	---------

Izvor: Vodovod i odvodnja d.o.o., 2021.

Planovi razvoja kanalizacijske infrastrukture VIO d.o.o.

Planirani UPOV-i (kroz planiranu izgradnju sustava odvodnje aglomeracija) izgradnja/rekonstrukcija /nadogradnja na 2.stupanj/nadogradnja kapaciteta: Murter-Betina (zajednički), Pirovac-Tisno-Jezera (zajednički), Vodice-Tribunj-Srima (zajednički), Šibenik, Rogoznica, Zaton, Bilice-Raslina (zajednički).

Odvodnja Murtera još nije u funkciji. Upravo je završena kompletna odvodnja naselja Brodarice i Jadrtočca. Izrađeno je idejno rješenje odvodnje naselja Jadrija, te se planira nastaviti sa razradom rješenja. U postupku je ishođenje građevinske dozvole odvodnje otoka Prvića (uz rekonstrukciju vodovoda).

Podaci za područje županije koje pokriva Komunalno poduzeće d.o.o. Knin

Na sustav javne odvodnje grada Knina priključeno je 3.149 korisnika (2.895 domaćinstava i 254 gospodarska subjekta) što čini 48% priključenosti (2020.). Na području Općine Biskupija nema kanalizacijske infrastrukture. Kanalizacijska infrastruktura je u dužini 21 km. Postavljena je u Gradu Kninu i Novom naselju Golubić dok ostala naselja u vodoopskrbnom području uglavnom imaju izgrađene septičke jame koje se prazne cisternom za odvoz fekalija i zbrinjavaju na novom uređaju za pročišćavanje otpadnih voda u Gradu Kninu.

Problemi sustava kanalizacije Komunalno poduzeće d.o.o. Knin

Jedan od glavnih problema sustava kanalizacije Grada Knina je što su u kanalizacijske kolektore spojene oborinske vode s krovova zgrada i kuća. Najveći problem predstavljaju zgrade s ravnim krovom gdje se unutar zgrade spajaju fekalne i oborinske vode, a za razdvajanje voda je potreban veći građevinski zahvat. Isto tako i s gradskih prometnica jedan dio oborinske odvodnje završava u fekalnoj kanalizaciji i uzrokuje probleme na crpnim stanicama i uređaju za pročišćavanje otpadnih voda.

Drugi veliki problem je što u fekalnim vodama završava sve više nerazgradivog otpada poput vlažnih maramica i raznih gumenih i plastičnih predmeta. Nerazgradivi otpad uzrokuje začepjenja kanalizacijskih cijevi, blokade rotora crpki na crpnim stanicama i blokadu rada finih sita za odvajanje krupnog otpada na uređaju za pročišćavanje otpadnih voda. U konačnici ovo znatno poskupljuje cijenu usluge odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda.

Planovi razvoja kanalizacijske infrastrukture grada Knina

U gradu Kninu izvršena je rekonstrukcija 18 km kanalizacijskih kolektora kroz IPA projekt ali je samo jedan dio u funkciji. Do kraja 2021. godine planira se objaviti javna nabava za radove potrebne da se izgrađeni objekti financirani u sklopu IPA projekta stave u funkciju „Prespajanje postojećih kanalizacijskih kolektora na novo izgrađenu mrežu i izgradnja crpne stanice Mlinarevići u Đerekovoj ulici“.

U Novom naselju Golubić ishodovana je lokacijska dozvola za izgradnju novog biljnog uređaja za pročišćavanje otpadnih voda (UPOV) i dovoda do UPOV-a jer je stari biopročistač potrebno izmjestiti iz više razloga. Trenutno se radi na ishodovanju građevinske dozvole za UPOV i dovod do UPOV-a.

Planira se proširenje kanalizacijske infrastrukture na širem području Grada Knina (naselja Vrpole, Kovačić, Medići i Vedro polje) i u tu svrhu izrađen je idejni projekt „Novelacija idejnog rješenja fekalne odvodnje Grada Knina“.

Podaci za područje koje pokriva RAD d.o.o. Drniš

Na sustav javne odvodnje je priključeno 1.168 kućanstava, odnosno 3.100 stanovnika. Gospodarskih subjekata priključenih na javnu odvodnju je 172. Ostala naselja u vodoopskrbnom području uglavnom imaju izgrađene septičke jame.

Sustav javne odvodnje grada Drniša je razdjelnog tipa. Otpadne vode grada Drniša prikupljaju se gravitacijskom kanalizacijskom mrežom duljine cca 16 km od čega je 4 km glavnih kolektora i 12 sekundarne mreže, te se dovode na uređaj za pročišćavanje otpadnih voda trećeg stupnja pročišćavanja. Uređaj ima kapacitet 5000 ES.

Plan razvoja kanalizacijske infrastrukture grada Drniša

- u tijeku je postupak ishoda za građevinske dozvole za izgradnju dijela kanalizacijskog sustava Drniš – zapad;
- ishodovana je građevinska dozvola za izgradnju dijela kanalizacijskog sustava u ulici Krš u gradu Drnišu;
- ishodovana je građevinska dozvola za izgradnju kanalizacijskog sustava u naselju Badanj;
- izrada projektne dokumentacije za odvodnju naselja Mirlović polje.

Unaprjeđenje kanalizacijskog i sustava javne odvodnje te obrade otpadnih voda provodi se putem četiri aktivnosti: izgradnja i unaprjeđenje kvalitete kanalizacijskog sustava, izgradnja i obnova uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, kontrola i održavanje septičkih jama te unaprjeđenje infrastrukturnih sustava odvodnje oborinskih voda.

4.1.3. Gospodarenje otpadom

Otpad nastaje kao posljedica ljudskih aktivnosti u svim gospodarskim djelatnostima. U posljednjim desetljećima, masovna proizvodnja, tržišna ekonomija, porast broja stanovništva, sintetizirani materijali koji mogu biti vrlo toksični ili nerazgradivi prirodnim procesima, doprinijeli su povećanju količine otpada, a njegov sastav se promijenio na način koji ga čini sve značajnijim okolišnim rizikom, izvorom onečišćenja i zagađenja. Otpad se prema mjestu nastanka dijeli na komunalni i proizvodni otpad, a prema svojstvima na opasni, neopasni i inertni otpad.

Plan gospodarenja otpadom Republike Hrvatske za razdoblje 2017.–2022. godine (2017.) je glavni provedbeni dokument Strategije gospodarenja otpadom na državnoj razini. Glavni zadatak Plana je organiziranje i provođenje mjera koje je potrebno poduzeti kako bi se ostvarili ciljevi koje je potrebno postići do 2022. godine u odnosu na 2015. godinu. Cilj provedbe Plana je uspostava gospodarenja otpadom u svakoj Županiji po regionalnom ili županijskom konceptu, povećanje udjela odvojeno prikupljenog otpada, recikliranje i ponovna uporaba otpada, prethodna obrada otpada prije odlaganja, izdvajanje goriva iz otpada, smanjenje odloženog otpada na odlagališta, smanjivanje štetnih utjecaja otpada na okoliš, te samoodrživo financiranje sustava gospodarenja otpadom.

Plan gospodarenja otpadom temeljni je dokument za planiranje svih aktivnosti u cilju uspješnog gospodarenja otpadom na području pojedine jedinice lokalne samouprave, a samim tim i na cjelokupnom području Šibensko-kninske županije. Sve jedinice lokalne samouprave na području Šibensko-kninske županije izradile su svoje Planove sukladno Zakonu o održivom gospodarenju otpadom te je osigurana stopostotna uključenost kućanstava u organizirani odvoz otpada.

Prema Izvješću o provedbi Plana gospodarenja otpadom Šibensko-kninske županije za 2020. godinu, 133 organizacijske jedinice prijavilo je nastanak otpada. Skupljanje otpada prijavilo je 28 tvrtki bilo kao

davatelj javne usluge prikupljanja miješanog komunalnog otpada i davatelj javne usluge prikupljanja biorazgradivog komunalnog otpada, bilo kao sakupljač otpada ili trgovac otpadom na malo. Oporabu otpada prijavilo je 13 tvrtki. Neke od navedenih tvrtki imale su prijavljenu samo jednu od djelatnosti gospodarenja otpadom, a neke više njih zajedno.

Prema podacima iz Registra onečišćivanja okoliša (ROO) za 2020. godinu u Šibensko-kninskoj županiji proizvedeno je ukupno 38.674,31 t neopasnog proizvodnog otpada. Najveće količine neopasnog otpada u 2020. godini dolaze iz slijedećih grupa: otpad od mehaničkog oblikovanja te fizikalne i mehaničke površinske obrade metala i plastike, otpad iz građevina za gospodarenje otpadom, uređaja za pročišćavanje otpadnih voda izvan mjesta nastanka i pripremu pitke vode i vode za industrijsku uporabu, građevinski otpad i otpad od rušenja objekata (uključujući iskopanu zemlju s onečišćenih lokacija).

Komunalni otpad je otpad nastao u kućanstvu ili koji je po prirodi i sastavu sličan otpadu iz kućanstva, osim proizvodnog otpada i otpada iz poljoprivrede i šumarstva. U 2020. godini na području Šibensko-kninske županije organizirano skupljanje komunalnog otpada obavljalo je 16 komunalnih tvrtki koje sakupljaju otpad koji nastaje u domaćinstvima, javnim ustanovama, gospodarskim objektima, javnim površinama i dr. te je prikupljeno ukupno 38.144,98 t komunalnog otpada. Količina sakupljenog otpada u odnosu na prethodnu godinu smanjila se za 9,48%, što je vjerojatno posljedica pandemije COVID-19.

Odvojeno sakupljanje pojedinih vrsta komunalnog otpada (prvenstveno papir, staklo, plastika, metal) provodi se sakupljanjem s kućnog praga, putem spremnika na javnim površinama, zelenih otoka, reciklažnih dvorišta te putem uspostavljenih nacionalnih shema za posebne kategorije otpada.

Prema podacima ROO za 2020. godinu na području Šibensko-kninske županije:

- nalazi se 10 odlagališta komunalnog otpada, od kojih su dva aktivna odlagališta na koje se odlaže otpad, tri odlagališta su u potpunosti sanirana i zatvorena, dva su u postupku sanacije uz izvođenja radova sanacije, a tri su u postupku sanacije uz pripremu stručno-tehničke dokumentacije potrebne za saniranje u svrhu postizanja ciljeva Strategije gospodarenja otpadom te ispunjenja obveza proizašlih iz usklađivanja nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom Europske unije; komunalne tvrtke odvojeno su prikupile 4.623,79 t papira i kartona, plastike i metala, te ostalog otpada;
- odlagalište „Bikarac“ je već sanirano te je trenutno u pripremi za izgradnju mehaničko-biološke obrade otpada i uspostave cjelovitog sustava gospodarenja otpadom. Odlagališta „Šljukine njive“ na području općine Pirovac, te „Leć“ na području Grada Vodica su zatvorena i sanirana. Otpad se odlagao na odlagalištima u gradovima Šibeniku i Kninu. Za daljnje odlaganje zatvorena su sva odlagališta osim CGO Bikarac i Mala Promina. U 2021. godini sanirano je još odlagalište „Moseć“ na području Grada Drniša i „Bratiškovački gaj“ na području Grada Skradina;
- ukupno evidentirano 174 ilegalnih (divljih) odlagališta otpada od kojih je njih 26 trajno uklonjeno, 17 djelomično, te je preostalo 148 onečišćenih lokacija koje je potrebno što skorije sanirati. Najveći broj ih je na području gradova Šibenika, Knina i Skradina te općina Unešić i Promina;

na dva odlagališta odloženo je ukupno 42.533,48 t miješanog komunalnog otpada (**Tab. 51**), glomaznog otpada (

- **Tab. 52)** i biorazgradivog otpada (**Tab. 53**), od čega je 86,71% odloženo na odlagalište Bikarac koje je ujedno lokacija centra za gospodarenje otpadom i na kojeg bi trebao u budućnosti dolaziti sav preostali otpad iz Županije;
- izgrađene su dvije pretovarne stanice, pet reciklažnih dvorišta i četiri mobilna reciklažna dvorišta. Ukupni broj uspostavljenih reciklažnih dvorišta, uključujući i mobilne jedinice, nije zadovoljavajući te ga je u narednom razdoblju potrebno povećati. U tu svrhu potrebno je nastaviti s izgradnjom reciklažnih dvorišta, odnosno nabavom mobilnih reciklažnih dvorišta;
- tvrtke (njih 11) su sakupile 3.160,78 t opasnog otpada, trgovci otpada na malo prijavili su 3.859,04 t opasnog otpada, a oporabitelji su prijavili 12.934,99 t opasnog otpada kojeg su oporabili. Obzirom da se u ROO prijavljuje otpad sukladno sjedištu tvrtke koja ima dozvolu za gospodarenje otpadom, to navedeni otpad nije nužno proizveden na području Šibensko-kninske županije;
- posebnim vrstama otpada (ambalaža i ambalažni otpad, otpadne baterije i akumulatori, otpadna ulja, otpadni električni i elektronički uređaji i oprema, otpadne gume, otpadna vozila, pojedine vrste građevinskog otpada) gospodarilo je 14 tvrtki;
- EE otpada prema dostupnim podacima izdvojeno je od pravnih tvrtki 86,14 t, a skupljači otpada i trgovci otpada na malo na području županije u 2020. godini sakupili su 774,35 t EE otpada;
- proizvedena količina otpadnih mazivih ulja koje su predane ovlaštenim sakupljačima iznosile su 310,86 t, a otpadnih jestivih ulja iznosile su 7,24 t. Iz separatora masti i ulja uklonjeno je te predano skupljačima otpada 65,18 t mješavina masti i ulja te 178,37 t muljeva iz separatora ulje/voda i kaljužnih ulja s dna spremnika. Skupljači otpada i trgovci otpada na malo sa područja županije prikupili su ukupno 376,35 t otpadnih jestivih ulja;
- od strane skupljača otpada i trgovaca otpada na malo prikupljeno 986,14 t otpadnih baterija i akumulatora;
- sakupljeno je 5.149,37 tona otpadnih vozila;
- sakupljeno je 116,59 t otpadnih guma;
- pravni su subjekti tijekom 2020. godine predali najmanje 1.695,58 t otpadne ambalaže i ambalažnog otpada, koji je predan na postupak oporabe. U isto vrijeme tvrtke s područja županije odvojeno su prikupile 6.911,90 t ambalažnog otpada;
- građevnog otpada pravni subjekti su u 2019. godini predali u količini od 2.111,44 t dok je u isto vrijeme oporabljeno i/ili odloženo 24.650,45 t otpada;
- na području županije evidentirana je lokacija visoko opterećena otpadom nakon dugotrajnog neprimjerenog gospodarenja proizvodnim (tehnoškim) otpadom na lokaciji „DIV d.o.o. iz Samobora – sanacija mazuta u sklopu bivše tvornice vijaka TVIK u Kninu“, a lokacija „Bivše tvornice Ivanal na Lozovcu“ nije evidentirana u Planu gospodarenja otpadom Republike Hrvatske.

Tab. 51. Količina sakupljenog komunalnog otpada (u tonama) po pravnim subjektima koji sakupljaju otpad u područjima pojedinih gradova i općina Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2017. do 2020. godine

Pravni subjekt	Područje	Broj stanovnika	Količina sakupljenog otpada				Stopa promjene 2020./2017.	Prosječna godišnja količina po stanovniku (kg)
			2017.	2018.	2019.	2020.		
Bucavac d.o.o.	Primošten	2.828	1.832,7	1.729,0	1.579,2	1.362,9	-25,7%	574,8
Čistoća i zelenilo d.o.o.	Knin	15.407	3.300	3.200	3.300	3.871,9	17,3%	221,8
Eko Promina d.o.o.	Promina	1.136	170	160	171,1	275,5	62%	170,1
Vlastiti pogon Općine Unešić/ Eko Zagora d.o.o.	Unešić	1.686	216	296	382,9	450,2	108,4%	199,5
Eko Vrljica d.o.o./ Komunalno društvo Biskupija	Civljane	239	60	26	24	35,5	-40,7%	152,3
Gradska čistoća d.o.o. (Zeleni grad Šibenik d.o.o.)	Bilice	2.307	1.876,6	1.549,6	460	483,8	74,2%	473,6
Gradska čistoća d.o.o. (Zeleni grad Šibenik d.o.o.)	Šibenik	46.332	16.889,3	17.820,9	17.006,0	14.789,0	-12,4%	358,9
Ježinac d.o.o.	Tisno	3.094	2.247,3	2.367,0	2.028,2	1.631,4	-27,4%	668,5
Komunalno društvo Biskupija	Biskupija	1.696	110	102	130	230,7	109,8%	84
Komunalno društvo Kijevo d.o.o.	Kijevo	417	67	65	90	58	-13,4%	167,9
Komunalno poduzeće Kistanje d.o.o.	Kistanje	3.481	741	670	473	528,5	-28,7%	173,3
Komunalno poduzeće Kistanje d.o.o.	Ervenik	1.105	134	136	100,2	99,9	-25,4%	106,4
Leć d.o.o.	Tribunj	1.536	1.084,8	1.217,0	900	719,3	-33,7%	638,2
Leć d.o.o.	Vodice	8.875	4.940,6	4.868	4.725,5	3.776,5	-23,6%	515,8
Vrilo d.o.o.	Pirovac	1.930	1.249,0	1.352,3	1.105,4	960,4	-23,1%	604,6
Murtela d.o.o.	Murter-Kornati	2.044	1.844	1.679	1.650	1.387	-24,8%	802,3
Gradska čistoća Drniš d.o.o.	Drniš	7.498	1.480	1.189	1.369,9	1.341,9	-9,3%	179,4
Gradska čistoća Drniš d.o.o.	Ružić	1.591	281	226	226	284,6	1,3%	159,9
Rivina jaruga d.o.o.	Skradin	3.825	1.166,8	1.107,3	1.032,5	825,3	-29,2%	270
Škovacin d.o.o.	Rogoznica	2.345	2.923,3	2.903,9	2.881,8	2.339,1	-20,0%	1.177

Izvor: Izvješće o provedbi Plana gospodarenja otpadom Šibensko-kninske županije za 2020. godinu

Tab. 52. Količina sakupljenog glomaznog otpada (u tonama) po pravnim subjektima koji sakupljaju otpad u područjima pojedinih gradova i općina Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2017. do 2020. godine

Pravni subjekt	Područje	Broj stanovnika obuhvaćenih sakupljanjem otpada	Količina sakupljenog otpada				Stopa promjene 2020./2017.	Prosječna godišnja količina po stanovniku (kg)
			2017.	2018.	2019.	2020.		
Čistoća i zelenilo d.o.o.	Knin	15.407	0,00	0,00	0,00	7,2	-	0,47
Gradska čistoća d.o.o. (Zeleni grad Šibenik d.o.o.)	Bilice	2.307	129,9	162,3	95,0	65,7	-49,4%	49
Gradska čistoća d.o.o. (Zeleni grad Šibenik d.o.o.)	Šibenik	46.332	1.169,2	1.866,4	1.959,4	1.253,9	7,2%	33,7
Ježinac d.o.o.	Tisno	3.094	44,4	103,6	141,4	168,2	278,8%	37
Leć d.o.o.	Tribunj	1.536	65,2	70,9	-	54,1	-17,1%	41,2
Leć d.o.o.	Vodice	8.875	244,0	283,6	-	283,7	16,3%	30,4
Vrilo d.o.o.	Pirovac	1.930	33,4	116,3	-	227,5	582%	65,2
Murtela d.o.o.	Murter-Kornati	2.044	-	10,5	102	101	-	34,8
Gradska čistoća Drniš d.o.o.	Drniš	7.498	-	-	47,7	139,6	-	6,3
Gradska čistoća Drniš d.o.o.	Ružić	1.591	-	-	-	284,6	-	178,9
Rivina jaruga d.o.o.	Skradin	3.825	-	0,36	23,7	74,5	-	8,5

Izvor: Izvješće o provedbi Plana gospodarenja otpadom Šibensko-kninske županije za 2020. godinu

Tab. 53. Količina sakupljenog biorazgradivog otpada (u tonama) po pravnim subjektima koji sakupljaju otpad u područjima pojedinih gradova i općina Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2017. do 2020. godine

Pravni subjekt	Područje	Broj stanovnika obuhvaćenih sakupljanjem otpada	Količina sakupljenog otpada				Stopa promjene 2020./2017.	Prosječna godišnja količina po stanovniku (kg)
			2017.	2018.	2019.	2020.		
Gradska čistoća d.o.o. (Zeleni grad Šibenik d.o.o.)	Šibenik	46.332	5,45	154	135,04	145	256,10%	2,4
Ježinac d.o.o.	Tisno	3.094	5,9	-	-	-	-	1,9
Leć d.o.o.	Tribunj	1.536	-	-	-	23,05	-	15
Leć d.o.o.	Vodice	8.875	31,55	-	-	120,99	283,50%	8,6

Vrilo d.o.o	Pirovac	1.930	-	7,42	-	24,18	-	8,2
-------------	---------	-------	---	------	---	-------	---	-----

Izvor: Izvješće o provedbi Plana gospodarenja otpadom Šibensko-kninske županije za 2020. godinu

4.1.4. Energetska infrastruktura

Cijelo područje Šibensko-kninske županije pokriveno je elektrodistributivnom mrežom Hrvatske elektroprivrede Operatora distribucijskog sustava (HEP ODS) distribucijskog područja Elektra Šibenik s relativno zadovoljavajućom gustoćom mreže i sigurnošću opskrbe na koju su priključena 90.778 obračunskih mjernih mjesta od čega 7.311 mjernih mjesta za poduzetništvo i 83.407 za kućanstva koja su gotovo potpuno pokrivena elektrodistribucijskom mrežom (HEP ODS, 2020). Gubici elektrodistributivne mreže u Republike Hrvatske iznose 8,04%, dok je za distribucijskog područja Elektra Šibenik taj gubitak čak 10% (HEP ODS, 2017.).

Glavne trafostanice (TS) se nalaze na području Općine Bilice snage 2x63+40 MVA za područje primorskog dijela Županije, TS na području Grada Drniša snage 16+20+8 MVA za napajanje srednjeg dijela Županije i TS na području Grada Knina snage 60 MVA za napajanje distributivne mreže za sjeverni dio Županije.

Desetogodišnji porast vršnog opterećenja na području distribucijskog područja Elektra Šibenik iznosi čak 30,7% zbog čega se u desetogodišnjem planu razvoja HEP ODS-a planira povećanje kapaciteta TS u svrhu povećanja sigurnosti opskrbe, naročito u vršnim opterećenjima kroz turističku sezonu.

Planira se nadogradnja TS Primošten – Vodolež do 2023. godine, izgradnja nove TS Kapela do 2024. godine, izgradnja nove TS Vodice do 2025. godine, izgradnja nove TS Ražine-TLM do 2027. godine i nadogradnja TS PODI do 2027. godine (HEP ODS, 2020.).

Koncesiju za razvoj plinskog distribucijskog sustava i distribuciju plina na području Šibensko-kninske županije ima tvrtka EVN Croatia Plin koja je 2010. godine sklopila 30-godišnji ugovor koji je 2019. godine produžen za još 20 godina. Temeljem Ugovora, do sad je izrađeno 32,5km distributivne mreže s pripadajućim postrojenjima na područjima gradova Šibenika, Drniša i Knina. Radovi su započeti potkraj 2013.godine, a prvi korisnici su priključeni potkraj 2014. godine lako su priključeni i potrošači u sektoru usluga i kućanstava, ova promjena imala je najznačajniji utjecaj upravo na sektor industrije, pa potrošnja prirodnog plina sada zauzima najveći udio u potrošnji energije u industriji (41,7%). Neki od značajnijih gospodarskih subjekata na području naše županije koji su priključeni na plinsku distributivnu mrežu su Impol - TLM, Knauf, drniški Aluflexpack i Solaris.

U strukturi potrošnje energenata u cestovnom prometu na području Šibensko-kninske županije dominira dizelsko gorivo koje čini dvije trećine (67,9%) ukupne potrošne goriva, dok motorni benzini čine 30,2% ukupne potrošnje, a ukapljeni naftni plin 1,9%. Potrošnje stlačenog prirodnog plina i električne energije u prometu još uvijek su na vrlo niskim razinama te zauzimaju neznatan udio u ukupnoj potrošnji.

Ogrjevno drvo i biomasa čine najdominantniji energent koji se koristi u kućanstvima na području Šibensko-kninske županije sa čak 50,1% ukupne potrošnje energije u tom sektoru (što čini čak 17,3% potrošnje energenata u svim sektorima) dok je potrošnja električne energije u kućanstvima 36%. Ukapljeni naftni plin (UNP) i Ekstra lako loživo ulje (ELLU) su zastupljeni sa po 6,6% svaki (Akcijski plan energetske učinkovitosti Šibensko-kninske županije 2020.-2022.godine).

Šibensko-kninska županija ima visoke energetske potencijale obnovljivih izvora energije (OIE). Uz već spomenutu dostupnost i potrošnju biomase veće količine energije za sada proizvode hidroelektrane i vjetroelektrane. Solarna energija se za sada koristi samo sporadično, većinom putem solarnih kolektora za pripremu potrošne tople vode (PTV) kao dodatni izvor u kućanstvima, gospodarstvu i sl., iako je prosječna godišnja ozračenost na području županije visokih 1450kW/m².

Instalirana snaga 33 elektrane na području Šibensko-kninske županije koje koriste OIE iznosi 106,5MW čime se nalazi na trećem mjestu u Republike Hrvatske nakon dvije susjedne županije – Splitsko-dalmatinske županije s 222,8 MW i Zadarske županije s 147,8 MW instalirane snage (Akcijski plan energetske učinkovitosti Šibensko-kninske županije 2020.-2022.godine).

4.2. PROMET I MOBILNOST

Šibensko-kninska županija ima povoljan prometno geografski položaj utemeljen definiranim postojećom pomorskom, cestovnom i željezničkom mrežom kojom je prostor županije povezan s hrvatskim i europskim prometnim sustavom. Prostorom županije prolaze pravci od međunarodnog, nacionalnog, regionalnog i lokalnog značaja koji povezuju sjevernu i južnu Dalmaciju kao prostore intenzivnog sezonskog prometa te omogućuju mobilnost u lokalnim i regionalnim okvirima. Glavnina prometa u Šibensko-kninskoj županiji upućena je na priobalje koje generira najveći dio robnih i putničkih tokova. Glavna prometna čvorišta u županiji su Grad Šibenik (cestovni, željeznički i pomorski promet) i Grad Knin (kao veliko sjecište cestovnih i željezničkih pravaca Republike Hrvatske).

Kako bi se osigurala adekvatna unutarnja i vanjska mobilnost građana i turista, potrebno je organizirati kvalitetan prometno-infrastrukturni sustav koji će služiti kao podloga svih razvojnim procesima Šibensko-kninske županije. Cilj ovog poglavlja je stvoriti uvid u trenutno stanje prometne infrastrukture koja će se secirati na prometne podsustave cestovnog, željezničkog, pomorskog, zračnog, javnog, biciklističkog i pješačkog prometa, a ujedno će se analizirati i potencijal za razvoj funkcije intermodalnosti prometa.

4.2.1. Cestovni promet

Optimalno funkcioniranje cestovnog prometa osnova je regionalnog planiranja jer omogućuje dostupnost sadržaja, transport roba i mobilnost stanovništva. Cestovnu prometnu infrastrukturu čini sustav razvrstanih javnih cesta koje su kategorizirane kao autoceste, državne, županijske i lokalne ceste te sustav nerazvrstanih cesta. Sukladno regionalnom kontekstu analize, u ovom poglavlju u obzir nisu uzete nerazvrstane ceste zbog njihovog lokalnog i mikrolokalnog značaja.

Ukupna duljina javnih razvrstanih cesta na području Šibensko-kninske županije iznosi 1.140 km od čega se najveća duljina odnosi na županijske ceste. Uočljiva je gotovo identična duljina državnih i lokalnih cesta, a postojanje autoceste u duljini od 43 km ima velik socioekonomski i razvojni značaj. Državne ceste u županiji od vitalnog su značaja za zaobalje jer omogućuju koherentnost prostora i unutarnje povezivanje dijelova županije.

Najvažnija prometna okosnica Šibensko-kninske županije je autocesta A1 od čvora Pirovca do čvora Vrpolja koja je nakon otvaranja 2005. godine znatno rasteretila državne prometnice koje su do tada podnosile najveće prometno opterećenje (Jadranska magistrala te spoj D1 i D59 (Knin-Pirovac) / D33 (Knin-Šibenik), posebice tijekom turističke sezone. Uz autocestu veliko značenje imaju državne i županijske ceste koje omogućuju povezanost u županiji: Jadranska (turistička) magistrala D8 (Pirovac-Vodice-Šibenik-Primošten-Rogoznica), državna cesta D1 (Knin-Kijevo), D56 (Skradin-Drniš), D58 (Šibenik-Vrpolje) i državna cesta D27 (Grabovci-Šibenski most). Glavni cestovni pravac je Jadranska

turistička cesta (D8 ili Jadranska magistrala) koja dužobalno spaja primorska naselja županije. Problem Jadranske turističke ceste je što prolazi kroz središta većih turističkih gradova i naselja čime se stvara prometno opterećenje te u vrhu ljetne sezone nastaju prometne gužve. Glavni transversalni prometni pravci koji povezuju zaobalje i priobalje su državne ceste D33 (granični prijelaz Strmica-Knin-Drniš-Šibenik) i D59 (Knin-Kistanje-Dubrava kod Tisna) koje karakterizira slabija infrastruktura. Državna cesta D33 upitne je kvalitete jer njeni elementi, od kolničkog zastora, poprečnog i uzdužnog profila i križanja sa željezničkom prugom, nezadovoljavajuće su izvedbe. U Prostornom planu Šibensko-kninske županije planirana je gradnja brze ceste Šibenik-Drniš-Knin-granica BiH (s obilaznicama gradova Knina i Drniša) koja bi povećala kvalitetu prometne mreže i omogućila bolju prometnu povezanost zaobalja s priobaljem, ali i omogućila bolji protok prometa od Šibenika do granice s Bosnom i Hercegovinom (BiH).

Problem unutar postojeće cestovne prometne mreže je nedostatak adekvatnih prometnih pravaca na kontinentalnom dijelu županije kao i zastarjelost infrastrukture. Općine Kijevo i Civljane povezane su pravcem D1 Macelj-Split dok su općine Ervenik, Promina, Ružić i Unešić prometno izolirane od važnijih državnih cesta i samim time je njihov gospodarski potencijal umanjen. Rijeka Krka prostorni je limitator cestovne mreže zaobalja jer su time prostori općina Ervenik i Kistanje donekle prometno izolirani od drniškog dijela županije. Postoje tek dva cestovna mosta preko rijeke Krke (Ivoševci i Laškovića) koja su slabije povezana sa središtima općina. Potrebno je povećati dostupnost i obnoviti postojeću cestovnu infrastrukturu u naseljima kraj Nacionalnog parka Krke jer trenutno stanje utječe na manju turističku posjećenost izvan tradicionalnih lokaliteta nacionalnog parka. Na otoku Žirju postoji cestovna prometna infrastruktura i moguć je sav cestovni promet dok je na ostalim otocima moguć samo kolno-pješački promet. Cestovna koherentnost unutar županije generalno nije dostatna, a postojeća infrastruktura je neadekvatna. Lokalne ceste u županiji uglavnom su asfaltirane, ali postoji značajan broj neasfaltiranih cesta što znatno otežava pristup udaljenijim naseljima.

Najveće povećanje ljetnog prometa u odnosu na cjelogodišnji promet imaju ceste koje su ključne za turističke dolaske, a ponajviše se to odnosi na Jadransku turističku cestu, državnu cestu D1 i autocestu A1. Najveće opterećenje vidljivo je na trasama autoceste A1 te na Jadranskoj turističkoj cesti. Samo središte Grada Šibenika već je opterećeno prometom tijekom cijele godine. Potrebno je ojačati postojeće kapacitete državne ceste D8 u Gradu Šibeniku ili smisliti novi alternativni pravac (npr. obilaznica) koji bi rasteretio postojeće zagušenje prometa.

Uz sezonsko prometno opterećenje najčešće se veže i problem nedostatka parkirališnih mjesta u turističkim gradovima. Na području cijele županije osim u gradu Šibeniku, ne postoje javne garaže, a sam broj parkirališnih mjesta nije dostatan i nepovoljnog je prostornog razmještaja. U urbanim područjima velikih gustoća izgradnje, problem lokacija parkirališta treba se rješavati izgradnjom podzemnih ili nadzemnih garaža.

Vremenska dostupnost unutar županije ukazuje na kvalitetu prometne infrastrukture i povezanost županije cestovnom prometnom mrežom. Problem lošije međupovezanosti priobalja i zaobalja županije može se zaključiti kroz podatak kako je od Knina do Primoštena potrebno gotovo dva sata vožnje, a ukoliko se u obzir uzmu i ljetne prometne gužve, vrijeme putovanja može se i udvostručiti. Dugo planirana gradnja brze ceste (Šibenik-Drniš-Knin-BiH granica) omogućila bi bolju prometnu dostupnost zaobalja. Priobalni dio županije kvalitetnije je povezan pa je tako većina važnijih turističkih mjesta županije dostupno autocestama i državnim cestama što je svakako povoljan preduvjet za opći gospodarski razvoj.

Osim potrebe za izgradnjom pojedinih dionica cesta postoji potreba za asfaltiranja postojećih dionica makadamskog kolnika kako bi se postigla smisljena i kontinuirana prometna cjelina. Nadalje, postoje ceste koje su asfaltirane, ali po svojim karakteristikama ne udovoljavaju kriterijima neophodnim za sigurno odvijanje prometa. Stoga je potrebno poboljšati stanje županijskih i lokalnih cesta te izgraditi potrebnu pješačku i biciklističku infrastrukturu i signalizaciju na mjestima gdje su ona potrebna. Izuzev navedenog, postoji potreba za izgradnjom novog čvora (Podi) na autocesti A1 koji bi imao direktan ulaz na Poduzetničku zonu Podi koja se nameće kao jedno od ključnih gospodarskih potencijala budućeg razvoja Šibensko-kninske županije. Također je potrebna izgradnja punionica za električna vozila.

4.2.2. Željeznički promet

Postojeći željeznički prometni sustav Šibensko-kninske županije je u vrlo lošem, zastarjelom infrastrukturnom stanju te nema dostatne kapacitete za odvijanje željezničkog prometa većih proporcija i većih brzina. Cjelokupna željeznička mreža u županiji je jednokolosiječna i neelektrificirana te je ispod svih nacionalnih i europskih standarda. Rezultat lošeg stanja infrastrukture očituje se i u slabom interesu lokalnog stanovništva za korištenjem željezničkog prometa.

Ukupna duljina željezničke mreže Šibensko-kninske županije iznosi 147 km od čega se 144 km koristi za trenutni putnički promet. Kroz Šibensko-kninsku županiju ne prolaze međunarodni željeznički teretni koridori, već se pruga u županiji veže na prugu od međunarodnog značenja stoga je dio pruge kategoriziran kao međunarodna ostala pruga, manji dio kao željeznička pruga od značaja za regionalni promet te pruga od lokalnog značenja odnosno pruga za lokalni promet.

Glavno željezničko čvorište Šibensko-kninske županije ali i cijele Dalmacije nalazi se u Kninu, gdje se Unska pruga spaja s Ličkom (Ogulin-Knin) te se pruga račva u pravcu Zadra, Šibenika i Splita. To čvorište ima instalirane važne kapacitete za servis i popravak vučnih i vučenih željezničkih vozila i neiskorištene komparativne prednosti za željeznički transportni terminal. Željeznička mreža ograničena je na tri veće pruge koje iz smjera Knina vode prema Zadru (prolazeći kroz Općinu Kistanje) i Perkoviću (prolazeći drniškim prostorom), te pruga Perković-Šibenik koja u duljini od 22 km omogućuje povezivanje Šibenika sa zaleđem i ostatkom Republike Hrvatske preko Ličke pruge. Osim postojećih pruga, u Prostornom planu Šibensko-kninske županije predviđeni su i koridori brzih pruga velikih kapaciteta i brzina na pravcu Gračac-Radučić-Okalj-Pokrovnik-Perković-Šibenik/Split te alternativni koridor obalne željezničke pruge Perković-Šibenik-Zadar. Na navedenim trasama planira se dugoročan projekt izgradnje nove željezničke pruge koji je tek u fazi planiranja. Mreža postojećih željezničkih pruga zadržala bi svoj prostorni položaj uz moguće korekcije trase, elektrifikaciju pruge, izgradnju novih kolodvora, prijelaza i drugih poboljšanja radi povećanja protočnosti i sigurnosti prometa.

Obnovom željezničke pruge i njenom elektrifikacijom omogućila bi se veća brzina prometa i kvalitetnija usluga čime bi se povećao broj putnika i potencijalno rasteretile ostale vrste prometnica posebice tijekom turističke sezone kada je cestovni promet znatno opterećen. Modernizacija željezničkog sustava županije, ali i cijele Republike Hrvatske, omogućila bi postizanje veće mobilnosti stanovništva, a koja se potiče u kohezijskoj politici Europske unije. Pritom valja naglasiti kako je elektrificirani željeznički promet ekološki prihvatljiviji od cestovnog što pridonosi i ciljevima očuvanja okoliša.

4.2.3. Pomorski promet

S obzirom kako Šibensko-kninska županija obuhvaća kopneni i otočni dio, pomorski promet izrazito je važan u funkcionalnom povezivanju dijelova županije. Glavno čvorište pomorskog prometa je luka Šibenik kao luka otvorena za javni promet od međunarodnog značaja. Na prostoru Šibensko-kninske

županije, osim glavne luke Šibenik, djeluju i dvije luke županijskog značaja (gradska luka Šibenik i luka Vodice), 23 luke lokalnog značaja te 19 luka nautičkog turizma. Prostornim planom Šibensko-kninske županije planirana je realizacija još šest luka lokalnog značaja (Zaton, Murter, Tisno, Prvić Šepurina, Vodice i Srima) i tri luke nautičkog turizma (Tisno, Šibenik i Kaprije).

Glavnina pomorskog prometa u županiji orijentirana je na luku Šibenik koja je smještena u zaštićenom Šibenskom zaljevu, tj. potopljenom ušću rijeke Krke te je prirodno zaštićena od utjecaja valova i vjetera. Međutim, uski Kanal sv. Ante koji spaja Jadransko more i Šibenski zaljev obilježen je problemom prostorne limitiranosti što povećava vrijeme plovidbe i utječe na frekventnost regionalnog prometa. Trenutno je u okviru luke Šibenik organiziran robni i unutarnji putnički pomorski promet te se planira dogradnja gata Vrulje u sklopu pomorsko-putničkog terminala u luci Šibenik. Terminal predviđa odvojene prostore domaćeg i međunarodnog prometa što će značajno utjecati na protočnost prometa, a trajektni promet također će biti odvojen od prometa brodova na kružnim putovanjima. Na pristupnim prometnicama, parkiralištima i čekališnim prostorima u zgradi bit će odvojen namjenski prostor za autobuse i taksi službe namijenjene kruzerima koji trenutno, kada nisu odvojeni od prostora za trajektni promet, stvaraju veliku prometnu zakrčenost. Osim toga, novi pomorsko-putnički terminal bit će zaštićen od vremenskih neprilika, a putnicima će nuditi i prostor za odlaganje prtljage kao i cijeli niz ugostiteljskih usluga.

Trajektni promet u Šibensko-kninskoj županiji organiziran je jednom trajektnom i dvjema brodskim linijama: trajektna linija Šibenik-Zlarin-Obonjan-Kaprije-Žirje, brodska linija Šibenik-Zlarin-Prvić Luka-Prvić Šepurine-Vodice i brzobrodska linija Žirje-Kaprije-Šibenik. Navedene linije povezuju naseljene šibenske otoke te su osnova egzistencije lokalnog otočnog stanovništva koje omogućuje dnevne migracije te povezivanje s društvenim uslugama na kopnu, stoga su od vitalnog značaja za daljnji razvoj naseljenih otoka šibenskog arhipelaga. Posebno treba uočiti kako su otoci Kaprije i Žirje direktno povezani jedino sa Šibenikom. U okviru pomorskog prometa valja naglasiti i brodsku liniju Brodarica-Krapanj koju održava Gradski parking Šibenik. Promet je moguć samo za putnike i eventualno manja motorna vozila (skuteri, motori). Vrijeme trajanja putovanja je pet minuta, a radi se o najkraćoj brodskoj liniji u Republici Hrvatskoj.

Povećanju broja putnika u Luci Šibenik doprinosi jačanje turističkih kretanja na šibenskim otocima, ali i novi pomorsko-putnički terminal koji omogućuje veće kapacitete prometa. Pomorsko-putnički terminal u Šibeniku omogućuje pristajanje većih brodova na postojećim linijama, omogućava veće kapacitete pomorskog prometa te omogućuje uvrštavanje grada Šibenika među destinacije kružnog (kruzerskog), dužobalnog i međunarodnog putničkog pomorskog prometa. Takav potencijal tek je potrebno iskoristiti u svrhu jačanja turističkog razvoja na šibenskom arhipelagu.

Vrhunac putničkog prometa javlja se kolovoza, dok je promet u porastu od travnja do kolovoza, dok se u rujnu naglo smanjuje.

Tab. 54. Promet putnika i vozila u Luci Šibenik u razdoblju od 2016. do 2021*. godine

Godina	Ukupno putnici	Linijski/ vozila	Linijski/ putnici	Cruise Putnici	Ukupni broj dolazaka	Cruise broj dolazaka
2016.	288.510	5.810	276.234	12.276	2.899	105
2017.	312.534	6.308	284.816	27.718	2.893	109
2018.	325.995	6.650	290.266	35.729	2.868	109
2019.	308.836	6.513	289.702	19.134	2.887	103

2020.	193.577	6.112	192.825	752	2.794	10
2021.	105.172	-	97.100	8.072	-	40

Napomena: Podaci za 2021. godinu odnose se na razdoblje od siječnja do listopada.

Izvor: Lučka uprava Šibenik, 2021.

Luka Šibenik je izgradnjom robnog terminala 1982. godine započela s pretovarom sirovih fosfata i umjetnog gnojiva. Pretovar je trajao do Domovinskog rata kada je promet robom zaustavljen, nakon kojeg se luka orijentirala na pretovar rasutih tereta. Lučku infrastrukturu za pretovar tereta čine terminal za prekrcaj rasutih tereta u uvozu, terminal za prekrcaj rasutih tereta u izvozu, terminal za prekrcaj generalnog i rasutog tereta, terminal za drvo, željeznički kolosijek i pakirnica. Rad terminala za uvoz potpuno je automatiziran, s kontrolom svih transportnih sistema istovara broda, punjenja skladišne hale i direktnog ili indirektnog punjenja željezničkih vagona. Radi zaštite okoliša uloženo je u potpuno zatvaranje sistema pa su sva presipna mjesta i mjesto utovara vagona pokriveni sistemom odprašivanja. Specijalizirana je za pretovar metalnih rudača i ostalih rudarskih proizvoda koji čine čak 97,9% ukupne količine pretovarenog tereta. Od ostalih vrsta tereta javljaju se proizvodi primarnog sektora, prehrambeni proizvodi, metalne prerađevine te grupirana roba.

Izgradnjom planirane brze ceste Šibenik-Drniš-Knin-granica BiH dio teretnih prometnih tokova prema Bosni i Hercegovini mogao bi se preusmjeriti u Luku Šibenik. Dio robnih tokova bio bi privučen rekonstrukcijom željezničke pruge, unapređenjem željezničkog prijevoza i daljnjom izgradnjom gospodarskih kapaciteta u poslovnoj zoni Podi - Šibenik. Trenutačni razvoj gospodarske zone Podi govori da se radi o jednom od najperspektivnijih područja za veća investicijska ulaganja.

Luke posebne namjene su, za razliku od luka otvorenih za javni promet, specijalizirane za posebne oblike korištenja morskog prostora, pa se tako na prostoru Šibensko-kninske županije, sukladno Prostornom planu, nalazi:

- 20 postojećih luka nautičkog turizma (marine) i dvije planirane (Tisno i Kaprije);
- 36 lokacije za sidrišta sa 655 plutača za privezivanje plovila;
- postojeća ribarska luka u Tribunju i planirane ribarske luke u Rogoznici i Murteru;
- četiri brodogradilišta (remontno brodogradilište Mandalina u Šibeniku, brodogradilišta za drvene brodove u Murteru i Sovljima te brodogradilište Betina u Betini).

Stalni vez predstavlja uslugu smještaja plovila tijekom cijele godine uz plaćanje najma od strane nautičara koji svoje plovilo daje na čuvanje nautičkoj luci. Osim stalnog veza dostupna je usluga zimovanja plovila (na kopnu ili u moru) te tranzitni vez. Takve usluge generiraju značajne prihode i radna mjesta radi održavanja plovila tijekom zime i dijela turističke sezone kada plovilo nije u funkciji.

Šibensko-kninska županija bilježi porast broja registriranih plovila, ali postojeća infrastruktura ne zadovoljava uvjete za smještaj brodova te je potrebna izgradnja novih komunalnih vezova i sanacija postojećih komunalnih luka.

Kada je riječ o unutarnjim vodnim putevima oni se uglavnom koriste u turističke svrhe prije svega vezano za područje Nacionalnog parka Krka.

4.2.4. Zračni promet

Na prostoru Šibensko-kninske županije ne postoji infrastruktura zračnog prometa pa se zračni promet odvija preko dviju obližnjih zračnih luka: Zračne luke Split i Zračne luke Zadar. Položaj Šibensko-kninske županije između dvije međunarodne zračne luke omogućuje relativno dobru povezanost s ostatkom Europe što je svakako povoljan čimbenik za razvoj turizma i gospodarstva. Iako ne postoji izravna povezanost javnim prijevozom između Grada Šibenika i zračnih luka Zadar i Split, one su dostupne cestovnim prijevozom (putem putničkih agencija ili taksi prijevoza) u trajanju sat vremena. Dostupnost cjelokupne Šibensko-kninske županije okolnim zračnim lukama moguća je u okviru dva sata vožnje čemu pridonosi i kvalitetna povezanost autocestom A1.

Prostornim planom Šibensko-kninske županije predviđena je izgradnja zračne luke Pokrovnik u blizini Drniša, no njena realizacija je upitna kroz dugoročno razdoblje te nije uvrštena ni u Strategiju prometnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje od 2014. do 2030. godine. Na predviđenoj lokaciji su još 1986. godine provedena istraživanja s pozitivnom ocjenom glede prirodnih osobina položaja i mogućnosti građenja. Lokacija zračne luke smještena je neposredno uz planirani koridor brze ceste Šibenik-Drniš-Knin-granica BiH i planirani koridor željezničke pruge velike propusne moći na pravcu Gračac-Radučić-Okalj-Pokrovnik-Perković-Šibenik/Split te u blizini autoceste A1 Zagreb-Split.

Poseban oblik zračnog prometa omogućuju helidromi koji su trenutno u Šibensko-kninskoj županiji namijenjeni hitnim intervencijama, a nalaze se u Šibeniku (bivša vojarna Bribirskih knezova) i u Kninu (Opća i veteranska bolnica „Hrvatski ponos“). Prostornim planom Šibensko-kninske županije predviđena je i gradnja pet novih helidroma: na otocima Prviću, Zlarinu, Kapriju i Žirju te na lokaciji Pokrovnik kod Drniša. Helidromi su nužna sigurnost lokalnom stanovništvu na otocima jer omogućuje brzi interventni prijevoz do većih gradskih središta.

S obzirom na iskaz interesa za organiziranje hidroavionskih letova u planu je osigurati hidroavionska pristaništa u lukama otvorenim za javni promet kao dopunu turističke ponude i za povećanje sigurnosti življenja stanovništva na otocima.

4.2.5. Javni prijevoz

Javni gradski prijevoz posjeduje tek Grad Šibenik u okviru javnog autobusnog prijevoza, no stanje je vrlo loše te ne zadovoljava nacionalne i europske standarde. Autobusni kolodvor u Šibeniku nema dostatne kapacitete za gradski, prigradski i županijski javni prijevoz, a sama lokacija u središtu grada onemogućuje infrastrukturno proširenje.

Nedovoljno je autobusnih i brodskih linija, nisu intermodalne odnosno kombinirane i među sobom usklađene, prijevoz je skup, a otoci i šire gradsko administrativno područje slabo su povezani sa centrom grada. Nedostupni su vozni redovi, ne postoji široko dostupni sustav prodaje i naplate karata, nema povezanosti sa zračnim lukama. Autobusi i brodovi su zastarjeli, cestovna infrastruktura je loša, kao i prometna signalizacija, nedostaje parkirališta, a nema ni biciklističkih staza. Neodgovarajući, zastarjeli i loše organiziran javni prijevoz i pretjerano korištenje privatnog prijevoza, definirano je i to, itekako onečišćuju okoliš, a buka i prometne gužve u ljetnim mjesecima iznad su održivih granica pa je zbog svega navedenog pokrenut projekt Intermodalni urbani ekološki sustav javnog prijevoza autobusima i brodovima – UrbEco s ciljem rješavanja postojećih problema javnog gradskog prijevoza u Gradu Šibeniku. U tijeku je postupak nabave 11 niskopodnih autobusa za potrebe javnog autobusnog prijevoza na ukupno sedam gradskih linija u Šibeniku.

4.2.6. Biciklistički i pješački promet

Korištenje bicikla kao gradskog prijevoznog sredstva vrlo je malo zastupljeno na prostoru Šibensko-kninske županije. zbog toga što su. staze neadekvatne, čak i opasne po bicikliste. Uglavnom se ne radi o izdvojenim biciklističkim stazama, već o dijelovima postojećih cestovnih prometnica koji su samo označeni kao biciklističke staze. Prometna biciklistička infrastruktura nije adekvatna, nema proširenih nogostupa niti pravih staza za bicikliste. Cjelokupan biciklistički sustav orijentiran je uglavnom na potrebe cikloturizma.

Razvoj cikloturizma posljednjih godina postaje neizostavan dio turističkog proizvoda europskog tržišta, a sve više je on prepoznat i u hrvatskim destinacijama zbog čega se širi mreža cikloturističkih ruta i putova. U Šibensko-kninskoj županiji većina cikloturističke infrastrukture izgrađena u priobalnom dijelu županije upravo zbog povećanog interesa za cikloturizmom na tom području. Treba spomenuti kako je Grad Drniš u sklopu provedbe projekta Razvoj turizma na rubnim dijelovima NP Krka uredio 54 km biciklističkih staza na prostoru Miljevaca i Trbounja.

Šibensko-kninska županija provela je projekt Razvoj cikloturizma Šibensko-kninske županije čiji je cilj bio omogućavanje usmjerenog i organiziranog razvoja cikloturizma na području cijele županije, razvoj novih i unaprjeđenje postojećih biciklističkih staza, podizanje dostupnosti turističkih atrakcija i smještajnih te ugostiteljskih objekata uz njih, izgradnja tematskih i edukacijskih staza te razvoj sustava e-marketing ponude. Treba spomenuti kako Turistička zajednica Šibensko-kninske županije u narednom razdoblju planira daljnje radove na uspostavi i uređivanju biciklističkih putova i staza u županiji.

Razvoj biciklističkog prometa u gradovima jedna je od mogućnosti smanjenja prometnih gužvi u naseljima, posebice tijekom turističke sezone. Nextbike sustav javnih bicikala organiziran je u Gradu Šibeniku. Grad Drniš proveo je dva projekta Adriatic Canyons Adventure Tours i Natura Drniš gdje je uspostavljen sustav korištenja javnih gradskih bicikla koji su građanima i posjetiteljima dostupni na četiri lokacije.

Ulicama turističkih naselja Šibensko-kninske županije odvija se intenzivan pješački promet koji je najviše gust u povijesnim jezgrama i urbanim središtima, područjima lokalnih tržnica i u blizini važnih gradskih znamenitosti (turističkih atrakcija). Najčešći oblik pješačke infrastrukture su šetnice, koje su izgrađene unutar naselja (prvenstveno primorskih), a na prostoru Šibensko-kninske županije to su još i poučne staze u nacionalnim parkovima i planinarske staze i putovi u zaobalnim prostorima.

Kroz projekt Turistička valorizacija Kanala sv. Ante u Šibeniku uređena je i opremljena šetnice u Kanalu sv. Ante kojim je grad Šibenik dobio idealan prostor za organizaciju brojnih sportskih i rekreativnih aktivnosti na otvorenom, kako za domaće stanovništvo, tako i za obogaćivanje turističke ponude. Šetnica je u konačnici obuhvatila različite elemente među kojima se ističu pješačke i biciklističke rute, vidikovci i odmorišta. Sve veće korištenje električnih romobila, potrebno je funkcionalno integrirati u sustav urbane mobilnosti.

4.2.7. Intermodalna infrastruktura

Intermodalni prijevoz, s jedne strane, obuhvaća prijevoz dobara u jednoj prijevoznoj jedinici ili cestovnom vozilu koji uspješno koristi dva ili više načina prijevoza, bez samog pomicanja dobara kod promjene načina prijevoza, dok s druge strane, obuhvaća mogućnost prijevoza putnika koristeći dva ili više različitih prometnih sustava.

Na prostoru županije potrebno je osigurati kvalitetnu intermodalnu infrastrukturu, napose u Gradu Šibeniku gdje se u krugu od 300 metara nalaze autobusni i željeznički kolodvor i trajektna luka. Obnovom postojeće infrastrukture u navedenim objektima i njihova bolja koordinacija i povezanost (signalizacija, obnova pješačke staze, gradnja pješačkog prolaza od željezničkog kolodvora do trajektne luke) stvorila bi se intermodalna cjelina koja bi povećala mobilnost dnevnih migranata, ali i turista prilikom presjedanja iz jednog oblika prometa u drugi. Potencijal za aktiviranje intermodalne funkcije prometa uočljiv je i u Luci Šibenik, koja je povezana željezničkim kolosijekom te omogućuje transport tereta u ostatak Republike Hrvatske.

Zbog problema zastarjelog i neodgovarajućeg sustava javnog gradskog prijevoza Grada Šibenika potrebna je uspostava intermodalnog autobusnog i brodskog javnog prijevoza temeljenog na inovativnim i ekološkim rješenjima. Intermodalni potencijal potrebno je unaprijediti i na prostoru Luke Šibenik.

U Master planu održive urbane mobilnosti Grada Šibenika, gat Vrulje i gat Krka navedeni su kao potencijalni intermodalni čvor, odnosno mjesto na kojem dolazi do loma prometnog toka i na kojem se omogućuje prelazak sa jednog transportnog sredstva na drugo. Uz brodsku i trajektnu luku nalazi se autobusni i željeznički kolodvor (500 metara) što znači da postoje velike mogućnosti postizanja intermodalnog rješenja, križanja svih vrsta prometa: autobusnog, željezničkog, pomorskog i biciklističkog.

4.3. TELEKOMUNIKACIJSKA INFRASTRUKTURA

U okviru Digitalne agende za Europu, jedne od sedam vodećih inicijativa Strategije Europa 2020 postavljen je cilj da se najmanje 50% kućanstava priključi na širokopojasni pristup brzine najmanje 100 Mbps do kraja 2020. godine Republika Hrvatska je s Grčkom i Ciprom na začelju EU sa stopom manjom od 10% kućanstava pretplaćenih na najmanje 100 Mbps (DESI Report, 2020.).

Pristup nepokretnim širokopojasnim mrežama brzina većih od 100Mbps moguć samo na dijelu grada Šibenika te na par izdvojenih lokacija u gradu Kninu. Zanimariv broj kućanstva ima mogućnost priključenja na mreže ove brzine na području grada Vodica, Drniša te Općine Bilice. Nepokretni pristup brzina preko 30Mbps moguć je u središtima naselja (iznimka je centar Šibenika), na otocima Murteru, Prviću i Zlarinu, te u zanimarivim segmentima na otocima Krapanj, Žirije i Kaprije. Pristup brzinama manjim od 30Mbps putem nepokretne infrastrukture moguć je u preko 90% kućanstava i poslovnih subjekata na području Županije, a dostupna je i na svim naseljenim otocima u šibenskom arhipelagu (HAKOM, 2021.).

Gustoća priključaka putem nepokretne širokopojasne infrastrukture (ŠPI) u Šibensko-kninskoj županiji u 2020.godini iznosi 56,7%, što je manje od prosjeka Republike Hrvatske od 67,9%, ali i značajno manje od svih županija Jadranske Hrvatske (kod kojih je ta gustoća 70-80%), osim Ličko-senjske županije (HAKOM, 2021.).

Na širokopojasnu infrastrukturu u Županije priključeno je 52,1% kućanstava (u odnosu na 56% na teritoriju Republike Hrvatske), od čega samo 6,8% brzinama većim od 100Mbps. Najslabija priključenost je na sjevernom dijelu Županije (Kistanje, Ervenik, Biskupija, Kijevo i Civljane imaju priključenost na nepokretnu ŠPI manju od 15%), a naročito se ističe Općina Civljane u kojoj je prema podacima HAKOM-a u 2021.godini priključeno svega 5 od 128 kućanstava (3,9%). S druge strane Pirovac, Tisno, Tribunj i Vodice imaju priključenost preko 70%, a Primošten i Rogoznica bilježe priključenost čak preko 85% (HAKOM, 2021.).

Krajem 2021. godine na području cijele Šibensko-kninske županije niti jedan telekomunikacijski operator nije putem HAKOM portala objavio namjere postavljanja (gradnje) svjetlovodne distribucijske mreže (HAKOM, 2021.).

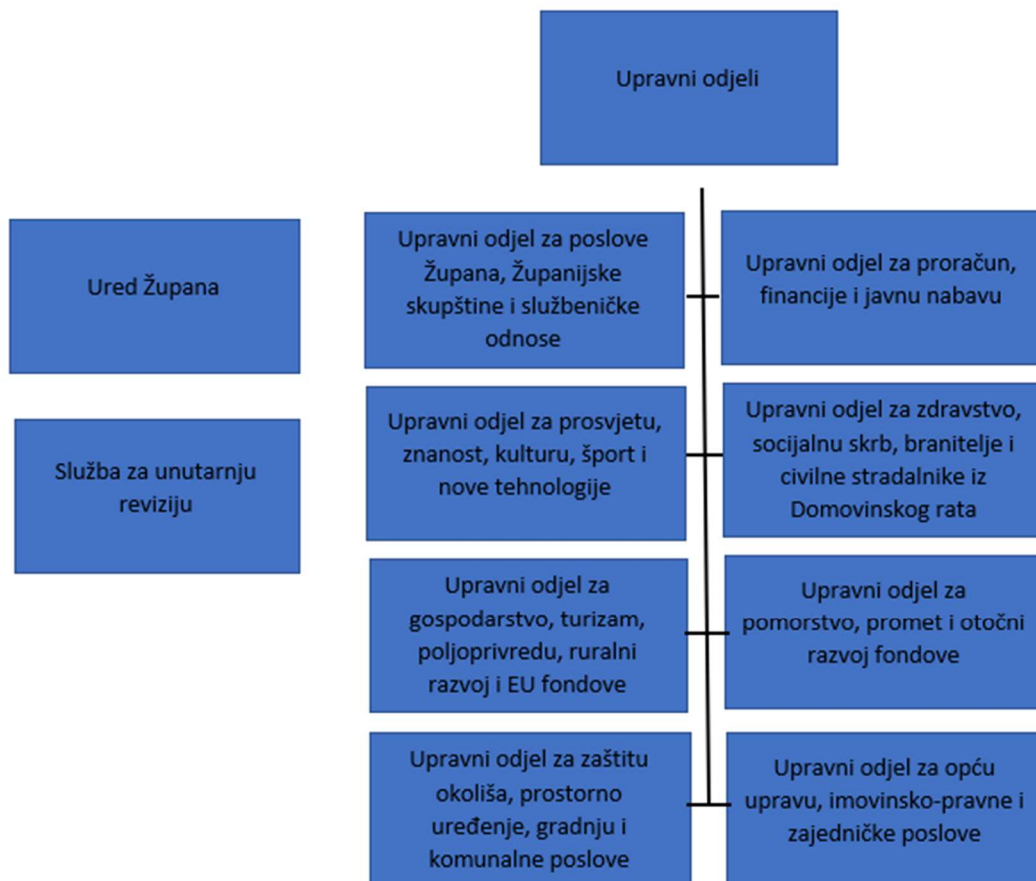
Mobilni pristup internetu brzinama većim od 2Mbps moguć je na 94,7% ukupnog kopnenog prostora županije što omogućuje pristup internetu lokalnom stanovništvu i turistima bez fiksne širokopojasne infrastrukture, dok je mobilan pristup širokopojasnoj mreži brzinama većim od 30Mbps dostupan na 75,9% ukupne kopnene površine. Na cijelom području NP Kornati dostupan je pristup internetu mobilnim mrežama brzinama preko 2Mbps, a na dijelu čak i preko 30Mbps. Potpuna nedostupnost pristupu putem mobilnih mreža se prije svega odnosi na prostor nacionalnog parka Krka (riječne kanjone), prostor planine Dinara te djelomična nepokrivenost u sjeveroistočnim JLS-ima (HAKOM, 2021.).

5. OKVIR UPRAVLJANJA RAZVOJEM

U ovom poglavlju daje se pregled okvira upravljanja razvojem kojeg čine javni, privatni i civilni sektor te je opisana sinergija upravljanja razvojem.

5.1. JAVNI SEKTOR

Razvojem Šibensko-kninske županije bavi se više institucija, prvenstveno sama Šibensko-kninska županija, njenih 5 gradova i 15 općina, odnosno njihova upravna tijela preko kojih se oblikuje i provodi razvojna politika kao i Javna ustanova Razvoja agencija Šibensko-kninske županije koja Županiji, gradovima i općinama, te njihovim javno-pravnim tijelima pruža različite vidove pomoći. Nadalje, tu su i različite druge institucije, kao što su strukovne komore, komunalna društva, lokalne akcijske grupe, Hrvatski zavod za zapošljavanje, turističke zajednice, osnovne i srednje škole, Veleučilišta u Šibeniku i Kninu, poduzetničke potporne institucije, organizacije civilnog društva, nacionalne agencije i resorna ministarstva. Glavna upravna tijela Šibensko-kninske županije su Ured župana, Služba za unutarnju reviziju te osam upravnih odjela zaduženih za određene poslove (Sl. 23).

Sl. 23 Upravna tijela Šibensko-kninske županije

U upravnim tijelima Šibensko-kninske županije trenutno je zaposleno ukupno 163 djelatnika s tendencijom zapošljavanja novih djelatnika visoke stručne spreme sukladno većem broju EU projekata u provedbi te opsegu posla.

Županijske institucije ulažu trajne napore u jačanje svojih upravljačkih kapaciteta, međusobne koordinacije te unaprjeđenje učinkovitosti rada, što je preduvjet za učinkovito upravljanje razvojem svih dijelova županije. Županijska uprava prilagođava se zahtjevima moderne uprave u skladu sa standardima Europske unije. Ovo se naročito očituje uvođenjem sustava upravljanja kvalitetom, permanentnim stručnim usavršavanjem rukovoditelja i djelatnika, te organizacijskim i stručnim prilagođavanjem zahtjevima unaprijeđenog sustava regionalnog razvoja. Potrebno je dalje poticati suradnju upravnih odjela, kako bi sektorski pristup sve više bio zamijenjen multisektorskim i integriranim pristupom razvoju. Značajne napore Šibensko-kninska županija ulaže i u obrazovanje djelatnika jedinica lokalne samouprave i svih drugih dionika.

Što se tiče digitalne tranzicije javne uprave, Šibensko-kninska županija još uvijek treba učiniti značajan iskorak ka modernizaciji i digitalizaciji svog poslovanja i svojih usluga, kao što su primjerice uvođenje elektroničkog potpisa, online ispunjavanje i predavanje obrazaca i predmeta za građane, digitalno praćenje statusa predmeta, digitalizacija i online dostupnost svih javnih dokumenata, „*user friendly*“ internetska stranica itd. Time bi se također ojačala suradnja s građanima, ustanovama u vlasništvu Šibensko-kninske županije ali i s jedinicama lokalne samouprave s županijom.

Ukupni proračun Šibensko-kninske županije za 2020. godinu iznosio je 763.809.203 kn, dok za 2021. godinu proračun iznosi 875.458.788 kn, s tim da projekcija za 2022. godinu iznosi 923.511.907 kn. Dakle, uočljiv je trend rasta ukupnog proračuna Šibensko-kninske županije te se očekuje da će se postupno povećavati u narednom sedmogodišnjem razdoblju. Dio tog proračuna trebao bi biti usmjeren ka digitalnoj tranziciji uprave i poslovanju što je jedan od prioriteta Europe Unije.

5.2. PRIVATNI SEKTOR

Privatni sektor potencijalno, a ovisno o interesu i mogućnostima, može imati izuzetno veliku ulogu u razvoju Šibensko-kninske županije ili njezinih pojedinih područja. Analiza gospodarstva pokazala je kako je u Šibensko-kninskoj županiji u 2020. godine djelovalo ukupno 2.650 poduzeća i 3.344 obrta (HGK, 2021.; HOK, 2021.). U posljednjih nekoliko godina, promatrano od 2014. godine na dalje, Šibensko-kninska županija bilježi kontinuiran porast obje skupine gospodarskih subjekata što ukazuje na sve veći broj potencijalnih dionika koji mogu sudjelovati kao akteri razvoja prostora i provođenja razvojnih projekata. Pri tome je najveći broj poduzeća zabilježen u djelatnosti trgovine na veliko i malo, prerađivačkoj industriji, građevinarstvu i djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane. Navedene djelatnosti ujedno ostvaruju i najveće ukupne prihode. Najveći broj obrta registriran je u kategoriji uslužnog zanatstva (40% od ukupnog broja aktivnih obrta), zatim slijede obrti u kategoriji ugostiteljstva i turizma (23,5%) te obrti u djelatnosti trgovine (11,9%).

Navedeni podaci, sukladno prethodno provedenoj analizi, ukazuju na to da na području Šibensko-kninske županije postoji dovoljan broj dionika privatnog sektora u gotovo svim djelatnostima gospodarstva, čime se otvara niz mogućnosti za njihovo uključivanje u razvojni proces. Jedan od glavnih nedostataka privatnog sektora ovog područja uočava se u koncentraciji gospodarskih subjekata u priobalnom dijelu Županije, što ima za posljedicu manji broj potencijalnih lokalnih dionika privatnog sektora. Detaljniji podaci o potencijalnim dionicima privatnog sektora nalaze se u poglavlju analize gospodarstva Šibensko-kninske županije, a kako je ranije spomenuto, postojeće stanje i trendovi ukazuju na njihovu zadovoljavajuću zastupljenost prema djelatnostima te stalni porast njihova broja.

5.3. CIVILNI SEKTOR

Dionici civilnog sektora imaju važnu ulogu u cjelokupnom razvoju svakog područja. Civilni sektor čine neprofitne (neovisne i nevladine) organizacije građana u dva osnovna oblika: udruge i zaklade. Prema podacima Registra udruga, na području Šibensko-kninske županije aktivno je ukupno 1.385 udruga, što je udio od 2,7% u ukupnom broju udruga na razini Republike Hrvatske (Registar udruga RH, 2021.). Analizom udruga prema području djelovanja najbrojnije su udruge u područjima „sport“ (16,7%), „nomenklatura sportova“ (13%) i „kultura i umjetnost“ (12%). Osim potonjih, značajan je broj udruga i u područjima „zaštita okoliša i prirode“ (7%), „obrazovanje, znanost i istraživanje“ (6,8%), „gospodarstvo“ (6,6%), „socijalna djelatnost“ (6,4%) i „demokratska politička kultura“ (5%). Iako su pojedina područja djelovanja zastupljena u manjoj mjeri (primjerice „hobistička djelatnost“ s udjelom od 0,9%), njihova diverzificiranost ukazuje na postojanje izrazitog društvenog angažmana stanovnika Šibensko-kninske županije te potencijal u stvaranju pravednijih i kvalitetnijih društvenih odnosa. U odnosu na ukupan broj aktivnih udruga po županijama, Šibensko-kninska županija nalazi se na 12. mjestu. S obzirom da navedeno nije siguran pokazatelj za izvođenje relevantnih zaključaka o stvarnim obilježjima i snazi civilnog sektora Županije, intenzitet aktivnog i slobodnog uključivanja građana u društveno djelovanje procijenjen je kroz analizu u kojoj je broj stanovnika Županije stavljen u odnos s brojem aktivnih udruga na području Županije. S tim u vezi, prema podacima procjene stanovništva za 2020. godinu Šibensko-kninska županija brojila je 97.866 stanovnika, što znači da na svakih 70,9

stanovnika postoji po jedna udruga. Navedeni podatak pokazuje da se Šibensko-kninska Županija nalazi ispod nacionalnog prosjeka (79,8) (Gradovi u statistici, 2021.;Registar udruga RH, 2021.). Ukoliko se isti pokazatelj primijeni na razini županija koje se nalaze u teritorijalnom obuhvatu statističke regije Jadranske Hrvatske, ističu se veće vrijednosti u odnosu na Splitsko-dalmatinsku i Zadarsku županiju, ali niže u odnosu na Dubrovačko-neretvansku, Istarsku, Ličko-senjsku i Primorsko-goransku županiju (Ured za udruge, 2020.). Na razini jedinica lokalne samouprave, najveći broj udruga je, očekivano, zabilježen u Gradu Šibeniku, dok u preostalim gradovima/općinama, iako su malobrojnije, imaju vrlo važnu ulogu u promoviranju lokalnog civilnog društva.

Prema istom pokazatelju analiziranom na razini jedinica lokalne samouprave Županije, očekivano se može uočiti natprosječan broj stanovnika na jednu udrugu u općinama zaobalja, imajući na umu mali broj udruga zaobalnih općina u odnosu na lokalne jedinice priobalja (primjerice Općina Ervenik 5 udruga, Grad Šibenik 666) te obrnuto proporcionalni karakter odabranog pokazatelja. Ovakve vrijednosti ukazuju na pretežito veću brojnost udruga u dijelovima Šibensko-kninske županije čija razvojna resursna osnova pruža veće mogućnosti za aktivnu građansku participaciju.

Osim udruga, civilni sektor čine i organizacije građana u formi zaklada. Prema podacima Registra zaklada, osnovane su i aktivne četiri zaklade na području Šibensko-kninske županije: „Maglite zaklada“ na otoku Zlarin, „Concordia“ u Gradu Skradinu, „Zaklada za studente veleučilišta u Šibeniku“ iz Grada Šibenika te zaklada „Budi Foodie“ također sa sjedištem u Gradu Šibeniku (Registar zaklada, 2021.). Također, Grad Knin je pokrenuo proces registracije zaklade „Zaklada Grada Knina“.

6. SPECIFIČNA ŽUPANIJSKA PODRUČJA

U ovom poglavlju prikazati će se osnovne komponente koje karakteriziraju grad Šibenik, potpomognuta i brdsko-planinska područja i otoke na području Šibensko-kninske županije.

6.1. PODRUČJA SPECIFIČNIH RAZVOJNIH POTREBA

6.1.1. Otoci

Otoci Šibensko – kninske županije, s površinom od 139,33 km² (ukupna površina Šibensko-kninske županije iznosi 5.670,00 km²), spadaju u područja s razvojnim posebnostima te obuhvaćaju 259 otoka, otočića i hridi (Registar otoka, 2021.), od kojih su 7 nastanjenih (2,7%) te 17 povremeno nastanjenih (6,6%). JLS-ovi koji su teritorijalno nadležni za naseljene otoke Županije su redom Grad Šibenik (*Žirje, Kaprije, Zlarin i Krapanj*), Grad Vodice (*Prvić*), Općina Murter – Kornati (*Murter i Kornat*) te Općina Tisno (*Murter*). Prema udaljenosti od kopna naseljeni otoci razvrstani su u četiri skupine, i to u pučinske otoke koji su najudaljeniji od kopna u koje spadaju otoci Žirje i Kornat, zatim kanalske otoke koji su srednje udaljeni od kopna u koje spada samo otok Kaprije, zatim priobalne otoke koji su najbliže kopnu u koje spadaju otok Prvić i Zlarin te otočić Krapanj te premoštene otoke koji su s kopnom povezani mostom u koje spada samo otok Murter. U otoke sa specifičnim položajem¹³ spadaju svi naseljeni otoci osim otoka Murtera.

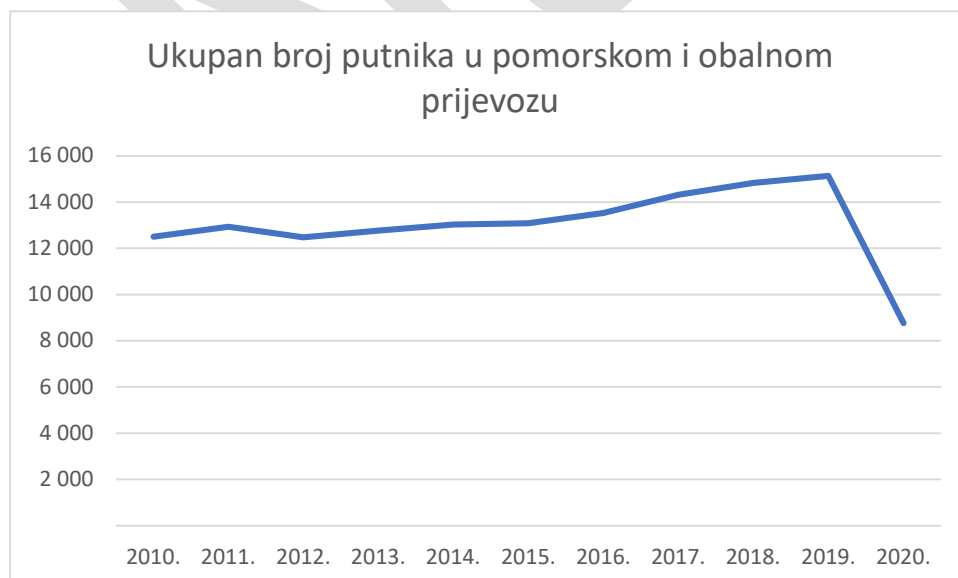
Prema posljednjem Popisu stanovništva iz 2011. godine od ukupnog broja otočnog stanovništva u Republici Hrvatskoj na naseljenim otocima Šibensko-kninske županije živjelo je svega 5% stanovnika (6 063), s tim da se gustoća naseljenosti kretala od 0,6 st/km² kod otoka Kornata pa do čak 472 st/km² kod otoka Krapnja (Marinković, 2020), dok je na otocima RH živjelo ukupno 132.756 stanovnika, s gustoćom naseljenosti od 38,9 stanovnika/km². U starosnoj skupini od 0-14 godina na otocima Županije živjelo je 718 osoba, od 15-64 živjelo je 3730 osoba te od 64 i više 1 615 osoba, od toga 3 015 muškaraca i 3 048 žena. U promatranom razdoblju od 50 godina (1961.-2011. g.) otoci Županije iskazuju trend demografskog izumiranja te iseljavanja stanovništva budući da se postotak stanovništva u dobi od 0-14 godina u tom periodu smanjio za cca 53% a postotak stanovništva u dobi iznad 65 godina povećao za više od 80% (Pelajić, 2020.).

Razvoj i unapređenje *primarne infrastrukture* na naseljenim otocima predstavlja jedan od glavnih preduvjeta za razvoj otoka te povratak stanovništva na otoke. Od naseljenih otoka u županiji otoci Zlarin, Prvić, Krapanj i Murter imaju vodovodnu mrežu povezanu na vodoopskrbni sustav, dok na Kapriju postoji vodovodna mreža sa kućnim priključcima koju puni vodonosac, a slično je i na Žirju (manje sagrađene vodovodne mreže bez kućnih priključaka), no planira se projekt „Dovodni cjevovod kopno – Prvić – Obonjan – Kaprije – Žirje“ i to u tri faze. Jedan od razvojnih potencijala, pogotovo za udaljene otoke, predstavlja i mogućnost instalacije desalinizatora za proizvodnju pitke vode. Kanalizacijski sustav ima samo otok Krapanj no trenutno se provodi faza ishoda građevinske dozvole i za projekt „Kanalizacijski sustav otoka Prvića“, te se planira provedba projekta „Aglomeracije Betina – Murter“ te „Aglomeracije Pirovac – Tisno – Jezera“. Otočani također nemaju mogućnost korištenja brzog širokopojasnog pristupa, koji je uvjet za digitalizaciju otoka, posebno za sektor zdravstva i obrazovanja te razvoj turizma, a pristupna mrežna infrastruktura na otocima je zastarjela, stoga isto predstavlja jedan od važnijih razvojnih prioriteta otoka. S druge strane pokrivenost otoka pokretnim elektroničkim komunikacijskim mrežama 3. i 4. generacije je zadovoljavajuća, a otoci su pokriveni

¹³ Otoci sa specifičnim položajem su otoci i dijelovi otoka kojima se sjedište jedinice lokalne samouprave nalazi na kopnu ili na drugom otoku ([Zakon o otocima \(nn.hr\)](http://zakon.hr))

signalom od najmanje 30 Mbit/s, uz iznimku vanjskog dijela Kornatskog otočja. Prirodni potencijal na otocima koji je nedovoljno iskorišten je i proizvodnja energije iz obnovljivih izvora zahvaljujući upravo svojoj izloženosti jakom vjetru, djelovanju valova te Sunčevom zračenju. Kao važno infrastrukturno pitanje koja je potrebno sustavno rješavati na naseljenim otocima Šibensko-kninske županije je i zbrinjavanje krutog otpada te prijevoz istog s otoka na kopno.

Trenutno stanje *prometne infrastrukture* pokazuje da, unatoč dosadašnjim investicijama još uvijek postoji potreba za ulaganjima u lučku infrastrukturu, reorganizacijom pojedinih (brzo)brodskih i trajektnih linija koji povezuju otoke s kopnom ali i otoke međusobno, zamjenom zastarjele flote s novom koja će biti prilagođena potrebama otočana i dr. Trajektna pristaništa nalaze se na otoku Zlarinu, Kapriju i Žirju, dok se brodska pristaništa nalaze osim na navedenim otocima, na Krapnju, u Prvić Luci i Prvić Šepurinama. Trenutno je u provedbi projekt „Izgradnja trajektnog pristana u luci Kaprije“, što će imati izravan utjecaj na redovitost broskog prijevoza u cijelom šibenskom arhipelagu. Kao koncesionari državnih pomorskih linija trenutno djeluju Jadrolinija te Miatrade te su svi stalno naseljeni otoci, osim otoka Murtera koji je premošteni otok, s kopnom povezani i do nekoliko puta dnevno: otok Žirje i Kaprije od 2-6 linija ovisno o danu u tjednu i mjesecu u godini, Krapanj 4-17 linija dnevno te Prvić i Zlarin 3-5 linija dnevno. Linijski prijevoz trajektima i brodovima obuhvaća 2 državne brodske linije i to 501 (Krapanj – Brodarica) i 505 (Vodice – Prvić Šepurine – Prvić Luka – Zlarin – Šibenik), državnu brzobrodsku liniju 9502 (Žirje – Kaprije – Šibenik) te državnu trajektnu liniju 532 (Šibenik – Zlarin – Obonjan – Kaprije – Žirje). Prema statističkim podacima o broju putnika u pomorskom prijevozu iz 2020. godine (Sl. 24) korištenje ovog načina prijevoza ima porast trenda, s iznimkom u 2020. godini zbog pandemije COVID-19, no unatoč tome studije su pokazale da ipak postoji potreba za reorganizacijom pomorskog prometa. Prema podacima Popisa stanovništva iz 2011. godine ustanovljeno je kako brod/trajekt kao sredstvo putovanja na posao/školu koristi samo 0,4 % zaposlenih i osoba koje se školuju (Master plan održive urbane mobilnosti Grada Šibenika, 2017). Otoci Murter i Žirje su jedini koji imaju cestovnu prometnu infrastrukturu dok je na ostalim otocima moguć samo kolno-pješački promet, no postoji potreba za ulaganjem u rekonstrukciju i obnovu postojeće cestovne infrastrukture pogotovo za onu koja je neadekvatna.

Sl. 24 Ukupan broj putnika u pomorskom i obalnom prijevozu u razdoblju od 2010. do 2020. godine

Izvor: DZS, 2021.

Primarna *zdravstvena skrb* na otocima organizirana je na način da je na otoku Zlarinu stacionirana ordinacija opće medicine u kojoj je ugovoren jedan tim (doktorica opće/obiteljske medicine i medicinska sestra) a koji putuje na otoke Žirje, Kaprije i Prvić na kojima je organizirana ambulanta opće medicine sa medicinskom sestrom. Dok je ambulanta u Brodarici bila pod Domom zdravlja Šibenik, medicinski tim je jednom tjedno putovao na otok Krapanj, no nakon što je ambulanta stavljena pod zakupstvo u 2020. godini, medicinski tim je prestao odlaziti na otok Krapanj koji je time ostao bez dosadašnje povremene primarne zdravstvene skrbi, iako postoji potreba za istim. Na području otoka Murtera djeluje 1 ambulanta doma zdravlja te 3 ordinacije primarne zdravstvene zaštite, te je jedini otok Šibensko-kninske županije koji ima dostupne usluge dentalne zdravstvene zaštite i ljekarne. Za ostale usluge otočani moraju gravitirati prema Šibeniku ili Vodicama. Za pristup složenijoj razini skrbi ovise o transportu i vremenskim uvjetima. Na otocima ne postoji sustav brze (hitne) zdravstvene zaštite već se za takvu uslugu koriste alternativne usluge (MUP, Lučka kapetanija i sl.). Zbog nedostatka helidroma na otocima ne postoji adekvatni prijevoz s otoka na kopno u urgentnim situacijama te lokalno stanovništvo nema mogućnost interventnog prijevoza do bolnice, iako je Prostornim planom Šibensko-kninske županije (2017.) predviđena i gradnja pet novih helidroma od toga 4 na otocima (Prvić, Zlarin, Kaprije i Žirje). Otoci Šibensko-kninske županije također nisu pokriveni ni telemedicinskom mrežom usluga koje se mogu pružati na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini, budući da je potrebna adekvatna pokrivenost širokopojasnim internetom te su potrebna i ulaganja u opremu, edukaciju te računalnu i komunikacijsku infrastrukturu stoga se iz svega da zaključiti da naseljeni otoci Županije nemaju jednako dostupnu zdravstvenu skrb kao ostatak županije te da je istu potrebno unaprijediti.

Turizam je dominantna *gospodarska grana* na otocima Šibensko-kninske županije, a duljina sezone ovisi o brojnim faktorima. Značajan čimbenik koji ide u prilog produljenju turističke sezone je i nautički turizam koji je prisutan te koji predstavlja jedan od bitnijih razvojnih potencijala upravo zbog razvedenosti morske obale, pogodne klime, NP „Kornati“ koji je izrazito atraktivan zbog velikog broja otoka i otočića i sl. U svrhu daljnjeg razvoja nautičkog turizma trebalo bi poboljšati i unaprijediti ugostiteljsku ponudu te povećati kapacitete luka nautičkog turizma u skladu s prostornim planovima područja i standardima zaštite okoliša. Također je nužno staviti naglasak i na razvoj poljoprivredne i prerađivačke djelatnosti koje su u skladu s načelima održivog razvoja – kao što su marikultura, prerada ribe, proizvodnja i prerada hrane itd. te osigurati prostorne uvjete za razvoj djelatnosti komplementarnih turizmu koje čine otočni razvitak održivim. S obzirom na usitnjene poljoprivredne površine, ozbiljna stočarska proizvodnja nije moguća, osim uzgoja tradicionalnih životinjskih vrsta koje su prilagođene ovom području. Što se tiče biljnih vrsta koje su zasađene i koje se koriste na ovom području, vidljiva je izrazita dominacija maslinarstva kao tradicionalne grane. U posljednje vrijeme na otocima maslinarska proizvodnja bilježi znatan porast u sadnji novih maslinika. Prema ukupnom broju aktivnih poslovnih subjekata na otocima Šibensko-kninske županije u vremenskom periodu od 2016. do 2020. godine, postoji tendencija rasta te otvaranja novih poduzeća, gdje je 2016. godini bilo ukupno 2 066, a 2020. godini 2 650 aktivnih poslovnih subjekata (Fina i HGK portal digitalna komora; Obrada ŽK Šibenik), iako se u 2020. godini vidi blagi pad na pojedinim otocima, što je vjerojatno posljedica pandemije COVID-19.

6.1.2. Potpomognuta i brdsko-planinska područja

Odnos priobalja i zaobalja jedan je od ključnih problema Šibensko-kninske županije. Izražen proces litoralizacije Županije uzrok je negativnih demografskih trendova, poput odljeva radno potentnog stanovništva, nedostatka aktivne radne snage i starenja stanovništva zaobalja. Osim demografskih

problema javljaju se i problemi niskih stopa aktivnosti stanovnika, nedostatka inovacija, niske poduzetničke dinamike, nedovoljno razvijene infrastrukture, propadanja poljoprivrednih zemljišta te socijalne isključenosti. Prostorni razmještaj stanovništva Županije karakterizira visoka gustoća naseljenosti obalnog područja u odnosu na zaobalje. Tako je najveća gustoća naseljenosti na obali zabilježena u Gradu Šibeniku (113,7 st./km²), dok se u zaobalju ističe jedino Grad Knin (43,0 st./km²). Preostali zaobalni prostor ima izrazito nisku razinu gustoću koja se kreće do 20 st./km² (Popis stanovništva, 2011.).

Na području Šibensko-kninske županije dvanaest je jedinica lokalne samouprave koje nemaju obalni pojas. Od tih dvanaest jedinica, njih šest – Općina Biskupija, Općina Cijlžane, Općina Ervenik, Općina Kijevo, Općina Ružić i Grad Knin – ima status brdsko-planinskog područja. Navedene jedinice ujedno imaju i status potpomognutog područja. (Tab. 55 Indeks razvijenosti zaobalnih jedinica lokalne samouprave Šibensko-kninske županije i usporedba s pokazateljima Grada Šibenika kao središta Šibensko-kninske županije

Rang	JLS	Razvojna skupina	Indeks razvijenosti JLS	Prosječni dohodak po stanovniku	Prosječna stopa nezaposlenosti	Indeks starenja (2011.)
147.	Bilice	6	103,857	23.912,72	0,1262	109,7
554.	Biskupija	1	77,621	16.363,81	0,4323	467,4
556.	Cijlžane	1	37,772	17.671,99	0,3304	1086,7
241.	Drniš	5	100,366	30.149,08	0,1521	150,7
555.	Ervenik	1	60,358	14.498,85	0,4609	779,8
545.	Kijevo	1	86,994	28.778,79	0,0997	326,8
551.	Kistanje	1	83,176	8.947,59	0,4891	193,9
368.	Knin	3	96,664	23.137,23	0,2378	82,5
378.	Promina	3	96,305	24.426,74	0,1204	263,8
464.	Ružić	2	93,509	23.233,13	0,1932	190,3
415.	Skradin	2	95,144	24.418,59	0,1835	200,5
493.	Unešić	1	92,230	26.269,68	0,1031	319,7
88.	Šibenik	7	106,194	32.319,69	0,1279	135,8

Izvor: MRRFEU, 2018: Vrijednosti indeksa razvijenosti

).

Tab. 55 Indeks razvijenosti zaobalnih jedinica lokalne samouprave Šibensko-kninske županije i usporedba s pokazateljima Grada Šibenika kao središta Šibensko-kninske županije

Rang	JLS	Razvojna skupina	Indeks razvijenosti JLS	Prosječni dohodak po stanovniku	Prosječna stopa nezaposlenosti	Indeks starenja (2011.)
147.	Bilice	6	103,857	23.912,72	0,1262	109,7
554.	Biskupija	1	77,621	16.363,81	0,4323	467,4
556.	Cijlžane	1	37,772	17.671,99	0,3304	1086,7
241.	Drniš	5	100,366	30.149,08	0,1521	150,7
555.	Ervenik	1	60,358	14.498,85	0,4609	779,8
545.	Kijevo	1	86,994	28.778,79	0,0997	326,8
551.	Kistanje	1	83,176	8.947,59	0,4891	193,9
368.	Knin	3	96,664	23.137,23	0,2378	82,5
378.	Promina	3	96,305	24.426,74	0,1204	263,8
464.	Ružić	2	93,509	23.233,13	0,1932	190,3
415.	Skradin	2	95,144	24.418,59	0,1835	200,5
493.	Unešić	1	92,230	26.269,68	0,1031	319,7
88.	Šibenik	7	106,194	32.319,69	0,1279	135,8

Izvor: MRRFEU, 2018: Vrijednosti indeksa razvijenosti

Prema podacima indeksa razvijenosti (2018.), deset od dvanaest jedinica lokalne samouprave zaobalja nalaze se u skupini ispodprosječno rangiranih jedinica (razvojne skupine 1 – 4), unutar kojih su i sve one sa statusom brdsko-planinskih područja imaju status potpomognutog područja. Najslabije je razvijena Općina Cijlžane, a najrazvijenija Općina Bilice. Izuzev Grada Knina, preostala četiri brdsko-planinska područja (općine Cijlžane, Ervenik, Biskupija i Kijevo) nalaze se među najslabije razvijenim jedinicama lokalne samouprave na nacionalnoj razini zbog čega su im potrebne specifične mjere društveno-gospodarske revitalizacije. Zanimljiv je podatak o prosječnom dohotku po stanovniku gdje Općina Kijevo, kao potpomognuto brdsko-planinsko područje, ima uz Grad Drniš najvišu razinu prosječnog dohotka i najmanju stopu nezaposlenosti, čak i u odnosu na Grad Šibenik.

Iako se podaci po kategorijama ne razlikuju u značajnoj mjeri na relaciji zaobalje – potpomognuta i brdsko-planinska područja, u pogledu indeksa starosti mogu se primijetiti najviše i najniže stope starenja stanovnika. Daleko najviše stope bilježe općine Cijlžane i Ervenik, dok Grad Knin s indeksom od 82,5 predvodi kao jedinica lokalne samouprave s najmlađim stanovništvom na području Županije. Proces demografskog starenja ima ozbiljne gospodarske i socijalne implikacije za općine i gradove u zaobalju te je stoga potrebno osmisliti, pripremiti i sustavno provoditi aktivnosti i mjere ravnomjernog prostornog razvoja u cilju oporavka zaobalnog područja i postavljanja temelja za njegov gospodarski, turistički, kulturni, socijalni i demografski procvat.

6.2. URBANO PODRUČJE ŠIBENIK

Urbana područja su prostori koji obuhvaćaju matični grad i njegovu urbaniziranu i funkcionalno povezanu okolicu. Budući da grad ima značajan utjecaj na svoju okolicu, neovisno o granicama JLS, raste potreba za zajedničkim planiranjem razvoja grada i njegove okolice. Taj smjer strateškog i prostornog planiranja podupire i Europska unija. Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 147/14, 123/17, 118/18) definiran je pojam urbanih područja, temeljem kojeg je Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije donijelo Odluku kojom se Grad Šibenik utvrđuje kao područje za proširenje provedbe ITU mehanizma. Proces uspostave urbanog područja, kao i koraka koji su potrebni za osiguravanje sredstava iz ITU mehanizma definirani su Smjernicama za uspostavu urbanih područja i izradu strategija razvoja urbanih područja za financijsko razdoblje od 2021. do 2027. godine (2021.). Na temelju kriterija od najmanje 30% zaposlenih dnevnih migranata koji svakodnevno iz svojih JLS zbog posla migriraju u Šibenik, u urbano područje Šibenik, uz sam Grad Šibenik, ušle su dvije JLS: Grad Skradin i Općina Bilice. Korištenje sredstava ITU mehanizma uvelike je povezano s novim Operativnim programom Integrirani teritorijalni program 2021.-2027. godine, koji je tijekom izrade analize stanja Plana razvoja Šibensko-kninske županije bio u procesu pregovora s Europskom Komisijom. S obzirom na navedeno, urbano područje Šibenik imat će priliku koristiti sredstva u okviru ITU mehanizma pri čemu će se moći poticati projekti u kontekstu *brownfielda*, kulturne i prirodne baštine, turističkog razvoja, javnog prijevoza, digitalizacije javne uprave, razvoj inkubatora i PPI, razvoj energetske učinkovitosti i zelene infrastrukture, prometnice i dr. Izrada Strategije razvoja urbanog područja Šibenik bila je u fazi izrade tijekom pripreme analize stanja Plana razvoja Šibensko-kninske županije.

POPIS LITERATURE I IZVORA

- Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, www.apprrr.hr
- Bioportal.hr, <http://www.bioportal.hr/gis/>
- Državni zavod za statistiku, 2016: Dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, Početak ped. g. 2015./2016., Zagreb, 3. lipnja 2016.
- Državni zavod za statistiku, 2016: Osnovne škole kraj šk. g. 2014./2015. i početak šk. g. 2015./2016., Zagreb, 28. travnja 2016.
- Državni zavod za statistiku, 2016: Turizam u 2015, Statistička izvješća 1564, Zagreb
- Državni zavod za statistiku, 2017: Procjena stanovništva prema pojedinačnim godinama starosti i spolu, po županijama, 31.12.2016.
- Državni zavod za statistiku, 2017: Srednje škole kraj šk. g. 2015./2016. i početak šk. g. 2016./2017., Zagreb, 28. travnja 2017.
- Državni zavod za statistiku, 2017: Turizam u 2016, Statistička izvješća 1594, Zagreb
- Državni zavod za statistiku, 2017: Učenički i studentski domovi u šk./ak. g. 2015./2016., Zagreb, 6. lipnja 2016.
- Državni zavod za statistiku, 2018: Turizam u 2017, Statistička izvješća 1616, Zagreb
- Državni zavod za statistiku, 2019: Turizam u 2018, Statistička izvješća 1639, Zagreb
- Državni zavod za statistiku, 2020: Procjena stanovništva prema pojedinačnim godinama starosti i spolu, po županijama, 31.12.2019.
- Državni zavod za statistiku, 2020: Turizam u 2019, Statistička izvješća 1661, Zagreb
- Državni zavod za statistiku, 2021: Dječji vrtići i druge pravne osobe koje ostvaruju programe predškolskog odgoja, Početak ped. g. 2020./2021., Zagreb, 2. srpnja 2021.
- Državni zavod za statistiku, 2021: Nautički turizam; Kapaciteti i poslovanje luka nautičkog turizma u 2020., Zagreb
- Državni zavod za statistiku, 2021: Osnovne škole kraj šk. g. 2019./2020. i početak šk. g. 2020./2021., Zagreb, 7. svibnja 2021.
- Državni zavod za statistiku, 2021: Srednje škole kraj šk. g. 2019./2020. i početak šk. g. 2020./2021., Zagreb, 11. lipnja 2021.
- Državni zavod za statistiku, 2021: Turizam u 2020, Statistička izvješća 1683, Zagreb
- Državni zavod za statistiku, 2021: Učenički i studentski domovi u šk./ak. g. 2020./2021., Zagreb, 11. lipnja 2021.
- DZS, 2020: Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, NKPIJS 2012. – 2. razina i županije u 2018.
- EKONERG d.o.o. (2019). Izvješće o stanju okoliša Šibensko-kninske županije (razdoblje od 2014. do 2017. godine).
- Ekonomski institut, Zagreb. (2020). Sektorske analize.
- Energetski institut Hrvoje Požar. (2019). Akcijski plan energetske učinkovitosti Šibensko kninske županije za razdoblje 2020.-2022. godine.
- ESPON Thematic Report on Inequalities in access to healthcare: Croatia 2018. Stubbs & Zrinščak, 2018.
- Europska inicijativa praćenja debljine u djece, Hrvatska 2018./2019. (CroCOSI), Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2021 (<https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2021/03/CroCOSI-2021-publikacija-web-pages.pdf>)
- Europska komisija. (2014). Digitalna agenda za Europu. Dohvaćeno iz Europski fondovi: <http://www.europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/Digitalna%20agenda%20za%20Europu.pdf>
- Europska komisija. (2020). Digital Economy and Society Index Report 2020 - Connectivity. Dohvaćeno iz Shaping Europe's digital future: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi-connectivity>
- Financijska agencija, 2021: Stanje u poduzećima Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016.-2019.
- Friganović, M., 1990: Demogeografija: stanovništvo svijeta, Školska knjiga, Zagreb
- Furčić, P., 2019: Izrada registra brownfield lokacija na prostoru Grada Šibenika
- Godišnje izvješće Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2015.-2020
- Grad Knin, 2017: Odluka o donošenju Programa izgradnje Poduzetničke zone „Očestovo“, Službeno glasilo Grada Knina 4/17, <https://knin.hr/wp-content/uploads/2019/02/Slu%5c%bebeni-glasnik-4-I-dio.pdf> (20.10.2021.)
- Gradovi u statistici, Statistika u nizu, DZS, Zagreb, 2021., www.dzs.hr (29.9.2021.)
- HAKOM. (2021). E-tržište - Prikupljanje i analiza podataka. Dohvaćeno iz HAKOM: <https://www.hakom.hr/hr/e-trziste/212>
- HAKOM. (2021). HAKOM - Objava namjere gradnje svjetlovodne distribucijske mreže. Dohvaćeno iz HAKOM - Interaktivni GIS portal: <http://mapiranje.hakom.hr/hr-HR/SvjetlovodnaMreza>
- HAKOM. (2021). HAKOM - Područja dostupnosti širokopojasnog pristupa. Dohvaćeno iz HAKOM - Interaktivni GIS portal: <http://mapiranje.hakom.hr/hr-HR/SirokopojasniPristup>
- HAKOM. (2021). Prikaz korištenja brzina širokopojasnog pristupa. Dohvaćeno iz HAKOM - Interaktivni GIS portal: <http://mapiranje.hakom.hr/hr-HR/StatistickiPrikaz>
- HEP – Operator distribucijskog sustava d.o.o. (2017). HEP ODS Godišnje izvješće 2016.

- HEP – Operator distribucijskog sustava d.o.o. (2018). HEP ODS Godišnje izvješće 2017.
- HEP – Operator distribucijskog sustava d.o.o. (2019). HEP ODS Godišnje izvješće 2018.
- HEP – Operator distribucijskog sustava d.o.o. (2020). HEP ODS Godišnje izvješće 2019.
- HEP – Operator distribucijskog sustava d.o.o. (2021). DESETOGODIŠNJI (2021. – 2030.) PLAN RAZVOJA DISTRIBUCIJSKE MREŽE HEP ODS-a s detaljnom razradom za početno trogodišnje i jednogodišnje razdoblje.
- HEP – Operator distribucijskog sustava d.o.o. (2021). HEP ODS Godišnje izvješće 2020.
- Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Šibenik, 2021: Portal digitalnakomora.hr
- Hrvatska obrtnička komora, 2021: Statistički podaci o obrtima na prostoru Šibensko-kninske županije [HOK]
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2017: Osiguranici mirovinskog osiguranja prema životnoj dobi i spolu, stanje na dan 31.12.2016.
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2017: Osiguranici mirovinskog osiguranja prema županijama, djelatnostima i spolu, 31.12.2016.
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2020: Osiguranici mirovinskog osiguranja prema životnoj dobi i spolu, stanje na dan 31.12.2019.
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2020: Osiguranici mirovinskog osiguranja prema županijama, djelatnostima i spolu, 31.12.2019.
- Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2021: Statistika, registrirana nezaposlenost
- Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis (2012.-2020.), HZJZ
- Incidencija raka u Hrvatskoj 2018. Registar za rak Republike Hrvatske, HZJZ, 2020.
- Institut za oceanografiju i ribarstvo, Split. (2021). Kakvoća mora u Republici Hrvatskoj. Dohvaćeno iz <https://vrtlac.izor.hr/ords/kakvoca/kakvoca>
- Izvješće o operativnom radu vatrogasne zajednice Šibensko-kninske županije za 1.1.-31.12.2020.
- Izvješće o provedbi Plana gospodarenja otpadom Šibensko-kninske županije i objedinjeno izvješće jedinica lokalne samouprave za 2020. godinu
- Izvješće o stanju okoliša Šibensko-kninske županije, OIKON – Institut za primijenjenu ekologiju. (2010).
- Izvješće o stanju u kulturi Grada Šibenika, 2019.
- Izvještaji o radu JUK Tvrđava kulture 2019. i 2020. g.
- Javna ustanova Razvojna agencija Šibensko-kninske županije, 2018: Program razvoja poduzetničkih zona u Šibensko-kninskoj županiji, <http://www.rra-sibenik.hr/upload/stranice/2015/12/2015-12-17/35/programpoduzetnikihzonauk01012018.pdf> (19.10.2021.)
- Javna ustanova Razvojna agencija Šibensko-kninske županije, 2018: Razvojna strategija Šibensko-kninske županije, https://www.sibensko-kninska-zupanija.hr/upload/stranice/2015/12/2015-12-23/199/Nacrt_Razvojne_strategije_Yibensko-kninske_Yupanije_16_11_2018.pdf (20.10.2021.)
- Jedinствени регистар подузетничке инфраструктуре, <http://reg.mingo.hr/pi/public/> (19.10.2021.)
- Komunalno društvo Kijevo d.o.o.
- Komunalno poduzeće d.o.o. Knin
- Master plan održive urbane mobilnosti Grada Šibenika, 2016.
- Ministarstvo poljoprivrede – Uprava za ribarstvo, stanje na dan 28.10.2021. g.
- Ministarstvo poljoprivrede, baza podataka, <https://sle.mps.hr/>
- Ministarstvo poljoprivrede, Jedinствени регистар домаћих životinja (JRDŽ), <https://hpa.mps.hr/jrdz-izvjestaji/broj-domacih-zivotinja/>
- Ministarstvo pravosuđa i uprave, Registar udruga Republike Hrvatske, <https://registri.uprava.hr/#!udruge> (22.10.2021.)
- Ministarstvo pravosuđa i uprave, Registar zaklada Republike Hrvatske, <https://registri.uprava.hr/#!zaklade> (22.10.2021.)
- Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske Unije, 2018: Indeks razvijenosti, <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112> (11.10.2021.)
- Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije, 2018: Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti prema novom modelu izračuna na lokalnoj razini (razdoblje 2014.-2016.), <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/djelokrug-1939/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/vrijednosti-indeksa-razvijenosti-i-pokazatelja-za-izracun-indeksa-razvijenosti-2018/3740> (22.10.2021.)
- Mjesečni statistički bilten – rujan 2021. Hrvatski zavod za zapošljavanje. 2021. (https://www.hzz.hr/content/stats/0921/HZZ_stat_bilten_09_2021.pdf)
- MUP, Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada, 2016.-2020.
- Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine
- Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2027.
- Nacionalni registar osoba sa šećernom bolešću CroDiab: Izvješće za 2019. Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2020 (<https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Izvj%C5%A1%C4%87e-za-2019.-godinu.pdf>)
- Naputak o način u korištenja Jedinственог регистра подузетничке инфраструктуре, NN 86/2018

- Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko - dalmatinske županije. (2019). godišnje izvješće o ispitivanju kvalitete zraka na području Šibensko-kninske županije 01.siječnja -31. prosinca 2018.
- Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko - dalmatinske županije. (2020). godišnje izvješće o ispitivanju kvalitete zraka na području Šibensko-kninske županije 01.siječnja -31. prosinca 2019.
- Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko - dalmatinske županije. (2021). godišnje izvješće o ispitivanju kvalitete zraka na području Šibensko-kninske županije 01.siječnja -31. prosinca 2020.
- Nejašmić, I., 2005: Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima, Školska knjiga, Zagreb
- Obrtni registar, 27.10.2021. godine
- Odluka o obuhvatu i razvrstavanju jedinica lokalne samouprave koje stječu status brdsko-planinskog područja, NN 24/2019, Vlada Republike Hrvatske
- Odluka o obuhvatu i razvrstavanju jedinica lokalne samouprave koje stječu status brdsko-planinskog područja, NN 24/19, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_03_24_484.html (12.10.2021.)
- Odluka o obuhvatu i razvrstavanju jedinica lokalne samouprave koje stječu status brdsko-planinskog područja, NN 24/2019
- Odluka o popisu iskrcajnih mjesta za ribarska plovila koja obavljaju gospodarski ribolov na moru (NN 10/20, 145/20), https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_12_145_2799.html
- Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti, NN 132/2017
- Plan civilne zaštite Šibensko-kninske županije
- Plan gospodarenja otpadom Republike Hrvatske za razdoblje 2017. – 2022. godine
- Plan integralnog upravljanja obalnim područjem Šibensko-kninske županije, 2016. (elaborat).
- Plan razvoja socijalnih usluga Šibensko-kninske županije za razdoblje 2015.-2020.
- Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine, DZS, Zagreb, 2013., www.dzs.hr, 13.10.2021.
- Pregled podataka o komunalnom otpadu po županijama, MINGOR - Zavod za zaštitu okoliša i prirode http://www.haop.hr/sites/default/files/uploads/inline-files/OTP_Pregled%20podataka%20po%20C5%BEupanijama.pdf
- Pregled stanja zdravlja i zdravstvene zaštite 2019 (https://ec.europa.eu/health/sites/default/files/state/docs/2019_chp_hr_croatian.pdf)
- Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o europskom upravljanju podacima (Akt o upravljanju podacima), 2020.
- Procjena ugroženosti stanovništva, materijalnih i kulturnih dobara te okoliša od katastrofa i velikih nesreća Šibensko-kninske županije
- Program zaštite okoliša Šibensko-kninske županije (razdoblje od 2020. do 2023. godine), 2021.
- Prostorni plan šibensko kninske županije - <https://www.sibensko-kninska-zupanija.hr/stranica/prostorni-plan-sibensko-kninske-zupanije/110>
- Prostorni plan Šibensko-kninske županije; Izmjene i dopune (VI.) prostornog plana Šibensko-kninske županije (Službeni vjesnik - 04-2017), čl. 6, (<https://www.sibensko-kninska-zupanija.hr/stranica/prostorni-plan-sibensko-kninske-zupanije/110>), 8.11.2021.
- Rad d.o.o Drniš
- Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, studeni 2021.
- Registar onečišćavanja okoliša 2020. god.
- Registar otoka, <https://registar-otoka.gov.hr/>
- Službene stranice Grad Šibenik, <https://www.sibenik.hr/stranice/upravni-odjel-za-gospodarenje-gradskom-imovinom/98.html>, 13.10.2021.
- Službene stranice Grada Šibenik, <https://gov.sibenik.hr/stranice/pos-program-poticane-stanogradnje/173.html>, 13.10.2021.
- Službene stranice Grada Šibenika, projekti u tijeku, Razvojni projekt Batižele, <https://www.sibenik.hr/projekti/razvojni-projekt-batizele/73.html>, 13.10.2021.
- Službene stranice Šibensko-kninska županija, <https://www.sibensko-kninska-zupanija.hr/stranica/izvjea-o-tritu-nekretnina-na-podruju-ibensko-kninske-upanije/290>, 13.10.2021.
- Službene web stranice Javne ustanove u kulturi Tvrdava kulture Šibenik <http://www.tvrdjava-kulture.hr/hr/tvr-dava-barone/program/>
- Službene web stranice POU Vodice, studeni 2021.
- Socijalno geografska klasifikacija hrvatskoga otočnoga prostora 2020., Veni Marinković
- Strategija upravljanja vodama, 2008.
- Studija o investicijskim potencijalima tri županije Jadranske Hrvatske s fokusom na Šibensko-kninsku županiju, Zrinski Pelajić
- Šibensko-kninska županija, 2019: Razvojna strategija Šibensko-kninske županije, Javna ustanova Razvojna agencija Šibensko-kninske županije, Urbanex, d.o.o., Šibenik

- Turistička zajednica Šibensko-kninske županije, 2017: Master plan turizma Šibensko-kninske županije, Šibensko-kninska županija, Konzorcij Urbanex d.o.o. – Krutak d.o.o., Šibenik
- Turistička zajednica Šibensko-kninske županije, 2021: Broj smještajnih objekata i ležajeva prema vrsti i kategoriji
- Uprava za ribarstvo Ministarstva poljoprivrede, <https://ribarstvo.mps.hr/default.aspx?id=415ribarstvo.mps.hr/default.aspx>
- Ured za udruge, 2020: Udruge u Republici Hrvatskoj, https://udruge.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/udruge_u_RH_2020.pdf (22.10.2021.)
- Uredba o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže, NN 80/2019
- Vodovod i odvodnja d.o.o Šibenik
- Vresk, M., 1985: Urbanizacija Dalmacije u uvjetima litoralizacije, Radovi 20, str. 31-40
- WHO. (2021). Air pollution. Dohvaćeno iz World Health Organization: https://www.who.int/health-topics/air-pollution#tab=tab_1
- Zakon o brdsko-planinskim područjima, NN 118/18, <https://www.zakon.hr/z/754/Zakon-o-brdsko-planinskim-podru%C4%8Djima> (13.10.2021.)
- Zakon o komunalnom gospodarstvu, čl. 60, NN 68/18, 110/18, 32/20 (<https://www.zakon.hr/z/319/Zakon-o-komunalnom-gospodarstvu>), 14.10.2021.
- Zakon o potpomognutim područjima, NN118/18: <https://www.zakon.hr/z/1767/Zakon-o-potpomognutim-podru%C4%8Djima> (12.10.2021.)
- Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture, NN 93/13, 114/13, 41/14, 57/18
- Zdravstveno statistički ljetopis Šibensko-kninske županije za 2018. godinu

POPIS SLIKA

Sl. 1. Broj stanovnika naselja Šibensko-kninske županije 2011. godine.....	6
Sl. 2. Gustoća naseljenosti po naseljima Šibensko-kninske županije 2011. godine	6
Sl. 3. Tipovi općeg kretanja stanovništva u jedinicama lokalne samouprave Šibensko-kninske županije od 2015. do 2019. godine.....	9
Sl. 4. Dobno-spolna struktura stanovništva Šibensko-kninske županije 2011. i 2020. godine	10
Sl. 5. Gravitacija stanovnika Šibensko-kninske županije prema određenim stacionarnim ustanovama u Hrvatskoj 2019.godine.....	15
Sl. 6. Prikaz broja prijema pacijenata tokom zime i tokom ljeta u razdoblju od 2019. do 2021. godine u Općoj bolnici Šibensko-kninske županije	15
Sl. 7. Nadležnost centara za socijalnu skrb po jedinicama lokalne samouprave Šibensko-kninske županije	25
Sl. 8. Struktura pruženih socijalnih usluga na prostoru Šibensko-kninske županije 2020. godine.....	25
Sl. 9. Kretanje broja korisnika zajamčene minimalne naknade (ZMN) u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju u razdoblju od 2015. do 2020. godine.....	27
Sl. 10. Prostor nadležnosti policijskih postaja Šibensko-kninske županije.....	33
Sl. 11. Evidencija broja kaznenih djela, prekršaja, prometnih nesreća i stradalih na području Šibensko-kninske županije za prvih deset mjeseci u razdoblju od 2019. do 2021.godine.....	35
Sl. 12. Usporedba broja kaznenih djela Šibensko-kninske županije i Republike Hrvatske na 100.000 stanovnika u razdoblju od 2016. do 2020. godine.....	36
Sl. 13. Jedinice lokalne samouprave Šibensko-kninske županije prema skupinama indeksa razvijenosti 2018. godine	42
Sl. 14. Stanovništvo, radni kontingent i aktivno stanovništvo u Šibensko-kninskoj županiji i RH u 2016. i 2019. godini.....	44
Sl. 15. Prosječan udio poduzeća prema sektorima djelatnosti u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2019. godine.....	54
Sl. 16. Kretanje ukupnih prihoda i rashoda poduzeća u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2019. godine...	55
Sl. 17. Struktura prihoda poduzeća u Šibensko-kninskoj županiji prema djelatnostima 2019. godine	56
Sl. 18. Ostvarena vrijednost uvoza i izvoza poduzeća na području Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016. do 2019. godine.....	56
Sl. 19. Ostvarena dobit i gubitak poduzeća na području Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016. do 2019. godine..	57
Sl. 20. Broj turističkih dolazaka u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2021. godine	70
Sl. 21. Broj turističkih noćenja u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2021. godine.....	70
Sl. 22. Udio dolazaka turista u Šibensko-kninsku županiju u 2016. i 2019. godini po mjesecima.....	72
Sl. 23 Upravna tijela Šibensko-kninske županije.....	103
Sl. 24 Ukupan broj putnika u pomorskom i obalnom prijevozu u razdoblju od 2010. do 2020. godine	107

POPIS TABLICA

Tab. 1. Prosječne godišnje stope nataliteta, mortaliteta i prirodne promjene u Šibensko-kninskoj županiji od 2015. do 2020. godine.....	7
Tab. 2. Broj doseljenih i odseljenih stanovnika i prosječna godišnja stopa neto migracije u Šibensko-kninskoj županiji od 2015. do 2020. godine.....	8
Tab. 3. Pokazatelji stanja zdravstvenog sustava Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016. do 2020. godine	17
Tab. 4. Kapaciteti radne snage zdravstvenih ustanova Šibensko-kninske županije (rujan 2021.)	18
Tab. 5. Broj ovisnika i stopa ovisnika u Šibensko-kninskoj županiji u odnosu na nacionalni prosjek u razdoblju od 2012. do 2019. godine.....	19
Tab. 6. Kapaciteti zdravstvenih ustanova na otocima Šibensko-kninske županije	21
Tab. 7. Kretanje broja najkorištenijih socijalnih usluga pruženih na prostoru Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2015. do 2020. godine.....	26
Tab. 8. Obuhvaćenost stanovništva s ZMN u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2020. godine	27
Tab. 9. Kapaciteti i vrste domova socijalne skrbi u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2015. do 2020. godine	28
Tab. 10. Smještajni kapaciteti domova za starije i nemoćne osobe u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine.....	30
Tab. 11. Broj kaznenih djela u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine	33
Tab. 12. Broj kaznenih djela po gradovima Šibensko-kninske županije uz razdoblje od 2016. do 2020. godine	33
Tab. 13. Evidencija broja kaznenih djela, prekršaja, prometnih nesreća i stradalih na području Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016. do 2020. godine.....	34
Tab. 14. Evidencija broja kaznenih djela, prekršaja, prometnih nesreća i stradalih na području Šibensko-kninske županije za prvih deset mjeseci u razdoblju od 2019. do 2021. godine	34
Tab. 15. BDP po stanovniku kao %-tak BDP-a po stanovniku NUTS2 regije Jadranske Hrvatske, Republike Hrvatske i Europske unije (EU-28), 2014., 2016. i 2018. godina	41
Tab. 16. BDP po stanovniku u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2014. do 2018. godine	41
Tab. 17. Zaposlenost po mjesecima i prosječna zaposlenost u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju 2016. do 2020. godine	44
Tab. 18. Zaposlenost u Šibensko-kninskoj županiji u prvih 7 mjeseci 2021. godine	44
Tab. 19. Zaposlenost u Šibensko – kninskoj županiji prema spolu u razdoblju od 2016. do 2020. godine.....	45
Tab. 20. Zaposlenost po JLS-ovima za 2016. i 2020. godinu, stanje na dan 31. prosinca	46
Tab. 21. Djelatnosti s najvećom koncentracijom zaposlenosti za 2016. i 2020. godinu, stanje na dan 31. prosinca	46
Tab. 22. Zaposleni u Šibensko-kninskoj županiji prema životnoj dobi za razdoblje od 2016. do 2020. godine, stanje na dan 31. prosinca	47
Tab. 23. Prosječna nezaposlenost Šibensko-kninske županije po JLS-ovima u razdoblju od 2016. do 2020. godine	48
Tab. 24. Nezaposlenost u Šibensko-kninskoj županiji od siječnja do listopada 2021. godine	49
Tab. 25. Nezaposlene osobe u ŠKŽ prema ispostavama HZZ-a te prema razini obrazovanja i spolu (stanje 31. prosinca)	50
Tab. 26. Nezaposlenost u Šibensko-kninskoj županiji u sezoni u razdoblju od 2019. do 2021. godine	51
Tab. 27. Prosječna nezaposlenost u Šibensko-kninskoj županiji po dobnim skupinama	51
Tab. 28. Broj i veličina poduzeća u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine	52
Tab. 29. Broj poduzeća na 1.000 stanovnika i broj poduzeća na 100 km ² u Šibensko-kninskoj županiji, Jadranskoj Hrvatskoj te u Republici Hrvatskoj za 2016. i 2019. godinu	52
Tab. 30. Kretanje broja zaposlenih i prosječna mjesečna neto plaća u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine.....	53
Tab. 31. Razlika ukupnih kumulativnih prihoda i rashoda poduzeća prema veličini u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine.....	55
Tab. 32. Vrste PPI-a na području Šibensko-kninske županije	58
Tab. 33. Poduzetničke zone na području Šibensko-kninske županije.....	58
Tab. 34. Broj obrta u Šibensko-kninskoj županiji prema djelatnostima u razdoblju od 2015. do 2020. godine	59
Tab. 35. Zaposleni u obrtima u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine	59
Tab. 36. Broj otvorenih i zatvorenih obrta u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do studenog 2021. godine	60
Tab. 37. Pokazatelji poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u bruto dodanoj vrijednosti 2018. godine	61
Tab. 38. Površina poljoprivrednog zemljišta (ha) prema vrstama u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine.....	61
Tab. 39. Broj poljoprivrednih gospodarstava prema tipu u Šibensko-kninskoj županiji u razdoblju od 2016. do 2020. godine	62
Tab. 40. Prijavljena proizvodnja vina za vinsku 2019. godinu po kategorijama kvalitete vina	63

Tab. 41. Kretanje broja domaćih životinja prema vrstama na području Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016. do 2020. godine.....	64
Tab. 42. Kretanje broja domaćih životinja prema vrstama na području Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2016. do 2020. godine.....	64
Tab. 43. Broj ribolovnih plovila u Šibensko-kninskoj županiji i Republici Hrvatskoj – stanje na dan 28.10.2021. godine	66
Tab. 44. Ribolovna plovila na području Šibensko-kninske županije prema tipu i dužini 2020. godine.....	66
Tab. 45. Ulov morskih organizama u Šibensko-kninskoj županiji i Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2016. do 2020. godine.....	66
Tab. 46. Popis lokacija u Šibensko-kninskoj županiji za koja je odobrena koncesija za marikulturu	68
Tab. 47. Broj smještajnih objekata i ležajeva prema vrsti objekta u Šibensko-kninskoj županiji 2019. godine.....	72
Tab. 48. Broj objekata i ležajeva prema kategorijama	73
Tab. 49. Potrošnja vode po gospodarskim subjektima u jedinicama lokalne samouprave za razdoblje od 01. do 09. mjeseca 2021. godine.....	85
Tab. 50. Duljina kanalizacijske mreže u VIO Šibenik	86
Tab. 51. Količina sakupljenog komunalnog otpada (u tonama) po pravnim subjektima koji sakupljaju otpad u područjima pojedinih gradova i općina Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2017. do 2020. godine.....	90
Tab. 52. Količina sakupljenog glomaznog otpada (u tonama) po pravnim subjektima koji sakupljaju otpad u područjima pojedinih gradova i općina Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2017. do 2020. godine.....	92
Tab. 53. Količina sakupljenog biorazgradivog otpada (u tonama) po pravnim subjektima koji sakupljaju otpad u područjima pojedinih gradova i općina Šibensko-kninske županije u razdoblju od 2017. do 2020. godine.....	92
Tab. 54. Promet putnika i vozila u Luci Šibenik u razdoblju od 2016. do 2021*. godine	97
Tab. 55 Indeks razvijenosti zaobalnih jedinica lokalne samouprave Šibensko-kninske županije i usporedba s pokazateljima Grada Šibenika kao središta Šibensko-kninske županije	109